

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1951

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 16

25 april.

Debatter m. m.

	Sid.
Onsdagen den 25 april.	
Anslag under sjätte huvudtiteln:	
Statliga farledsarbeten	6
Byggande av fiskehamnar	8
Väderlekstjänsten för luftfarten	11
Understöd åt skärgårdsrederier	11
Understöd åt inrikes lufttrafik	12
Anslag till fria resor för barn m. m.	33
Rätt för justitieråd att fullgöra skiljemannauppdrag m. m.	55
Avskedad befattningshavares rätt till livränta	64
Livränta åt värnpliktige K. A. E. Jacobsson	68
Stöd åt den svenska fruktodlingen	69
Restitution av bensinskatt beträffande jordbrukets traktorer m. m.	78
Beredskapslagstiftning mot samhällsfarlig verksamhet	94
Uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet	109
Motverkande av svinsjukdomar	123
Fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete	127
Rätten till fiske vid norrlandskusten m. m.	130
Rätten till fiske vid blekingekusten	136
Tryggande av fiskerätt åt befolkningen i Norrland	137
Åtgärder i abortförebyggande syfte	139
Avskaffande av drickspenningssystemet på hotell och restauranger	140
Interpellation av fru Svenson om åtgärder för identifiering av barn under krig	143

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 25 april.		Sid.
Statsutskottets memorial nr 94, i anledning av remiss från kamrarna av två likalydande motioner		6
Utrikesutskottets utlåtande nr 8, ang. Sveriges anslutning till en konvention rörande privilegier och immunitet för Förenta Nationernas fackorgan		6
Statsutskottets utlåtande nr 6, ang. utgifterna under sjätte huvudtiteln (kommunikationsdepartementet)		6
— nr 81, ang. anslag å kapitalbudgeten: justitiedepartementet ..		32
— nr 82, ang. anslag å kapitalbudgeten: socialdepartementet		33
— nr 83, ang. anslag å kapitalbudgeten: inrikesdepartementet ..		33
— nr 84, ang. anslag till fria resor för barn m. m.		33
— nr 85, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag å sjätte huvudtiteln m. m.		55
— nr 86, ang. anslag till bidrag till vissa handelshamnar		55
— nr 87, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: kommunikationsdepartementet		55
— nr 88, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: staten för statens allmänna fastighetsfond		55
— nr 89, ang. rätt för justitieråd och regeringsråd att med sin tjänst förena vissa skiljemannauppdrag		55
— nr 90, ang. avlöningen för civila befattningshavare vid tjänstledighet för militär tjänstgöring		63
— nr 91, ang. tillgodoräknande av anställningstid hos Förenta Nationerna m. m.		63
— nr 92, ang. rätt till uppskjuten livränta för befattningshavare, som dömts till avsättning före år 1935 m. m.		64
— nr 93, ang. pensionsrätt för vissa kvinnliga f. d. befattningshavare, som på grund av giftermål avgått från statstjänst		68
— nr 95, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: justitiedepartementet		68
— nr 96, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: inrikesdepartementet		68
— nr 97, ang. anslag till bidrag till sjukkassor m. m.		68
— nr 98, ang. anslag till Finansdepartementet: Avlöningar		68
— nr 99, ang. provisoriskt tillägg å vissa från handelsflottans pensionsanstalt utgående pensioner		68
— nr 100, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: finansdepartementet		68
— nr 101, ang. rörelsekapital åt Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet		68
— nr 102, ang. årlig livränta åt värnpliktige K. Å. E. Jacobsson ..		68
— nr 103, ang. understöd åt arbetaren J. A. Forsberg		69
Bevillningsutskottets betänkande nr 26, ang. fortsatt tillämpning i viss del av förordningen med provisoriska bestämmelser om investeringsfond för ersättande av normallager, m. m.		69

	Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 30, ang. tullfrihet för utrustning, som inkommer såsom gåva till vetenskapliga institutioner	69
— nr 32, ang. åtgärder till stöd åt den svenska fruktodlingen	69
— nr 33, ang. ändrad lydelse av 3 § 3 mom. och 4 § 2 mom. förordningen om särskild skatt å bensin och motorsprit	78
— nr 34, om ändring i förordningen ang. tillverkning och beskattning av brännvin	78
— nr 35, ang. ändrad lydelse av den vid förordningen om varus katt fogade varuförteckningen m. m.	78
— nr 36, ang. restitution av skatt å bensin, som förbrukas vid jordbruket till bensindrivna traktorer, m. m.	78
Bankoutslottets utlåtande nr 10, ang. avveckling av s. k. clearing-kassor m. m.	94
— nr 11, ang. ändrad lönegradsplacering för kamrarnas postvaktmästare	94
Första lagutskottets utlåtande nr 23, ang. vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet	94
— nr 24, om överenskommelse mellan Sverige och Tyskland ang. förlängning av prioritetsfrister på det industriella rättsskyddets område m. m.	109
Andra lagutskottets utlåtande nr 21, ang. uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet	109
— nr 22, ang. ändring av bestämmelserna om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor	123
— nr 23, ang. genomförande av reformen med fria läkemedel	123
Tredje lagutskottets utlåtande nr 5, ang. förslag till förordning med vissa bestämmelser till motverkande av svinsjukdomar	123
— nr 6, ang. fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete	127
— nr 7, ang. ändrad lydelse av 6 § lagen om rätt till fiske	130
— nr 8, ang. ändrad lydelse av 3 § lagen om rätt till fiske	136
— nr 9, ang. tryggande av fiskerätt åt befolkningen i Norrland	137
Jordbruksutskottets utlåtande nr 9, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: jordbruksärenden	139
— nr 10, ang. garantipris å bruna bönor av 1951 års skörd	139
— nr 11, ang. försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter	139
— nr 12, ang. ändring i villkoren för vissa tomtupplåtelse i staden Kiruna	139
— nr 13, ang. åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1950/51	139
Första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 8, ang. åtgärder i abortförebyggande syfte	139
— nr 9, ang. förenkling av kommunernas finansstatistik	140
— nr 10, ang. avskaffande av drickspenningssystemet på hotell och restauranger	140

Onsdagen den 25 april förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Herr *Hällgren* anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 477, av herrar *Lundqvist* och *Arrhén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser rörande avgångsåldern för civila anställningshavare i statens tjänst, m. m.;

nr 478, av herr *Mannerskantz* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avtal om koordination mellan statens järnvägar och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds järnvägar; samt

nr 479, av herr *Arrhén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen, m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 480, av herrar *Eskilsson* och *Arrhén*,

nr 481, av herr *Bergh* och herr *Andersson, Lars*, samt

nr 482, av herr *Bergh* och herr *Andersson, Lars*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne- och pensionsreglering för präster m. m.

Vid föredragning av den av herr *Nilsson, Bror*, väckta motionen, nr 483, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne- och pensionsreglering för präster m. m., hänvisades motionen, såvitt angick den del av den kungl. propositionen, som hänvisats till behandling av lagutskott, till sådant utskott samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 484, av herr *Forslund* m. fl.,

nr 485, av herr *Herlitz*, samt

nr 486, av herr *Lundqvist*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne- och pensionsreglering för präster m. m.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 487, av herr *Andrén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m.;

nr 488, av herrar *Lindblom* och *Weiland*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536);

nr 489, av herr *Herlitz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inhämtande av riksdagens samtycke till förordnande om tillämpning av vissa bestämmelser i allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293);

nr 490, av herr *Lundgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att fullgöra repetitions- och beredskapsövningar m. m.; samt

nr 491, av herr *Andersson, Lars*, och herr *Lodentius*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt, m. m.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet herr *Werners* motion, nr 492, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Anslag till statliga farledsarbeten.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 493, av herr *Näsström* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för fortsatt stöd åt lin- och hampodlingen m. m.; samt

nr 494, av herr *Mossberger* m. fl., i samma ämne.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 94, i anledning av remiss från kamrarna av två likalydande motioner, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till en konvention rörande privilegier och immunitet för Förenade Nationernas fackorgan, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till statliga farledsarbeten.

Punkten 33.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statliga farledsarbeten för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Spetz* m. fl. (I: 131) och den andra inom andra kammaren av herr *Mårtensson* i Uddevalla m. fl. (II: 178), hade hemställts, att till förevarande ändamål måtte för budgetåret 1951/52 anvisas ett anslag av 600 000 kronor.

Den av motionärerna påyrkade anslagsförstärkningen avsåg att möjliggöra igångsättande under nästa budgetår av arbetet med förbättring av viss del av inomskärsfarleden i Bohuslän, nämligen farledssträckan genom Hamburgsundet och Hornö ränna.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 131 och II: 178, till Statliga farledsarbeten för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Karl Andersson*, *Gustaf Karlsson*, *Sundelin*, *Malmborg* i Skövde, *Ståhl* och *Bergstrand* samt fröken *Elmén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 131 och II: 178, till Statliga farledsarbeten för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kronor.

Herr ANDERSSON, KARL: Herr talman! 1949 års riksdag beslutade en undersökning av inomskärsfarleden i Bohuslän från Strömstad till Marstrand. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen fick Kungl. Maj:ts uppdrag att verkställa denna undersökning. Den skulle ta sikte på att arbetena skulle kunna utföras etappvis. Nu har denna undersökning fortskridit så långt, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har kunnat framlägga ett förslag om upprensning och fördjupning av farleden genom Hornö ränna och Hamburgsundet. Det är alltså en delsträcka av denna farled, som skulle kunna utföras omedelbart, och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i sina petita begärt en miljon kronor för att kunna få påbörja detta arbete. Arbetet är kostnadsberäknat till 1,5 miljoner kronor och bör kunna utföras i en följd på jämförelsevis kort tid och med ringa arbetskraft, därför att det till stor del gäller muddringsarbete.

Anslag till statliga farledsarbeten.

Alla hörda myndigheter ha också biträtt detta förslag och förordat att detta arbete nu omedelbart sättes i gång. Arbetsmarknadsstyrelsen har inte haft någon invändning när det gäller arbetskraften, länsstyrelsen i länet har förordat arbetet, och riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap har också ställt sig synnerligen välvillig till detta arbetes utförande.

Departementschefen har emellertid inte velat upptaga något anslag på riksstaten utan endast föreslagit ett formellt belopp å 100 kronor, något som betyder att detta arbete inte kan påbörjas.

Motionärerna ha under hand fått veta, att därest riksdagen i år beviljar 600 000 kronor för detta arbete, så kan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen påbörja arbetet någon gång under innevarande år för att sedan fullfölja det under nästa år. Det skulle således fordras ett fyllnadsanslag vid nästa års riksdag, och så kunde arbetet vara färdigställt kanske i slutet av nästa år. Vi ha här i vår motion yrkat på ett sådant anslag av 600 000 kronor, då vi anse, att detta arbete är så nyttigt och nödvändigt, att det inte längre bör fördröjas.

Det förhåller sig ju så med denna delsträcka av farleden, att det där tidigare har varit en inomskärsfarled. Den upprensades omkring sekelskiftet men har slammat igen och kan numera inte befaras annat än av småbåtar. Farleden genom Hornö ränna avser att vara till skydd för kusttrafiken förbi det svårt utsatta Hornö, där båtarna nu måste gå utanför.

Vad beträffar leden genom Hamburgsund är det inte bara en inomskärsfarled, utan trafiken där berör också ett samhälle, och leden skulle samtidigt bereda detta samhälle tillfälle att bedriva kusttrafik och också bereda samhällets båtar och fartyg en god hamnplats. Här ligger nämligen ett samhälle, som dels har litet industri och dels har en ganska stor fraktflotta, bestående av motorfartyg och motorseglare, men detta samhälle är numera avskuret från sjötrafik, därför att sundet är uppslammat, så att båtarna inte kunna passera. Det är gans-

ka tragiskt för ett kustsamhälle, när så inträffar, att det, oaktat det ligger vid vatten, inte längre har någon nytta av vattnet i trafikhänseende. Denna svåra situation skulle kunna avhjälpas genom att denna led bleve upprensad.

Det är således här, kan man säga, både fråga om en allmän farled, som skulle gagna hela kusttrafiken på denna sträcka, och även fråga om hjälp åt ett samhälle, som håller på att gå tillbaka och avfolkas, därför att det inte har de sjökommunikationer, som för detta samhälle äro ett livsvillkor.

Vi ha således ansett det vara synnerligen önskvärt, att denna del av farleden finge påbörjas. Sedan komma ju större och mera kostnadskrävande arbeten att föreslås, men det sker efter hand. Det är ju inte meningen att hela denna farled skall uppbyggas på en gång, utan det måste ske i etapper. Här ha vi möjligheten att kunna påbörja denna etapp och få den färdigställd, innan de större arbetena sedan skola påbörjas.

Herr talman! Jag vill inte upptaga tiden för länge, då vi ha så många andra saker på vår dagordning, men jag vill på det varmaste rekommendera kammaren att gå med på det anslag, som motionärerna här begärt och som vi i en reservation ha påyrkat. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Spetz, Herbert Hermansson, Gustaf Karlsson, Arrhén* och *Osvald*.

Herr HEIDING: Herr talman! Jag anser för min del, att herr Andersson har rätt i flera avseenden och att det kan vara berättigat att denna farled blir undersökt och iordningställd. Men det ligger så till, att en del andra arbeten anses böra gå före.

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap har varit intresserad för att få denna led undersökt och iordningställd, men nämnden har också tagit upp andra förslag, som kanske bättre skulle tillgodose dess speciella önskemål. På

Anslag till byggande av fiskehamnar.

grund av dess framställning har Kungl. Maj:t framlagt en proposition om att det skulle anvisas 1 700 000 kronor som bidrag till utbyggnad av vissa handelshamnar, och det är meningen att dessa arbeten skola utföras i Bohuslän, nämligen vid Uddevalla och Lysekil. Detta medför att stora arbeten komma att sättas i gång i nämnda län. Utskottet anser därför, att man kan vänta, innan man går in för att bevilja anslag till de farledsarbeten, som det nu är fråga om. Förra året beviljades för innevarande år å riksstaten upptagna 50 000 kronor, och det förefinnes en behållning på 80 000 kronor å tidigare anvisade medel. Departementschefen har ansett att det endast skulle, som herr Andersson nämnde, upptagas ett formellt belopp av 100 kronor. Jag anser således, att man bör till ett kommande år kunna vänta med att bevilja anslag för upprensning av den nu avsedda farleden.

Utskottet har uttalat, att »utskottet vill för sin del ingalunda bestrida, att åtskilliga skäl kunna åberopas till stöd för motionärernas ståndpunkt», men så har utskottet tillagt, att »i likhet med departementschefen hyser emellertid utskottet den uppfattningen, att under nuvarande ekonomiska förhållanden stark återhållsamhet är påkallad beträffande icke absolut nödvändiga statsutgifter». Jag tror inte att representanterna ifrån Bohuslän behöva vara så bekymrade; de få med all säkerhet denna farled upprensad. Kungl. Maj:t kommer troligen att så fort som möjligt lägga fram förslag om anslag till detta arbete.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Karl Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propo-

sitionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Karl*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Karl Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom upprensning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Anslag till byggande av fiskehamnar.*Punkten 34.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Spetz* m. fl. (I: 182) och den andra inom andra kammaren av herr *Utbult* m. fl. (II: 270), hade hemställts, att till förevarande ändamål måtte för budgetåret 1951/52 anvisas ett anslag av 2 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 182 och II: 270, till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Sundelin, Söderquist, Malm-*

borg i Skövde, Andersson i Malmö, Ståhl och Bergstrand samt fröken Elmén ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 182 och II: 270, till Byggnad av fiskehamnar för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor.

Herr ANDERSSON, KARL: Herr talman! Jag vädjade förgäves till kammarens goda hjärta, när det gällde den punkt, där det nyss fattades beslut, och jag vågar inte upprepa en liknande vädjan ännu en gång. Jag skall i stället bara tala något om kalla fakta eller jag kanske borde säga våta fakta.

Nu förstär jag innerligt väl, att flertalet i denna ärade församling känner så litet till om våra kuster och vårt sjöfolks och våra fiskares förhållanden; man kan inte begära någonting annat, då de flesta ju ha den stora förmånen att få bo inne i landet.

Här föreligger emellertid ett behov, som är konstaterat sedan lång tid tillbaka. År 1944 tillsattes en fiskehamnsutredning, som sedan framlade en plan för att utbygga våra fiskehamnar, så att de komme att något så när svara emot de behov, som landets fiskare kunde ställa på en trygg hamn. Denna plan avsåg att inom en femårsperiod bygga hamnar för i medeltal 5 miljoner kronor om året. Men i stället har riksdagen som regel inte beviljat mer än en miljon kronor årligen, och arbetet har därför kommit att bli eftersatt. Här föreligger således en oerhörd eftersläpning på detta område såväl som på så många andra. Det har emellertid skett en utveckling under de senaste 10 åren när det gäller vår fiskeflotta, som har gjort, att de gamla hamnarna nu inte längre kunna fylla sin uppgift. Därjämte är förhållandet vad en mängd platser beträffar det, att man kan säga, att det där inte finnas några hamnar alls.

Nu ha vi kommit till ett läge, där det nästan inte längre går att arbeta med de

Anslag till byggnad av fiskehamnar.

anslag, som riksdagen beviljar för detta ändamål. Det blir nämligen så små belopp, när denna miljon kronor skall fördelas över hela landet, att de praktiskt taget inte räcka till för någon hamn på något ställe. Det har uppstått stora svårigheter att kunna fördela medlen så, att de verkligen komma till gagn, där de bäst behövas.

Även i fråga om dessa arbeten ha alla sakkunniga och alla myndigheter, som tillfrågats, haft en enda mening, nämligen att de på det varmaste tillstyrka att här blir någonting utfört. Det finns således inga sakliga skäl, som på något sätt tala för en återhållsamhet, utan återhållsamheten är helt och hållet motiverad av de ekonomiska förhållandena, som tyvärr förefalla att bli allt mer och mer förvärrade.

Jag skall inte trötta med att uppräknas vad t. ex. de olika myndigheter ha sagt, som ha tillfrågats om behovet av dessa hamnar. Jag skall bara nöja mig med att citera det allra sista, som är sagt på detta område, och be att få anföra, vad överrevisorerna i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen så sent som i december månad förra året i sin berättelse ha uttalat rörande denna sak. Överrevisorerna anföra där, bland annat, att »fara föreligger emellertid att, då anslaget är så begränsat som för närvarande, medlen icke alltid utnyttjas för de mest angelägna hamnarbetena. Överrevisorerna anse sig också kunna konstatera, att en ökning under kommande budgetår av ifrågavarande anslag är nödvändig, om det skall bliva möjligt att utan eftersättande av en rättvis fördelning mellan angelägna hamnförbättringar i olika landsdelar kunna på en gång rationellt bedriva redan påbörjade sådana arbeten och samtidigt utnyttja den för muddringsarbeten tillgängliga utrustningen.»

Ja, detta är en realistisk syn på läget, sådant det är i dag, och därför är det all anledning att riksdagen verkligen beaktar detta stora behov och nu i någon liten mån i varje fall visar, att den vill ha en raskare takt.

Här ha från olika håll väckts motio-

Anslag till byggande av fiskehamnar.

ner om en höjning av anslaget till 2 miljoner kronor, det belopp, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har begärt. Vi ha i utskottet för att samla så många som möjligt om ett förslag sänkt anspråket till 1,5 miljoner kronor. Det är det belopp som jag tror är det minsta som behövs, om vi över huvud taget skola våga räkna med att kunna göra en fördelning av medlen, ty det är att märka, att de hamnar, som det här är fråga om, äro fördelade utesfver våra kuster från Bottenviken och till Svinesund.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten avgivna reservationen.

Herr HEIDING: Herr talman! Under denna punkt, som gäller utbyggandet av fiskehamnar, har upptagits ett belopp av en miljon kronor liksom fallet var för innevarande år, och det fanns en behållning vid budgetåret 1949/50 på 2,5 miljoner kronor. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har likväl äskat ett belopp av 2 miljoner kronor, och motionärerna ha gått in för samma belopp. Besparingsutredningen har ansett, att ett belopp på högst 500 000 kronor borde anvisas för ifrågasvarande ändamål, men departementschefen har likväl, som jag förut nämnde, föreslagit ett belopp av en miljon kronor.

Inom utskottet ha vi framhållit, att vi ju anse att denna fråga bör följas med uppmärksamhet och att en forcering av fiskehamnsbyggandet ur flera synpunkter är motiverad. Vi ha gjort det uttalandet, att »enligt utskottets mening bör jämväl beaktas, att Kungl. Maj:t icke ansett sig böra biträda 1950 års besparingsutrednings förslag om en begränsning i olika avseenden av statens andel i kostnaderna för fiskehamnsbyggandet. Av nu anförda skäl kan utskottet icke tillstyrka, att förevarande anslag anvisas med det av motionärerna ifrågasatta beloppet. Utskottet vill emellertid uttala den förväntan, att förutsättningarna för ett successivt avhjälpande av nuvarande eftersläpning i fiskehamnsbyggandet omsorgsfullt prövas. Om möjligt

synes sålunda förslag om åtgärder av nu angiven innebörd böra framläggas redan till nästa års riksdag.» Jag anser att utskottet här har gjort ett så pass klart uttalande att motionärerna borde vara nöjda.

Motionärerna ha nu sänkt sina anspråk från 2 miljoner till 1,5 miljoner kronor i detta fall. Men eftersom Kungl. Maj:t föreslagit en miljon och det finns en behållning, anser jag att man bör kunna vänta med en höjning till ett annat år. Jag förutsätter nämligen, att det finnes möjlighet för Kungl. Maj:t att till ett annat år lägga fram förslag om ett något högre belopp.

Sedan ber jag få åberopa vad jag sagt under föregående punkt, nämligen att det senare i dag är fråga om att bevilja ett anslag på 1 700 000 kronor. I utskottet nämnde herr Andersson, att om det högre beloppet kommer att anslås till fiskehamnsbyggnader, kommer ungefär hälften av detta belopp att gå till Bohuslän och den andra hälften till landet i övrigt. Det blir således mycket stora pengar på en gång, som skulle komma denna landsända till godo. Det skulle jag ingenting ha emot, om det hade varit möjligt att bevilja dessa anslag, men under nuvarande förhållanden och med hänsyn till de uttalanden, som här ha blivit gjorda från besparingsutredningens sida, anser jag, att man bör stanna vid det belopp, som Kungl. Maj:t har föreslagit.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HÄLLGREN: Herr talman! Gentemot utskottets talesman vill jag endast säga det, att visserligen går en stor del av anslaget till fiskehamnar i Bohuslän, därför att fiskerinäringen där är mest utvecklad, men bestämmelserna om fiskehamnslagen äro även sådana, att varje län skall ha sin kvot i enlighet med det förslag, som är uppgjort, så att det ena länet inte får äta upp kvoten för det andra länet. Vad Blekinge län beträffar, som jag själv representerar och som redan har en del fiskehamnar, gäller det

Anslag till väderlekstjänsten för luftfarten. — Anslag till understöd åt skärgårdsrederier.

19 företag, och man håller på med det första och har inte det färdigt ännu. Då kan man tänka sig, hur många tiotal år det skall dröja att få allting klart, om man inte ökar anslaget.

Häri instämde herr *Petersson, Emil*.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Karl Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Karl*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Karl Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 35—54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till väderlekstjänsten för luftfarten.

Punkten 55.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet

i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:ten att i personalförteckningen för väderlekstjänsten för luftfarten uppföra en kontorsbiträdestjänst i Ca 8;

b) godkänna under punkten införd stat för väderlekstjänsten för luftfarten, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1951/52;

c) till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Särskilda undersökningar: Väderlekstjänst för luftfarten för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 628 500 kronor.

Reservation hade anmälts av herr *Karl Andersson*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **ANDERSSON, KARL**: Herr talman! Jag har vid denna punkt låtit anteckna en blank reservation. Jag avser därmed att understryka, att denna punkt har ett visst sammanhang med punkten nr 78. Det rör sig här om ett belopp på 16 000 kronor, men då det gäller ett förslagsanslag, anser jag icke att summan har någon praktisk betydelse. Jag kommer därför icke att ställa något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 56—76.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till understöd åt skärgårdsrederier.

Punkten 77.

I denna punkt hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte till Understöd åt skärgårdsrederier för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 900 000 kronor.

Herr **LUNDQVIST**: Herr talman! Utskottet har ju här enhälligt tillstyrkt

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

Kungl. Maj:ts förslag om ett anslag på 900 000 kronor för understöd åt skärgårdsrederierna här i Stockholms skärgård och i den bohusslänska, men utskottet har uttalat, att utskottet förutsätter, att ifrågakvarande subventionsbelopp användes på ett med hänsyn till skärgårdsbefolkningens intressen ändamålsenligt sätt. Jag känner för min del inte till, hur förhållandena i detta avseende gestalta sig nere i den bohusslänska skärgården, men vad Stockholms skärgård angår så är det genom öbefolkningens egna uttalanden med all önskvärd tydlighet ådagalagt, att det sätt, på vilket detta anslag hittills disponerats, icke har medfört att vinterkommunikationerna för skärgårdsbefolkningen hittills varit ändamålsenliga. Det finns inom Stockholms län ett särskilt länets kommunikations- och näringsråd, och detta råd hade för ungefär sex veckor sedan en sammankomst med representanter för de kommunala myndigheterna ute på öarna i Stockholms skärgård just för att få reda på deras syn på kommunikationsfrågan. Av den överläggningen framgick, att man bland skärgårdsbefolkningen ute på öarna har den enstämmiga uppfattningen, att det sätt, på vilket detta anslag hittills använts och på vilket kommunikationerna upprätthållits under vintern, varit långt ifrån det mest ändamålsenliga.

Vad som för öbefolkningen ute i skärgården är det mest angelägna under nuvarande provisorietid i fråga om kommunikationerna är att med båt eller färja få förbindelser åtminstone några dagar i veckan den kortaste vägen över till fastlandets kust, där det ju finns goda både järnvägs- och bussförbindelser såväl till Stockholm som åt andra håll. De båtförbindelser som för närvarande av Vaxholmsbolaget upprätthållas någon enstaka dag i veckan till, en annan dag från dessa öar längre ut i skärgården, kunna icke fylla de krav, som befolkningen där måste ställa på sina kommunikationer.

Jag beklagar, att kommunikationsministern själv av en votering blivit kallad härifrån, men jag tillåter mig ändå att till honom framföra en vädjan, att in-

nan någon överenskommelse om subventionering till nästa vinter träffas, han ville låta öbefolkningen genom sina representanter få tillfälle att framföra sina önskemål, och jag skulle också gärna se, att länets kommunikationsråd även bereddades samma ynnest, för att man på det sättet skulle få största möjliga garantier för att dessa penningar, som riksdagen, efter vad jag vill hoppas, skall anslås, komma till största möjliga nytta för den bofasta skärgårdsbefolkningen.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

I herr Lundqvists yttrande instämde herrar *Lodenius*, *Söderquist* och *Branting*.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågakvarande punkten hemställt.

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.*Punkten 78.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Understöd åt inrikes lufttrafik för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 1 370 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Karl Andersson* och *Gustaf Karlsson* (I: 180) och den andra inom andra kammaren av herrar *Nilsson* i Göteborg och *Mårtensson* i Uddevalla (II: 259), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till understöd åt inrikes lufttrafik för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 360 000 kronor för flyglinjen Stockholm—Visby.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 180 och II: 259, till Understöd åt inrikes lufttrafik för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 360 000 kronor.

Reservation hade anförts

a) av herrar *Gränebo*, *Heiding*, *Gillström*, *Eric Ericson*, *Sundelin*, *Näsström*,

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

Söderquist, Skoglund i Doverstorp, *Malmberg* i Skövde, *Andersson* i Malmö och *Bergstrand*, fröken *Elmén* samt herr *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 180 och II: 259, till Understöd åt inrikes lufttrafik för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 1 370 000 kronor;

b) av herr *Lundgren*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr HEIDING: Herr talman! Redan vid förra årets riksdag ansåg jag mig böra framhålla, att några hastiga omkastningar i den inrikes luftfartspolitiken icke kunde vara till gagn för framtiden. Detta äger fortfarande sin rättighet. Förra årets riksdag anslag ett betydligt mindre belopp än året förut, men tack vare en behållning på cirka 320 000 kronor från anslaget för budgetåret 1949/1950 har trafiken på Norrlands- och Malmölinjerna kunnat upprätthållas längre än som från början varit beräknat. I skrivelsen den 22 september 1950 har ABA anhållit, att frågan om subventionering av inrikestrafiken måtte omprövas samt att anslag till understöd åt inrikes lufttrafik måtte anvisas med 870 000 kronor för perioden 1/10 1950—30/9 1951 och med 700 000 kronor för perioden 1/10 1951—30/9 1952.

Efter förhandlingar mellan bolaget och kommunikationsdepartementet har bolaget sedermera förklarat sig kunna godtaga en minskning av sistnämnda belopp till 500 000 kronor. Skillnaden mellan detta och det av bolaget begärda beloppet har ansetts kunna täckas därigenom att bolaget söker ytterligare rationalisera driften och att de lokala intressena ställa erforderliga garantier för att inrikesflyget blir utnyttjat i större utsträckning. Departementschefen tillstyrker således ett anslag av 870 000 plus 500 000 kronor eller 1 370 000 kronor för en tidsperiod av två år.

Det synes ha inträtt väsentligt ändrade förutsättningar, då det gäller bedömandet av Norrlands- och Malmölinjernas existensberättigande. Den av bolaget den 15 maj 1950 genomförda tidtabellsomläggningen, innebärande separata linjer på Luleå och Sundsvall—Härnösand, har medfört ökat antal passagerare samt ökade frakt- och postmängder särskilt på Luleålinjen. De åtgärder, som vidtagits av de i Sydsverige och Norrland bildade intresseföreningarna för trafikflygets bevarande, torde också redan nu i viss mån ha bidragit till det bättre resultatet och kunna än mer i fortsättningen komma att verka till förmån för en gynnsam utveckling. Passagerarantalet har under månaderna februari och mars i år ökat med respektive 400 och 500 jämfört med samma månader förra året. Godsbefordran och post har också ökat i beräknad omfattning. Trafikutfallet i ordinarie linjetrafik 1/10 1950—31/3 1951 på de olika inrikes flyglinjerna visar, att kalkylen över intäkter och kostnader varit hållbar och lämnat ett överskott på cirka 55 000 kronor. Intäkterna ha ökat mer än som varit beräknat. Bolaget synes sålunda vara inne på rätt väg, och det gäller nu att fortsätta. Detta kan endast ske, om lugn och arbetsro få förenas med en omdömesgill planläggning på något längre sikt. Det måste vara välbetänt av bolaget att begära subvention och planlägga den inrikes flygtrafiken för två år framåt.

Då man nu går med på att förorda det begärda anslaget, är det med tanke på att det efter denna fortsatta uppbyggnadsperiod skall gå att minska subventionsbeloppet eller helt indraga detsamma. Inrikesflyget måste vara ett led i ett framgångsrikt utrikesflyg. Ordspråket »många bäckar små göra en stor å» kan tillämpas här. Alla inrikeslinjer böra bidra till den stora och samlade trafiken på de internationella linjerna. Sedan riksdagen i år beviljat anslag för påbörjande av den länge tilltänkta uppbyggnaden av Bulltofta flygplats, bör det snart nog leda dithän, att Malmölinjen kan ingå såsom en del i en inter-

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

nationell linje. Därmed har man kommit så långt, att subventionen i detta fall kan upphöra. Sedan få de andra linjerna komma efter, allteftersom flygtrafiken slår igenom. Att begränsa den statliga subventioneringen till Visbylinjen, torde även vara mindre lämpligt med hänsyn till att vissa fasta kostnader skulle icke oväsentligt stiga, om enbart denna linje trafikerades. Om däremot de fasta kostnaderna få slås ut på flera linjer, kommer det ekonomiska resultatet att bli bättre. Detta betonades mycket kraftigt vid den föredragning, som var anordnad.

Vår land kan icke stå utanför en utveckling på trafikflygets område. Våra grannländer komma långt före oss, om vi skola följa utskottsmajoriteten och endast bevilja 360 000 kronor. I Norge är förslag framlagt om ett anslag av 2,6 miljoner kronor, och detta kommer, efter vad jag erfarit, att beviljas. I subvention per tonkilometer under det senaste året har Norge bidragit med 1 krona och 39 öre, Danmark med 64 öre och Sverige med 28 öre. Vilken uppfattning skola våra grannländer få om oss, då de få höra den inställning statsutskottet inlagt i denna fråga?

Sedan den 1 oktober 1950 har ett mera intimt samarbete etablerats mellan de skandinaviska länderna, och från nämnda datum uppehålls all flygtrafik av ett bolag med det förkortade namnet SAS. Enligt uppgift bidrager detta bolag till vårt inrikesflyg med 650 000 kronor om året samt betalar dessutom till luftfartsstyrelsen 223 000 kronor. Besparingsutredningen har framfört tanken på en taxehöjning i syfte att förbättra resultatet av trafiken. Departementschefen har framhållit, att bolaget enligt inhämtade uppgifter följer utvecklingen i taxehänseende såväl beträffande Visbylinjen som övriga linjer och är berett att vidtaga de åtgärder, som ur ekonomisk synpunkt kunna visa sig påkallade. Från bolagsledningens sida har nu lämnats meddelande om att en viss taxeförhöjning kommer att från den 1 maj träda i kraft å Visbylinjen.

Utskottets majoritet har icke haft någ-

ra nya synpunkter att komma med. Utskottet har uttalat, att de försämrade ekonomiska förhållandena för statens järnvägar medfört att en rad tågägenheter måst indragas, vilket för den resande allmänheten onekligen betytt åtskilliga nackdelar. Har inte utskottet sig bekant, att det är den ringa tillgången på stenkol som förorsakat dessa tågindragningar? I en tidningsartikel i slutet av förra veckan har under rubriken »SJ ser dystert på framtiden: nya inskränkningar till hösten» gjorts följande uttalande, som utvisar det verkliga läget: »SJ har nu fastställt sin tidtabell för sommarsäsongen, som omfattar tiden 15 juni—31 augusti, och det kan inte hjälpas att man måst vidta en del inskränkningar. El-lok behövas för den alltmer omfattande godstrafiken, och dessutom måste man minska stenkolförbrukningen. På SJ-håll ser man rätt dystert på situationen, och fler inskränkningar lära vara att vänta i vintertabellen, som skall vara klar 1 september. De tåg, som indrogos 10 februari, återkomma i allmänhet, åtminstone de långväga. De flesta sommartågen sättas också in, men de bli i flera fall begränsade: Man tänker köra med dem fredag—måndag, och en del måste upphöra redan 15 augusti. Dragkraftsfrågan och kolsituationen ha tvingat fram dessa restriktioner.»

Utskottets uttalande vilar alltså på mycket lösa grunder. Det är bristen på dragkraft och kol, som framtvingat de gjorda indragningarna.

I ett annat uttalande framhålles, att från bolagsledningens sida vitsordats, att beslutet om minskad subvention förra året stimulerat såväl bolagsledningen själv som övriga intresserade parter till vidtagandet av åtgärder för att söka bredda trafikunderlaget, vilket också i icke ringa grad lyckats. Detta uttalande vilar delvis på missuppfattning. Denna stimulans hade, sedan den nya ledningen trätt till, kommit utan den av utskottet påstådda orsaken. Bolagets huvuduppgift har varit att få en konsolidering genomförd beträffande både utrikes- och inrikesflyget. Detta synes också vara på god väg, och de hittills föreliggande eko-

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

nomiska resultaten peka också på att så är fallet.

Utskottet medger, att bolaget också i icke ringa grad lyckats då det gällt att bredda trafikunderlaget. Varför skall en indragning nu förordas, då alla tecken tyda på att allt flera resande begagna sig av trafikflyget? En norrländsk partikamrat till de motionärer, som föreslagit den stora nedsättning av anslaget som utskottet gått med på, yttrade vid behandlingen av denna fråga följande: »Förra året röstade jag för det lägre anslaget, men i år kommer jag liksom de flesta norrlänningar att rösta för Kungl. Maj:ts förslag, eller detsamma som reservanterna förordat, eftersom vi anse, att Norrland kommit närmare centrum av landet genom flyget.»

Utskottet medger också att det ekonomiska utfallet av trafiken förbättrats, men likväl anser utskottet att trafiken på norrlands- och malmö-linjerna bör indragas. Det är mycket svårt att förstå denna inställning, men den synes bero på att man vill hålla fast vid förut intagna ståndpunkter.

Det beviljas ärligen stora summor för att förbättra och öka vårt militära flyg och samtidigt få utbildning för ett stort antal flygare. Om det civila flyget får utveckla sig, kan det till en viss del ha betydelse för vårt försvar. Genom utbildning av allt större antal flygare erhålles en reserv, som kan utnyttjas, om så skulle bliva av behovet påkallat. Om man således får offra något till en början, finnes det all anledning antaga, att det är väl använda medel. Det går icke att stoppa ett trafikmedel, som är stätt i utveckling; vi höra i stället göra allt för att kunna stå på samma nivå som våra grannländer, med vilka vi beslutat att samarbeta.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt avgivna reservationen.

Häri instämde herr *Sundberg, Carl*, och herr *Arrhén*.

Herr DE GEER: Herr talman! När jag tar till orda i denna fråga, gör jag det

närmast för att försvara linjen till Norrbotten, alltså till Luleå. När norrbottningarna själva tala för sina problem, så händer det ofta, att sörlänningarna rycka på axlarna och tala om norrbottensromantik. Nu är det glädjande att konstatera, att här talare efter talare för ökade eller bibehållna anslag på denna punkt äro sörlänningar, och därför böra argumenten om norrbottensromantiken bortfalla.

Norrbotten är förvisso en av de rikaste, om icke den rikaste provinsen i vårt land, men av naturliga skäl har Norrbottens befolkning hyst en känsla av bitterhet över det sätt, på vilket provinsen och dess problem bedömts av oss sörlänningar. Hur ha Norrbottens rika naturtillgångar hittills förädlats? Jo, malmen går ut i stora strömmar utan att förädlas i Norrbotten. Därvidlag ha vi gjort ett stort framsteg, som jag återkommer till senare. Skogsprodukterna förädlas i mycket ringa grad i Norrbotten. Far man på våren längs kusten, möter man långa mossläp, som gå söderut till Sundsvalls- och Härnösandsdistrikten. Den elektriska strömmen konsumeras i mycket ringa utsträckning i Norrbotten; den går i stora stamlinjer söderut, och det viktigaste av allt: folket får icke sin utkomst, utan emigrerar i stor utsträckning söderut. Det är ganska naturligt, att dessa problem skapa, om jag så får säga utan att stöta norrbottningarna för huvudet, underläghetskomplex såväl för provinsen som sådan som för de enskilda individerna. Tillkomsten av Norrbottens järnverk har gjort storverk i fråga om att skingra detta komplex, men det finns även andra faktorer, som äro ägnade att göra det, och det är just här fråga om ett sådant.

Jag vill påpeka att Norrbotten är en ömtalig provins. Det är en gränsprovins, en tvåspråkig provins, och det är ett riksintresse att denna provins starkare än hittills känner sin samhörighet med riket i övrigt. Liksom tillkomsten av Norrbottens järnverk i hög grad bidragit härtill, är jag övertygad om att en positiv inställning när det gäller luftfarten också kommer att göra det.

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

Jag har här närmast rört mig med psykologiska skäl, men som den föregående talaren mycket starkt motiverade, finns det ju också reella skäl för att här bifalla Kungl. Maj:ts förslag, och jag vill också uppmana kammaren att följa regeringens förslag och bifalla reservationen. Det finns, såsom den föregående talaren påpekade, goda utsikter till att denna subvention endast skall bli tillfällig. Den kanske inte ens behöver utnyttjas i år, utan flyget växer så att säga in sig, så att det kan bära sig självt kanske redan i år, och det är i varje fall stora utsikter till att det skall kunna bära sig nästa år, om utvecklingen går i den riktning den hittills har gått.

Herr ANDERSSON, KARL: Herr talman! Förra året beslöt riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t, att subventionen för inrikes trafikflyget skulle i princip begränsas till Visbylinjen. Riksdagen beviljade också ett anslag för denna linje med 360 000 kronor. Även när vi förra året behandlade frågan, uttalades många svarta spådomar om hur riskabelt och farligt det var att på detta sätt undanrycka inrikestrafiken statens stöd. Jag vill särskilt erinra om hurusom herr Heiding vid det tillfället målade ut vilket bedrägligt läge vi skulle komma i, och ordföranden i Aerostransport, herr Gjöres, som då var riksdagsman, förklarade, att om riksdagen då biföll Kungl. Maj:ts förslag, skulle det innebära att trafiken på Norrlands- och Malmölinjerna komme att nedläggas den 1 oktober samma år. Riksdagen tog emellertid Kungl. Maj:ts förslag, som då var det billigaste. Den gången talade jag för Kungl. Maj:ts förslag. Jag har samma uppfattning i år som i fjol och står alltså fortfarande på den linjen. Jag har bara anledning att beklaga, att inte Kungl. Maj:t längre gör detsamma.

Vad inträffade efter detta beslut? Det inträffade i varje fall ingenting menligt för flyget. Verksamheten fortsatte, och det visade sig, att det gick bättre än man hade vågat hoppas. Herr Heiding har redan med en del siffror an-

gett, att det har inträffat en förbättring beträffande inrikesflyget, och det är riktigt. Det har verkligen inträtt en förbättring, och denna var så pass stark, att även sedan subventionen upphört kunde flygtrafiken fortsätta på linjerna till Luleå och Malmö efter den 1 oktober.

Trafikföretaget är numera ett annat. Det är inte längre ABA, som trafikerar de svenska inrikeslinjerna, utan det är det nya konsortiet SAS, som efter sammanslagningen också har övertagit inrikesflyget i alla de tre skandinaviska länderna. Ledningen för trafikföretaget har nyligen inför statsutskottets fjärde avdelning förklarar, att föregående års beslut var för trafikflyget nyttigt. Det var nyttigt därför att flygföretaget därigenom tvangs att företa de rationaliseringar, de förbättringar och förenklingar av trafiken, som sedan visade just det resultat, som herr Heiding nu talade om. Ledningen för trafikföretaget anser alltså, att förra årets beslut var lyckobringande för företagets egen verksamhet, och då frågar jag mig: Är inte ett beslut i år av samma innebörd ägnat att också gagna flygföretaget och flygtrafiken framdeles? Varför är det nödvändigt, när utsikterna för denna trafik ha ljusnat, att åter gå in för en subventionering, samtidigt som företaget säger, att borttagandet av subventionerna förra året var för företaget nyttigt?

Herr Heiding gjorde ett litet inpass, där han ville göra gällande, att denna framställning av bolagets uppgifter skulle bero på någon missuppfattning. Jag har ordagrant antecknat vad direktör Norlin sade på avdelningen, och det kan inte vara fråga om någon missuppfattning från vare sig hans eller någon annans sida. Han har bara helt enkelt konstaterat något, som för honom var en verklighet.

Herr De Geer sade något om norrlandsromantiken. Jag kunde inte frigöra mig från den känslan att han själv, trots försök att komma från romantiken, ändå var ganska romantisk, när han talade om norrlandsförhållandena. Hur är det i själva verket med Norrbotten och

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

trafikflyget? Är detta väsentligt för Norrbotten? Har det en sådan passagerarfrekvens, att vi kunna säga, att det för norrlänningen och i synnerhet norrbottningen är ett livsvillkor? Vi ha ju kalla siffror på frekvensen. I runt tal begagna sig 5 000 passagerare om året av trafikflyget på norrlandslinjen. Detta gäller då både Luleå och Sundsvall. Men 5 000 passagerare är inte lika med 5 000 olika personer, ty samma person flyger flera gånger, så mycket mer som en rätt stor del av dem, som begagna trafikflyget, ha fria resor. Följaktligen är det bara en liten bråkdel av Norrlands och Norrbottens befolkning, som använder trafikflyget. Jag skall inte gå in på vilka det är — det kan jag inte göra. Men vi kunna väl alla vara överens om att det inte är skogsarbetarna och inte heller järnbruksarbetarna eller norrlandsbönderna, som använda trafikflyget, utan det är den kategori människor som, därest de inte flyga, resa i första eller andra klass järnvägskupé. Så mycket våga vi nog säga i största allmänhet utan att göra någon närmare uppdelning av klienteletts sociala bestånd.

Herr Heiding var ganska angelägen att motivera reservanternas syn på frågan, och det är inte utan att jag är tacksam mot honom för detta, ty han kom verkligen med en del strålande uppgifter, som han tog till intäkt för sin reservation. Den första har jag redan berört. Det var, att trafiken har ökat, och det är riktigt. Men är det ett argument för att staten skall släppa till ytterligare pengar — nu när det börjar gå bra? Är det ett argument för subventioner?

Sedan nämnde han någonting om Bulltofta flygfält. Flygfältet där är ju i sådant skick, att det endast är de mindre maskinerna, DC3:orna, som kunna landa, och det bara under gynnsamma väderleksförhållanden. Mer herr Heiding vet lika väl som jag, att det nya flygfältet på Bulltofta i varje fall inte kan bli färdigställt inom de närmaste två åren. Det har således ingen aktualitet för frågan i dag, utan vad vi ha att räkna med är det gamla flygfältet på

Bulltofta, och det är sådant, att oavsett om linjen subventioneras eller inte, kan inte någon ständig trafik upprätthållas där. Bli det t. ex. mycket regn och marken blir uppblött, kunna inte ens DC3:orna landa, och följaktligen kan flyget inte heller användas. Vi ha att räkna med att när flygfältet på Bulltofta blir utbyggt och färdigställt, så att även större plan kunna landa där, behöver trafiken Stockholm—Malmö inte subventioneras, och den blir inte inrikestrafik i egentlig mening utan sammanhänger med utrikestrafiken, ty då kunna planen landa på Bulltofta, när de komma från Europa och andra världsdelar. Då löser således frågan om malmötrafiken sig själv. Intill dess kan nog ingen subvention rädda malmötrafiken som reguljär trafik.

Vidare kom herr Heiding in på förhållandena i våra grannländer. Han gjorde gällande, att vårt land inte kan stå utan inrikes flygtrafik. Vi måste ovillkorligen visa ett gott exempel, och vi kunna inte härvidlag skilja oss från våra grannar — det skulle se illa ut, o. s. v. Jag känner igen detta argument från förra året — herr Heiding använde precis samma argument då — men jag kan inte underlåta att något litet uppehålla mig vid den parallell herr Heiding drar mellan norska och svenska trafikförhållanden. I Norge upprätthålles ett inrikes trafikflyg sommartid, på vintern däremot inte. Denna sommartrafik är i huvudsak till för att knyta de nordliga delarna av Norge till landet i övrigt. Det är alltså en trafik mellan Tromsö och södra delen av landet, och det är, kunna vi säga, praktiskt taget landets enda trafikmöjlighet på den sträckan. Det finns visserligen båttrafik, men en båtresa från Tromsö eller Vardö till södra Norge kan närmast jämföras med en amerikaresa. Den tar en vecka, och det är alldeles oöppbart, att det inte är en tillfredsställande kommunikation i vår tid.

Här upprätthålles alltså ett flyg med subventioner av norska staten men på en sträcka, där landet saknar järnväg och där till och med landsvägsförbindelser

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

na äro ytterligt svaga. Nordnorge norr om Bodö har för närvarande inte någon järnvägsförbindelse, om jag undantar malmbanan till Narvik, som går tvärs över landet. Och från Bodö till Vadsö är, som alla veta, ett ganska långt stycke. I Norge har verkligen flyget en uppgift att fylla i trafiken, och sommartid sätter Norge in denna trafik för att förkorta avståndet för denna landsända. Vi kunna inte göra någon jämförelse mellan detta och norrlandstrafiken, där vi ha snälltåg på elektrifierade järnvägar, som praktiskt taget föra människorna fram på så kort tid, att de hinna utträta precis lika mycket som om de flyga.

Jag skall inte nu gå in på de argument, som kommunikationsministern använde förra året. Han belyste ganska klart, hur det verkligen ligger till med problemet trafikflyg kontra järnväg på sträckan Luleå—Stockholm. Man vinner alltså reellt taget inte tillnärmelsevis så mycket här som man t. ex. gör från nordliga Norge ned till Oslo.

Vidare sade herr Heiding, att utskottet inte hade anfört några nya skäl. Nej, det är fullkomligt riktigt, därför att ur utskottets synpunkt inte inträffat någonting, som sakligt ändrar läget från förra året, i varje fall inte i den riktningen, att riksdagen nu borde ändra uppfattning. Vad som har inträffat är dels att trafikföretaget har lyckats förbättra ställningen till egen förmån, dels att staten av finansiella skäl nu har det svårare att lämna subventioner. Subventionspolitiken i övrigt har ju nu till rätt stor del avvecklats, och statsutskottet har vid upprepade tillfällen sagt ifrån, att subventionspolitik egentligen inte är eftersträfvärd. Vi ha haft många slag av subventioner under senare tid, men denna subvention, som nu skulle kvarstå, måste jag ändå beteckna som en karikatyr på subvention. Man får väl ändå säga, att om subventionspolitiken i allmänhet har avsett att hjälpa folkets flertal och kanske till och med hjälpa de sämst ställda i samhället, så gäller intet av dessa skäl när vi här tala om subventionering av inrikes flygtrafiken.

Vad som har inträffat talar således

uteslutande för att vi vidhålla det beslut riksdagen fattade förra året. Vi ha så mycket större skäl att göra det som vi nu våga räkna med att flyget även utan subventionering kommer att kunna uppehålla en viss inrikestrafik.

Herr Heiding kom också in på järnvägarna. Det är kanske inte mycket att uppta tiden med, men jag kan inte helt förbigå det. Han gjorde gällande, att de inskränkningar, som järnvägsstyrelsen har ansett sig böra vidta under vinterhalvåret, ha varit grundade på önskan att minska kolåtgången. Vad är det då för inskränkningar som ha gjorts? Jo, man har inställt ett personförande snälltåg i vardera riktningen dagligen mellan Stockholm och Malmö, man har inställt snälltåg mellan Göteborg och Stockholm, och man har också inställt personförbindelser från Stockholm norrut. Vad gäller de stora huvudlinjerna ha mig veterligt inte under senare år persontågen där framförts med ånglok. Jag har visserligen sett ånglok på elektrifierade järnvägar, men jag har inte sett att de ha gått i snälltågstrafik på senare tid. För övrigt är inskränkningen väl ändå främst en besparingsåtgärd, även om den indirekt skulle vara ett led i önskan att spara kol. Det är väl en besparingsåtgärd också att spara kol, som ju kosta mycket pengar. Det är följaktligen ett led i besparingssträvandena, när järnvägsstyrelsen har gått in för att minska persontrafiken på våra järnvägar. Men här skulle uppstå det egendomliga förhållandet, att samtidigt som järnvägsstyrelsen i besparingssyfte inställer personförande snälltåg mellan Stockholm och Malmö, subventionerar staten flyget på samma sträcka, alltså ett trafikmedel, som direkt konkurrerar med statens egna järnvägar. Driver man sparsamheten dit hän, har man verkligen kommit långt, då vet ju inte den högra handen vad den vänstra gör. Då sparar man huller om buller utan någon förnuftig plan eller mening.

Här har anförts mycket annat, som kunde tas upp till bemötande. Jag skall inte göra det och skall inte mer uppehålla mig vid herr Heidings argumentation. Jag tror, att herr Heiding, därest

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

riksdagen vidhåller sitt beslut, kommer att bli ungefär lika sannspådd nu som förra året. De vådor, som herr Heiding nu söker inbilla kammaren skulle uppstå, komma inte att inträffa. Resultatet blir säkerligen ingenting annat än att riksdagen sparar en miljon kronor, och mig förefaller det vara ganska gott. Men jag vet av erfarenhet, hur oerhört svårt det är att få riksdagen över huvud taget till att spara. Jag föreställer mig emellertid, att när det uppenbarligen inte inträder några olägenheter av att vidhålla förra årets beslut, kammaren med lugn kan fortsätta på den inslagna vägen och alltjämt i princip icke subventionera mer än Visbylinjen, utan följa statsutskottet, som här har föreslagit ett anslag på 360 000 kronor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Hesselbom*.

Herr DE GEER (kort genmäle): Den föregående ärade talaren ansåg, fast han sade det i milda ordalag, att jag hemföll åt en smula norrlandsromantik. Jag skulle vilja säga, också i milda ordalag, att den föregående ärade talaren i stället hemföll åt en smula demagogi, när han vädjade till kammaren och sade: Vilka äro flygets resenärer? Det är inte arbetare och bönder. Det är således inte någon demokratisk subvention det är fråga om här. Men inte skola vi bedöma flygets betydelse efter antalet resande. Jag reser ofta på denna linje, och jag har haft möjlighet att bilda mig en uppfattning om vilka som resa där. Jag kan försäkra, att det är mycket stor utsträckning är representanter för de stora industrierna, de stora exportintressena, representanter för och kunder hos malmbolagen, kalixindustrien och Norrbottens järnverk. Det är klart, att det förhållandet, att det finns gynnsamma trafikmöjligheter för dessa, indirekt kan inverka fördelaktigt för det stora flertalet. Jag vill upprepa, att det var litet demagogiskt av den föregående talaren att spela på dessa strängar. Han

var där mera demagogisk än jag var romantisk.

Herr HEIDING (kort genmäle): Herr talman! Herr Andersson ansåg det vara olämpligt att bevilja subvention, då trafiken ökat. Men om man har kommit dithän, att trafiken kommit i gång — varför skall man då helt och hållet stoppa den och inte bevilja något anslag? Det kan bli betydligt dyrare att om ett par år sätta i gång igen och försöka få fram ett inrikes flyg i den utsträckning vi nu ha.

Herr Andersson sade vidare, att Bulltofta var färdigt först om två år. Men då vore det ju bra, om vårt flyg hade utvecklats inom landet, så att vi fullt kunde utnyttja Bulltofta. Är det någon idé att bygga ut Bulltofta, om vi inte få ett flyg, som kan landa där? Det skulle väl inte vara lämpligt, och herr Andersson har ju själv varit med om att bevilja anslag till färdigställande av Bulltofta.

Vad sedan gäller jämförelsen mellan norska och svenska förhållanden får jag säga, att i Norge är det inte bara fråga om en sommarlinje, som herr Andersson talade om, utan även andra linjer. Men det är ett avsevärt större belopp som beviljats till subventioner i Norge än här i Sverige. Som jag framhöll i mitt föregående anförande, bidrog Norge till sitt inrikes flyg med 1 krona och 39 öre per tonkilometer och Sverige med 28 öre. Jag tycker det är siffror som tala.

När herr Andersson kom in på järnvägarna och skulle förklara kolsituationen, talade han bara om de elektrifierade järnvägslinjerna Malmö—Stockholm och norröver och att det inte gick åt något kol där. Men vet inte herr Andersson, att det finns bibanor, som utgå från dessa elektrifierade järnvägar och där man använder en hel del kol? Det är järnvägsstyrelsen som ansett det nödvändigt att dra in en del tåg för att kunna spara kol i nuvarande kolsituation.

Herr BERGH: Herr talman! Herr Andersson i Rixö påminner mig i någon mån om en av hans kolleger bland stats-

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

män, en herre som levde redan under antiken och alltemellanåt uppträdde i den romerska senaten. Vad han än pratade om och vilka olika synpunkter han än presterade, slutade han alltid med orden: »För övrigt anser jag, att Kartago bör förstöras.» Det var en präktig och hederlig och duktig man, alldeles som herr Andersson, men han hade fått en idé. Och herr Andersson har en idé, som han driver hårt, riksdag efter riksdag, med växlande argumentering men samma syfte: inrikesflyget skall icke understödjas, inrikesflyget skola vi icke hjälpa.

Förut om åren, när herr Andersson drivit denna sin älsklingsats, har han gjort gällande, att inrikesflyget är ett dödfött företag, och ifall det inte är ett dödfött företag, är det ett skadligt företag, ty det konkurrerar med järnvägen och med landsvägarna; alltså böra vi inte understödja trafikflyget. I dag få vi höra, att detta nya trafikmedel har gått över förväntan bra, och följaktligen skola vi inte hjälpa det. Han samlar fler synpunkter i samma syfte. Järnvägen har just nu måst inskränka en del turer; följaktligen skola vi icke uppehålla andra trafikmedel. Han säger vidare, att vi måste spara nu; följaktligen skola vi icke göra några investeringar som i framtiden kunna betraktas som räntabla. Han säger vidare: Vi skola inte subventionera några få, eftersom vi inte orka subventionera de många, följaktligen skola vi inte heller ge flyget någonting. Det är bara några få människor i Norrbotten som flyga. Följaktligen, menar han, har inte denna landsända någon nytta av flyget. O. s. v.

Som damerna och herrarna upptäckt, äro dessa olika argument ingalunda entydiga, ingalunda sammanfallande med varandra, ingalunda samstämmiga med varandra, men i herr Anderssons idévärld tjäna de icke desto mindre precis samma syfte: Ned med inrikesflyget!

När det här är fråga om ett nytt trafikmedel, förefaller det mig snarare, som om man borde önska detta lycka och framgång. Man borde resonera på det sättet, att man skall hjälpa det, tills det

kan reda sig självt. Under ogynnsamma omständigheter har inrikesflyget nu arbetat. Gründerperioden håller på att ta slut, och vi kunna skönja den tid, då detta trafikmedel kan stå på egna ben liksom andra. Redan den omständigheten, att det har haft en viss framgång, betraktar herr Andersson som ett argument för att man icke skall hjälpa det över den svaga och kritiska punkten. Jag kan inte förstå den argumentationen.

Jag skall emellertid ta upp en allmän synpunkt, som herr Andersson anlade. Han menade, att vi måste vara sparsamma i dagens läge och följaktligen låta bli att anvisa dessa pengar. Hans resonemang är intressant, därför att det kommer igen så ofta under denna riksdag. Vi debattera alltemellanåt om hur det allmännas utgifter skola fördelas, och i den debatten har framträtt en konsumtionsmentalitet, som skymmer blicken för vad som är en verkligt god form av sparsamhet, nämligen att försöka avstå från någonting för stunden för att ha rikare vinster att hämta i framtiden. Det är den sortens sparsamhet det är fråga om här, och i och med att herr Andersson i Rixö erkänner, att detta flyg kan komma att bära sig, är det även från hans premisser tydligen en missriktad sparsamhet, som han för sin del rekommenderar.

Sedan skall jag be att få göra en invändning mot herr Anderssons resonemang om hur litet flyget skulle betyda för Norrbotten. Han sade ju, att det är så få som flyga, men han sade inte ett ord om vad flyget betyder för våra postförbindelser. Under tiden från och med 1 oktober 1950 till och med 31 mars 1951 ha inte mindre än 40 ton post fraktats med norrlandslinjen, däribland över 2 miljoner brev. De snabba förbindelserna medföra, att vi få post från Malmö och post till Malmö befordrad på ett dygn kortare tid än vi annars skulle få. Betyder inte detta någonting för denna avlägsna landsända att i fråga om post och korrespondens komma i så mycket närmare förbindelse med det övriga Sverige?

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

Även om det inte direkt har utsagts, utan endast antytts — bland annat av herr Andersson, då han förebrådde herr De Geer för en viss romantisk inställning till de norrländska problemen — har jag fått ett intryck av att man, när vi där uppe gärna vilja, att detta trafikmedel skall få litet hjälp under de kritiska åren, här nere menar, att vi begära någonting som inte skulle vara riktigt befogat, någonting som vi egentligen inte ha gjort rätt för och som vi inte förtjänat. Jag undrar, om kammarens ärade ledamöter ha sett en siferuppgift som förekom i stockholms-tidningarna i går om vad malmбанan betyder för järnvägsnätet. År 1949 var statens järnvägars hela netto 42 miljoner kronor, och av detta belopp kommo 36,1 miljoner på malmбанan. Den för-räntades med 22 procent, medan öv-riga 6 miljoner, d. v. s. 0,87 procent av anläggningskapitalet, kommo på resten av statens järnvägsnät. Det var malm-банan som den gången klarade statens järnvägars affärer. Malmбанan har för länge sedan fått sitt anläggningskapital amorterat, och under hela tiden har det förräntats med minst 5 procent om året.

Nu är detta i och för sig intet argu-ment till förmån för att vi skulle vilja bli litet gynnsammare behandlade, utan det argumentet skall jag nu be att få presentera. Jag skall nämligen förklara, hur det har gått till, att malmбанan lämnar så stora överskott i förhållande till vad resten av järnvägsnätet ger. I det avtal, som finnes mellan LKAB och statens järnvägar, behandlas icke bolaget som andra större kunder. Det är ju an-nars så, att den, som köper mycket, får varorna billigare per enhet än den som köper litet. När det gäller fraktavtalet om malmбанan ha vi i stället en pro-gressiv skala — progressiv i förhållande till de fraktade kvantiteterna och pro-gressiv i förhållande till malmpriset. Vad betyder nu detta för Norrbottens befolkning? Jo, det betyder, att den på grund härav uppkommande ökningen av bolagets omkostnader blir avdrags-gill vid beskattningen. Men eftersom de utgifter, som vi ha att bestrida i norr-

bottenskommunerna och inom Norrbot-tens läns landsting, ändå måste bestri-das, innebär det bara, att det är vi andra skattebetalare hemma i Norrbot-ten som få betala vår väl dryga andel i denna vinst för statens järnvägsnät. När vi nu vilja ha de ca 300 000 kronor, som det skulle röra sig om för norr-landsflyget, begära vi sannerligen icke några nådegåvor av riksdagen, utan vi begära blott att få igen en liten del av vad som oskäligt plockats ifrån oss via malmбанan. Det är denna realism man bör sätta emot den beskyllning för ro-mantik som herr Andersson riktade mot herr De Geer.

Jag tycker att det resoneras underligt här. Vi ha ett trafikmedel, som snart kan klara sig självt; vi kunna skönja den dag det kommer att bära sig. Nu är föret litet trögt i portgången. Är det icke värt att satsa litet pengar på detta trafikmedel — liksom på andra trafikme-del — för att hålla det hjälpligt uppe, tills det kan reda sig självt? Jag spårar i utskottets resonemang en missriktad sparsamhet, en föraktfull och orättvis inställning till den landsända jag har äran att företräda, och jag kan inte und-gå att bli kärv, när jag vill reagera mot detta ständigt återkommande försök att stjälp inlandsflyget.

Jag ber, herr talman, att få yrka bi-fall till reservationen.

I herr Berghs yttrande instämde her-rar *Lars Andersson, Velander och Grym.*

Herr LUNDGREN: Herr talman! An-ledningen till att jag vid statsutskottets behandling av denna punkt anmält blank reservation är främst den, att jag har den principiella uppfattningen att de olika kommunikationsmedlen, t. ex. för flygtrafiken och biltrafiken, skola i gör-ligaste mån betala sina egna kostnader. När jag, herr talman, trots denna prin-cipiella inställning kommer att rösta för den reservation, som är avgiven av herr Gränebo m. fl. och som innebär bifall till Kungl. Maj:ts förslag, beror detta där-på, att flygtrafiken i mycket högre grad än man för ett år sedan vågat hoppas

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

visat sig bärkraftig. Det finns alltså utsikter att statsbidragen till denna trafik inom relativt kort tid kunna avvecklas. Under sådana omständigheter kan det icke inge allt för stora betänkligheter att lämna flygtrafiken visst stöd under den tid den bygges upp.

Av särskild betydelse är givetvis flygtrafiken för övre Norrland. Visserligen äro järnvägsförbindelserna numera mycket goda, men flygtrafiken medför avsevärda fördelar, icke minst sedan flyget, såsom herr Bergh påpekade, i viss utsträckning börjat medföra även post.

Starka skäl föreligga därför enligt min uppfattning för att även i år subventionera norrlandstrafiken. Däremot kan man naturligtvis ställa sig mera tveksam när det gäller trafiken till Visby. Besparingsutredningen har ju framhållit, att visbylinjen i hög grad utnyttjas för turist- och rekreationsresor och att sådan trafik ej borde påkalla understöd från statens sida. Enligt utredningens mening bör vederbörande trafikföretag helst svara för eventuellt uppkommande underskott på visbylinjen, till dess den blir självbärande. Departementschefen har med anledning av besparingsutredningens yttrande anfört, att trafiken på Visby under turistsäsongen är självbärande, men att under den övriga delen av året uppkomma så stora förluster, att linjen för närvarande icke kan betraktas såsom affärsmässigt motiverad. Jag vill dock ifrågasätta, om man icke under sommaren kunde hålla taxorna så höga på denna linje, att den i sin helhet blir självbärande och att alltså sommartrafiken får betala förlusterna under vintern.

På grund av de goda järnvägsförbindelser, som Norrland har, kommer naturligtvis flygtrafiken att betyda förhållandevis mycket mera för förbindelserna mellan norrlandsstäderna än för förbindelserna med Stockholm. Det skulle därför vara av stor betydelse för att få trafiken bärkraftig, om de planerade flygfält, som skola ingå i det blivande trafiksystemet, kunde komma till stånd. Jag vill i detta sammanhang erinra om det flygfält, som skall byggas vid Umeå.

Här har staden med visst bidrag från landstinget för mycket dryga kostnader — 1,4 miljoner kronor i runt tal — ställt mark till statens förfogande. Enligt överenskommelse mellan staden och staten skulle staten »snarast möjligt» anlägga ifrågavarande flygfält. De nuvarande förhållandena ha icke möjliggjort för staten att fullfölja detta kontraktsenliga åtagande, och det är ganska naturligt, att det icke kan vara på annat sätt för närvarande. Det är emellertid av vikt, icke minst för att få norrlandstrafiken bärkraftig, att detta flygfält kommer till stånd snarast möjligt.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till den reservation som avgivits av herr Gränebo m. fl.

Herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Det kan ju synas, som om jag, hur jag än vänder mig i denna fråga, har det mäktiga statsutskottet inte bakom mig, utan emot mig. Vid denna frågas behandling under föregående år följde jag den s. k. sparsamhetslinjen, medan statsutskottet hade en annan uppfattning. Då jag i år har låtit mig övertygas om att gå på subventionslinjen, med hänsyn till vad som har inträffat sedan föregående år, har jag råkat ut för att statsutskottet nu intar en ståndpunkt som i varje fall påminner om den som jag då intog. Av herr Anderssons i Rixö anförande förstod jag, att man kan mot min ståndpunkt nu citera vissa av mina uttalanden vid ärendets behandling under föregående års riksdag. Jag ber därför att få understryka, att jag den gången inledningsvis påpekade, att alla de argument, som hade anförts i båda kamrarna om flygets möjligheter att utveckla sig till ett framtidens kommunikationsmedel, hade mitt gillande och stöd. Vidare anförde jag något senare, att jag i propositionen hade lämnat dörren öppen, och att jag, därest ABA:s bedömning av framtidsutsikterna för inrikestrafiken väsentligen skulle förändras under det innevarande året och bolaget skulle anmäla en omvärdering av subventionsbehovet för denna

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

trafik, skulle vara beredd att framdeles pröva förslag i denna riktning. Det är just en sådan omvärdering som enligt mitt förmenande har skett.

Herr Andersson i Rixö ansåg emellertid, att ingenting nytt hade inträffat, sedan riksdagen beslutat i denna fråga under föregående år. Han anförde att alla de svarta spådomar, som uttalades i samband med detta beslut, ha visat sig vara oriktiga: flyget fortsätter som hittills, norrlandslinjen har icke blivit nedlagd, ingenting har egentligen inträffat. Allt visar sålunda, att den hårda inställning, som statsmakterna intogo den gången, till och med skulle ha varit lyckosam för företaget, ty enligt hans uppgift skulle någon inom dess ledning ha sagt, att just riksdagsbeslutet skulle ha haft ett slags livgivande verkan på företaget och dess verksamhet. Gent emot detta är det nog av vikt att understryka, att flyget antagligen, för att inte säga säkert, hade varit nedlagt vid denna tidpunkt, om inte bolaget hade fått löfte om att proposition om subventionering skulle framläggas.

Jag skall medge, att avsikten med min hårda inställning föregående år var inte bara att pressa bolaget till att göra sitt yttersta och vidta de rationaliseringar, som enligt mitt förmenande voro önskvärda, utan också att pressa de framtida flygtrafikanter i respektive områden, som voro intresserade av denna sak, att göra någonting för att verkligen få inrikesflyget på fötter. Det är dessa ting som ha inträffat, och det är inte någonting oväsentligt. Bolaget har förklarat sig kunna gå med på en subventionsplan, som understiger den, som jag tidigare erbjudit bolaget men som bolaget förklarat sig icke kunna antaga. Jag hade, som jag förut har påpekat för riksdagen, erbjudit bolaget en subventionsplan som innebar, att staten skulle satsa 3 miljoner kronor under tre på varandra följande år med en fallande skala: 1,5 miljoner första året, 1 miljon andra året och 500 000 kronor tredje året. Denna plan förklarade sig emellertid bolaget icke kunna godta, och då ansåg jag, att de framtida möjligheterna för inrikesflyget

i vårt land bedömts så mörkt, att man tills vidare borde nöja sig med att driva visbylinjen och sedan så småningom bygga upp det övriga inrikesflyget på nytt.

Sedan dess har emellertid inträffat, att flygbolaget har gått med på en subvention av 2 870 000 kronor under tre år. Man har således gått ned 130 000 kronor under det erbjudande som man förut hade erhållit och avvisat. Varför har man gjort det? Jo, man bedömer möjligheterna för flygets framtida utveckling på ett annat sätt nu än man gjorde tidigare. Detta beror bland annat på att norrbottningarna och norrlänningarna längre söderut bildat trafikkommittéer och intresserat folk för flyget. Jag skall villigt erkänna, herr Andersson i Rixö, att det kanske inte är skogsarbetarna och järnbruksarbetarna som använda flyget, men dess bas har dock breddats.

Samma sak har inträffat i Skåne. Föregående år förklarade jag, att där fanns ett mycket stort trafikunderlag och att skåningarna aldrig skulle behöva begära subventioner, om de verkligen använde flyget. Det tycks ha haft en livgivande inverkan, och jag tror att man i dag även i Skåne intresserar sig för att få flyget självbärande. När vi nu ha lyckats med att under denna korta tid bringa ned subventionerna under det belopp som jag hade erbjudit och företaget avslagit och när man i respektive landsdelar satsar någonting för att öka trafikfrekvensen, då böra vi inte undandra flyget chansen att inom rimlig tid bära sig självt utan fortsatta subventioner. Resultatet av den nu gångna vinterperioden — som enligt mitt förmenande är rätt viktig för bedömning av utvecklingen — visar ett överskott på 85 000 kronor i jämförelse med den kalkyl, på vilken subventionerna ha fotats. Om det visar sig, att man inte behöver ta i anspråk hela det subventionsbelopp, som har ställts till förfogande, kan man nöja sig med mindre, vilket som bekant skedde under föregående år. Meningen med subventionerna är helt enkelt, att man under en övergångsperiod skall understödja flyget för att det sedan skall stå

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

på egna ben. Om nu flygets företrädare verkligen ha gjort det yttersta för att åstadkomma dessa resultat, tycker jag, att man i ett dylikt läge skall uppmuntra dem och tillse, att verksamheten kan få fortsätta.

Det har anförts, att man har andra ypperliga kommunikationsmedel — om vilka det dock står diskussion — och att man därför inte behöver använda flyget. Men såsom jag har sagt förut tror jag, att det ändå kan ha en viss betydelse, att man vänjer folk att flyga och att detta i sin tur kan inverka fördelaktigt på den mycket omfattande flygverksamhet som de tre skandinaviska länderna driva över hela världen.

Härtill kommer, att flyget under den allra senaste tiden verkligen har kommit att betyda någonting för postbefordran inom landet. Herr Bergh har redan varit inne på denna sak. Han erinrade om att man vinner ett dygn genom att transportera brev med flyg från Norrland till Stockholm och sedan vidare med nattåget till södra Sverige. Under tiden från och med oktober 1950 till och med mars 1951 har norrlandsflyget transporterat 40 600 kg post, d. v. s. 282 kg per dag. Hela inrikesnätet har under samma tid befordrat 87 ton brevpst, d. v. s. fyra och en halv miljoner brev. När det gäller postbefordran och servicen där har inrikesflyget redan med viss framgång uppträtt som konkurrent till de övriga trafikmedlen.

Det finns också en annan sak som jag skall be att få påminna kammaren om. Det är den subvention, som utgår för inrikesflyg såväl i Danmark som i Norge, en subvention som av olika skäl kan betraktas som önskvärd ur dessa länders, inte minst Norges, synpunkt. — Jag ger herr Andersson alldeles rätt i att järnvägsförhållandena i Norge äro sådana, att det är betydligt starkare motiverat med ett inrikesflyg där än exempelvis i Danmark och Sverige.

Jag skall slutligen anföra några siffror som styrka, att vi här hemma verkligen rationaliserat verksamheten och att trafikunderlaget har blivit betydligt större än förut. Det visar sig nämligen, att sub-

ventionsbehovet per tonkilometer — uttryckt i svenskt mynt — i Norge uppgår till 1 kr. 39 öre och i Danmark till 64 öre, medan vi i Sverige betala endast 23 öre. För perioden 1/10 1951—30/9 1952 är det svenska subventionsbehovet endast 16 öre per tonkilometer. Utvecklingen i Sverige går således i rätt riktning. När sådant kan påvisas med kalla siffror och det dessutom kan iakttas, hurusom man verkligen sätter in allt på att skapa förutsättningar för att flyget skall klara sig på egen hand, då har jag ansett det finnas starka skäl för att avvika från den besparingslinje som jag gick på i fjol.

Detta gör, herr talman, att jag i dag skulle vilja vädja till kammaren att följa reservanterna.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN: Herr talman! Herr statsrådet Nilsson nämnde i början av sitt anförande, att han hade fått det mäktiga statsutskottet emot sig. Jag får dock fästa kammarens uppmärksamhet på att 13 av statsutskottets ledamöter antecknat sig som reservanter, och jag kan måhända röja, att det inte var mer än 13 ledamöter inom utskottet som avgjorde beslutet. Det rådde alltså en viss tveksamhet inom utskottet, i synnerhet som inte mer än 26 av de 30 ledamöterna deltagit i omröstningen.

Frågeställningen är väl emellertid nu såvitt jag kan bedöma: Skola vi ha något inrikes trafikflyg här i landet, eller skall det få läggas ned? Om inte visbyflyget understödes kan det inte uppehållas, och såvitt jag kan bedöma kan man inte heller uppehålla norrlandsflyget om det inte erhåller statsbidrag — det tror jag för övrigt statsrådet Nilsson bevisade här. Sannolikt är det väl samma förhållande med skåneflyget.

Trafikflyget har numera mycket stor betydelse i världen. Visserligen bär det sig kanske inte så väl på korta linjer, men det är av en viss betydelse att det finns. Både Danmark och Norge understödja därför trafikflyget. Danmark har ändå mycket kortare avstånd inom lan-

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

det än Sverige, och dess ekonomi tål kanske inte en jämförelse med vårt lands. Norge har vissa linjer, som av andra skäl äro värda understöd, men jag skulle tro att norrmännen uppehålla även de linjer, vilkas understödjande inte kan försvaras ur de synpunkter som herr Andersson i Rixö anförde.

Jag är därför av den meningen, att även om man här anser sig böra iakttas sparsamhet och inte anvisa högre anslag än som behövs bör man likväl tills vidare upprätthålla de här linjerna. Vi ha dock nedlagt mycket arbete för att göra dessa linjer ekonomiskt bärkraftiga. Vi ha flygfält, vi ha personal, och vi ha organisationen utbyggd. Vi få ta i betraktande, att vid ett nedläggande av dessa flyglinjer kommer den administration, som är nödvändig för att upprätthålla enbart visbylinjen, att bli förhållandevis betydligt dyrare. Kunnna vi för övrigt gå den väg, som flygbolaget visat att det är möjligt att följa, komma sannolikt de statliga subventionerna att minska år från år för att slutligen upphöra, och då är det väl skäl i att intill dess bära den kostnad det här gäller. För övrigt avser den miljon, som nu äskas för nästa budgetår, två hela trafikår, varför subventionerna redan avsevärt reducerats.

Vidare har ju kanske befolkningen i Norrland anledning att ställa krav på att kommunikationerna i denna provins bli så tillfredsställande som möjligt. Om vi granska de inkomster, som inflyta från statens järnvägar, kunnna vi konstatera att det i stort sett är malmbanan som lämnar överskott, under det att andra banor, som drivas i statens järnvägars regi, inte lämna ens en procent i avkastning på det nedlagda kapitalet. Malmbanans avkastning uppgår enligt överrevisorernas berättelse till över 30 procent. Nu är det klart, att många av de andra järnvägarna äro rena kulturbanor, som vi måste upprätthålla. Det kan ur samma synpunkt också vara av värde att upprätthålla en flyglinje. Lämnar nu Norrland genom malmbanan en så hög avkastning, böra väl norrlänningarna ha rätt att göra anspråk på att staten

också tillgodoser deras behov i något annat avseende.

Flyget kan naturligtvis inte bli något trafikmedel för den stora allmänheten — det kunna vi inte begära — men när det gäller befordran av post, tidningar och brev, kan flyget bli till fördel även för allmänheten. Man får dock stockholmstidningarna uppe i Luleå och Boden redan på middagen samma dag som de utkomma. Om tidningarna däremot transporteras med tåg, kunna de inte komma dit upp förrän dagen efter utgivningen.

Jag har, herr talman, när jag haft att ta ställning till denna fråga, ansett att riksdagen bör lämna det stöd, som här föreslås, för att trafikflyget så småningom skall kunna arbeta sig fram till en sådan ekonomisk ställning, att verksamheten kan bli självbärande.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationen.

Herr WEHTJE: Herr talman! Kommunikationsministern har här så fullständigt redovisat de omständigheter, som kunna återopas till stöd för ett bifall till reservationen, att det kanske inte föreligger anledning att förlänga debatten.

Det är ju glädjande att se, att det snabba och effektiva trafikmedel, det här gäller, omfattas med så stort intresse från skilda håll. I debatten ha företrädarna för utskottsmajoriteten ställt den frågan, vad som egentligen hänt sedan förra året, när riksdagen behandlade samma ärende. Det har väl egentligen inte hänt någonting annat än att man nu kommer tillbaka och begär fortsatt understöd till den inrikes lufttrafiken med ganska stora belopp. Jag skulle något vilja beröra utvecklingen på detta område.

Av kommunikationsministerns framställning i statsverkspropositionen framgår, att passagerarantalet t. ex. på gotlandslinjen ökat från 15 000 stycken för två år sedan till 23 000 stycken respektive 26 000 stycken under de sista redovisningsåren. Fraktkvantiteten har ökat i samma proportion och likaså den befordrade postmängden.

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

För skånelinjen har utvecklingen inte varit fullt så stark, men passagerarantalet har dock på två år ökat med ungefär 30 procent och den befordrade fraktmängden har ökat från 13 000 till 75 000 kilogram.

Beträffande norrlandslinjen är svårare att lämna någon fullständig redovisning i syfte att erhålla jämförbara siffror, ty under vissa perioder har denna trafik varit avbruten, och det har vidare skett vissa omläggningar, som försvåra en jämförelse. Men även här se vi klart, att utvecklingen går i rätt riktning.

I övrigt redovisade ju statsrådet i sitt anförande, att de förhoppningar och de krav, som han ställt, äro på väg att uppfyllas. Han hade uppställt som mål att subventionerna skulle kunna minskas efter hand från till att börja med en och en halv miljon kronor till en miljon kronor respektive 500 000 kronor för nästkommande budgetår. Av de beräkningar och uttalanden, som äro gjorda av trafikföretaget, framgår att bolaget anser sig kunna acceptera en sådan målsättning.

Under dessa förhållanden förefaller det mig ganska egendomligt, att utskottet nu vid omprövning av detta ärende fortfarande skall ställa sig så kritiskt, att det ifrågasätter indragning av den hjälp till självhjälp som efter vad jag fattar dessa stödåtgärder innebära.

Det har sagts, att man nu genom de åtgärder, som ha vidtagits efter det att riksdagen föregående år ställt sig tveksam och begränsat subventioneringen, har lyckats väcka ett intresse, som har medfört den utveckling, jag talade om. Men då har den frågan ställts, om detta är en naturlig utveckling. För min del skulle jag vilja göra gällande, att så är fallet. Det förhåller sig dock på det sättet, att trafikanterna och övriga berörda parter ha slutit sig samman inför hotet om en nedläggning av flyglinjerna och genom framställningar och framförande av önskemål både till regeringen och kommunala myndigheter liksom också till trafikföretaget ha de fått till stånd sådana tillrättaligganden, att tra-

fiken därigenom har kunnat utvecklas på ett gynnsamt sätt. Framställningarna ha avsett inte bara de direkta trafikantordningarna, såsom uppgörandet av tidtabeller och annat, utan även de fasta anordningarna, och jag skulle när det gäller den landsända, från vilken jag kommer, här vilja redovisa som ett resultat beslutet om att förse Bulltofta med en permanent landningsbana. Flygtrafiken på Skåne har ju varit utomordentligt handikappad på grund av det dåliga skick, i vilket Bulltofta flygfält har befunnit sig. Man har egentligen inte lagt två strån i kors för att underhålla detta flygfält, sedan det öppnades som det första civila flygfältet i vårt land. Nu först har man insett nödvändigheten av att vidta åtgärder för att få till stånd ordentliga flygförhållanden i södra Sverige. Det torde också vara klart, att när denna fråga blivit löst, skola fortsatta stödåtgärder inte längre komma att behövas. Då räknar man nämligen med att flygförbindelsen med södra Sverige skall kunna upprätthållas med kontinentala linjer, som avses skola mellanlanda i Malmö.

För övrigt har ju utvecklingen för flygtrafiken, såsom jag nämnde, varit gynnsam, och stödåtgärderna ha därför också kunnat begränsas år efter år. Om vi nu se på hur förhållandena gestaltat sig för den linje, som kanske närmast ligger mig om hjärtat, nämligen skånelinjen, skola vi finna att de beräknade förlusterna minskat från 390 000 kronor år 1949 till 251 000 kronor år 1950, och för det kommande året beräknas de inte bli större än 125 000 kronor. Då är det emellertid att märka, att om linjen skulle läggas ned, komma inte dessa 125 000 kronor i sin helhet att utgöra en besparing; man behöver nämligen inte för trafiken på denna linje anlita något extra flygplan, utan man använder de flygplan, som upprätthålla trafiken även på andra linjer. Det kommer därför att bli en besparing på endast 50 000 kronor, om denna linje lägges ned.

Vi få också ta med i beräkningen, att det här finns vissa fasta kostnader, som redovisas i annat sammanhang. Jag tän-

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

ker då på landningsavgifterna, som utgöra inkomster för luftfartsstyrelsen. Om subventionerna skulle upphöra och detta i sin tur medförde att inrikestrafiken lades ned, bortfalla naturligtvis dessa inkomster, och besparingarna kunna inte uppgå till samma belopp som inkomsterna nu utgöra.

Med dessa ord, herr talman, vill jag utan tvekan uttala min anslutning till den reservation, som är fogad till statskottets utlåtande.

Häri instämde herr *Nilsson, Hjalmar*.

Herr NÄSSTRÖM: Herr talman! Såsom norrlänning och riksdagsman över huvud taget ber jag till kommunikationsministern få framföra ett tack för hans realistiska syn på denna fråga. När vi behandlade detta ärende vid fjolårets riksdag, var det ju många, som här ansågo att flygbolaget borde vidta rationaliseringsåtgärder, så att statens medverkan inte skulle behövas i den grad, som det då var fråga om. Såvitt jag kan förstå, har flygbolaget nu gjort en sådan rationalisering, och nu kommer bolaget och begär ett betydligt lägre anslag än förra året. Jag skulle helt enkelt vilja säga att de krav, som riksdagen ställde på flygbolaget vid fjolårets riksdag, ha infriats, och därigenom har enligt mitt sätt att se frågan kommit i ett helt annat läge.

Här har talats om norrlandsromantik. Jag beklagar, herr talman, att jag inte alls är romantiskt anlagd, men det är egendomligt att när det är fråga om någon utgift, i varje fall när det gäller Norrland, hör man genast talet om romantik. När det är fråga om statsinkomster från samma landsända, brukar det däremot inte talas om någon romantik. Vad beträffar vår utrikeshandel just nu, undrar jag om inte Norrland i mycket hög grad medverkar till att Sverige kan ernå balans inom detta område. Men detta säger jag inom parentes.

Att flyget i Norrland hitintills inte har fått den uppslutning som vi hade trott och önskat, beror helt enkelt på det förhållandet, att vi i denna mycket vid-

sträckta landsända endast ha två flygfält, Sundsvall/Härnösand och Luleå. Vi förstå ju alla, att det är stora områden, som ligga mellan dessa flygfält, och att befolkningen där inte har kunnat få samma fördelar som de människor, som bygga och bo omedelbart intill eller relativt nära de nämnda flygfälten. Men flyget befinner sig ännu i början av sin utveckling. Vi hoppas väl allesammans att den dag skall komma, när flyget självt kan bära sina omkostnader. Men under dessa försöksår — om jag får använda det uttrycket — tror jag att staten måste bidra med ett visst belopp för att verksamheten skall kunna komma i gång ordentligt. Så har det väl varit i alla länder, och så torde det väl också komma att bli med allt som är nytt: det behövs ett stöd i början.

Jag för min del anser, att det skulle vara mycket litet framsynt av riksdagen, om den skulle bifalla utskottets förslag i detta hänseende, och jag undrar om man inte om några år skulle få ångra en sådan inställning. Vi tro väl ändå att flyget i vårt land liksom över huvud taget i alla länder mer och mer skall kunna få den uppslutning, som behövs för att företagen skola bli självbärande.

Det är ur denna framtidssynpunkt som jag har sett dessa spörsmål, och det är också mot denna bakgrund som jag vet att norrlänningarna se hela detta problem. Jag undrar, om inte de pengar, som här begäras — visserligen är det fråga om stora belopp, det är inte tu tal om det — för framtiden skola visa sig vara väl använda pengar. När vi nu stå i denna situation, tycker jag att de uttalanden, som gjordes här i kammaren för ungefär ett år sedan, närmast ge stöd för att vi nu skola bifalla reservationen. Jag skulle tro att detta kommer att visa sig vara en riktig linje.

Här har nämnts, att den eller den yrkesgruppen inte åker med flyg. Ja, jag tror det är alldeles riktigt. Men om vi gå till andra kommunikationsmedel, t. ex. bilarna, skulle jag tro att det förhåll sig på ungefär samma sätt i början, men nu måste man väl ändå erkänna att bilismen kommer praktiskt taget hela fol-

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

ket till godo. Detta är ju en utvecklingshistoria.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Gillström, Sten, Axel Andersson* och *Larsson*.

Herr ANDERSSON, KARL: Herr talman! Först ett par ord till herr Wehtje om Bulltofta flygfält. Det förhåller sig ju så, att riksdagen redan har beviljat anslag för ombyggnad av Bulltoftafältet. Det tar sin tid, men inom ett par år vågar man hoppas att fältet är iordningställt, så att trafiken kan upprätthållas, och då kommer säkerligen frågan om malmötrafiken att lösa sig själv. Jag tror alltså inte att malmötrafiken är något problem i detta sammanhang. Det stora problemet för Malmö är just flygfältet, men flygfältet kan inte tas i bruk, förrän det blir ombyggt. Det är medel anvisade för detta ändamål, och ombyggnaden kommer att ske, och när detta är färdigt, kommer alldeles säkert trafikflyget för Malmös vidkommande att sättas i gång. Det är alltså i första hand en fråga om flygfältet.

Herr Wehtje nämnde, att man inte bara skulle se på subventionerna och utgifterna, utan man skulle också observera att flyget lämnar inkomster. Det betalas nämligen landningsavgifter, och dessa flyta alltså in till statskassan. Ja, det förhåller sig på det sättet, herr talman, att det är luftfartsstyrelsen som sköter marktjänsten här i landet för allt flyg. Luftfartsstyrelsen är ett affärsdrivande verk enligt riksdagens beslut, men det är ett verk som går med ständiga förluster. Det har ett årligt underskott på omkring 6 miljoner kronor. För kommande budgetår räknar luftfartsstyrelsen med en förlust på 6,3 miljoner kronor, som får täckas med skattemedel, och varje landning — det gäller både inrikes- och utrikestrafiken — betyder för luftfartsstyrelsen 25 kronor i förlust. Det får således betalas 25

kronor för varje landning av allmänna medel. Så förhåller det sig med inkomsterna av landningsavgifterna. Vi böra inte inbilla oss att dessa landningsavgifter tillnärmelsevis täcka självkostnaderna.

Jag skulle kanske också uppehålla mig en smula med herr Bergh, men det är ganska svårt att diskutera med honom, ty han tillmäter mig yttranden och uttryck, som jag aldrig fällt, och därför vet jag inte, hur jag skall kunna bemöta honom. Han har gjort gällande, att jag skulle ha sagt att Norrland skall förstöras. Det har jag aldrig sagt. Jag vill tvärtom gynna Norrland på alla sätt jag kan, men jag är övertygad om att Norrland har behov av kommunikationer, stora behov som kunna och böra tillgodoses på annat sätt än genom flygsubventioner. Jag tror att herr Bergh var med på den resa, som vi gjorde för två år sedan utefter norrlandskusten från Härnösand till Haparanda och under vilken vi hade sammanträden med lokala myndigheter och representanter för länsstyrelserna på varje ort efter hela vägen. Under denna resa och vid dessa sammanträden var det inte en enda man i Norrland, som yrkade på flygtrafik, utan alla sade med en mun: »Vi vilja ha en järnväg.» Det var det ständige önskemålet från Härnösand till Haparanda.

Herr Bergh påstod vidare, att jag också skulle ha sagt att vi inte borde göra några investeringar. Jag har aldrig nämnt det uttrycket. Jag talade om subventioner. Jag betraktar inte, herr Bergh, subventioner såsom investeringar. När jag talar om investeringar, menar jag en annan sak. Investeringar göra vi t. ex. i flygplatser, järnvägar, landsvägar o. s. v., men vi göra inte investeringar, när vi subventionera en flyglinje. Här är det sålunda en begrepps-förvirring från herr Berghs sida, och det gör att jag inte kan polemisera mot honom, ty jag har aldrig fällt det yttrande, som han beskyllt mig för. Jag skall således upphöra att diskutera med herr Bergh. Jag vill bara säga, att jag inte har beskyllt herr Bergh för att

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

vara romantisk. Det ordet nämnde jag med anledning av herr De Geers yttrande. Jag skulle aldrig ha kommit på den idén att säga, att herr Bergh är romantiker.

Här har sedan talats om att riksdagen borde lämna det bidrag det gäller, att lufttrafiken är ny och liksom allt annat nytt behöver uppmuntras o. s. v. Jag måste kanske upprepa vad jag tidigare år har nämnt, men som det inte skadar att hålla i minnet. Först och främst vill jag erinra om att flyget här i landet ändock är mer än 25 år gammalt. Vidare att flyget under denna tid har varit subventionerat i större eller mindre utsträckning med undantag för ett enda år. Vidare att vi för flyget ha en markttjänst, vars omkostnader icke bäras av flyget självt utan till stor del betalas via budgeten. Alla de investeringar, som ha gjorts i flygfält o. s. v., ha skett med hjälp av statsmedel, och det är inte obetydliga belopp det här gäller. I runt tal kosta våra civila flygfält omkring 100 miljoner kronor. Nästan lika stora belopp ha åtgått till markttjänsten och subventioneringar för flyget under den tid, det har haft sin verksamhet. Det är här alltså inte fråga bara om en enda miljon, utan det rör sig om en hel lång rad av höga utgifter, som staten har tagit på sig. Då tycker man nog, att det snart kunde vara på tiden att vara litet återhållsam.

Jag ser, att herr statsrådet Nilsson har lämnat sin plats här i kammaren, men jag hade velat säga ett par ord till honom. Han var inte nöjd med att jag hade påstått att ingenting hade inträffat. Han vill givetvis gärna ha något motiv för sin ändrade uppfattning, och det förstår jag. Här har verkligen inträffat någonting — det glömde jag att säga förut. Det har nämligen inträffat att det har bildats två flygkommittéer, en i Luleå och en i Malmö, och de ha kanske gjort mycken nytta — det vill jag inte bestrida. Vidare har det inträffat, att kommunikationsministern har ändrat uppfattning sedan förra året. Dessa två saker ha alltså hänt — det skall jag villigt erkänna.

Jag skall inte uppehålla tiden längre. Jag måste emellertid säga, att man också måste betrakta denna fråga ur ekonomisk synpunkt, och är det så att vi på allvar vilja spara på något håll, ha vi ett utmärkt bra tillfälle att här göra en besparing, som inte vållar olägenheter.

Herr BERGH (kort genmäle): För att använda herr Anderssons egna ord kan jag säga, att det är svårt att polemisera mot herr Andersson därför att han lägger ord i min mun, vilka jag aldrig yttrat. Jag har aldrig sagt, att herr Andersson skulle vilja förstöra Norrland. Jag har sagt, att herr Andersson är den mest framträdande fienden till norrlandsflyget.

Jag skulle också vilja säga, att det är ganska naturligt, att flygtrafiken inte gärna kunde komma på tal vid våra gemensamma resor utefter norrlandskusten. Att man talade om järnväg berodde på att man ville ha en ny järnväg — flyget hade man redan.

Herr Andersson anlägger väl begränsade statsutskottssynpunkter i sin terminologi, när han vägrar att erkänna att det här är fråga om en investering i ett trafikföretag. Jag skulle misstänka, att detta sätt att använda ordet investering hänger samman med att herr Andersson fortfarande är fången i den föreställningen att de, som skulle understödjas, äro de enskilda resandena och icke, som det i verkligheten förhåller sig, trafikföretaget.

Så vill jag göra gällande, att kommunikationsministern ingalunda ändrat uppfattning. Han har samma principiella inställning nu som i fjol. Han sade då, att visar sig flyget ha gynnsammare utvecklingsmöjligheter än vad flygbolaget i fjol självt antog, vore han beredd att upptaga frågan om ny subvention till omprövning. Det är det som nu har skett.

Så vill jag till sist säga herr Andersson, att det gläder mig, att han anlägger ekonomiska synpunkter. Jag beklagar bara, att han inte fullföljer sitt ekonomiska resonemang. Vi böra observera,

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

att en gründerperiod snart har löpt till ända, som har kostat mycket pengar och som har krävt mycken reklam och mycket arbete för att få folk intresserade för flyget. Vad skulle inträffa, om herr Andersson finge sin vilja fram och flyget nedlades? Det skulle betyda, att om man för framtiden över huvud taget tänker sig något flyg, får man börja om från början igen. Jag kan inte finna, att detta är god ekonomi. Den enda rimliga förklaringen till herr Anderssons begränsade ekonomiska resonemang är att han icke tror på flyget som trafikmedel, men i det fallet torde herr Andersson stå rätt ensam.

Herr WEHTJE (kort genmäle): Herr talman! Jag vill först med glädje konstatera, att herr Andersson tydligen är på glid över till min linje med avseende på skåneflyget, i det han säger att detta inte är något problem. Detta måste väl innebära att tveksamheten om det fortsatta stödet i det fallet inte skulle vara så stor. Jag tror att man på västkusten räknar ungefär som i Skåne och anser att det kan vara lika god affär att minska en förlust som att göra en vinst, om det nu i en viss verksamhet inte är möjligt att få någon vinst. Det måtte väl, herr Andersson, vara lika bra att förhindra att förlusten för luftfartsstyrelsen stiger till 30 kronor som att medverka till att den går ned från 25 till 20 kronor per landning. Jag tycker detta skulle vara utomordentligt tacknämligt även för de intressen som herr Andersson så starkt slår vakt om.

Sedan vill jag säga några ord om flygets betydelse för olika landsändar. Jag tror inte att romantiken har spelat stor roll, men jag tror att flyget rent realistiskt sett har en utomordentligt stor betydelse. Jag har i min verksamhet en ganska livlig förbindelse med Gotland. Hur de människor, som leva och verka där nere, på samma sätt skulle kunna fullgöra sin gärning utan tillgång till flygförbindelserna med Stockholm, kan jag inte föreställa mig. De kunna komma fram och tillbaka på en dag och slippa att be-

gagna sig av en mycket tidsödande fartygsförbindelse.

Nu vill herr Andersson tydligen i sista minuten draga in den hjälp till självhjälp, som förut har lämnats och som man nu snart kan se resultaten av. Jag tycker att herr Anderssons ställningstagande är detsamma som förekom, när man skulle anlägga järnväg mellan Malmö och Lund. Man konstaterade att det gick så fort med hästforor, att det aldrig kunde löna sig att bygga någon järnväg. Det visade sig vara felaktigt, och jag tror också herr Andersson är inne på fel väg.

Herr ANDERSSON, KARL (kort genmäle): Jag skall först säga några ord till herr Wehtje angående betydelsen av att man får Bulltofta flygfält iordningställt. Det är uppenbart att det kommer att befrämja flygtrafiken. Men när det gäller inrikesflyget återstår ju ingenting annat än att vänta på att flygfältet blir iordningställt, ty det nuvarande flygfältet kan inte ta emot denna trafik. Den saken inverkar således inte på ställningstagandet till denna fråga, utan här måste man alltså vänta på att flygfältet blir iordningställt.

Jag kommer därefter till den lilla anmärkningen om att man skulle minska en förlust. Ja, det är ju en utomordentligt god sak att kunna göra detta. Men det är tyvärr det egendomliga förhållandet med luftfartsstyrelsens affärer, att ju mera det flyges här i landet, desto större bli förlusterna. Det låter litet underligt, men det är faktiskt på det viset. Om ni vilja undersöka förhållandet, skola ni finna att luftfartsstyrelsen redovisar ökade förluster år från år.

Såväl herr Wehtje som herr Bergh tycks ha fått den uppfattningen — jag vet, att det är många andra med dem — att jag på något sätt skulle vara en motståndare till flygtrafik. Inte alls! Jag ser tvärtom gärna att flyget får utveckla sig och att det över huvud taget finns flyg. Min ståndpunkt, som jag tycker är ganska enkel och klar, är bara den att de som använda detta trafikmedel själva

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

skola betala resan. Så har det ju varit, och så måste det väl vara med alla kommunikationsmedel. Om någon löst en järnvägsbiljett, det må vara till tredje eller första klass, har han själv fått betala kostnaden för resan. Han har dessutom fått betala en trafikskatt, som nu äntligen har avskaffats. Man begär sålunda ingenting annat än att flyget skall betala sina kostnader och att flygtrafikanterna betala vad resan kostar. Jag tycker det är en enkel och klar och rimlig uppfattning. Det är det minsta man kan begära i en tid som denna.

Herr JOHANSON, KARL AUGUST: Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag. Jag gör det med samma motivering som jag framförde föregående år, då samma fråga behandlades i denna kammare. Jag anser för min del att det är onödigt att år från år upprepa alla argument, som äro framförda för och emot denna subventionering. För mig står det tydligt och klart att det i dag icke framförts något nytt argument, som skulle kunna rubba min uppfattning och min inställning till subventioneringen. Jag säger detta med lika stora anspråk som herr Näsström på att tala som norrlänning. Jag talar här kanske mest som västerbottning, och jag vet alltför väl att i mitt län delas min uppfattning angående flygsbuvntioneringen av det stora flertalet.

Jag kan ändå inte underlåta att säga några ord om ytterligare ett par detaljer. Herr De Geer sade nyss att emigrationen från Norrbotten till stor del har berott på att flyget inte har funnits, eller något i den stilen. Jag vistades i Norrbotten, närmare bestämt i Kiruna, redan 1903. Jag har följt utvecklingen i både Norr- och Västerbotten ganska väl. Den emigration, som skett från Norr- och Västerbotten, har inte haft sin orsak i frånvaron av flyg. Orsaken härtill är att söka på andra håll, som det är onödigt att här gå in på.

Vid åtskilliga tillfällen särskilt i vinter har jag, då jag åkt tåg, gjort den reflexionen att här rulla våra tåg till och

från övre Norrland med elektrisk kraft. Det är ganska god plats i vagnarna för närvarande. Men nu skall man subventionera ett trafikmedel som använder ett importerat drivmedel, samtidigt som tågen drivas med den elektriska kraft som vi själva framställa i våra norrländska älvar. Jag kan inte underlåta, herr talman, att göra vissa reflexioner då det talas å ena sidan om att man måste göra besparingar och å den andra om att man skall subventionera på detta sätt.

Här har talats så vackert om att man får tidningar och brev så mycket tidigare. Ja, det är riktigt. Men behöver man sända ett viktigt meddelande på kortare tid, ha vi telegraf och telefon att tillgå. Det är klart att det är nöjsamt för luleåborna och andra norrlänningar att få stockholmstidningarna samma dag de komma ut. Men det är inte något livsvillkor för Norrland att få stockholmstidningarna samma dag de komma ut, därom är jag tämligen övertygad.

Jag skall inte fortsätta längre, herr talman, ty min argumentering biter inte på de övriga norrlänningarna, det vet jag. Det kan möjligen vara någon enstaka, som kommer att följa mitt exempel. Men jag har inte kunnat underlåta att framföra dessa kanske litet hädiska tankar om subventioneringen av flyget.

Jag vill till sist säga: Jag är ingen motståndare till flyget, långt därifrån, men vi ha andra trafikmedel, som behöva förbättras mer än som hittills skett, innan vi lägga oss till med nya.

Herr BERGH: Herr Andersson försökte värja sig mot påståendet att vara motståndare till flyget, och han menade att det inte tydde på någon fiendskap emot flyget, om man avstod från att hjälpa flyget i en prekär situation.

Jag undrar, om herr Andersson påminner sig liknelsen om den barmhärtige samariten. Där talas om en man, som råkat ganska illa ut. En annan man, som gick förbi, hjälpte honom inte utan tittade bara på honom och gick vidare. Jag tror inte, att någon vill göra gällande, att denne åskådare var någon vän till

Anslag till understöd åt inrikes lufttrafik.

den stackaren, som hade blivit sargad och behövde hjälp. Snarare skulle man väl kunna anse, att han uppträdde något fientligt, när han inte intog den positiva ställning han borde ha gjort. Vill herr Andersson fortfarande tolka frånvaron av allt stöd som en vänlig inställning till flyget, så må herr Andersson göra det. Men jag har svårt att tänka mig, att herr Andersson blir trodd.

Herr Johanson kom som vanligt med intressanta reflexioner. Dessa skulle man i korthet kunna sammanfatta så, att vi egentligen inte ha någon brådska — det spelar ingen roll för övre Norrland, om posten kommer fram ett dygn tidigare eller ett dygn senare; det är utan betydelse för Norrlands utveckling, om resorna gå snabbare och om vi ha livliga förbindelser eller inte, ty vi ha ju i nödfall telegraf och telefon. Jag undrar, vad de som syssla med den landsändans utveckling skulle säga om det resone-manget. Jag skulle direkt vilja bestrida, att det är något vidare progressivt resonemang som herr Johanson för. Jag tror inte det över huvud taget är av den beskaffenhet, att det bör anses vara signifikativt för de sjudande krafter, som vilja föra Norrlands näringsliv och Norrlands kultur framåt. Jag har svårt att tänka mig, att herr Johanson i det här fallet kan betraktas som talesman för västerbottningarna.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Gränebo m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Heiding* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 78, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gränebo m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Karl*, och herr *De Geer* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 41;

Nej — 100.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 79—82.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 83.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1951/52, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Anslag till fria resor för barn m. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1951/52, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1951/52, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Anslag till fria resor för barn m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till fria resor för barn m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 78, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 23 februari 1951, föreslagit riksdagen att för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisa dels till Fria resor för barn ett förslagsanslag av 2 700 000 kronor, dels till Fria resor för husmödrar ett förslagsanslag av 1 400 000 kronor, dels till Bidrag till driften av semesterhem ett förslagsanslag av 400 000 kronor, dels ock till Stipendier

för underlättande av husmoderssemester ett reservationsanslag av 800 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Pålsson* m. fl. (I: 332) och den andra inom andra kammaren av herr *Onsjö* m. fl. (II: 444), hade hemställts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte besluta att en särskild avgift skulle uttagas för alla avgiftsfria barnresor, utom till barnkolonier, samt för fria resor för husmödrar till enskilda hem i överensstämmelse med vad statsrådet Sköld anfört i särskilt yttrande till statsrådsprotokollet.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Cassel* m. fl. (I: 333) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Malmö m. fl. (II: 433), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisa dels till Fria resor för barn ett förslagsanslag av 2 200 000 kronor, dels till Fria resor för husmödrar ett förslagsanslag av 1 250 000 kronor, dels till Bidrag till driften av semesterhem ett förslagsanslag av 400 000 kronor, dels ock till Stipendier för underlättande av husmoderssemester ett reservationsanslag av 800 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ohlon* och *Sunne* (I: 343) och den andra inom andra kammaren av herrar *Ahman* och *Gunnarsson* (II: 452), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta dels om ändring av reglerna rörande fria resor för barn och husmödrar i huvudsaklig överensstämmelse med vad i motionerna föreslagits, dels ock att för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln såsom förslagsanslag anvisa till Fria resor för barn 2 200 000 kronor samt till Fria resor för husmödrar 1 250 000 kronor.

I en inom första kammaren av herr *Lodenus* m. fl. väckt motion (I: 344) hade hemställts, att riksdagen måtte be-

Anslag till fria resor för barn m. m.

sluta att statsbidrag till avgiftsfria resor för barn skulle, med undantag av resor till barnkoloni, utgå endast till familjer med minst två barn i bidragsberättigad ålder.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet, under åberopande av vad däri anförts, hemställt,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 332 och II: 444, I: 333 och II: 443 samt I: 343 och II: 452,

a) besluta, att en särskild avgift skulle uttagas vid fria barnresor — utom till barnkolonier — samt vid fria resor för husmödrar till enskilda hem i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet föreslagit;

b) för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisa

1) till Fria resor för barn ett förslagsanslag av 2 200 000 kronor;

2) till Fria resor för husmödrar ett förslagsanslag av 1 250 000 kronor;

3) Till Bidrag till driften av semesterhem ett förslagsanslag av 400 000 kronor;

4) till Stipendier för underlättande av husmoderssemester ett reservationsanslag av 800 000 kronor;

II. att motionen I: 344 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrarna *Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Gillström, Näsström, Hesselbom, Andersson* i Malmö, *Eriksson* i Sandby och *Persson* i Växjö samt fru *Ericsson* i Luleå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 332 och II: 444, I: 333 och II: 443 samt I: 343 och II: 452,

a) besluta, att särskild avgift icke skulle uttagas vid fria resor för barn och husmödrar;

b) för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisa

1) till Fria resor för barn ett förslagsanslag av 2 700 000 kronor;

2) till Fria resor för husmödrar ett förslagsanslag av 1 400 000 kronor;

3) till Bidrag till driften av semesterhem ett förslagsanslag av 400 000 kronor;

4) till Stipendier för underlättande av husmoderssemester ett reservationsanslag av 800 000 kronor.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten I a.

Herr **KARLSSON, GUSTAF**: Herr talmann! I det nu föredragna utlåtandet redovisar statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nummer 78. I denna proposition har det äskats anslag till fria resor för barn, fria resor för husmödrar och bidrag till semesterhem samt till stipendier för underlättande av husmoderssemester, med ett belopp på tillsammans 5,3 miljoner kronor. Denna proposition har, som kammarens ledamöter säkerligen ha märkt, väckt en viss uppmärksamhet, inte på grund av anslagen och inte på grund av det syfte man vill tillgodose genom dessa anslag, utan därför att finansministern har reserverat sig mot regeringens förslag med yrkande att resorna, utom dem till barnkolonier och dem till semesterhem, skulle beläggas med en viss särskild avgift.

Jag finner det nu i och för sig inte så märkvärdigt att finansministern skulle föga en sådan reservation till en Kungl. Maj:ts proposition om anslag. Utifrån de synpunkter som finansministern har att hävda kan jag förstå att han, när det gäller de sociala förmånerna, vill framhålla att vi inte stå främmande för tanken att också på detta område försöka göra besparingar. Men jag är nu alldeles övertygad om — jag vill åtminstone gärna tro det — att finansministern har velat ge 1950 års besparingsutredning ett moraliskt stöd. Han har i varje fall icke tänkt igenom det förslag, som han fogat till Kungl. Maj:ts proposition. Jag är

övertygad om att han i annat fall icke kommit med detta förslag i den form som det nu har.

Vid utskottsbehandlingen ha meningarna brutits mot varandra, nämligen den mening som socialministern och regeringens övriga ledamöter utom finansministern haft eller att förmånerna skola utgå som hittills utan några särskilda avgifter på resorna, och den mening som finansministern har hävdad, att dessa resor skola beläggas med avgifter för att man på så sätt skall erhålla en besparing på tillsammans 650 000 kronor. Som kammarens ledamöter finna, har ju utskottsmajoriteten följt finansministern. Det är 9 ledamöter, jag höll på att säga tyvärr samtliga socialdemokrater, som ha reserverat sig för socialministerns förslag, alltså Kungl. Maj:ts proposition.

Utom de sakskalet, som socialministern har anfört och som reservanterna understrika, framhålla reservanterna i sitt förslag till utlåtande följande: »Utskottet anser, att de sociala förmånerna icke skola försämrats, därest icke tvingande statsfinansiella förhållanden föreligga, och under alla förhållanden icke förrän samtliga andra besparingsmöjligheter grundligt prövats.»

När denna motivering diskuterades, särskilt i statsutskottets tredje avdelning — jag vill inom parentes upplysa kammaren om att i avdelningen blev jag ensam om att hävda socialministerns linje — förklarade företrädarna för utskottsmajoriteten att denna deklaration, att vi skulle försöka spara på andra områden och att vi så mycket som möjligt skulle bevara de sociala förmånerna, om icke alldeles tvingande skäl förelågo, kunde man ansluta sig till. Men, sade man, denna sociala förmån är kanske inte riktigt av den valör, att man behöver vara ängslig för att pålägga denna avgift. Vidare sades det, att på en del håll ha dessa förmåner, fria barnresor och resor för husmödrar till enskilda hem, väckt en viss irritation. Det är troligt att en och annan har missbrukat den förmånen, och man har talat om att det inte är alldeles riktigt att statens pengar användas på det sättet. Det har tusslats

Anslag till fria resor för barn m. m. och tasslats om detta, och det har också spritt sig till kammarens ledamöter och till riksdagens ledamöter över huvud taget. Därför betraktar man nu detta som en mindre angelägen social förmån.

Till dem som alldeles självständigt ha sådana funderingar i detta ögonblick skulle jag vilja säga, att de åtgärder, som äro förordade av utskottet, på intet sätt förhindra de missbruk som eventuellt kunna förekomma. De föreslagna åtgärderna ligga inte alls på det planet. Jag vill i detta sammanhang också påpeka, att därest missbruk förekomma är socialstyrelsen mycket angelägen om att beivra dessa och se till, att de som obehörigt ha kommit i åtnjutande av dessa förmåner få återbetala vad de ha fått. Man får väl klämma åt kommunerna så gott det går, om det är deras organ som möjligen lämnat vilseledande uppgifter eller varit införstådda med vad som förekommit.

När jag nu i fortsättningen, herr talman, kommer att draga fram de argument som föranlett utskottsmajoriteten att följa finansministerns linje, har jag en svag förhoppning, naturligtvis inte om att kunna övertyga dem som ha bundit sig i utskottet, men om att de skulle kunna inskränka sina anförenden. — Jag skall försöka att vara objektiv och återgiva dessa argument precis som de ha anförts i debatten, och då kanske man från majoritetens sida kan inskränka sig till att bara yrka bifall till utskottets hemställan. Vi få se hur det går. I varje fall har jag den förhoppningen, att jag skall kunna påverka någon av dem som inte ha bundit sig förut.

Vad innebär det förslag, som man kommit fram med här? Jo, det innebär att för enkel resa för barn och vårdare skall det tagas ut en avgift för vårdaren på fem kronor per enkel resa och för barn under 12 år halva detta belopp, alltså 2:50. Eftersom det i regel blir resor tur och retur, kommer den femma, som det talas om i handlingarna, i själva verket att bli en tia.

Man säger då att om en familj i våra dagar inte kan åstadkomma detta belopp av 10 kronor och eventuellt avgif-

Anslag till fria resor för barn m. m.

terna för barnen, så befinner sig denna familj i en så svag ekonomisk ställning att den över huvud taget inte kan utnyttja denna sociala förmån. Jag blev nästan upprörd när jag hörde det argumentet i utskottet. Jag skall för att bevara mitt lugn åtminstone inte för ögonblicket spinna vidare på detta tema. Men nog verkar det väl underligt att man på detta sätt skulle liksom utan hänsyn skära bort dem som ha det sämst ställt. Ty, mina damer och herrar, är det något fel med dessa fria resor och semesterbidrag, så är det att vi ännu inte ha kunnat utbygga denna verksamhet så mycket som vi egentligen ha velat och inte kunnat tränga ner till bottenkiktet. Det gjordes en ansats till förbättring, då stipendierna höjdes till 100 kronor, vilket belopp kan beviljas i enstaka fall om vederbörande har det särskilt svårt, men denna förbättring räcker inte. Det kan väl inte heller anses rimliga med tidens allmänna uppfattning att på detta sätt åberopa den dåliga ekonomien för de sämst ställda såsom ett skäl för att man nu kan lägga på de föreslagna avgifterna.

Vad betyder konkret detta förslag? Jo, för en familj med tre barn blir expeditionsvgiften tur och retur för de tre barnen 15 kronor, vartill komma 10 kronor för vårdaren. Det blir sammanlagt 25 kronor. Men kammarens ledamöter skola observera, att härtill komma en del andra utgifter. Man kan inte förmena dem som resa långa sträckor, t. ex. från Norrland till mellersta Sverige, att använda snälltåg. Snälltågsbiljetten får vederbörande själv betala. Efter den 1 maj höjas biljettpriserna, och då ställa sig utgifterna för den nyssnämnda trebarnsfamiljen på följande sätt. Snälltågsbiljetten för vårdaren kostar tur och retur 8 kronor och för barnen sammanlagt 12 kronor. Därtill kommer att även en fattig familj, då det är en vårdare och tre barn, kan behöva medföra en väska så stor att man åtminstone vid trängsel vill pollettera den, och det kostar 2 kronor. Man kanske även vill ha med sig en cykel, vilket kostar 3 kronor. Summerar man dessa expeditions- och tilläggsavgifter, kommer man upp i ett

belopp av jämnt 50 kronor. Är det någon i denna kammare som vill stå upp och säga, att ett dylikt belopp inte betyder något för de sämst ställda inom den grupp som här kan komma i fråga? Hälften av detta belopp är det som kammaren nu skall besluta om. Jag hoppas att kammaren här skall följa reservanternas linje, ty jag hävdar bestämt, att detta belopp, 25 kronor, i sitt sammanhang betyder en kännbar utgift för de människor som det här gäller. Jag vet av de erfarenheter, som jag har fått genom ledamotskap i en husmodersseminärnämnd under några år, att husmodern i en familj, som planerar en semesterresa, måste snåla och spara praktiskt taget hela året för att få ihop till en ny klänning och skor och kläder till barnen, d. v. s. den utrustning som varje människa vill ha när man reser bort. I detta sammanhang betyda de här föreslagna avgifterna mer än vad man velat göra gällande.

Men om man nu måste spara — och jag är inte främmande för tanken att vi kunna komma dithän att även sociala förmåner av denna valör måste beskäras — är det väl ändå orimligt att framlägga ett förslag till begränsningar, som är så utformat att det drabbar dem som ha det sämst ställt bland de grupper som kunna komma i fråga. Måste man begränsa utgifterna, är det väl i så fall förnuftigare att till att börja med höja inkomsttröskeln. För närvarande är ju gränsen en beskattningsbar inkomst av 4 000 kronor. Man får ändra på gränsen eller med andra ord sänka det beskattningsbara beloppet. Därigenom skulle man skära bort dem som ha det hyggligast ställt. Genom det här föreliggande förslaget tar man schablonmässigt i boten, vilket icke kan vara rimligt. Jag tror att inte ens finansministern, om han haft tid att tänka igenom detta, skulle vilja försvara en sådan åtgärd. Jag kan i varje fall för min del icke förstå att man nu vill åstadkomma dessa begränsningar.

I detta sammanhang vill jag också påpeka för kammarens ledamöter att det ju på senaste tiden har skett vissa in-

komsthöjningar utan att inkomsttagarna därigenom fått motsvarande reallöneökningar. Jag skall inte ta upp någon diskussion om denna sak, utan nämner den endast i förbigående. Resultatet har emellertid blivit att säkerligen ett ganska stort antal människor skurits bort från möjligheten att utnyttja denna sociala förmån. På grund av inkomstförskjutningen och de siffror som föreliggande förbrukningen av föregående års anslag har departementschefen kunnat nedräkna det äskade beloppet från 3,5 miljoner kronor för innevarande budgetår till 2,7 miljoner kronor för nästa budgetår. Det är en besparing på inte mindre än 800 000 kronor. Man måste i detta läge fråga sig, om vi inte böra avvakta utvecklingen åtminstone ett år eller kanske ett par för att få erfarenhet av verkningarna av den pågående inkomstförskjutningen, innan vi företaga någon ytterligare åtgärd. Jag anser att det i nuvarande läge är rättigare att ställa sig avvaktande och följa Kungl. Maj:ts förslag.

Blir det i en framtid oundgängligen nödvändigt att spara, bör enligt min uppfattning gränsen sänkas. Vi kunna då kanske också på nytt diskutera, om det inte finns någon praktiskt framkomlig väg att beskära resornas längd. Vi hålla ju oss ändå här i landet med en sådan exklusivitet, att det inte finns någon begränsning i fråga om de fria resornas längd, samtidigt som man nu vill lägga på denna expeditonsavgift. Jag vet att en begränsning av resornas längd för närvarande inte kan införas utan en mängd krångel. Jag vill heller inte för min del vara med om att genomföra en begränsning som skulle medföra detta svåra krångel. Men det kan ju tänkas att man kan komma fram till en enkel metod att genom begränsning av resornas längd åstadkomma en besparing på detta område.

Detta är, herr talman, i huvudsak de skäl som tala för att kammaren här icke bör följa utskottet utan i stället reservationen, som ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag.

Härutöver vill jag blott säga ett par

Anslag till fria resor för barn m. m. ord. För en stund sedan, ärade kammarmedamöter, beviljade kammaren 1 miljon kronor till subvention åt flyget. Jag känner inte kammarmedamöternas politiska eller sociala samveten, och var och en får väl klara sitt samvete så gott han kan. Men skulle kammaren den ena stunden bevilja subvention till flyget och den andra stunden belägga de resor som det här gäller med avgifter, kan jag faktiskt inte säga vad jag tycker om ett dylikt tillvägagångssätt, ty det passar sig inte att återge i tryck. Men nog vore det, herr talman, upprörande om något dylikt skulle inträffa. De som under gårdagen eller kanske tidigare till äventyrs ha bundit sig för att under alla förhållanden stödja finansministerns förslag böra väl ändå ta sig en liten funderare, om man inte måste ändra uppfattning just med hänsyn till det beslut som kammaren nyss har fattat. Det är ytterligt sällan som jag har talat om kammarens värdighet; jag tror knappast att jag har gjort det någon enda gång tidigare. Jag anser nämligen att det är ett farligt område att ge sig in på. Jag tillåter mig emellertid denna gång att sluta min framställning med att säga, att det icke skulle vara riksdagens första kammare värdigt att den ena stunden bevilja subvention till flyget och den andra stunden lägga avgifter på dessa resor, som ändå skola gagna de fattigaste i detta land.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet **MÖLLER**: Herr talman! Jag hade egentligen inte haft för avsikt att begära ordet redan på detta stadium av debatten, men eftersom detta ärende behandlas samtidigt i andra kammaren behöver jag göra undan min uppgift i denna kammare.

Herr Karlsson i Munkedal har i huvudsak redan anfört de argument som efter min mening tala emot utskottets förslag och finansministerns reservation, men kammaren kanske förlåter mig, om jag på vissa punkter ändå kommer att i någon mån upprepa dessa argument.

Anslag till fria resor för barn m. m.

Jag skall börja med att konstatera, att den anslagsprutning, som utskottet här föreslagit, görs dels i den heliga sparsamhetens namn och dels med den motiveringen att man här vill införa en viss likställighet, eftersom de som ha korta resor ju själva få betala sina biljetter. Mina damer och herrar! Sparsamhet är utan tveivel en förträfflig sak, men en sparsamhet som börjar i komplett galen ända kan jag inte se ha något verkligt berättigande. Jag vill fästa uppmärksamheten på vad herr Karlsson starkt understrukit, nämligen att de som här komma att bli berövade en social förmån, till vilken de förut ha varit berättigade, äro änkor med barn och mycket små inkomster samt familjer med stora barnskaror och relativt små inkomster. Det är dem man nu är ute för att beröva en sedan åtskilliga år bestående social förmån.

Jag vill inte åberopa de anförda siffrorna som exempel på sparande. Det är väl snarare ett exempel på att det tyvärr finns familjer som äro berättigade till men som inte äro i stånd att begagna sig av denna sociala förmån. Vi ansågo oss i vårt land ha råd att för budgetåren 1948 och 1949 offra 5 500 000 kronor för detta ändamål. Dessa pengar gingo inte åt, det är sant, men det var i varje fall anslagsbeloppet. I år begär Kungl. Maj:t 2 700 000 kronor, d. v. s. mindre än 50 procent av det belopp som för några år sedan ansågs kunna gå åt för detta ändamål. Jag talar här hela tiden om de fria barnresorna och inte om de särskilda husmoderssemestrarna. Om ni hade kunnat hitta på ett system, varigenom man eventuellt hade naggat denna förmån i kanten för dem som ha det bäst ställt inom den grupp som det här är fråga om, skulle jag ha kunnat förstå ett dylikt förslag. Jag förmodar att senast om två år komma åtminstone 100 000, som nu äro berättigade att erhålla denna förmån, att bortfalla på grund av formella men, märk väl, icke reella inkomstökningar. Jag har inte ansett mig kunna föreslå en höjning av de inkomstgränser som nu gälla, ehuru detta skulle

vara väl motiverat, om man vill bibehålla denna sociala förmån i det skick som ursprungligen var tänkt. Jag har, betonar jag, icke föreslagit något sådant, men herrarna kunna icke utöver den indirekta minskning av denna sociala förmån, som penningvärdesförsämringen medför, begära min medverkan till en direkt attack mot detta anslag.

Det gäller här en hjälp för de sämst ställda i samhället. Statsutskottet har haft att begrunda en tabell som fanns bifogad Kungl. Maj:ts proposition. Den tycks inte ha gjort något som helst intryck. Jag skall emellertid tillåta mig att här säga ett par ord om siffrorna i denna tabell. Jag tar då siffrorna från Sundbyberg, därför att det, trots att Sundbyberg är en liten stad, där rör det sig om ett storstadsklientel för vilket inte minst löneökningar komma att betyda en väsentlig beskäring av rätten till dessa fria resor. Vi ha här en grupp av familjer som år 1949 inte uppnått en beskattningsbar inkomst av 500 kronor. 56 procent av dessa enbarnsfamiljer begagnade sig av denna möjlighet till fria resor. I gruppen 500—1 000 kronor beskattningsbar inkomst utnyttjade 74 procent av familjerna denna förmån. I gruppen 1 000—1 500 kronor var motsvarande siffra 67 procent. Kommer jag upp till den högsta inkomstgruppen, d. v. s. en taxerad inkomst av 3 500—4 000 kronor, har procenttalet sjunkit till 28. Man behöver inte veta mer för att kunna konstatera att detta är ett anslag, som kommer de fattigaste av de fattiga till godo och som möjliggör för deras barn att komma ut på landet eller på andra håll — de fria resorna gälla ju hela landet — för att erhålla några få veckors vila. Nu vilja herrarna beröva dem denna möjlighet. Dessa barn få, säger man, vara snälla och stanna i Sundbyberg eller möjligen fara till Solna eller någon annan plats i närheten. I varje fall berövas de möjligheten att komma ut på landet på samma sätt som de förut varit berättigade till.

Jag skall anföra bara ett enda exempel för att visa, vad utskottets förslag

Anslag till fria resor för barn m. m.

innebär. Det finns allttjämt i detta land fembarnsfamiljer. En fembarnsfamilj med tre barn under 12 år och två barn över 12 år kommer, om en vårdare medföljer barnen, att få en sammanlagd utgift för sin resa av 45 kronor. Då har jag inte alls räknat med de utgifter som herr Karlsson i Munkedal anförde bredvid själva resekostnaden.

Men, säger man — det är det andra argumentet för att man skall uttaga dessa avgifter — de familjer som göra en kort resa få ju själva betala den. Jag måste då fråga de ärade utskottsledamöter, som här ha gått emot regeringens förslag, om de verkligen tro att kostnaderna för en resa med barn och familj låt mig säga till Tureberg, Rosersberg, Upplands Väsby eller Märsta, ett område som väl även efter taxehöjningen kommer att ligga inom femkronors-råjongen, bli lika stora som vid en resa 30, 40 mil, t. ex. från Sundsvall till uppsalatrakten.

Här åberopar man till förmån för utskottsförslaget en rent formell likställighet som icke i realiteten motsvaras av någon verklig likställighet. Herrar riksdagsmän äro ju vana vid att resa. Nu ha ni, vilket är er väl unnat, fria resor, men det har funnits en tid då ni inte hade fria resor. Jag undrar om edra utgifter blevo precis desamma om ni reste fem mil som om ni reste 30 mil. Jag tror det i varje fall icke. Jag har också tillhört dem som ha rest ganska mycket i detta land.

Nej, detta kan synas vara en bagatell, men det är, herr talman, en liten inbrytande social reaktions första svala. Det skall tas ett blodprov framför allt på den socialdemokratiska riksdagsgruppens ledamöter för att utröna vad de tåla.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att jag icke har yrkat ännu — det kan hända att jag kommer att göra det — på någon utvidgning av det sociala reformverket, ehuru alla äro medvetna om att det behöver betydande utbyggnader för att bli färdigt. Jag har funnit mig i en reformpaus, som nu börjar bli ganska lång. Det är en sak. Men när man

börjar tumma på det som har bestått i flera år, då reagerar jag.

Vi ha inte råd, säger man. Jag vet inte om ni läsa konjunkturinstitutets rapporter eller andra uppgifter, men jag vågar stödja mig på praktiskt taget all officiell statistik på detta område, när jag säger att produktionsvärdet aldrig i vårt lands historia har varit så stort som det är i dag. Själva *ökningen* i produktionen har under de senaste åren legat åtminstone någon procent över den genomsnittliga produktionsökningen för en längre period. När åtminstone till synes människorna få det bättre, när produktionen växer och när den är betydligt större än när ni tyckte er kunna bevilja 5,5 miljoner kronor för detta ändamål, komma ni med denna småfuttiga och ur verklig sparsamhets-synpunkt, ur inflationsbekämpande synpunkt och ur statsfinansiella synpunkter eländiga nedprutning.

Jag har icke någon känsla av att man här är ute på rätta vägar, utan tvärtom. Vi behandlade i andra kammaren i går de stackars fastighetsägarnas förskräckliga bekymmer för att de ännu inte fått någon hyreshöjning. Det framkom då de mest varmljättade toner i fråga om utvecklingens inverkan på fastighetskostnader och hyror. Samma människor komma i dag med en stilla förhoppning att här har man en liten början, här skall man rösta för att de fria resorna åt de fattigaste människorna i detta land skola avskaffas.

Herr Karlsson i Munkedal kanske ursäktar mig, men jag tror faktiskt att vi ha råd att hålla oss både med norrlandsflyget och med fria barnresor liksom fria husmodersesemesterresor. Med den växande produktion som vi ha och som är ett faktum kan jag för min del inte se annat än att det, även om vi ha, jag höll på att säga rena likviditets-svårigheter, är ett så föga djärvt steg, om man följer Kungl. Maj:t, att envar bör kunna göra det.

I Danmark hade man — jag vill minnas att det var någon gång på 1920-talet — en ganska allvarlig ekonomisk kris. Danskarna hade då ett försprång

Anslag till fria resor för barn m. m.

i socialpolitiskt avseende som var enormt i förhållande till Sverige. Det stack i ögonen på folk. Partiet venstre fick en ledare som hette Madsen-Mygdal. Han förklarade att det var absolut nödvändigt för landets ekonomi att de höga danska socialutgifterna skuros ned. Han lyckades också genomdriva en nedskärning mot socialdemokraternas motstånd. Den nedskärningen kostade venstre, jag vågar inte säga exakt hur mycket i röster, men den skapade i varje fall förutsättningarna för det genombrott inom den danska väljarkåren av det borgerliga partiet radikalerna och socialdemokraterna, som stabiliserade regeringsmakten i dessa två partiers händer för en mycket lång period. Det är klart att jag inte menar att den attack, som det här gäller, kommer att få sådana psykologiska verkningar, men det är ovedersägligt att man i denna attack är inne på en fullkomligt felaktig tankegång, i varje fall i mina och deras ögon som mena att de sociala förmåner, som vi en gång ha lyckats genomföra, skola behållas oantastade.

Jag vet inte hur en votering kommer att utfalla här, men jag har inte släppt alla förhoppningar att kammaren i denna punkt skall följa reservanternas förslag, vilket är lika med Kungl. Maj:ts. Jag tror att det skulle hedra den svenska riksdagen, om denna första attack mot våra socialreformer bleve tillbakavisad, låt vara kanske med svag majoritet. Ty det är icke lyckligt om de människor, som här äro ute i den sociala reaktionens tjänst, genom riksdagens beslut i dag skulle få blodad tand.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Den ärade representanten för reservanterna började med att uttala den förhoppningen, att hans anförande skulle kunna läggas så att all diskussion i övrigt blev överflödig, om jag fattade honom rätt. Jag kan kanske hålla med honom från hans utgångspunkt. Men när han ville objektivt återge utskottsmajoritetens argumentering, må det också vara vår rättighet att ta upp reservan-

ternas argument och objektivt bena upp dem. Det är det, herr talman, som jag nu tänker göra.

I reservationen, som innehåller ungefär samma synpunkter som herr statsrådet här senast framförde, heter det till en början, att »de sociala förmånerna icke skola försämrans därest icke tvingande statsfinansiella förhållanden föreligga, och under alla förhållanden icke förrän samtliga andra besparingsmöjligheter grundligt prövats».

Jag vill då tillåta mig att sätta i fråga om det anslag, som vi nu behandla, verkligen i egentlig mening är ett socialt anslag. Jag tror att man här kanske har utvidgat begreppet »sociala anslag» för mycket. Jag vill därför gent emot vad socialministern nyss anförde säga, att det knappast kan vara riktigt att göra gällande, att detta kommer att bli ett blodprov på vad den socialdemokratiska delen av riksdagen tål, när det gäller inknappningar av de sociala anslagen. Jag tror alltså att det föreliggande anslaget inte odiskutabelt kan betecknas som ett socialt anslag.

Det är, herr talman, kanske inte helt betydelselöst att erinra sig hur detta anslag historiskt tillkommit. Det tillkom 1941 under andra världskrigets början. Man skapade då denna anordning med fria resor med den uttryckliga motiveringen, att den skulle möjliggöra en evakuering från städerna. Anslaget användes också till detta ändamål, beroende på att man vid den tidpunkten ansåg läget för vårt land vara hotfullt och därför att man genom en förberedande evakuering i denna form ville få erfarenheter av hur en allmän evakuering, om en sådan behövdes, skulle kunna genomföras. Sedan dessa fria resor alltså kommit i gång 1941, har det anslag, som beviljades för ändamålet, kommit att stå kvar i budgeten. Det tillkom således inte som en social angelägenhet, utan det tillkom med hänsyn till evakueringsfrågan under kriget.

Man kan verkligen fråga sig, om det skulle innebära en reaktion på det sociala området, om riksdagen minskade detta anslag. Alla som resa på järnvä-

garna vid den tiden, då de flesta av dessa fria resor äga rum, och se hur dessa utflåsade människor och ungar släpas omkring på våra järnvägar, kunna väl knappast tycka att det skulle innebära en social reaktion, om en minskning av anslaget genomfördes. Jag anför inte detta som ett argument för införande av en expeditorsavgift på fem kronor, utan jag nämmer det bara för att belysa i vilken ringa mån anslaget verkligen kan anses socialt betonat. Dessa resor ha enligt min uppfattning alltså karaktären av evakueringsresor till sin reella innebörd, även om man nu på sina håll säger att det här är fråga om en socialt betonad angelägenhet.

När min ärade vän på bohusbänken, som efter vad jag vet är författare till ingressen i reservationen, förklarar att man inte skall röra vid ett sådant här anslag förrän alla andra besparingsmöjligheter prövats, vill jag invända att vi sedan länge tillvaratagit besparingsmöjligheter på olika håll. — Jag tycker, herr talman, att herr statsrådet Möller borde vara närvarande här och höra vad jag nu säger. Inom parentes sagt förvånar det mig att den ena gången efter den andra socialministern inte kan vara här, när hans ärenden behandlas. Han kunde väl ha bett herrar talmän att ordna så med föredragningslistorna, att han kunnat vara närvarande vid debatten här. — Jag vill, herr talman, erinra om att det finns en mängd områden även av den mest utpräglade sociala karaktär, där vi icke haft råd att tillgodose viktiga ändamål, som det hör till statens primära uppgifter att tillgodose. Här finnas ännu mycket stora brister och ökande brister — lägg märke till, mina herrar, att jag säger ökande — på en mängd områden. Jag skall tillåta mig att i någon mån exemplifiera detta.

Vi ha brister, som på grund av vår statsfinansiella ställning icke kunna avhjälpas, på sjukvårdens område, där det ständigt behöver tjasas och motioneras här i riksdagen för att några förbättringar skola komma till stånd. Vi ha

Anslag till fria resor för barn m. m. sinnessjukvården, som ju är ett avskräckande exempel på hur staten inte bör sköta om saker och ting. Inom sinnessjukvården kunna vi icke inom rimlig tidrymd genomföra de förbättringar som erfordras. Man har ursprungligen tänkt sig ett anslag på 15 miljoner kronor per år, men vi ha blivit tvungna att gå ned till 10 miljoner kronor. Vi ha brister inom hela fångvårdsväsendet, som äro ganska upprörande. Vi ha vidare brister inom ungdomsvårdsskolorna, där det råder förhållanden som ur sociala och även andra synpunkter absolut inte böra tolereras, men den nuvarande socialministern har inte kunnat finna gehör för att få tillräckliga anslag för att tillgodose behoven där. Vi ha en lång rad av områden inom det vanliga skolväsendet, varifrån vi förra onsdagen fingo en liten provkarta på hur mycket som brister och som borde och måste tillgodoses, om det inte rent ut sagt skall bli ett sammanbrott på vissa områden. Vi behöva ju också ytterligare väldiga belopp för att trygga vårt lands yttre och inre säkerhet, i vilket fall ju ingen vill påstå att allt är väl beställt. Vi ha hela vägväsendet och järnvägs elektrifieringen, vilken gått för sakta, så att vi nu komma i en mycket svår situation, när koltillförseln börjar sina. Vi behöva vidtaga alla möjliga andra åtgärder på trafikområdet, bygga dubbelspår o. s. v. På jordbrukets område ha vi också mycket väsentliga brister, som staten har en oavvislig skyldighet att avhjälpa, t. ex. när det gäller jordbrukets yrkesskolor och andra jordbrukets institutioner samt de befattningshavare som äro knutna till dem.

Vi ha över hela statsbudgetens fält bevis för att man på andra områden har sparat alltför mycket och detta även i fall, då det, för att använda socialministerns ord, inte är staten värdigt att försumma sina skyldigheter såsom staten numera gör.

Då man nu här anför att vi inte böra skära ned anslaget till de fria barnresorna, innan man gjort alla de andra besparingar som äro möjliga, tillåter jag mig alltså fastslå att man på dessa andra

Anslag till fria resor för barn m. m.

områden har gjort mycket större besparingar än som är staten värdigt och vad som i sig självt är klokt. Man har således redan gjort de besparingar som äro möjliga. Jag kan knappast tänka mig att det är möjligt att anföra en sådan argumentering, som reservanterna här komma med, mot bakgrunden av den exemplifiering som jag här har gjort och som ehuru mycket ofullständig dock täcker stora områden. Jag tycker nog att det första argument, som reservanterna anföra och som här vidare har utvecklats av socialministern, måste framstå i ett annat ljus, när man ser vad som eftersättes på andra och även på rent sociala områden, där upprörande förhållanden råda, vilka vi på grund av vår statsfinansiella ställning icke kunna avhjälpa, och som inte kunna åberopas till försvar för detta system att sprida ut pengar till medborgarna, låt vara att det är till medborgare som inte ha det ekonomiskt så väl ställt här i livet.

Jag vill, herr talman, fråga om man har klart för sig allmänt här i landet, ja, om man ens har det i detta hus, hur pass urholkad statsekonomien verkligen är, och om man har klart för sig vilken inverkan detta har på det svenska penningvärdet. Det är nog alldeles riktigt som socialministern här anförde, att den svenska produktionen aldrig varit så stor som den är nu. Men det betyder inte att den är så stor, som den skulle ha kunnat vara med en annan politik, ty de tekniska framstegen ha ju möjliggjort en produktion per invånare här i landet, som ger vida större möjligheter än vi för en mansålder sedan kunde ha en aning om. Men det tycks vara något moment i hela vår statsekonomi, som gör att trots att produktionen stigit så mycket som den gjort och är så stor som den nu är, detta ändå inte är tillräckligt för att täcka de automatiska utgiftsstegringar som vi ha här i landet. Jag tror därför inte att man så där lätt kan säga, att bara därför att produktionen är så stor som den är, tål detta land en betydande ökning av statsutgifterna i fortsättningen. Jag tror att man först bör hinna ifatt ännu bättre med produktio-

nen, innan man diskonterar den. Diskonterar man produktionsökningen för hårt och är ute för tidigt med fortsatta utgiftsökningar, tror jag att det inte bara blir en fråga om likviditet, utan också om en urholkning av det reella ekonomiska läget här i landet.

Om jag sedan skulle övergå till den fråga det här gäller, nämligen 650 000 kronor mer eller mindre, ha ju reservanterna skrivit och herr Karlsson i Munkedal här ytterligare utvecklat, att denna beskärning av anslaget betyder mycket pengar för dem, som det här gäller. Man anser på den sidan att det är fel att här genomföra en prutning. Det är klart att man kan räkna ihop till ett utgiftsbelopp på 50 kronor, om man räknar in allt sådant som herr Karlsson tog upp. Men i realiteten uppgå kostnaderna för de flesta som resa inte alls till detta belopp, utan det rör sig högst om några tiotal kronor. Även om man försöker spara ihop till en låt mig säga litet uppvisningsfäbig utrustning när man far ut och reser, är det väl i våra dagar inte så förfärligt svårt att spara ihop ett par tre tiotior ytterligare. Jag skulle vilja föra in det momentet i resonemanget, att med den fulla sysselsättning som vi för närvarande ha och de faktiskt goda förtjänster som uppnås på arbetsmarknaden, har man svårt att föreställa sig att det skulle vara något nämnvärt antal människor i vårt land, som verkligen skulle ha svårt att prestera denna expeditionsavgift för sig och de barn som skulle följa med. Det är ju det som är utmärkande för våra dagars samhälle, att inga människor behöva gå utan inkomst. Inte ens för änkor med barn, som statsrådet Möller talade om, äro ju möjligheterna så små att skaffa sig inkomster; man måste räkna med att även de ha möjligheter till förvärvsarbete med viss inkomst. Är det några som på grund av sjukdom eller andra omständigheter äro ur stånd att förtjäna något nämnvärt, få de ju faktiskt räknas till rena fattigvårdsfallen, och då kunna de ju inte klara sig i övrigt heller. Jag menar att en femma mer eller mindre inte kan spela någon nämnvärd roll. Det lilla de själva förtjäna

kunna de väl använda till att betala denna avgift på 5 kronor, och sedan får kommunen svara för deras livsuppehälle i övrigt. Jag tycker inte att man bör förstora svårigheterna.

Sedan vill jag till min högt värderade vän på bohusbänken säga, att jag erkänner utan vidare att det förslag, som majoriteten har kommit med, inte är det bästa för att på detta område göra besparingar. Jag tror att man skulle kunna tänka ut ett bättre system, exempelvis genom att avkorta de fria resornas längd. Jag tror det skulle vara riktigare att säga, att de fria resorna inte få överstiga en viss kostnad och att om resorna äro längre, få vederbörande själva svara för merkostnaderna. Det tycker jag inte skall vara så svårt att genomföra. Jag tror att man finge ta på sig ett visst besvär för att undvika att de fria resorna här i landet bli alltför långa och i vissa fall missbrukas, ty som även herr Karlsson sade förekommer det nog ibland.

När nu emellertid detta förslag framkommit från finansministerns sida, fanns det ju rent riksdagsmässigt sett inte mycket annat att hålla sig till, om man verkligen vill göra en besparing här. Det är orsaken till att utskottet slutit upp kring detta förslag. Men jag menar, som sagt, att man nog hade kunnat tänka ut ett bättre sätt att spara dessa 650 000 kronor och mera till.

Gentemot vad som säges i reservationen om att det skulle stöta på olägenheter av administrativ och praktisk art att ta ut dessa 5 kronor, vill jag framhålla — jag ber om att min ärade vän på bohusbänken skall bli i tillfälle att höra vad jag säger — att reservanterna ha lagt för stor vikt vid vad kungl. järnvägsstyrelsen tidigare sagt om att detta skulle vara så svårt att ordna. Vi ha låtit höra efter hos kungl. järnvägsstyrelsen, om de ha tänkt på att man skulle kunna ordna det så enkelt, att man bara tryckte en femkronorsbiljett och på så sätt klarade av allt besvär. Det hade man faktiskt inte tänkt på. Man får inte alltför mycket hänge sig åt auktoritetstro, i all synnerhet som vi inom avdel-

Anslag till fria resor för barn m. m. ningen hade en man med betydligt större sakkunskap och med erfarenhet på detta område, vilken var på det klara med att det gick att ordna saken relativt enkelt. Inte heller det argumentet från reservanternas sida, att det skulle vara svårt att ordna denna sak, tror jag därför att man skall tillmäta något som helst värde.

När det talas om att de som ha det sämst ställt bli lidande på en ändring, tror jag alltså att man både från reservanternas och från socialministerns sida överdrivit svårigheterna.

Jag förmenar således, herr talman, att detta knappast är ett socialt anslag i egentlig mening. Jag tycker att blodprovet tas vid fel tillfälle. Det kommer säkerligen en annan gång att bli tillfälle att ta ett blodprov, när det blir fråga om ett verkligt typiskt socialt anslag.

Jag ber om ursäkt, herr talman, om jag kanske blivit litet långrandigare än vad jag brukar vara, men det har sagts ganska mycket här i denna debatt, som jag ville bemöta. Socialministern anförde några siffror ur den tabell, som återfinnes på sista sidan i propositionen, och drog därav vissa slutsatser. Vi ha dragit något andra slutsatser av denna tabell inom avdelningen. Eftersom socialministern förmenade, att vi knappast läst tabellen eller tagit intryck av den, vill jag här säga att vi varit tacksamma för att denna tabell fanns med i propositionen. Vi ha emellertid sagt oss: Skall det över hela landet slutligen bli på samma sätt som i Sundbyberg, att 49 procent av alla familjer med barn begagna sig av dessa resor, räcker inte detta anslag på 2,5 miljoner kronor, utan då få vi räkna med 25 å 30 miljoner kronor. Vi ha faktiskt varit rädda för den utvecklingen, att allteftersom människorna ute i landet lära sig att utnyttja denna möjlighet, komma kostnaderna att bli ofantligt mycket större än för närvarande. Jag är också rädd för att generaldirektör Upmark och hans medhjälpare inte bli i stånd att klara den här saken. Han har ju redan sagt att statens järnvägars trafikkapacitet för närvarande inte är tillräcklig för att tillgodose

Anslag till fria resor för barn m. m.

alla de trafikbehov, som järnvägarna ha att svara för.

I tabellen finnas tre städer upptagna, Sundbyberg, där 49 procent av samtliga familjer ha utnyttjat dessa resor, samt Sundsvall och Karlskoga, där 10 procent utnyttjat möjligheten till fria resor. Jag förmodar att för hela landet är genomsnittssiffran för närvarande knappast 10 procent. Skulle för hela landet siffran komma att höjas till samma nivå som för Sundbyberg, blev det en oerhörd apparat som erfordrades, och det skulle komma att kosta mycket pengar, så mycket att man inte i det sammanhanget kunde använda socialministerns uttryck »denna lilla eländiga prutning». Man måste nog kanske ta även denna sidan av saken i beaktande.

Jag vill slutligen avslöja, herr talman, att för två år sedan voro tredje avdelningens samtliga ledamöter nära att ena sig om att stryka hela detta anslag, därför att man ansåg att det var så många olägenheter förknippade med att klara ut vilka som skulle komma i åtnjutande av de fria resorna. Det uppstod oenighet och osämja litet varstans ute i kommunerna, när barnavårdsnämnderna skulle bestämma den saken. Vi tyckte att det var långt ifrån något utslag av social reaktion att dra in anslaget. Vi tyckte tvärtom att det var nästan barbariskt att locka ut dessa människor på sådana här resor. Vi voro nästan eniga om att förklara att anslaget borde få utgå bara för den gången, men att det sedan skulle strykas, och att folk i fortsättningen skulle få resa bäst de ville och betala sina biljetter själva. Vi gjorde det emellertid inte. Men faktum är att detta anslag inte är något riktigt populärt anslag. Det kan ju tänkas att det är det inom vissa kvinnoorganisationer, där man vill ha den här frågan till en ganska stor och socialt betonad angelägenhet. Men i den mån saken får vara vad den är, förhåller det sig inte så.

Herr talman! Jag vill därför, när jag nu skall yrka bifall till utskottets förslag, sluta med att säga, att jag bestriider att detta kan anses vara ett typiskt socialt anslag. Det är alltså inte fråga

om något sådant första blodprov, som socialministern talade om.

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON: Herr talman! Den utredning som socialstyrelsen förebragt i ärendet måste jag erkänna blev för mig en överraskning. Jag har liksom herr Karlsson i Munkedal både här i kammaren, i tidningarna och i utskottet ideligen hört påstås, att dessa resor utnyttjas i mycket stor utsträckning av sådana människor, som egentligen skulle ha råd att själva betala sina resor. Om detta hade varit riktigt, skulle jag kanske ha kunnat diskutera med herr Mannerskantz, huruvida detta kan anses som ett socialt anslag eller inte. Nu ger emellertid utredningen vid handen, att det just är de allra mest behövande familjerna, alltså de för vilka denna förmån är avsedd, som också ha i mycket stor utsträckning utnyttjat den. Då kan man väl knappast med fog säga, att detta egentligen inte är något socialt anslag. Det har också konstaterats att de fria resorna utnyttjas i större utsträckning av flerbarnsfamiljer än av barnlösa familjer och enbarnsfamiljer, vilket ju också varit meningen.

Utskottet säger på ett ställe, att den föreslagna avgiften i regel icke torde vara alltför betungande. Jag skulle då här vilja påvisa — om jag nu inte redan har förekommit av herr Karlsson i Munkedal — att såväl snälltågsbiljetter som andra kostnader i samband med resan få de resande redan nu själva betala.

Herr Mannerskantz sade också någonting om att de som äro upptagna i utlåntandets tabell och ha de allra lägsta inkomsterna kunna betecknas som »rena fattigvårdsfall». Jag vet inte riktigt vad herr Mannerskantz menade med sitt yttrande. Menade han att de rena fattigvårdsfallen skulle vara uteslutna från förmånen att få fria resor, så vill jag säga att jag anser, att även dessa människor böra få denna förmån.

Om det vore så, att familjernas enda utgift vid dessa resor vore den femma i expeditonsavgift, som man nu vill att de skola betala, kanske det inte vore så

farligt i vissa fall. Men den är sannerligen inte familjens enda utgift för resan. Såväl barnen som husmodern måste ju ha extra klädustrustning, när de skola resa bort på semester under några veckor eller kanske ett par månader. De måste ha flera ombyten med sig. Man kan ju faktiskt inte begära att husmodern i det hem, där barnen bli inackorderade, skall åtaga sig att tvätta deras kläder varje vecka, vilket ju så ofta är moderns lott i hem med små resurser för att hon skall kunna hålla barnen hela och rena. Vad en sådan utrustning kostar, behöver jag inte här orda om. Alla som varit med om att köpa kläder veta mycket väl, hur dyrt det i verkligheten är. Och barnbidraget, som — enligt vad jag tyckt mig märka åtminstone i min omgivning — i huvudsak användes till inköp av kläder, är det ju inte heller meningen att öka. Bidragets realvärde har som bekant sjunkit betydligt, och dessa pengar kunna därför nu inte vara till samma nytta som tidigare.

Det är således inte otänkbart utan snarare mycket möjligt att en husmor, som sätter sig ned och räknar över dessa extra utgifter och sedan lägger till den här föreslagna avgiften för familjemedlemmarnas resa, skall finna att familjen inte har råd till någon semestervistelse, trots förmånen av fria resor. Detta gäller naturligtvis i hög grad de familjer som hittills utnyttjat de fria resorna mest, nämligen flerbarnsfamiljerna. För dem kan ju den föreslagna avgiften i vissa fall uppgå till ganska avsevärda belopp.

Här gäller det självfallet inte några särskilt stora saker. En eller annan kanske ler inom sig och säger, att detta just inte är något att anföra i riksdagen, där man i allmänhet rör sig med ekonomiska problem av en helt annan storleksordning. Jag medger att detta kan vara sant, men för dem det vederbör är detta i alla fall ett problem.

Nu förstår jag att det är många som i likhet med herr Mannerskantz fråga sig, varför folk egentligen skall ut och resa. Herr Mannerskantz menade att det inte är någon uppbygglig syn när mam-

Anslag till fria resor för barn m. m.
mor komma släpande med sina barn vid stationerna eller på tågen. Jag håller med om att detta kan vara rätt så påfrestande. Självva resan betraktas väl just inte av någon som särskilt åtråvärd. Men ett par månaders vistelse på landet under den varma årstiden torde ha ganska stor betydelse för barnen och ge dem krafter att motstå påfrestningar i olika avseenden under våra långa och solfattiga vintrar; i första hand gäller detta givetvis städernas och tätorternas barn.

Och vad det betyder för en husmoder att liksom få koppla av under någon tid, även om det bara blir för en eller annan vecka, kan säkert inte överskattas. Husmoderns yrke är, det vågar man nog säga, påfrestande för både kropp och själ. Vare sig familjen är stor eller liten har hon sannerligen ingen lätt uppgift när det gäller att hålla ordning i de trånga bostäder, som nu stå de flesta familjer till buds. Och att sköta ekonomin just nu, när man bara kan se fram mot ökade levnadskostnader, fordrar sannerligen både omtanke och arbete av husmodern, i synnerhet då inkomsterna äro låga. Husmödrarna äro innerligt väl i behov av att återhämta de krafter och den sinnesro, som så ofta och lätt förloras under de dagliga omsorgerna om hem, man och barn. Och jag ville tillägga att friska och glada husmödrar, som fullgöra sina plikter med glatt mod och utan knot och klagan, äro en tillgång inte bara för familjerna utan för hela samhället.

Även om de föreslagna avgifterna skulle hindra endast en ringa del av våra husmödrar och barn från att få en välbehövlig sommarvistelse, anser jag ändå i likhet med reservanterna att det i detta fall skulle vara oklokt att skära ned en förmån, som vi redan nu ha. En sparsamhet som får den effekten, att husmödrar och barn tvingas avstå från sommarvistelse, är enligt mitt förmenande alldeles missriktad.

Enligt vad jag tyckt mig förstå vid behandlingen av en hel del anslagsfrågor här i kammaren under den hittills gångna delen av årets riksdag, ha de Wårnska förslagen inte vunnit så stort

Anslag till fria resor för barn m. m.

beaktande. Jag beklagar, att utskottet just i denna fråga skall vandra de Wärnska vägarna. Vad man skall värna om är enligt min uppfattning förmånen av obeskurna fria resor för husmödrar och barn, vilken dock visat sig vara till stor välsignelse för alla parter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr NORLING: Herr talman! När Svenska bankföreningens verkställande direktör herr Wärn framlade sitt s. k. besparingsförslag, var man ju på det klara med var indragningarna skulle göras: det var inte fråga om att ta från de rika och ge till de fattiga, utan inskränkningarna skulle göras genom minskning av de sociala förmåner, som föregående riksdagar beviljat de sämst lottade i samhället. Det statliga sparatet skulle gå ut över de fattiga bland annat på den punkt vi nu behandla, nämligen de fria resorna för barn och husmödrar.

Det försämrade penningvärdet borde ju ha givit utskottet anledning att förorda en höjning av det beskattningsbara belopp, som hittills utgjort maximigräns vid beviljande av fria resor. Det är tusentals hem som på grund av de nominella lönehöjningarna gått miste om sin tidigare sociala förmån av fria resor. Men i stället för att söka bevara denna förmån åt dem, som redan förut haft den, har utskottet förordat en ytterligare försämring utöver den av penningvärdets sänkning vållade förskjutningen.

Herr Gustaf Karlsson, som höll ett i mitt tycke ganska bra försvarstal för reservationen, var dock inne på en tankegång som jag inte kan understödja, då han menade att man kunde ha gått in för att sänka det beskattningsbara beloppet. Jag anser en sådan linje lika farlig som den vi i dag ha att ta ställning till; det beskattningsbara beloppet är redan sänkt genom de åtgärder av betydelse för penningvärdet, som riksdagen vidtagit. Om herr Gustaf Karlssons tankegång vinner gehör, skul-

le det hädanefter säkerligen inte bli många som få råd att begagna sig av de fria resorna. Herr Gustaf Karlsson visade ju själv genom en uträkning hur kostnaderna redan nu hindra de sämst ställda från att utnyttja denna förmån, och statsrådet Möller har också i dag talat om hur pass svårt de fattigaste och lägst ställda ha att med nuvarande gräns i fråga om det beskattningsbara beloppet tillgodogöra sig de sociala förmånerna.

Däremot vill jag till alla delar understryka herr Gustaf Karlssons yttrande att det inte verkar konsekvent om kammaren, efter den nyss förda debatten och beslutet angående subvention åt den inrikes lufttrafiken, skulle följa utskottets förslag. Det skulle ju vara ganska komprometterande speciellt för socialdemokratiska partiet, om man nu skulle gå in för att ta 650 000 kronor från de fattigaste i samhället och använda dem till att täcka en del av det anslag, som man nyss välvilligt lämnade dem som resa med flyg — bland dessa senare finner man ingalunda någon som skulle vara berättigad till fria resor av nu ifrågavarande slag.

Förra onsdagen behandlades i riksdagen en kommunistisk motion, vari föreslogs att staten skulle indraga de stora extra vinster, som devalvering och höjda exportpriser inbringat. Det var inte bara 650 000 kronor utan belopp, som kunna räknas i miljarder, som man då från vårt håll ville att staten skulle indraga i stället för att låta de privata kapitalisterna berika sig. Men den gången var inte intresset för statskassan lika stort som det har blivit nu, när det gäller att ta några kronor från de fattiga för att berika statskassan.

Finansministern brukar här i riksdagen tala om att den s. k. oppositionen — i den mån det ordet nu kan anses träffande — vill underminera riktlinjerna för den ekonomiska politiken. I dag tror jag inte att finansministern kan rikta samma beskyllning mot denna s. k. opposition, ty den har ju slutit upp kring de riktlinjer, som finansministern uppdragit i denna fråga.

Han har kring sig samlat alla de borgerliga, som han brukar beteckna såsom oppositionen, och det bör, tycker jag, inte särskilt tilltala finansministern — som dock representerar det socialdemokratiska partiet — att stödjas enbart av borgerliga i en fråga, där det gäller att pungslå de fattigaste i samhället.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSON, IWAR: Herr talman! Jag ber att få säga till socialministern, att jag livligt beklagar att jag i denna fråga kommit i en viss motsättning till honom. Jag har tidigare vid flera tillfällen kallat statsrådet Möller vårt lands och i varje fall det socialdemokratiska partiets sociala samvete.

Men låt mig genast från början konstatera, att denna fråga givits alldeles på tok för stora proportioner. Redan år 1949 hade vi ju, utan blodprov — herr socialminister — olika uppfattningar, och skulle det nu tas blodprov på finansministern och några av oss andra, så finge man väl se vilka promilleresultat det skulle bli. Så vitt jag kan bedöma, gäller ju frågan endast, att ifrågakavare resenärer skola likställas oavsett om de åka längre eller kortare sträckor.

Låt mig erinra om att riksdagen år 1948 på statsutskottets tillskyndan knorrade över att anslaget för detta ändamål måste höjas. Statsrådet Möller tillkallade med anledning därav sakkunniga, vilka kommo att bestå av förstakammarledamöterna Lundqvist och Ohlon, andra-kammarledamoten fru Ericsson i Luleå och nuvarande statssekreteraren Eckerberg samt undertecknads ringhet. I direktiven framhöll statsrådet Möller bland annat, att det borde omprövas dels huruvida en skärpning av den ifrågakavare avstånds begränsningen kunde ske och dels huruvida åldersgränsen för barnen kunde sänkas. Jag har de sakkunnigas betänkande liggande på min bänk, om några ordagranna citat skulle behövas i debatten.

De sakkunniga hade, väl att märka, överläggningar med representanter för järnvägsstyrelsen och socialstyrelsen

Anslag till fria resor för barn m. m.
samt en eller två företrädare för barnavårdsnämnden i Stockholm. Ganska snart blevo vi allesammans ense om att avstånds begränsningen när det gäller dessa resor vållade ett mycket tidsödande arbete för såväl järnvägsstyrelsen som socialstyrelsen och inte minst barnavårdsnämnderna ute i landet. Kommittén enade sig därför om att anvisa den utvägen, att all avstånds begränsning borde slopas. En expeditionsavgift borde dock uttagas, när det icke kunde anses obilligt mot någon att likställighet ernåddes. Ett mycket förenklat avräkningssystem mellan järnvägen och socialstyrelsen föreslogs också. Det senare förslaget godtog av departementschefen, och i huvudfrågan accepterades slopandet av avstånds begränsning.

Riksdagen biföll år 1949 dessa av de sakkunniga föreslagna förenklingar, och jag kan inom parentes nämna att resultatet för järnvägens del visat sig bli en inbesparing av flera tusen arbetstimmar, för att inte tala om den minskade arbetsbördan inom socialstyrelsen och barnavårdsnämnderna.

Statsrådet Möller ville inte föreslå någon expeditionsavgift, men däremot skulle alla de, vilkas biljettkostnad icke uppgick till mer än 5 kronor, få betala hela biljettavgiften. Tidigare motsvarade detta ungefär 65 kilometers järnvägsresa, men enligt de nya taxorna torde det motsvara omkring 60 kilometers järnvägsresa. Riksdagen godkände departementschefens förslag, dock mot en rätt stark minoritet.

Jag hävdade den gången, och jag gör det än i dag, att det var ett fel att man inte beslutade uttaga en liten expeditionsavgift samtidigt med att man utvidgade förmånerna på det sättet att all avstånds begränsning slopades. Man måste väl ändå medge, att den nu föreslagna avgiften på 5 kronor för enkel resa t. ex. mellan Ystad och Haparanda inte är dyr! Jag har som sagt ingen anledning att ändra den uppfattning jag intog år 1949 — det ekonomiska läget har ju inte förbättrats sedan dess.

Min gode vän herr Karlsson i Munke-dal sade i sitt anförande, som jag tror

Anslag till fria resor för barn m. m.

varade ungefär en kvart, att han väntade att vi andra bara skulle yrka bifall till utskottets förslag. Jag hoppas att kammareren och herr Karlsson ursäkta, om jag upptar tiden ungefär lika länge som han. Nu har herr Karlsson i Munkedal — som jag eljest samarbetar utmärkt med — med stor känslsamhet talat om hur svårt många mödrar ha. Jag vill inte bestrida det, men jag tillåter mig ställa samma fråga här som jag gjorde inom statsutskottet: Ha inte de mödrar, som göra semesterresor inom sexmilsgränsen, lika »marigt» ekonomiskt sett som de andra husmödrar det här gäller? Herr Karlsson talade om resgods- och cykelbiljetter, men sådana måste ju lösas också av den kategori mödrar jag här tänker på; de kunna möjligen slippa snälltågsbiljett. Rent sakligt är det klart att de, som åka några mil längre, kunna behöva ett eller annat mål mat mera än som fordras vid en kortare resa. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att det här uteslutande gäller resor till enskilda hem — alla andra bestämmelser lämnas oförändrade.

Det finns så vitt jag vet inte någon siffermässig utredning om från vilka orter inflyttningen till våra städer och samhällen äger rum, men jag håller för ganska troligt att en mycket stor del av de inflyttande kommer just från vad som skulle kunna kallas sexmilsräjongen kring dessa städer och samhällen. Härav torde följa, att flertalet mödrar inom denna grupp inte har så värst många möjligheter att resa till släktingar eller till — som termen lyder — enskilda hem utanför denna räjong, och jag drar därav den slutsatsen, att det är många tusen mödrar och barn som måste betala här ifrågavarande resor själva.

Nu vill jag ytterst gärna stödja mig på sakuppgifter. Herr Karlsson lät påskina, att finansministern inte trängt ordentligt in i dessa frågor, och det är möjligt att samma anmärkning kan riktas mot mig — men låt mig i alla fall ge några exempel på de geografiska förhållanden det här rör sig om. I Skåne — som socialministern känner mycket bättre än jag — falla, från Eslöv räknat,

Hässleholm, Hälsingborg, Lund, Landskrona och Malmö inom denna sexmilsgräns, vilket gör att befolkningen i denna tätbebyggda räjong såväl i städer som på landsbygd är obevekligt handikappad, även om vederbörande i övrigt fylla villkoren för att erhålla fri resa.

Nu är det ju en känd sak, herr talman, att man träffar på skåningar litet varstans här i landet, icke minst i Stockholm, men denna kategori av skåningar synes bestå av så duktiga och företagsamma människor att de nog falla för inkomststrecket! I varje fall kan man förmoda att de inte äro bekajade med några sådana underlägsenhetskomplex som herr De Geer trodde att norrbottningarna lida av.

Men låt mig sedan som exempel från Mellansverige ta min egen lilla stad: där falla Västerås, Eskilstuna, Örebro, Köping, Lindesberg och flera industrisamhällen inom sexmilsgränsen. Jag har faktiskt glömt att ta reda på, herr Karlsson, hur detta system verkar för Uddevalla och orterna däromkring på västkusten, men jag skulle tro att mitt resonemang håller streck, vilken större ort med järnvägsförbindelser man än må välja.

Förhållandena ställa sig självfallet, och med rätta, annorlunda för orter med stark expansion, dit inflyttning från hela landet äger rum.

Apropå resorna till storstäderna får jag kanske citera vad socialstyrelsen skriver därom i sina »Råd och anvisningar» — det är bäst att jag citerar ordagrant för att bli trodd: »På grund av vunna erfarenheter vill socialstyrelsen påpeka, att beviljade avgiftsfria resor till storstäder i ett flertal fall icke utnyttjats enligt gällande bestämmelser. Barn och vårdare, som medgivits resor för ferievistelse under en tid av minst 4 veckor i en storstad, ha ofta, i all synnerhet om resan företagits under den varmaste årstiden, efter endast en tid om 8—10 dagar känt sig uttröttade och besvärade av storstadens jäkt och oro liksom också av den gästade feriefamiljens tyvärr alltför ofta förekommande stora trångboddhet. Ferievistelsen har därför hastigt avbrutits.»

Jag behöver inte citera längre, men jag vill nämna att socialstyrelsen med all rätt varnar för resor av detta slag. Nu förstår jag innerligt väl de barn, som längta efter att få göra en resa till städerna, men jag måste säga att jag har litet svårare att förstå mödrarna, som släpa i väg sina barn till de kvalmiga städerna för att vistas där under fyra veckor.

Nu säger departementschefen — och det går även igen i reservationen — att uttagandet av denna avgift skulle medföra olägenheter av administrativ och praktisk art. Jag har visserligen sysslat med biljettförsäljning och redovisning härav under ett trettiotal år, varav hälften enbart på en biljettextpedition, men då socialministern väl inte sedan år 1949 har ändrat sin uppfattning om min bristande sakkunskap, skall jag i dagens debatt endast påpeka att järnvägsstyrelsen anser sig kunna klara denna sak, under förutsättning att endast resor på järnväg betalas. Biljetörerna vid våra järnvägar äro vana att lösa betydligt svårare problem än försäljning av fasta biljetter med enhetliga priser. I den nämnda »Råd och anvisningar» säges för övrigt, att dessa rekvisitioner skola inlämnas tre dagar före avresan.

Låt mig till sist påpeka, herr talman, att det här gäller fullt friska människor. I »Råd och anvisningar» säges, för övrigt mycket klokt, att barn, som kunna tänkas lida av smittosamma sjukdomar, inte böra företaga några resor. Jag har i statsutskottets tredje avdelning under senare år fått vara med om att, i mycket på grund av ekonomiska skäl, visa stor återhållsamhet när det gäller den sjukvårdande verksamheten på olika områden. Då man samtidigt vet, att sjuka människor måste irra omkring från sjukhus till sjukhus utan att kunna få plats, och när det dessutom landet runt är en alldaglig företeelse att lidande människor få sitta i flera timmar under pinsam väntan på att komma under läkarbehandling, ja då må det vara begripligt, herr talman, att jag här yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Anslag till fria resor för barn m. m.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Jag ber kammaren om överseende för att jag nu måste diskutera litet med mina värderade avdelningskamrater herrar Mannerskantz och Anderson i Arboga. Jag medger att det kanske kunde ha skett litet mera enskilt, men debatten är ju offentlig, och synpunkterna kunna till äventyrs intressera också en och annan av kammarens övriga ledamöter.

Herr Mannerskantz anmärkte mot inledningen till reservationens motivering, där vi framhålla att man bör pröva andra besparingsmöjligheter, innan man går in för att beskära de sociala förmånerna. Den uppfattningen har jag verkligen, herr Mannerskantz, och i det fallet må man alltså säga, att det rör sig om en skiljelinje.

Herr Mannerskantz anförde en hel rad av verksamhetsgrenar, som vi icke kunna tillgodose, därför att det statsfinansiella läget hindrar utbyggnaden. Jag ber då kammarens ledamöter observera, att utbyggnaderna äro beslutade och planer uppgjorda samt i vissa fall — såsom när det gäller sinnessjukvården — betydande medel anslagna, ehuru arbetet inte fortskrider i den raska takt man hade önskat och hoppats på. Och nu måste jag ställa en fråga till min vän herr Mannerskantz — ty vänner äro vi ju, eller åtminstone goda arbetskamrater, fastän vi här nog aldrig riktigt komma att mötas: Det är väl inte herr Mannerskantz' mening att vi nu skola spara i fråga om de sociala förmånerna för att bli i tillfälle att genomföra skolreformen, reformen av fångvården och straffverkställigheten och annat mera?

Det rör sig ju här om att utan noggrann undersökning genomföra en besparingsåtgärd på ett avgränsat socialt område. Vad den Wärnska utredningen gav var ett uppslag, men det har inte blivit närmare undersökt, och herr Mannerskantz har själv medgivit att detta inte är bästa metoden att nå en besparing. Under sådana förhållanden är det väl ändå, menar jag, förnuftigast

Anslag till fria resor för barn m. m.

att kammaren avisar utskottets förslag och begär att någonting annat kommer i stället. Och om de ekonomiska svårigheterna fortsätta och eventuellt skärpas, kommer någonting annat i stället, ty i det fallet har jag aldrig ett ögonblick tvekat om — inte ens inför risken att från kommunistiskt håll bli behandlad som reaktionär — att vi kanske få lov att spara också på det sociala området.

Jag vill inte vara med om att göra politik av denna fråga, herr Norling, men det må ju stå kommunisterna fritt — jag är för min del alldeles övertygad om att det positiva intresset för beredande av sociala förmåner väger åtskilligt tyngre än politiska lamentationer från kommunistiskt håll.

Jag har således velat framhålla, att de av herr Mannerskantz framdragna exemplen egentligen inte ha någon relevans vid bedömningen av utskottsmajoritetens förslag — den meningen måste jag i varje fall hävda, såvida icke herr Mannerskantz anser att vi skola beskära de sociala förmånerna därhän, att vi få tillräckligt med pengar för att genomföra de beslutade reformerna. Under den förutsättningen är herr Mannerskantz' resonemang riktigt, men det kan väl ändå inte vara hans mening att rekommendera så skarpa ingripanden.

Herr Mannerskantz ställde också frågan, om man i denna kammare och i detta hus vet, hur urholkade statsfinanserna äro. Ja, det frågetecknet skrev väl herr Mannerskantz i luften, och vem som helst får svara. Jag tänker inte ge mig in på den frågan. Vi ha nog inom tredje avdelningen erfarenhet av att det statsfinansiella läget är prekärt, och det har jag inte heller ett ögonblick förnekat. Jag bara återkommer till kravet, att om man i anledning av det statsfinansiella läget skall vidtaga åtgärder, skola dessa åtgärder drabba de ekonomiskt svagaste i samhället så litet som möjligt. Men det blir inte förhållandet enligt detta förslag, och det är därför jag icke kan biträda det. Så enkelt är det. Man behöver inte krångla till saker och ting mer än nödvändigt.

Sedan sade också herr Mannerskantz, att folk väl kunna spara ihop ett par tre tiar, så att de hade till dessa avgifter. Jag vill visst inte bestrida, att det kan finnas familjer, som kunna göra det, men jag är övertygad om att det finns åtskilliga familjer, som redan nått gränsen för vad de orka med i fråga om utgifter och som inte kunna det. Detta är ytterligare ett skäl till att kammaren bör följa reservanternas yrkande på denna punkt, ty jag tror inte någon egentligen vill försvåra möjligheterna för de sämst ställda att göra dessa resor.

Med detta har jag också tillbakaviserat herr Mannerskantz' resonemang om att därest man i hela Sverige reste lika mycket som man reser i Sundbyberg, så skulle det hela kosta staten 25 å 30 miljoner kronor. Vad det skulle komma att kosta vet jag inte, men att det skulle kosta mycket pengar är säkert, och det har jag aldrig ett ögonblick bestritt. Att man kanske, om det statsfinansiella läget inte medger en utökning av anslaget, får göra begränsningar, framhöll jag i mitt första anförande. Men jag upprepar vad jag sagt flera gånger, att då får man göra begränsningar för dem som ligga högre upp och inte för dem som ligga lägst på inkomstskalan.

När sedan herr Mannerskantz talar om för kammaren, att vi på tredje avdelningen en dag för två år sedan voro på vippen att förorda ett slopande av hela detta anslag, får jag säga till herr Mannerskantz, att jag verkligen inte kan erinra mig — jag tycker ju ändå att jag har ett tämligen gott minne — att vi skulle ha varit inne på den linjen. Så sams tror jag aldrig jag har varit med herr Mannerskantz, att jag skulle vilja vara med om att slopa hela anslaget! Jag har visserligen haft den uppfattningen, att själva resorna understundom ur vilosynpunkt kunna ha varit av ett tivelaktigt värde. Jag har ju sett med egna ögon, hur besvärligt det kan vara för en mor att ge sig ut och resa i sommarvärmen och trängseln på stationerna med kanske tre, fyra barn. Det kan ifrågasättas, om detta ur vilosynpunkt

och rekreationssynpunkt är det bästa. Men att resorna i stort sett ha en välsignelsebringande verkan vågar jag påstå. Men här är man redo att säga — det temat var i varje fall herr Anderson i Arboga inne på — att eftersom en del familjer resa till städerna på sommaren med sina barn skall man göra så stora svårigheter som möjligt för allesammans att resa. Herr Anderson i Arboga säger nu, att han inte sagt det, men herr Anderson sade det i alla fall — jag antecknade det — och han menade att det var ett motiv för hans ståndpunkt. På den punkten kommer protokollet att ge besked.

Det är klart att det kan finnas vissa yttringar, som kunna vara litet tvivelaktiga, men såsom jag sade i mitt första anförande bidraga ju inte dessa avgifter till att minska verkningarna av dessa yttringar utan i stället till att öka dem för de människor, som ha det allra sämst ställt av de grupper, som det här är fråga om.

Herr Anderson i Arboga och herr Mannerskantz voro också inne på att bortförklara de administrativa svårigheter, som äro förenade med uttagandet av en expeditionsavgift. De av kammarens ledamöter, som till äventyrs lyssnade till mitt första anförande, kunna säkerligen erinra sig att jag inte sade någonting om denna sak. Jag har visserligen diskuterat om dessa ting med både herr Mannerskantz och biljettören — eller jag kanske får säga före detta biljettören — herr Anderson i Arboga, men jag nämnde ingenting om den saken i mitt anförande, därför att jag ansåg att det var en alltför liten fråga att diskutera. Herr Anderson ägnade emellertid rätt mycket tid åt detta kapitel, och eftersom frågan har dragits upp, vågar jag kanske säga, att det väl inte går alldeles av sig självt att trycka biljetter, att köpa kartong till dem, att distribuera dem till praktiskt taget alla Sveriges järnvägsstationer och att redovisa dem. Jag har visserligen fått en mycket ingående beskrivning över hur lätt det går att ta en biljett i ett fack, att stämpla den i apparaten, som står i

Anslag till fria resor för barn m. m.

biljettluckan, och lämna den till vederbörande. Ja, den saken tar kanske inte så lång tid, men däremot tar det sin tid för de stackars människor, som skola redovisa pengarna. Vi veta ju att det finns många kolumner på redovisningsblanketterna, och nog får det väl lyckas till ytterligare en kolumn för dessa biljetter, vilket väl inte går så alldeles av sig självt. Någon nettovinst på 650 000 kronor blir det därför inte, det tror jag att jag vågar försäkra kammarens ledamöter.

Jag har emellertid inte fäst mig så mycket vid detta, eftersom jag tycker att det är en sak av mindre betydelse. Det väsentliga är ju att man inte försvårar möjligheterna att resa för dem som ha det största behovet av dessa resor.

Herr Anderson i Arboga berörde också rätt utförligt svårigheterna att begränsa resorna, men inte heller den saken tog jag upp i mitt anförande. Jag antydde att det kanske skulle vara en möjlighet att minska kostnaderna, om man kunde begränsa resorna utan alltför stort krångel. Men det har man ännu inte lyckats med, och därför har jag åtminstone tills vidare accepterat de obegränsade resorna. En begränsning kommer att medföra en rätt tillkrånglad kontroll m. m.

Herr Anderson i Arboga gjorde en del hårfina beräkningar om rättvisan av en sådan begränsning. Jag skall inte diskutera den saken, men jag är fullt på det klara med att var en gräns än skall dragas, herr talman, kommer denna gräns att vålla diskussion. Om man tillspetsar saken, skall alltså den som reser för 6 kronor betala en expeditionsavgift på 5 kronor, och det är klart, att man kan diskutera riktigheten av en sådan bestämmelse. Herr Anderson sade, att 5 kronor inte var dyrt för en resa från Ystad till Haparanda. Det har jag aldrig heller sagt. Jag har inte talat om dessa kostnader. Rättvisan i systemet kan diskuteras. Den som skall resa för 6 kronor få betala 5 kronor i expeditionsavgift, och den som skall resa från Ystad till Haparanda får betala samma belopp. Om man skall söka åstadkomma

Anslag till fria resor för barn m. m.

ett rättvist system, kommer man, skulle jag tro, in på så många krångligheter att vi kunna vara överens om att det inte går att uppnå en fullständig rättvisa. Jag har heller aldrig givit mig ut för att hävda den fullständiga rättvisan, eftersom det redan på ett tämligen tidigt stadium stod klart för mig att vi inte kunna skipa full rättvisa med de instrument som vi ha till vårt förfogande.

En sak som i detta sammanhang kan förtjäna påpekas är att av dem, som åka buss eller båt, skall det inte uttagas några extra avgifter, och detta har jag inte inlagt någon gensaga mot. Jag tror nämligen att det skulle bli så krångligt, att man inte skulle kunna få en tillfredsställande kontroll. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på vad statsutskottet säger på denna punkt. Det heter i utskottsutlåtandet: »Barnavårdsnämnderna böra vid utfärdandet av biljettbeställningar uppmärksamma, att resor med buss eller båt endast företagas i fall, där järnväg icke lämpligen kan ifrågakomma.» Detta har herr Anderson i Arboga svält utan vidare, men krånglet med de obegränsade resorna kan han inte vara med om. Ostridigt är emellertid, att på barnavårdsnämnderna skulle läggas en kontrollskyldighet, som på många orter kan vara rätt besvärlig att klara, nämligen på de orter, där långbusslinjer och tåglinjer gå, om inte parallellt så tämligen jämlöpande. Det blir inte så enkelt för nämnderna att klara den uppgiften.

Om kammaren följer reservanternas, behöver man inte pålägga kommunerna några ytterligare bekymmer av detta slag, och det är ännu ett skäl, herr talman, till att jag ånyo ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Herr ANDERSON, IWAR: Herr talman! Endast en kort replik.

Jag ber att till herr Karlsson i Munke-dal få säga, att när jag citerade social-

styrelsens yttrande gjorde jag inte några andra kommentarer än att jag sade mig förstå de barn, som släpades till städerna, men att jag inte förstod mödrarna. Det var den enda kommentar jag gjorde.

Det har här tidigare talats om att de barnrika familjerna skulle drabbas särskilt hårt, om vårt förslag genomfördes, och socialministern och även fru Sjöström-Bengtsson tryckte mycket hårt på detta. Om kammarens ärade ledamöter se efter på s. 2 i utskottets utlåtande, återfinnas där några uppgifter om ifrågasvarande resor under åren 1948 och 1949. Om jag tar siffrorna för år 1949, visar det sig, att resor beviljades för 59 500 barn under och över 6 år, medan vårdarnas antal var 37 600. Nu är det mycket möjligt, herr talman, att jag börjar att få åldersbesvär, men så långt jag kommer ihåg de enkla räknesätten kan jag inte få fram något större antal barn per vårdare för de 37 600 människor, som rest i denna egenskap. Det blir knappt två barn per vårdare.

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON: Herr talman! Det var en sak som jag glömde säga till herr Mannerskantz i mitt förra anförande. Jag vet inte om jag är särskilt lyhörd, men jag tyckte att herr Mannerskantz hade en liten ton av förakt i rösten, när han talade om kvinnoorganisationernas inställning till denna fråga. Jag vet inte om jag misstog mig, men i varje fall uppfattade jag det så.

Jag skulle vilja säga, att detta sannerligen inte är någon kvinnofråga. Det är en fråga av ekonomisk art för den gemensamma familjen och en fråga om trevnaden inom familjen, såsom jag vågade påstå i mitt förra anförande. Jag sade då, och jag upprepar det, att det är en tillgång för familjen med friska barn och med en frisk husmor, som utan klagan och med glädje fullgör sina sysslor. Jag skulle också vilja upprepa, att detta är en tillgång för hela samhället, och det är inte på något sätt en kvinnofråga. Om man för in problemet på den linjen, ber jag att få protestera på det livligaste.

För övrigt skulle jag vilja säga, att jag av herr Mannerskantz' uttalanden vid ett par tillfällen i dag fått en känsla av att herr Mannerskantz aldrig någonsin har kommit i verkligt nära kontakt med vad man kallar fattigt folk. Jag har en känsla av det så snart herr Mannerskantz talar om sociala ting här i kammaren. Det kanske ter sig litet annorlunda för oss, som ändå nära nog dagligen — åtminstone ha vi gjort det tidigare under långa tider — kommit i kontakt med just de kategorier av människor, som det här är fråga om, och sett att det faktiskt skulle vara omöjligt för dessa husmödrar och deras barn att få en sommarvistelse, om de inte hade tillgång till fria resor. De ha ju bara funnits några år. Tidigare fingo husmödrarna och barnen vackert stanna hemma, det kan jag tala om.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag hade inte tänkt begära ordet ytterligare i denna fråga, då väl det mesta redan är sagt i debatten. Men jag tycker att det var ganska onödigt av den sista ärade talarinnan att här inför kammaren och det svenska folket beskylla mig för att aldrig ha kommit i kontakt med fattigt folk. Jag skall be att få ge fru Sjöström-Bengtsson några fakta, som bevisa motsatsen.

De människor, som växa upp på landsbygden — i vilken klass, eller vad man vill kalla det, de än befinna sig — komma i en helt annan kontakt med sina medmänniskor än de som bo i städerna. I städerna är det ofta så, att man inte känner ens de som bo i samma hus som en själv, och över huvud taget få stadens människor inte en lika stor bekantskapskrets som en vanlig lantbo. Jag har växt upp på rena landsbygden ibland, såsom det förr i världen hette, statarnas ungar, som voro mina bästa lekkamrater. Jag har legat på ladugårdsbacken bland drängarna på middagsrasterna och pratat med dem och varit med i deras familjer. Under varje veckohelg, som jag är hemma, hälsar jag på hos dem som jag

Anslag till fria resor för barn m. m.

har att göra med på min egendom. I en liten socken på landet känna alla människor varandra på ett helt annat sätt än stadsbor i allmänhet göra.

Jag tycker därför det är rätt onödigt att fru Sjöström-Bengtsson här sätter sig på en sådan där fin piedestal, såsom varande den som har den bästa erfarenheten av de breda lagrens levnadsförhållanden. Det finns inte någon grund för detta. Och jag tycker nog också, herr talman, att det knappast har med denna diskussion att göra.

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON: Herr talman! Jag har inte beskyllt herr Mannerskantz för någonting. Jag sade endast, att jag hade en känsla av att det förhåller sig på det sätt som jag angav.

Det umgänge med fattigt folk, som herr Mannerskantz nyss sade sig ha, tycker jag snarast skulle föranleda herr Mannerskantz att vilja vara med om att göra dessa människors levnadsförhållanden lättare.

Det kan ju tänkas, att man i regel inte har så stor kontakt med fattigt folk i städerna, men jag måste säga, att jag för min del genom den verksamhet, som jag under fyrtio år bedrivit i Göteborg med anledning av mitt yrkesarbete, har fått en utbredd och mycket ingående kännedom om fattigt folks förhållanden i städerna, och de äro säkert inte bättre på landet.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Det är inte jag som »muckat gruff» i den här frågan. Jag kan tala om att jag känner praktiskt taget alla människor i min lilla socken på 900 invånare — ett och annat av de uppväxande barnen kanske man inte kan identifiera numera, när man tyvärr får lov att vistas så mycket i den här staden.

Jag tror jag kan säga, att det nog inte finns en enda familj i denna socken, som har någon som helst svårighet att prestera en femma eller en tia för en sådan här resa. Det kan jag säga alldeles säkert. Det är klart att det kan finnas en och annan i landet och även i Göteborg

Anslag till fria resor för barn m. m.

— det vill jag inte bestrida — som har svårighet att uppbringa dessa pengar, men jag tycker nog att fru Sjöström-Bengtsson försöker ge en något oriktig bild av landets verkliga status i dag, med nuvarande inkomstförhållanden och sysselsättningsgrad. Även om man kan påvisa ett eller annat fall, där svårigheter kunna föreligga för vederbörande att betala denna avgift, tror jag det är oriktigt att göra det hela till en så generell företeelse som jag anser att fru Sjöström-Bengtsson velat göra i sitt sista anförande.

Jag vill, herr talman, sluta med att säga, att det ju här inte varit fråga om att lägga på människor någon större ekonomisk börda. Det gäller här ett relativt litet belopp. Statsrådet Sköld sade nyss i andra kammaren, där jag tillfälligtvis var inne, att det inte alls är ohälsosamt att man inför en expeditonsavgift, så att människor tänka sig litet för — han sade ordagrant detta — innan de besluta sig för att göra en resa. Det är många gånger så — det är fortfarande finansministerns ord — att det man får alldeles gratis uppskattar man inte och sätter inte något större värde på, men får man bara betala något, om än aldrig så litet, sätter man större värde på det.

Jag ber att med dessa finansministerns ord såsom slutvinjett på denna diskussion få meddela, att jag inte har blivit omvänd av den sista ärade talarinnans argumentation gentemot mig.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Karlsson, Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och god-

kändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 84 punkten I a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande del av den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 69.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Enär således de avgivna rösterna befunnits lika delade, nedlade herr talmannen i kammarens därtill avsedda rösturna en ja- och en nej-sedel, båda lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, varefter på anmodan av herr talmannen herr *Sunne* ur rösturnan upptog den ena av röstsedlarna, och befanns denna vara nej-sedeln.

Kammaren hade sålunda fattat beslut i enlighet med nej-propositionen.

Punkten I b.

Herr *KARLSSON, GUSTAF*: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu föredragna punkten endast yrkats, av herr *Karlsson, Gustaf*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i motsvarande del av den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Om rätt för justitieråd att fullgöra skiljemannauppdrag m. m.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare enligt herr Gustaf Karlssons yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten II.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs statsutskottets utlåtanden:

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag å sjätte huvudtiteln m. m.;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till vissa handelshamnar;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51 i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om rätt för justitieråd att fullgöra skiljemannauppdrag m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 89, i anledning av väckta motioner om rätt för justitieråd och regeringsråd att med sin tjänst förena vissa skiljemannauppdrag.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Holmbäck* och *Ewerlöf* (I: 269) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hjalmarson* och *Ståhl* (II: 356), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta om sådan ändring av statens allmänna avlöningsreglemente, att justitieråd och regeringsråd skulle kunna med sin tjänst förena skiljemannauppdrag

såsom ordförande eller som ensam skiljedomare.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 269 och II: 356 icke måtte av riksdagen bifallas.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Mannerskantz*, *Sundelin*, *Lundgren*, *Söderquist*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Malmberg* i *Skövde* och *Bergstrand*, fröken *Elmén* samt herrar *Birke* och *Nihlfors* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 269 och II: 356, bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga sådan ändring av de i 7 § statens allmänna avlöningsreglemente meddelade särskilda bestämmelserna för högsta domstolen, regeringsrätten m. fl., att med tjänst såsom justitieråd och regeringsråd finge förenas skiljemannauppdrag såsom ordförande i skiljenämnd eller såsom ensam skiljedomare.

Herr SUNDELIN: Herr talman! Den fråga som behandlas i föreliggande utskottsutlåtande gäller, huruvida en jämkning bör vidtagas i gällande förbud för justitieråd och regeringsråd att åtaga sig skiljemannauppdrag.

Frågan har tidigare varit föremål för riksdagens behandling, bland annat i form av förslag i en kungl. proposition år 1947. Förslaget innebar, att justitieråd och regeringsråd skulle medgivas rätt att med sin tjänst förena skiljemannauppdrag såsom ordförande eller ensam skiljedomare. Riksdagen avslog emellertid då Kungl. Maj:ts förslag.

Det har således rätt och råder väl fortfarande skiljaktiga meningar i denna fråga. Det har exempelvis uttalats farhågor för att justitierådens och regeringsrådets tjänstgöring som skiljedomare skulle kunna skada deras ämbetsställning. Mot detta har bland annat anförts, att häradshövdingarna ju ha rätt att åtaga sig skiljemannauppdrag. Vid lagrådets granskning av processlagberedningens år 1938 framlagda förslag uttalade

Om rätt för justitieråd att fullgöra skiljemannauppdrag m. m.

två av lagrådets ledamöter såsom önskvärt, att domstolarnas lagfarna ledamöter kunde åtaga sig skiljemannauppdrag och att förbud häremot icke borde uppställas för domare i någon instans. I de motioner, till vilka utskottet tagit ställning genom nu föreliggande utlåtande, har det framhållits, att det inom domstolsorganisationen ännu icke finns något förfarande, som kan ersätta skiljemannaförfarandet. Det har också framhållits såsom angeläget att vid skiljemannaförfarandet kunna utnyttja den juridiska skicklighet, som finns hos justitieråd och regeringsråd.

Utskottets majoritet har icke ansett sig kunna gå med på motionernas linje. Reservanterna däremot anse, att de skäl som anförts till stöd för förslaget om jämkning i förbudet för justitie- och regeringsråd att åtaga sig skiljemannauppdrag äro så starka, att vi ansett oss böra tillstyrka motionernas yrkande, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som finnes fogad vid detta utlåtande.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Såsom motionär i ärendet skall jag tillåta mig att med några korta ord belysa min uppfattning.

Jag anser, att man bör jämka gällande bestämmelser så att justitieråd och regeringsråd få rättighet att åtaga sig skiljemannauppdrag. Skälen därtill äro enligt min mening två.

Det ena skälet — och det viktigaste — är att det i samhället föreligger ett stort behov av skiljemän av hög kompetens. Såsom kammarens ledamöter känna till ha vi en särskild lag om skiljemän. En skiljedom kan under de förutsättningar som denna lag anger verkställas av de exekutiva myndigheterna som om den vore given av en domstol. Lagstiftningen har alltså försökt gynna tillkomsten av skiljedomar, och detta beror naturligtvis på de stora fördelar som man vinner genom ett skiljedomsförfarande. Parterna få ett snabbt avgörande; de behöva ej gå vägen över domstolarna, vilken alltid är lång och ofta tar årtal, och

just snabbheten kan för parterna vara av den största vikt. Samhället slipper ställa domstolar och organisation till förfogande för tvisters slitande, i den mån dessa gå till skiljedom, och skiljedomstolarna lasta alltså av de ordinarie domstolarna ett ordinärt arbete, vilket gör att de ordinarie domstolarna kunna arbeta snabbare, då de få färre mål.

För att man skall kunna nå detta mål måste man emellertid ha skiljedomare av den högsta kompetens, av den kompetens, att parterna äga den känslan, att deras tvister komma att avgöras med verkligt hög juridisk insikt och fullständig opartiskhet. Sådana skiljedomare får man, om man tillåter landets högsta domare att tjänstgöra såsom skiljedomare. Under första världskriget, då man bland annat på grund av den växlande prisnivån hade ett starkt behov av att snabbt kunna bringa handelstvister till sin lösning, gjorde justitieråden samhället mycket stora tjänster genom att tjänstgöra såsom skiljedomare, och liknande tjänster skulle de kunna göra än i dag.

Det var det första och viktigaste skälet.

Det andra skälet är, att man bör söka bereda ledamöterna av våra två högsta domstolar större möjligheter att komma i kontakt med det praktiska livet och dess män, än de för närvarande ha. Det har många gånger anmärkts, att ledamöterna i våra överrätter varit för mycket isolerade, att de måst helt använda sin tid för att döma på skriftligt material utan att se parter och vittnen. Det har numera blivit annorlunda, sedan man infört den muntliga processen även i överrätterna, men det skulle behövas än mera kontakt mellan de högsta domarna och allmänheten, och för detta ändamål vore det mycket lämpligt, om de högsta domarna kunde få fungera såsom skiljedomare. Skulle man tillåta detta, så skulle man kanske dessutom kunna få en mera allsidig rekrytering av högsta domstolen och regeringsrätten.

I England har man det systemet, att de högsta domstolarna alltid rekryteras bland advokaterna. Det är de främsta advokaterna, som bli Englands högsta

Om rätt för justitieråd att fullgöra skiljemannauppdrag m. m.

domare. I Sverige har man sedan 30—40 år försökt att förmå åtminstone några av våra främsta advokater att gå in i högsta domstolen, men detta har under denna långa tidrymd lyckats endast i två fall: en gång i slutet av 1910-talet och den andra gången för ett par år sedan. Möjligen skulle man kunna få någon advokat att träda in såsom ledamot av högsta domstolen och kanske regeringsrätten, om man behölle den kontakt med allmänheten, som möjligheten att fälla skiljedomar innebär.

Tillåt mig till slut att säga, att vad som yrkas blott är, att justitieråden och regeringsråden skola få fungera såsom ordförande i skiljedomstolar, respektive såsom ensamma skiljedomare, alltså endast i sådana fall, där de tillkallas ifrån båda sidorna, d. v. s. genom en överenskommelse mellan parterna. Då kan det naturligtvis icke bli fråga om att det blir något som helst intrång i deras opartiskhet. Det är naturligtvis också klart, att de kunna användas endast i begränsad omfattning: den begränsade omfattning som är möjlig under det de tjänstgöra såsom domare i sina respektive domstolar och endast ha någon liten tid som kan användas till annat.

Jag tror, herr talman, att skälen för att lämna detta tillstånd äro utomordentligt starka, och jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

I herr Holmbäcks yttrande instämde herr *Ewerlöf*, fröken *Andersson* samt herrar *Velander* och *Lundgren*.

Herr **LEANDER**: Herr talman! Jag varken kan eller vill bestrida värdet av herr Holmbäcks uppgifter i fråga om behovet av sakkunniga skiljedomare. Om dessa skiljedomare sedan böra eller måste tagas ur justitierådens eller regeringsrådets krets, det är ju en annan sak.

Det har ju sedan långa tider tillbaka ansetts fullt naturligt, att det gällt ett förbud för justitieråd och regeringsråd att åtaga sig tjänster vid sidan om sitt ämbete. Förbudet för justitieråd och regeringsråd att åtaga sig uppdrag som skiljedomare och skiljemän genomfördes

1926. Detta förbud motiverades då med att dylika uppdrag ej kunde anses förenliga med den ställning, som dessa ämbetsmän intaga såsom utövare av landets högsta domarmakt.

Det har rätt och det råder fortfarande delade meningar om den saken. I enskilda motioner gjorde man framställning om en ändring härvidlag vid 1946 års riksdag. Motionerna avslogos. Året därpå — 1947 — väcktes samma fråga utan någon vidare motivering i en kungl. proposition. Även denna hemställan avslogs av riksdagen. När nu frågan återkommit, ha vi inom avdelningen och utskottets majoritet icke funnit, att några särskilda nya omständigheter ha tillkommit eller att några särskilda skäl föreligga att fråga den tidigare intagna ståndpunkten och föreslå riksdagen att fatta ett annat beslut än den förut gjort.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **HERLITZ**: Herr talman! De skäl som tala för bifall till dessa motioner ha utförligt utvecklats av herr Sundelin och särskilt av herr Holmbäck, och jag vill till alla delar ansluta mig till vad de anfört. Då jag nu begärt ordet, är det bara för att få med ett konkret exempel belysa vissa svårigheter, som man råkar in i med den nuvarande ordningen.

Om man ser på hur det under det senaste året har gått till med rekryteringen av högsta domstolen och regeringsrätten, så står man inför det ganska uppseendeväckande förhållandet, att ehuru lagen om högsta domstolen säger, att domstolen skall ha 24 ledamöter, så har en plats i högsta domstolen av Kungl. Maj:t i strid med lagens föreskrift lämnats obesatt under en avsevärd tid. Med reservation för eventuellt misstag från min sida vill jag säga, att det är sedan september i fjol, som en plats har varit obesatt. Likaledes har regeringsrättslagen en föreskrift om hur många regeringsråd vi skola ha, och det oaktat har Kungl. Maj:t, då en ledighet uppkom i slutet av februari — icke en oväntad ledighet

Om rätt för justitieråd att fullgöra skiljemannauppdrag m. m.

utan en ledighet på grund av inträdd pensionsålder, som alltså varit länge förutsedd — icke kunnat besätta den platsen förrän en och en halv månad senare. Dröjsmålet är inte så långt, men det är betänkligt inte bara ur konstitutionell synpunkt utan framför allt ur den för riksdagen välkända synpunkten, att man hyser de största bekymmer för regeringsrättens möjligheter att avverka sin arbetsbörd. Trots detta har sålunda en plats lämnats obesatt under en och en halv månad.

Jag har i en krets, som sekretessen måhända förbjuder mig att nämna, haft anledning att reflektera över det konstitutionellt oriktiga i detta förfaringsätt, och jag har där haft anledning att spekulera över anledningarna till detta Kungl. Maj:ts förfarande. Dem kan jag inte genomtränga till botten. Det är möjligt, att det i fråga om högsta domstolens rekrytering låg några tankar på en minskning av justitierådets antal bakom. Det vet jag inte. I så fall skulle det ha varit fråga om ett fullt avsiktligt brytande av lagens regler. Men det finns nog ett annat skäl. Det har kommit uppgifter till min kännedom om att justitieministern i flera fall har stått inför utomordentliga svårigheter att få dessa platser besatta. För att undvika dessa kringgående uttryckssätt: Jag vågar påstå, att det förhåller sig så, att justitieministern inte bara vid detta tillfälle utan vid åtskilliga föregående tillfällen har haft stor möda att finna kandidater, som ha varit villiga att åtaga sig de ur många synpunkter icke lockande uppdragen. Och det är alldeles otvivelaktigt, att därvidlag ha de regler, som vi nu diskutera, spelat en mycket betydande roll. Naturligtvis är det också andra omständigheter som bidragit: själva lönesättningen och för övrigt både det ena och det andra. Men utan tvivel kan man räkna med att en person, som reflekterar på att inträda i högsta domstolen eller regeringsrätten, däremot väger det personligt olustiga i att undandragas den kontakt med det praktiska rättslivet, som skiljemannaskapet innebär, och att han också — det är ju inte mer än mänsk-

ligt — tar hänsyn till de ekonomiska uppoffringar han får göra. Herr Holmbäck talade nyss om de ekonomiska uppoffringar, som det kan innebära för en advokat, och de äro uppenbarligen särskilt påtagliga och kännbara. Men man kan också tänka på en man som väger mellan att åtaga sig ett häradshövdingämbete och en utnämning till högsta domstolen. Vid ett sådant val kan den omständighet vi här diskutera vara — och har utan tvivel ofta varit — en avgörande faktor. Man kan tänka sig ämbetsmän på andra håll — jag talar hypotetiskt, men jag har fakta i tankarna — som väga de ekonomiska utsikterna på en annan bana mot vad som bjuds dem, ifall de skulle taga på sig de högsta rättsvårdande uppgifterna i vårt land med de ekonomiska uppoffringar som detta för med sig.

Herr talman! Jag känner ett behov av att här ge min honnör åt de många män i högsta domstolen och regeringsrätten, som trots de uppoffringar som krävas av dem, ledda av sin känsla för plikten och sin kärlek till rättsvården ändå gå in på denna tunga väg. Men på samma gång som vi måste ge vår honnör åt dem, måste vi å andra sidan förstå de män, som resonera som vi andra och som tänka på sin och sin familjs ekonomi, även om därigenom de högsta rättsvårdande myndigheterna hindras att få de bästa krafter som de kunde få. Det är denna fråga som riksdagen nu står inför: vill riksdagen medverka till att landets högsta domstolar få möjlighet att hos sig samla de krafter, av vilka vår rättsvård verkligen är i behov?

Från dessa utgångspunkter hyser jag, herr talman, ingen tvekan om att ansluta mig till det yrkande som framställts i reservationen.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Varken statsutskottet eller dess talesman herr Leander har gått in på själva saksfrågan, utan man har nöjt sig med att säga, att riksdagen vid två tillfällen förut har avslagit yrkanden i samma riktning som motionärernas och att det

Om rätt för justitieråd att fullgöra skiljemannauppdrag m. m.

sedan dess inte har framkommit några nya skäl.

Jag måste naturligtvis ge dem rätt i att läget är ungefär detsamma som förut, men riksdagen som varje annan institution har rätt och plikt att pröva om skälen för sin ståndpunkt, och just i detta fall tror jag att detta vore utomordentligt lämpligt. Det gäller dock en fråga, som Kungl. Maj:t med den nuvarande justitieministern som föredragande statsråd har lagt fram i en proposition. Redan därav ser man ju, vilka starka skäl som måste ha förefunnits.

Jag hemställer, herr talman, till kammaren, att kammaren ville pröva om denna fråga. Jag vågar säga, att skälen för ett bifall till reservationen äro utomordentligt starka.

Herr BRANTING: Herr talman! Det finns utan tvivel vissa skäl som tala för bifall till dessa motioner, men jag kommer ändå för min del till det slutet, att kammaren bör bifalla utskottets utlåtande.

Det förhåller sig väl så som herr Holmbäck säger, att högsta domstolens ledamöter som ordförande i skiljenämnder kunna göra en utomordentlig nytta och att det många gånger är i hög grad av behovet påkallat att på dessa poster ha tillgång till jurister av den kapacitet, som representeras av högsta domstolens ledamöter. Jag skulle därför för min del inte ha haft någonting emot, om man hade tänkt på den saken vid den nya rättegångsreformens genomförande. Man kunde då ha sagt sig, att den rättsskipning, som sker enligt lagen om skiljemän och skiljedomstol, är av sådan vikt, att det bör ingå i domarnas ordinarie skyldigheter att där fungera såsom ordförande. Men då skulle också dessa särskilda åligganden ha inräknats bland de domarna åvilande skyldigheterna och tagits i betraktande vid lönesättningen.

Vad som stöter dem som äro motståndare till den ordning som reservationen föreslår är såvitt jag förstått — det gäller i varje fall mig — att våra

högsta domare skulle få ett tillskott till sin avlöning genom bidrag från de enskilda parterna i skiljedomsprocesser.

Herr Holmbäck erkände själv, att hans »andra» skäl för ett bifall till den av motionärerna föreslagna anordningen, nämligen att högsta domstolens ledamöter genom en sådan anordning skulle komma i bättre kontakt med det praktiska rättslivet, i stor utsträckning har bortfallit genom den nya rättegångsordningen med muntliga förhör inför högsta domstolen. Därmed tycker jag att vi knappast behöva uppehålla oss mera vid det skälet.

Jag kan inte hjälpa, herr talman, att jag skulle finna det ganska stötande, om riksdagen skulle intaga den ståndpunkten, att landets högsta domare avlönas så dåligt, att de måste få extra tillskott i sin lön för att kunna på ett rimligt sätt uppehålla sin standard. Och att staten, för att kunna rekrytera denna kår, måste mer eller mindre förlita sig till de stora företag, som ha behov av snabba skiljedomsavgöranden, så att dessa företag, genom de arvoden, som de tillerkänna ordförande och ledamöter i skiljenämnderna, hålla kåren vid tillbörlig nivå! Om det möter svårigheter att rekrytera högsta domstolen på grund av den nuvarande lönesättningen, tycker jag att man skall lösa det problemet på en annan väg — genom att staten bestämmer sådana löner att högsta domstolens tillbörliga rekrytering säkras.

Detta är, herr talman, i största korthet de synpunkter, som göra att jag för min del inte kan komma till något annat resultat än att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LEANDER: Herr talman! Det är ganska självklart, att den gamla uppfattningen om att domarna böra intaga en oberoende ställning har varit motivet vid utskottets och riksdagens tidigare ståndpunktstaganden.

Den argumentering, som här framförts i fråga om möjligheten att locka till bättre rekrytering genom att bere-

Om rätt för justitieråd att fullgöra skiljemannauppdrag m. m.

da domarkåren högre avlöning i form av extra inkomster via skiljemannauppdrag, den argumenteringen bör inte väga alltför tungt gentemot kravet på att domarkåren skall vara fri och obunden.

Skulle det nu föreligga så starka skäl för en ändring härvidlag, som det har gjorts gällande av såväl herr Holmbäck som herr Herlitz, har Kungl. Maj:t ju den möjligheten att ånyo föra fram frågan, baserad på en bättre utredning än vad som här har presterats.

Jag vidhåller yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr **HOLMBÄCK**: Herr talman! I mitt förra anförande berörde jag inte alls frågan om de högsta domarnas inkomster, ty den frågan bör, anser jag, hållas i bakgrunden. Det kan dock när det gäller skiljemannauppdragen givetvis aldrig bli fråga om annat än inkomster, som äro obetydliga i förhållande till vederbörandes normala inkomster. Det är vidare inte parterna, som bestämma skiljedomarnas avlöning, utan det göra domarna själva med rätt för parterna att överklaga hos de vanliga domstolarna.

Andra domare ha ju rätt att åtaga sig skiljemannauppdrag och andra tjänstemän än domare ha också sådan rätt. Jag tror därför inte, att argumenten för herr Brantings linje äro så starka.

Herr **HERLITZ**: Herr talman! Bara en liten kort replik.

Med anledning av herr Leanders polemik emot de synpunkter, som jag anlagt i denna sak, vill jag först och främst mycket starkt understryka, att det primära för mig inte är att se denna fråga såsom en fråga om lönereglering. Det är självklart, att det önskvärda är att lösa spörsmålet efter andra linjer. Jag betonade uttryckligen, att huvudsynpunkten för mig var densamma som den herr Holmbäck utvecklade, och jag ville endast belysa de faktiska och ofrånkomliga verkningar, som nuvarande ordning medför.

Vad sedan beträffar herr Leanders synpunkt att vi inte skola göra en ändring på grundval av en enskild motion, utan att vi böra avvakta en kungl. proposition, är jag glad att kunna ta upp den saken i närvaro av justitieministern, som jag just nu ser komma in i kammararen.

Jag vill alltså nu vända mig till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet och omtala, att herr Leander nyss utvecklade den tankegången, att Kungl. Maj:t en gång framlagt ett förslag i ämnet, men att det sedan inte hörts något vidare i saken från Kungl. Maj:t. Nu har det väckts motioner i saken, och herr Leanders egentliga skäl att gå emot dessa motioner var, att vi inte gärna på grundval av en motion kunna fatta beslut i en fråga som denna, utan att vi få lov att veta, om Kungl. Maj:t alltjämt är intresserad för saken. Vi böra alltså avvakta och se, om någon gång i framtiden Kungl. Maj:t vill avlämna en ny proposition i ämnet.

Jag vill alltså framhålla, att herr statsrådet nu är närmast till att besvara frågan: Förhåller det sig möjligen så, som herr Leander tycktes vilja antyda, att herr statsrådets intresse för saken i själva verket har slocknat?

Herr statsrådet **ZETTERBERG**: På den framställda frågan vill jag blott hänvisa till att jag i denna sak för icke så länge sedan har lidit ett nederlag i riksdagen. Det är naturligtvis av den anledningen som jag ej tagit upp saken i år. Om detta kan ske något annat år, kan jag inte nu säga. Men inte har jag ändrat mening i saken!

Herr **BRANTING**: Herr talman! Endast en kort replik till herr Holmbäck.

Det är riktigt, att herr Holmbäck inte speciellt framhöll den ekonomiska synpunkten, men den skyttade där i alla fall. Och den kom så mycket tydligare fram i herr Herlitz' yttrande, fastän han i sitt andra anförande tycktes vilja ta den tillbaka — det är ju inte *den*,

Om rätt för justitieråd att fullgöra skiljemannauppdrag m. m.

som i första hand kan synas passande i detta sammanhang. Emellertid spelar den synpunkten naturligtvis en ganska stor roll, och det måste ju också vara anledningen till att den tagits upp i sammanhang med rekryteringsfrågan.

Jag lade förresten märke till att herr Holmbäck inte svarade direkt på den tanke jag framkastade — låt vara att den kanske inte var så väl genomtänkt från min sida. Men när man i alla fall framhåller behovet av de mest kompetenta jurister såsom ordförande i skiljenämnder, borde väl statsmakterna dra konsekvenserna av detta förhållande, inte bara genom att tillåta de höga domarna att tjänstgöra i sådana nämnder, utan även genom att på ett organisatoriskt sätt inordna en dylik tjänstgöring i domartjänsten och sålunda låta dylik tjänstgöring vara ett led i det arbete, som utföres av dessa höga domare. Då blir också konsekvensen, att de icke skola avlönas av de enskilda parterna utan att löneförmånerna utgå av statsmedel.

Herr LEANDER: Herr talman! Jag hade egentligen inte alls tänkt ställa någon fråga till justitieministern. Vad jag här uttalade var endast en förmodan från min sida, att han skulle komma med ett nytt förslag, om han funne det lämpligt.

Då man ofta har betonat dels den stora arbetsbörda, som föreligger i högsta domstolen, dels den svårighet som förefinns att besätta vakanta platser där, och dels att rekryteringen skulle underlättas genom att bereda vederbörande bättre löneförmåner — hur det nu skall ske — så tycker jag faktiskt att det är en hel rad spörsmål, som närmare böra undersökas och som man säkerligen kan få bättre besked om i en kungl. proposition än vad vi fått i de nu föreliggande motionerna.

Herr FÖRSLUND: Herr talman! Jag ansluter mig gärna till den argumentering herr Branting fört i denna fråga,

och jag vill därtill endast foga, att jag är litet förvånad över framför allt den motivering professor Herlitz använde för den sak det närmast här gäller. Han tog nämligen inte alls upp frågan, huruvida det kan vara lämpligt att tjänstemännen hos dessa höga rättsvärdande instanser få samma frihet som andra ämbetsmän att åtaga sig vissa uppgifter som förlikningsmän, utan han resonerade i stället i stort sett som om det vore fråga om en rekryterings- och avlöningsfråga. Det har väl alltid funnits och finnes väl alltjämt någon mening i att tjänstemännen i dessa högsta instanser skola stå i en sådan särställning, och jag vill varmt rekommendera vår justitieminister att inte hoppas på någon ny linje att framföras på nytt, när riksdagen så sent som för tre år sedan avvisat en sådan tanke. Jag tycker i stället att dessa instanser böra sätta värde på att vårt samhälle uppskattar dem på det sättet att deras tjänstemän till och med anses skola stå i en särställning. Frågan om hur dessa skola ersättas får avgöras för sig. Jag yrkar helt naturligt bifall till utskottets hemställan.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Herr Branting påpekade, att jag inte hade svarat på hans fråga, huruvida man inte vid processreformens genomförande borde ha tänkt på att inordna skiljedomstolarna så att säga i det ordinarie förfarandet och alltså låta det ingå i domarnas plikter att i viss omfattning stå till förfogande som skiljedomare. Jag skall gärna svara på den frågan.

Jag tror att det skulle vara en mycket stor och mycket svår sak att lösa problemet efter en sådan linje, och det skulle också medföra stora utgifter för staten. Det skulle i grunden betyda inrättandet av särskilda domstolar, som skulle kunna kallas skiljedomstolar, från vilka parterna inte hade rätt att appellera. Parterna skulle alltså få gå till vissa domstolar, som vore tillsatta av staten, men de skulle inte kunna gå vidare.

Det systemet tror jag inte är hållbart. I begreppet skiljedom ligger, att parter-

Om rätt för justitieråd att fullgöra skiljemannauppdrag m. m.

na skola kunna välja fritt vem som helst som de ha förtroende till för att avgöra en sak. Vad samhället sedan skall göra, är att se till att icke parterna avskäras från möjligheten att använda den bästa juridiska expertis, som finnes och som de ha förtroende till. Det är detta system, som jag tycker är det riktiga.

Jag vill tillägga, att vid slutet av föregående världskrig gjorde justitieråden såsom skiljedomare utomordentliga insatser genom att snabbt avgöra processer särskilt när det gällde tillämpning av vissa paragrafer i köplagen, enligt vilka det gällde att avgöra huruvida köp med leverans efter viss tid skulle vara bestående trots att vid leveransen priserna blivit helt andra än de varit tidigare. Hade man inte då haft dessa auktoritativa skiljedomare, så hade rättslivet kanske lidit avbräck på åtskilliga punkter.

Herr HERLITZ: Herr talman! Jag vill inte på något sätt lasta herr Branting eller herr Forslund för att de inte hörde på varje ord jag sade. Det händer oss litet var, och det händer mig ideligen, att jag bildar mig en mening om ett anförande, fastän jag inte har uppmärksammat vartenda ord i det. Jag riktar som sagt alltså inte ett ord av klander med anledning därav, men jag skall be att få lägga saken till rätta.

Det är inte så, herr Branting, att jag tog tillbaka någonting av vad jag sagt när jag förra gången hade ordet. Det är inte så, att jag har framställt detta utslutande såsom en avlöningsfråga, utan det är tvärtom på det sättet, att jag började mitt anförande med att med en korthet, som jag hoppas att kammaren senterar, säga att jag med avseende på huvudskälet för denna reform helt instämde med herr Holmbäck. Sedan önskade jag med ledning av iakttagelser, gjorda inom — jag kan ju yppa det — konstitutionsutskottet, bidra med en del upplysningar om hur nu gällande regler hade verkat, ur de ekonomiska synpunkter, som vi ju alla inse måste finnas och

som vi som realistiska människor inte kunna undgå att ta en liten smula i betraktande.

Herr EWERLÖF: Herr talman! Jag har såsom medmotionär till herr Holmbäck tidigare instämt med honom och hade också nu kunnat stanna vid det, då alla skäl, som kunna återopas, redan framkommit i diskussionen. Jag har emellertid fått det intrycket att man från den sida, som nu motsätter sig motionärernas förslag, underskattar innebörden i den begränsning, som utmärker det samma. Det är ju uttryckligen endast för de fall, att vederbörande blir anmodad att tjänstgöra som ordförande i skiljenämnd eller får uppdrag såsom ensam skiljedomare — vilket i båda fallen innebär att parterna skola vara överens om vederbörandes tillkallande — som skiljemannauppdrag skulle kunna komma i fråga.

Jag uppskattar i hög grad de uttryck, som här kommit fram om angelägenheten av att våra högsta domare skola kunna bevara sin fullkomligt opartiska ställning. Om det hade varit fråga om att medgiva dem rätt att med sina tjänster förena uppdrag mera i allmänhet eller skiljemannauppdrag över huvud taget, oberoende av om det gäller ordförandeplats eller icke, skulle även jag ha motsatt mig detta. Med den konstruktion, som vårt skiljedomsväsen har, och med den ställning, som det tillägger ordföranden i skiljedomstolen eller den ensamme skiljedomaren, kan jag emellertid icke inse, att tillträde till dessa uppdrag skulle kunna inverka på vederbörandes fria och opartiska ställning.

Genom ett bifall till motionerna skulle det svenska rättslivet beredas en utomordentlig fördel genom tillgången till högt kvalificerade personer för utförandet av skiljedomarens värv, utan att vederbörandes över alla intressen höjda ställning skulle på något sätt äventyras. Att den ställningen skall bevaras är jag lika mån om som de, vilka nu företräda den meningen att motionerna böra avslås.

Om rätt för justitieråd att fullgöra skiljemannauppdrag m. m.

Herr BRANTING: Herr talman! Bara ett ord till herr Holmbäck!

Hans argument emot en mera organisatorisk inordning av justitieråden i skiljemannaförfarandet syftade bland annat på de ekonomiska synpunkter, statsverket härvidlag måste anlägga. Men herr Holmbäck hade förut och med rätta framhållit, att hela denna skiljemanna-institution i själva verket medför stor tidsvinst och stora kostnadsbesparingar både för det allmänna och för respektive parter. Detta är riktigt. Men man kan då inte gärna samtidigt säga, att det skulle bli så dyrt för staten att gynna skiljemannainstitutionen genom att låta dylikt arbete ingå i domarnas ordinarie plikter.

Vad herr Ewerlöfs anförande beträffar förefaller det mig att där rådde en viss oklarhet på en punkt. Han förklarade att han för sin del inte kunde vara med om att släppa fram ett förslag, som ginge ut på att högsta domstolens ledamöter i största allmänhet kunde åtaga sig skiljemannauppdrag, men att läget var ett annat då det var fråga om enbart ordförandeskap. Men, herr Ewerlöf, det gäller ju ibland att tjänstgöra som enmansdomare. Och när en enmansdomare i dylika fall alltså tvingas att ta ställning för den ena och mot den andra parten och sedan skall avlönas av parterna, kan jag väl förstå, att hela arrangemanget på många håll måste verka stötande, i varje fall mycket diskutabelt.

Jag vidhåller därför den uppfattningen, att det vore bättre om genomförandet av den nu ifrågasatta anordningen sker med statsmakternas hjälp och understöd.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Holmbäck* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 89, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Holmbäck* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 40.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 90, i anledning av väckta motioner om viss ändring i avlöningsbestämmelserna för civila befattningshavare, som åtnjuta tjänstledighet för fullgörande av viss militär tjänstgöring; och

nr 91, i anledning av väckt motion angående rätt för statstjänstemän, som incheft anställning hos Förenta Nationerna eller övriga mellanstatliga samsamarbetsorgan, att vid återinträde i stats-tjänst få tillgodoräkna anställningstiden som tjänstår i fråga om lönetur och pension.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. avskedad befattningshavares rätt till livränta.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Herr talmannen anmälde, att till kammaren överlämnats Kungl. Maj:ts proposition nr 206, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1951/52, m. m.

Den kungl. propositionen blev nu förordragen och lagd på bordet.

Anmäldes och bordlades en av herr *Niklasson* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom och herr *Elofsson, Gustaf*, undertecknad motion, nr 495, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896), m. m.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.02 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 25 april eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 271 och II: 278 icke måtte av riksdagen bifallas.

Ang. avskedad befattningshavares rätt till livränta.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 92, i anledning av väckta motioner om rätt till uppskjuten livränta för befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före år 1935.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Söderquist* m. fl. (I: 271) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén* m. fl. (II: 278), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att de befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före 1935, måtte tillerkännas uppskjuten livränta i likhet med dem, som efter 1935 års ingång kommit i motsvarande situation, samt att beslutet måtte liksom för dem få verkan från och med 1949 års ingång.

Reservation hade anförts av herrar *Sundelin, Lundgren, Söderquist, Malmberg* i Skövde och *Bergstrand*, fröken *Elmén* samt herr *Nihlfors*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 271 och II: 278, bemyndiga Kungl. Maj:t att efter prövning i varje särskilt fall medgiva den, som blivit dömd till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före den 1 juli 1935, att komma i åtnjutande av uppskjuten livränta.

Herr SÖDERQUIST: Herr talman! Det nu föredragna ärendet är ingalunda oviktigt. Det är betydelsefullt både ur principiella synpunkter och ekonomiskt, det senare för en liten grupp människor, bland vilka det säkerligen finns några som ha det mycket svårt. Däremot betyder det praktiskt taget mycket litet ur statsfinansiell synpunkt, om riksdagen beslutar si eller så i detta fall.

Ang. avskedad befattningshavares rätt till livränta.

År 1949 beslutade riksdagen efter ingående utredningar, i vilka man hade anlitat, såvitt jag förstått, all möjlig sakkunskap, att en befattningshavare i statens tjänst, av högre eller lägre grad, som blivit dömd till avsättning på grund av tjänstefel eller blivit entledigad i administrativ väg av samma skäl, inte skulle straffas på annat sätt än genom den dom, som domstolen utmätte åt honom, alltså böter, fängelse, straffarbete eller vad det nu kunde vara. Han skulle inte dessutom, såsom tidigare varit fallet, gå miste om sin pensionsrätt. Detta beslut var sålunda av stor principiell betydelse och fick retroaktiv verkan på så sätt, att det kom att avse även tjänstemän, som hade blivit avskedade före det år, beslutet fattades.

Vid tillämpningen av de nya bestämmelserna, herr talman, kommo emellertid att undantagas sådana befattningshavare, som dömts till avsättning före den 1 juli 1935. Den motion, som jag har väckt och som har undertecknats av ytterligare några av kammarens ledamöter, går ut på att få rättvisa härvidlag. Vi mena nämligen, att det inte finns någon rimlig anledning att den, som råkat ut för olyckan att bli dömd till avsked före den 1 juli 1935, skall gå miste om rätten att få behålla sin pension.

Nu säga statsutskottet och statskontoret, på vars utlåtande utskottet stöder sig, att om riksdagen beslutade bevilja en sådan här rätt till uppskjuten livränta — så kallas den avkortade pension, som utgår till i förtid avgångna befattningshavare — även för de tjänstemän, som blivit avskedade före den 1 juli 1935, skulle detta vara principiellt oriktigt. Härigenom skulle nämligen beslutet om uppskjuten livränta ges retroaktiv verkan, och de tjänstemän, som det nu är fråga om, skulle få det bättre ställt än de, som hade avgått frivilligt före nämnda tidpunkt. Först år 1935 infördes nämligen bestämmelsen om den uppskjutna livräntan. Denna skulle utgå till tjänstemän, som avgågo frivilligt, alltså på egen begäran. Samtidigt bestämdes att den, som blev dömd till avsked, skulle erhålla en tredjedel av pensionen.

År 1949 fingo emellertid alla tjänstemän, som avgått före pensionsåldern, oavsett om de dömts till avsättning eller lämnat tjänsten frivilligt, rätt att behålla hela sin pension, d. v. s. i form av uppskjuten livränta. Men vid tillämpningen av denna bestämmelse undantogs, såsom jag sade, tjänstemän som avsatts före den 1 juli 1935, av det skälet, har det uppgivits, att vederbörande ju inte hade någon rätt till uppskjuten livränta och att det alltså i deras fall helt enkelt inte fanns någon pension att räkna upp. Och man menar, att den princip, som man nu vill värna om, är av större betydelse än den, som knäsattes år 1949, nämligen att det straff domstolen utmätte skulle vara tillräckligt. Jag föreställer mig emellertid, herr talman, att kammaren ger mig rätt i att den princip, som statskontoret och statsutskottet slå vakt om här, är mindre betydelsefull än den, som riksdagen fastställde år 1949.

Jag har, herr talman, inte begärt ordet för att yrka bifall till motionen. Jag tror nämligen inte, efter vad som förevarit, att den kan komma att bifallas. Jag vill i stället yrka bifall till den reservation, som finnes fogad till utskottets utlåtande och som går ut på att riksdagen skulle bemyndiga Kungl. Maj:t att efter prövning i varje särskilt fall medgiva den, som blivit dömd till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före den 1 juli 1935, att komma i åtnjutande av uppskjuten livränta. Det är detta förslag, som jag önskar att kammaren ville bifalla här i dag. Jag skall bara, utöver vad jag sagt, i syfte att belysa vad jag menar och visa hur orimligt bestämmelserna ha kommit att verka, be att få anföra ett exempel. Det finns i någon mån antytt i motionen.

En tjänsteman blev år 1934, ett år före sin egen pensionsålder och ett år innan bestämmelserna om uppskjuten livränta infördes i avlöningsförfattningarna, dömd till avsättning. Det fel han begått var inte större än att det kunde sonas med böter, som för övrigt, om jag inte minns fel, blevo eftersänkta. Mannen i fråga är nu 82 år gammal. Han har i 16

Ang. avskedad befattningshavares rätt till livränta.

års tid gått miste om sin pension, som, om jag inte alltför mycket tar miste, vid det här laget borde utgöra 8 000, 9 000 eller möjligen 10 000 kronor per år. Detta betyder, att han utöver det straff domstolen utmätt åt honom har fått betala synnerligen dryga böter, ty så kunna vi väl kalla det ökade straff, som den mistade pensionsrätten innebär. Han har fått betala sådana böter med kanske tillsammans 150 000 kronor under alla dessa år, och han kommer i fortsättningen att få betala 9 000 eller 10 000 kronor varje år, om inte den bestämmelse, som riksdagen själv beslutat införa år 1949, kan erhålla retroaktiv verkan för de tjänstemän, som avskedats före den 1 juli 1935.

Jag har, som sagt, svårt att föreställa mig, att den princip, som statskontoret och statsutskottet värna om, är mindre betydelsefull än den jag nu något berört. Jag tycker, herr talman, att kammaren inte skulle behöva tveka särskilt mycket för att bifalla reservationen. Jag tror inte, att det vore alltför riskabelt att överlämna i Kungl. Maj:ts händer att bedöma dessa frågor från fall till fall och ge rättvisa åt de personer, det här gäller.

Innan jag slutar mitt anförande, skall jag endast be att få anföra ytterligare ett exempel, som jag hörde talas om för ett par dagar sedan. Det gäller en tjänsteman, som på 1930-talet haft det svårt och begått det felet, att han förskingrat några tusen kronor ur en kassa, som han omhänderhaft. Han anmälde sig själv och dömdes till $1\frac{1}{2}$ års straffarbete. Han blev också återbetalningsskyldig för beloppet; jag tror det gällde 7 000 eller 8 000 kronor. Man sålde hans bohag på exekutiv auktion, varefter han fick betala tillbaka vad han var skyldig och dessutom avtjäna sitt straff i övrigt. Han är nu 71 år gammal och har tillsammans med sin gamla hustru ingen annan inkomst än folkpensionen. Han har dock tjänat in sin pension. Nu liksom år 1949 betraktas ju pensionen såsom en intjänt löneförmån. Även i detta fall har alltså tjänstemannen fått ett svårt straff utöver det, som domstolen utmätt. Man har lagt sten på börda.

Med dessa ord, herr talman, ber jag ännu en gång att få yrka bifall till den reservation, som finnes fogad till utskottets utlåtande, och jag vill enträget vädja till kammarens ledamöter att rösta för densamma.

Häri instämde herrar *Franzon* och *Lundqvist*.

Herr **LEANDER**: Herr talman! Jag skall inte ge mig in på att vare sig moraliskt eller juridiskt försöka bedöma den behandling, som dessa på grund av tjänstefel avskedade tjänstemän ha utsatts för under tidernas lopp. Detta hör ju strängt taget inte hit. Vad det här gäller är frågan, huruvida nya bestämmelser skola tillskapas just för den här gruppen. År 1949 jämfördes dessa tjänstemän med befattningshavare, som efter egen ansökan avgått från tjänsten. Såsom herr Söderquist redan påpekat, kan man ha olika meningar om huruvida denna kategori borde ha behandlats bättre eller sämre än som skett, och det är heller ingen fråga av större ekonomisk betydelse, så länge vi röra oss bara med den grupp det här är fråga om. Men som statskontoret redan har påpekat, kan en retroaktiv tillämpning av dessa bestämmelser naturligtvis också medföra krav på retroaktiv tillämpning på andra områden inom statsförvaltningen.

Jag vill framhålla, att inte ens motionärerna själva ha ansett sig kunna yrka bifall till motionerna, utan de ha gått på en reservation, som icke innebär någon erkänd principiell rätt åt samtliga tjänstemän av denna kategori — de äro säkerligen inte så många — utan i reservationen hemställs, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att pröva denna fråga från fall till fall och undersöka, om några särskilda omständigheter föreligga, som kunna motivera ett undantag från bestämmelserna. Denna möjlighet till individuell prövning i varje särskilt fall föreligger ju redan nu, ty dels kan man naturligtvis göra framställning i detta avseende hos Kungl. Maj:t, och dels står det varje riksdagsman fritt

Ang. avskedad befattningshavares rätt till livränta.

att motionsvis föra fram ett sådant fall till prövning.

Jag kan inte anse att det är en rimlig begäran, att kammaren skall bifalla vare sig motionerna eller reservationen. Motionerna ha motionärerna inte själva kunnat hålla på, och reservationen är ju tämligen meningslös.

Herr SÖDERQUIST: Herr talman! Utskottets talesman säger här, att vi inte ha kunnat hålla på motionen. Vi ha inte gjort det, därför att det skulle komma att möta den invändningen, att det inte finns någon utredning om hur många personer det här gäller och alltså inte någon kostnadsberäkning. För att möta en sådan invändning, herr talman, komma vi överens om att nöja oss med att yrka bifall till reservationen, vari föreslås att Kungl. Maj:t får avgöra frågorna från fall till fall. Under sådana förhållanden är det ingen större risk för att man beslutar att köpa grisen i säcken. Man kan säkert lita på att Kungl. Maj:t med synnerlig aktksamhet kommer att pröva dessa frågor.

Jag vill vidare säga, att jag inte riktigt förstår resonemanget, att andra kategorier skulle kunna komma och begära samma förmån. Andra kategorier ha ju fått denna förmån. År 1949 beslutade ju riksdagen, att alla befattningshavare i statens tjänst, som avskedats på grund av tjänstefel, skulle behandlas på samma sätt som tjänstemän, som frivilligt avgått från befattningen.

Här gäller det bara de befattningshavare, som blevo avskedade före den 1 juli 1935, och inga andra. Det är 16 år sedan. De måste följaktligen vara rätt gamla. Statskontoret och statsutskottet måste ju också veta, att om några år kommer det inte att finnas kvar några av denna kategori. Det är således i högsta grad en övergående historia. Jag tror inte att vårt resonemang på något sätt är mindre hållbart än statsutskottets.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr LEANDER: Herr talman! Vi voro nog envar inom statsutskottet på

det klara med att det inte kunde bli fråga om något större antal tjänstemän, som skulle tillerkännas denna uppskjutna livränta, och att följaktligen saken inte kan få någon större ekonomisk betydelse. Men ett bifall till motionärernas förslag kunde medföra konsekvenser på andra områden, och man kan inte, herr Söderquist, bagatellisera talet om konsekvenser.

Här har i motionen påpekats, att riksdagen för ungefär tre år sedan beviljade pension åt byråchefen Döss. Hade man inte då låtit nåd gå för rätt, hade fallet Heimer, som likaledes omtalas, inte heller blivit aktuellt. Ett sådant här beslut leder alltså till vissa konsekvenser.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr Söderquist begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 92, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. livränta åt värnpliktige K. Å. E. Jacobsson.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 93, i anledning av väckt motion om pensionsrätt för vissa kvinnliga f. d. befattningshavare, som på grund av giftermål avgått från statstjänst;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till bidrag till sjukkassor m. m.;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1951/52 till Finansdepartementet: Avlöningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriskt tillägg å vissa från handelsflottans pensionsanstalt utgående pensioner;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörelsekapital åt Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. livränta åt värnpliktige K. Å. E. Jacobsson.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 102, i anledning av väckt motion om årlig livränta åt värnpliktige K. Å. E. Jacobsson.

I en inom andra kammaren av fru *Sjöstrand* och herr *Boman* i Kieryd väckt

motion (II:188) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att värnpliktige 463-21-38 Karl Åke Emanuel Jacobsson från Råssmåte i Linderås socken av Jönköpings län skulle, räknat från och med den tidpunkt, då hans arbetsförmåga inträtt, äga uppbära årlig livränta enligt bestämmelserna i 1927 års förordning om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

Utskottet hade i det nu ifrågasvarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 188 medgiva, att till Karl Åke Emanuel Jacobsson finge på grund av ifrågasvarande sjukdom från anslaget till Diverse pensioner och understöd m. m. utbetalas ersättning, som om 1927 års militärsättningsförordning varit tillämplig å sjukdomsfallet.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Vid olika tillfällen har jag i denna kammare framhållit det enligt min mening olämpliga däri, att riksdagen genom behandling av motioner om ersättningar för skada, ådragen under militärtjänstgöring, faktiskt kommer att fungera som en administrativ högsta domstol över Kungl. Maj:t.

Enligt gällande militärsättningsförordning avgöras frågor om ersättning på grund av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring, av riksförsäkringsanstalten. Därest den skadade icke är nöjd med riksförsäkringsanstaltens beslut, äger han anförda besvär hos försäkringsrådet. Någon ytterligare klagan över försäkringsrådets beslut har han icke möjlighet att anförda. Däremot kan enligt praxis Kungl. Maj:t behandla ett dylikt ärende på ansökan av den skadade och eventuellt, därest så skulle anses befogat, hos riksdagen hemställa om särskild ersättning.

I det nu föreliggande fallet har en värnpliktig begärt ersättning på grund av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring. Han drabbades hösten 1942 av en organisk nervsjukdom (sclerosis disseminata). Detta är en sjukdom som träffar personer ofta i 20-årsåldern. Någon som helst anledning att antaga, att mili-

tärtjänsten medverkat till sjukdomens uppkomst, finnes givetvis icke. På grund härav har såväl riksförsäkringsanstalten som försäkringsrådet avslagit hans ansökan om ersättning på grund av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring. Även Kungl. Maj:t har lämnat hans framställning om ersättning utan bifall.

Det måste, herr talman, enligt min uppfattning medföra synnerligen anmärkningsvärda konsekvenser, om riksdagen skall på framställning av enskilda motionärer söka bedöma den försäkringsmedicinska fråga som det här rör. Riksdagen saknar givetvis alla möjligheter att avgöra, om militärerersättningsförordningen är tillämplig i detta fall.

Det medför givetvis orättvisor mot andra sjuka eller skadade, som äro i liknande situation, om en värnpliktig skall erhålla ersättning därför att han har möjlighet att genom tillmötesgående från enskilda riksdagsmän få sin sak dragen inför riksdagen.

Herr talman! Såsom detta ärende ligger till, har jag dock intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Herlitz*.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 103, i anledning av väckt motion om understöd åt arbetaren J. A. Forsberg, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning i viss del av förordningen den 4 juni 1948 (nr 278) med provisoriska bestämmelser om investeringsfond för ersättande av normallager, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

Om stöd åt den svenska fruktodlingen.

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfrihet för utrustning, som inkommer såsom gåva till vetenskapliga institutioner, jämte en i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Om stöd åt den svenska fruktodlingen.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 32, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder till stöd åt den svenska fruktodlingen.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I:111 av herrar *Hjalmar Nilsson* och *Ebbe Ohlsson* samt II:122 av herr *Nilsson* i Bästekille m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t vid tullöverenskommelser ville utsträcka tullen för äpplen att gälla till den 1 april samt att Kungl. Maj:t måtte vidtaga viss importbegränsning av utländsk frukt.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på återopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I:111 av herrar *Hjalmar Nilsson* och *Ebbe Ohlsson* samt II:122 av herr *Nilsson* i Bästekille m. fl. om vissa åtgärder till stöd åt den svenska fruktodlingen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Gustaf Elofsson*, *Velander*, *Niklasson*, *Ebbe Ohlsson*, *Vigelsbo* och *Nilsson* i Svalöv, vilka — under återopande av de likalydande motionerna I:111 av herrar *Hjalmar Nilsson* och *Ebbe Ohlsson* samt II:122 av herr *Nilsson* i Bästekille m. fl. ävensom med hänvisning till innehållet i ett av Sveriges lantbruksförbund till utskottet avgivet yttrande i ärendet — ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning rörande de åtgärder i form av ytterligare tullskydd m. m., som borde vid-

Om stöd åt den svenska fruktodlingen.

tagas för den svenska fruktodlingens stödjande, samt framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Herr ELOFSSON, GUSTAF: Herr talman! När riksdagen förra året behandlade GATT-avtalet, framfördes från bondeförbundets sida de synpunkterna, att det nya tullavtalet, eller det s. k. GATT-avtalet, kunde medföra svårigheter för avsättningen av den svenska frukten och de svenska trädgårdsprodukterna, som odlades inom landet.

Vi stodo den gången ensamma och kämpade för att skydda den inhemska produktionen, men avtalet var fullbordat, och det upplystes den gången att man hade att antingen antaga eller förkasta detsamma. Vi fogade då till utskottets utlåtande ett särskilt yttrande, där vi uttalade, att man från regeringens sida borde uppta nya förhandlingar med hänsyn till den stora odling, som bedrevs inom vårt eget land. Vi lyckades inte vinna någon majoritet för denna ståndpunkt, och vi ha under det gångna året fått bevittna, att de farhågor, som vi då hyste, också blivit besannade. När landet under sommaren och hösten importerade frukt av olika slag för hundratal miljoner kronor, fick det ena lasset efter det andra av svenska frukter köras ut på gödselhögarna och ligga där och ruttna bort.

Jag kan inte tänka mig att den svenska riksdagen i fortsättningen skulle vilja vara med om något liknande, som har inträffat i år. Man kanske kan säga att risken för en försvårad avsättning av svensk frukt var större under det gångna året, ty fruktskörden blev ju då synnerligen riklig. Men en utvidgning av odlingsverksamheten har ju skett — den har inte bara tillkommit på odlarnas eget initiativ, utan även i mycket stor utsträckning tillkommit på inrådan av statsmakterna under den tid, då vi voro avspärrade från yttervärlden och det gällde att försöka förse landet med den frukt och de grönsaker som behövdes.

Nu befinna vi oss, herr talman, i den situationen, att den svenska fruktodling-

en bedrivs i en sådan omfattning, att risk för överskott föreligger, även vid ett något sämre skörderesultat än i år.

Här har väckts en motion, i vilken har hemställts, att riksdagen skulle få Kungl. Maj:t att vid tullöverenskommelser vidta en viss importbegränsning av utländsk frukt. Jag framställde en interpellation här i kammaren förra året, och i det svar, som jag denna gång fick från regeringens sida, sades det, att importen av utländsk frukt var obetydlig och att den importen ägde rum just under de månader, när vi inte hade någon svensk frukt att tillgå. Men om de ärade kammarledamöterna läsa bevillningsutskottets betänkande på näst sista sidan, kunna de lätt se, hur importen av utländsk frukt har ökat. År 1948 importerades 81 947 ton färsk frukt, år 1949 ökade importen till 95 983 ton, 1950 har den ökat till 135 863 ton, och det senaste årets import motsvarar ett värde av 133 105 000 kronor. Jag undrar om vi här i vårt land ha råd att i fortsättningen offra så mycket pengar på import av utländsk frukt, samtidigt som man riskerar att den frukt som odlas inom landet kommer att förstöras.

Jag tror det skulle ha varit lyckligt om man vid de nya underhandlingar som ha förts, enligt vad det upplystes i utskottet, hade litet sett efter hur fruktimporten verkligen ställer sig för vårt lands vidkommande. Jag tror det hade varit lyckligt att försöka få någon ändring till stånd. Nu säger man att ett ingånget avtal inte kan ändras. För min del anser jag att frågan är av sådan omfattning och av sådan betydelse, att man borde från regeringens sida begära nya underhandlingar genast på denna punkt. Jag vill heller inte underlåta att påpeka att även Amerika — i utskottet har man många gånger framhållit, att det var Amerika som låg över och ville exportera denna mängd frukt — har fått ändra på detta GATT-avtal. Amerika har efter vad jag såg i en tidning inte kunnat följa avtalet på alla punkter. Nu är det ju självklart att om man skall få någon ändring på denna punkt, får man göra medgivanden på något annat håll.

Jag vill påpeka detsamma, som har påpekats förra året, att man har offrat fruktodlingen och trädgårdsodlingen till förmån för andra näringar i större utsträckning än vad nöden hade krävt.

Jag tror inte att vi reserverar ha stora utsikter att här vinna gehör för våra påståenden. Jag vill dock, herr talman, sluta med att yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Här har av högerns och bondeförbundets delegater inom bevillningsutskottet framlagts en reservation, vari man begär en skyndsamt utredning rörande åtgärder i form av ytterligare tullskydd m. m.

Herr Elofsson har erinrat om sin inställning från förra året, då GATT-avtalet behandlades. Då var det inte bara bondeförbundets representanter utan utskottet som sådant, som skrev att trädgårdsodlingen nog kunde komma att få vissa olägenheter av detta avtal. Men det är ju omöjligt att genomföra ett internationellt avtal utan att man både ger och tar. Man får härigenom saker och ting som äro önskvärda ur den egna statens synpunkt, men på vissa punkter får man göra medgivanden. Sverige kan lika litet som någon annan makt vid sådana underhandlingar sitta och diktera hur vi vilja ha det så att det i alla hänseenden blir bra för den egna nationen. Samtidigt som man gick med på att binda en del tullar, lyckades man på andra punkter genomdriva sina önskemål. Utskottet skrev redan förra gången att vi genom att göra dessa eftergifter hade kunnat vinna stora fördelar i form av ökade exportmöjligheter. Det kan inte bli tal om att nu börja rucka på detta avtal.

Herr Elofsson sade, att USA i någon punkt skulle ha brutit emot detta avtal. Jag känner inte de närmare omständigheterna, men jag har hört sägas att USA beträffande en punkt skulle ha, om inte direkt brutit, så i varje fall tänjt tolkningen av bestämmelserna väl mycket. Det har föranlett åtskilliga invändningar från en hel del stater, däri-

Om stöd åt den svenska fruktodlingen.

bland också Sverige. Man har velat få fram en allmän respekt för detta avtal. Det skulle vara rätt bekymmersamt om vi, i samma andetag som vi jämte andra sträva efter att få avtalet respekterat, själva inleda försök att bryta det. Vi äro, efter vad det har sagts mig, bundna av denna tullöverenskommelse till början av året 1954. Dessförinnan kunna vi praktiskt taget inte göra någonting.

Jag vill erinra om att jordbruksnämnden, som ju kanske representerar den främsta ämbetsmannaxpertisen på detta område, talar om att för den händelse ett ökat tullskydd påfordrades från svensk sida, kunde det inte genomdrivas utan att vitala svenska exportintressen finge uppgivas. Det är omöjligt att låta enbart jordbruket sitta i fullständigt orubbade bo. Man får träffa uppgörelser på alla olika områden, och även på det industriella området har man gjort eftergifter och uppnått medgivanden. På det sättet har man fått en viss balans på det hela.

Jag vill erinra om att också Sveriges lanbruksförbund har talat om att det behövs en allmän utredning om avsättningsförhållandena för odlingen, innan några enstaka och därjämte till sin allmänna konsekvens så svårbedömda åtgärder som de av motionärerna föreslagna vidtagas. Under sådana omständigheter har det inte varit möjligt för bevillningsutskottet att i nuvarande läge och efter riksdagens beslut föregående år tillmötesgå motionärerna. Vi måste i detta sammanhang också ta hänsyn till risken av att äventyra utomordentligt viktiga uppgörelser, som äro av värde för hela det svenska näringslivet. Vi kunna ju inte sitta och ensidigt, halvblint och tjurigt titta på trädgårdsodlingen, utan vi måste väl se på hela det svenska näringslivet i stort.

Om jag skulle tillåta mig några reflexioner vid sidan om detta, erkänner jag också att trädgårdsodlarna kunna ha besvärliga framtidsutsikter. Men det beror inte så mycket på den utländska konkurrensen, utan det beror mera på att den svenska trädgårdsodlingen och särskilt fruktodlingen har stegrats så

Om stöd åt den svenska fruktodlingen.

våldsamt. I motionen ser man att 1948 uppskattades skörden av äpplen till 100 000 ton och 1950 till 150 000 ton. Det är en ökning med 50 procent, och man beräknar att 1958 års skörd beroende på nyplantering och annat skulle uppgå till 300 000 ton.

Den svenska frukten har ju för närvarande en ganska begränsad hållbarhetstid, och även om den utveckling jag här har talat om i mycket kan anses lycklig, förhåller det sig så att marknaden icke kan absorbera all den svenska frukt som den översvämmas med. Därför sympatiserar jag och utskottet med mig med tanken att man borde undersöka hela detta läge och försöka få till stånd bästa möjliga avsättning för den svenska frukten vare sig för direkt konsumtion här i landet eller för export. Vi hade för några veckor sedan en liten kort debatt rörande cidertillverkning. Trädgårdsodlarna se själva, att de måste tillgripa andra åtgärder för att få avsättning för den hastigt växande fruktodlingen.

Vad sedan beträffar motionärernas önskemål om att tullen skulle utsträckas till att gälla även månaderna februari och mars, då vi för närvarande inte ha någon tull på äpplen, vill jag hänvisa till de tabeller, som äro fogade till utskottets betänkande. Det framgår därav att under 1949 var importen under de två månaderna omkring 700 ton och under 1950 3 000 ton. För 1951 har jag bara siffror för februari, då importen uppgick till ungefär 1 000 ton. Kvantiteter på ett par tusen ton betyda ofantligt litet i jämförelse med en produktion inom landet förra året på 150 000 ton, varav enligt motionens egna uppgifter 22 000 ton fingo ruttna bort, och en framtida produktion på 300 000 ton. Här måste man tydligen vidtaga helt andra åtgärder än ett ökat tullskydd, som för närvarande inte kan komma i fråga.

Herr talman! Av bevillningsutskottets betänkande framgår att utskottet i likhet med motionärerna och reservanterna se på fruktodlingens framtid med en viss oro, men bevillningsutskottet kan icke i

detta läge tillstyrka några tullåtgärder med hänsyn till det GATT-avtal vi anslutit oss till och den liberalisering av handeln som vi ha gett oss in på. Bevillningsutskottet har därför måst avstyrka de förslag som motionärerna och reservanterna ha kommit fram med. Bevillningsutskottet har haft att taga ställning till en tullfråga, och bevillningsutskottets majoritet har inte kunnat rekommendera tullåtgärder i detta sammanhang.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr VELANDER: Herr talman! Den siste ärade talaren gav mig anledning att med några ord söka klarlägga innebörden av den till utskottsbetänkandet fogade reservationen. Reservanterna dela utskottets uppfattning, att utskottet inte har kunnat tillstyrka en tullhöjning enligt motionärernas förslag, även om denna tullhöjning i och för sig är av mycket blygsam omfattning.

Det har dock av det sagda framgått, att det är en fråga av stor betydelse, vi nu äro inne på. Det visa bl. a. de siffror, som här ha återgivits. Under nästlidet år uppgick odlingen enbart av äpplen till 150 000 ton, och värdet av den svenska fruktskörden uppskattades till 350 miljoner kronor. Samtidigt hade vi en import av färsk frukt till en kvantitet av mellan 130 000 och 140 000 ton.

Lantbruksförbundet, som uppmärksammat, att det kunde uppstå svårigheter för avsättningen av svensk frukt, som odlades i allt större och större kvantiteter, fann sig böra överväga hithörande spörsmål, i första rummet avsättningsfrågan. Lantbruksförbundet fann då, att en del andra spörsmål även behövde klarläggas i samband därmed, och från dessa utgångspunkter kom Lantbruksförbundet, såsom angives i dess yttrande, till det resultatet, att det vore angeläget att åstadkomma en allsidig utredning rörande den inhemska fruktodlingens läge och avsättningsmöjligheter. Det är detta förslag från Lantbruksförbundets sida, som reservanterna velat full-

följa. Reservanterna ha dock måst formulera sin reservation på ett sådant sätt, att den hade täckning av motionerna — annars skulle det ju inte ha varit möjligt att ställa något yrkande i kammaren — men herr Sjödahl är inte okunnig om att reservanterna avsett att falla tillbaka just på Lantbruksförbundets uppslag om utredning av frågan i hela dess vidd. Jag har funnit det nödvändigt att understryka, att så är fallet, så att det skall stå klart, när man i fortsättningen ger sig in på dessa spørsmål, vad reservanterna faktiskt åsyftat.

Jag måste också säga, att det för mig framstått såsom anmärkningsvärt, att utskottet inte har kunnat ena sig om den ståndpunkt, som kommit till uttryck i reservationen. Utskottet vitsordar dock, att det finner naturligt eller i varje fall förklarligt, att vårt lands fruktodlare hysa oro för framtiden samt att de funnit sig böra påkalla uppmärksamhet från statsmakternas sida för att i fortsättningen vinna något stöd eller skydd, om detta nu är möjligt. Utskottet vitsordar jämväl, att den avsedda utredningen kan väntas bli av stort värde, men så säger utskottet, att det inte ankommer på utskottet att taga någon ställning därtill eller förorda några åtgärder i ämnet. De ärade kammarledamöterna böra i detta sammanhang uppmärksamma, att utskottet menar, att det skulle ha varit jordbruksutskottets sak och att motionerna borde ha skrivits så, att de remitterats till detta utskott. Jag tycker dock, att det är en mycket förunderlig inställning, när fråga är om ett beslut om utredning, som utskottet anser vara av stort värde, att utskottsmajoriteten inte vill vara med om att hos riksdagen förorda en sådan utredning. Det skall till en högre visdom än min för att ge erkännande åt en sådan inställning.

Med dessa ord har jag, herr talman, sökt klarlägga reservationens verkliga innehåll, och i likhet med den förste ärade talaren finner jag skälen för ett bifall till reservationen vara så vägande, att de borde av kammaren godtagas. Och jag vill än en gång understryka min överraskning över att utskottet inte har

Om stöd åt den svenska fruktodlingen.
kunnat ena sig om att förorda en utredning av angivet innehåll.

Herr NILSSON, HJALMAR: Här har påpekats att det gäller en allvarlig fråga för fruktodlingen, kanske inte så mycket för ögonblicket eller med tanke på den gångna vintern som framför allt med tanke på framtiden, då den stora nyplanteringen av fruktträd lätt kan komma att försätta fruktodlingen i en fullständig ekonomisk misär. Om ingenting göres för att lägga förhållandena till rätta, tror jag att fruktodlarna om några år kunna komma i samma ställning som de svenska jordbrukarna befunno sig i under början av 1930-talet.

Motionen har tydligen inte varit så lyckligt avfattad, men i grund och botten har motionen samma syfte som den reservation som är avgiven i bevillningsutskottet. Det skulle så vitt jag kan se ha varit synnerligen värdefullt, om man kunnat få en utredning till stånd, som inte bara avsåg själva prisfrågorna utan som också syftade till att lämna fruktodlarna någon anvisning om hur de skola förhålla sig, om de skola skövla de nyplanterade odlingarna och inte låta dem växa upp, eller om de böra förfara på något annat sätt. En utredning enligt det förslag, som är uppskisserat i Lantbruksförbundets yttrande, skulle ha varit av mycket stort värde.

Jag skall inskränka mig till detta och yrkar bifall till motionen.

Herr ELOFSSON, GUSTAF: Herr talman! Herr Sjödahl säger, att man inte bara kan få förmåner utan också måste göra motsvarande eftergifter, och att vi genom att göra dessa eftergifter kunna öka vår export. Jag tror ändå att de eftergifter man har gjort på detta område äro större än nöden hade krävt.

Herr Sjödahl säger vidare, att man måste se på hela det svenska näringslivet i stort och inte kan »sitta ensidigt och tjurigt» — orden få stå för honom själv. Jag frågar: Anser herr Sjödahl att det är ensidigt och tjurigt, att man vill

Om stöd åt den svenska fruktodlingen.

slå vakt om en odling inom vårt eget lands gränser som snart sagt fyller landets behov? Jag tror inte att man kan se det hela på det sättet, när man vill göra gällande att vi på alla områden måste vara sparsamma med vår utländska valuta för att kunna importera de viktigaste varorna.

Jag anser liksom herr Velander att utskottet borde ha kunnat enas om att an hålla hos Kungl. Maj:t om en utredning i enlighet med vad som föreslagits i reservationen. Jag tror det hade varit lyckligt om en sådan utredning hade kommit till stånd. När ärendet behandlades förra året, sade man att avtalet var träffat för en tidrymd av två år och att vi inte kunde göra något åt det på dessa två år. Nu upprepar herr Sjödahl samma argument — det har träffats ett nytt avtal, som vi inte kunna göra något åt förrän 1954. Det hade väl, tycker jag, ändå varit på sin plats att man nu vid de nya underhandlingarna sökt få en liten rättelse på detta område. Jag tror inte det svenska folket är mera betjänt av att alla skyltfönster digna av vindruvor, bananer, apelsiner och annan sydfrukt, utan jag tror att det svenska folket är lika mycket betjänt av den mycket förnämliga frukt som produceras inom vårt eget land. Om den konsumerades i stället, skulle vi kunna spara en hel del valutor som kunde användas för andra ändamål.

Jag ber, herr talman, fortfarande att få yrka bifall till reservationen.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Jag tror nog att herr Hjalmar Nilsson hade rätt då han sade, att den motion som låg till grund för frågans hänvisning till utskottet inte var riktigt lyckligt avfattad. Det är ingenting som hindrar att ett utskott mycket välvilligt kan behandla även mindre lyckligt avfattade motioner, men i denna punkt kunde man inte rimligtvis göra det, då man visste hur hela vårt tullpolitiska och handelspolitiska läge låg till. Man kunde inte för denna sak rubba allt det som hängde samman med den.

Herr Velander tyckte, att om man från utskottets sida gärna såge en utredning, kunde man ha varit med om den utredning som här föreslogs av reservanterna, men lägg märke till att i reservationen begäres utredning om åtgärder i form av ytterligare tullskydd. Det är detta ytterligare tullskydd, som vi i bevillningsutskottet inte kunde finna någon möjlighet att nå fram till. Sedan har man visserligen tillskjutit ett »m. m.». Men för att citera herr Velander själv får jag säga att det erfordras en högre visdom än den jag besitter för att tro att man skulle kunna samla kammaren om ett »m. m.». Dessutom vill jag erinra kammaren om att vi i utskottets utlåtande påpeka, att två motioner berörande fruktodlingen hänvisats till jordbruksutskottet, som ju är den rätte målsmannen när det gäller hela denna näringsorganisation. Det har sagts mig från högst trovärdigt och auktoritativt håll i denna kammare att jordbruksutskottet har tillstyrkt en allsidig utredning om trädgårdsodlingen, varvid man skall undersöka både dess lagrings- och avsättningsproblem i hela dess vidd. Där har man sökt sig fram till den rätte målsmannen, och den rätte målsmannen har framlagt ett förslag som kommer på riksdagens bord och som säkerligen också kommer att bifallas av riksdagen. Jag hoppas i varje fall att inte det förslaget är formulerat på sådant sätt, att de, som här förorda bevillningsutskottets majoritetens uttalande, måste motsätta sig det.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr PETRÉN: Herr talman! I reservationen yrkas på en utredning om åtgärder i form av ytterligare tullskydd för den svenska frukten. Det är för mig mycket förvånansvärt att man kan framställa ett sådant yrkande snart efter det att bevillningsutskottet har godkänt vår anslutning till GATT-avtalet, som bland annat innebär att Sverige har förbundit sig att icke före år 1954 vidtaga några tulländringar. Jag tror att det vore mycket olyckligt, när man nu eftersträvar

en liberalisering av utrikeshandeln, att tänka sig att vi skulle bryta upp GATT-avtalet.

Herr Velander har nu förklarat att man egentligen inte syftar till att få till stånd en utredning rörande tullskydd, utan att man syftar till en vidare utredning. Jag är fullt medveten om att fruktodlarna ha att kämpa med stora svårigheter och att vi här ha ett allvarligt problem. Men jag tror inte att det vore lyckligt från fruktodlarnas synpunkt, om det tillkomme en utredning med anledning av denna reservation. De direktiven skulle nämligen bli alltför snäva. Det är inom många andra områden som man har att tänka på fruktodlarnas synpunkter, såsom i fråga om avsättningsförhållanden, distribution, lagring och mycket annat. Bevillningsutskottet har haft att se på denna fråga som ett tullärende, och ur den synpunkten kan icke någon utredning nu vara aktuell, eftersom en ändring icke kan tänkas tas upp till allvarlig prövning förrän år 1954.

Herr NILSSON, HJALMAR: Herr talman! Just den omständigheten att det, som man här säger, är omöjligt att få till stånd en ändring förrän år 1954 tycker jag bör vara fullgod anledning att nu sätta i gång en utredning. Jag kan inte heller finna att ett förslag om en utredning här skulle vara oförenligt med jordbruksutskottets tillstyrkan av en utredning om trädgårdsodlingen i allmänhet, utan det understryker ju bara att denna fråga är av särskild vikt. Vad det här gäller är utan tvekan, såvitt jag kan bedöma, trädgårdsodlingens mest aktuella fråga för närvarande.

Herr VELANDER: Herr talman! Jag är förekommen av den siste ärade talaren. Jag avsåg nämligen också att säga, att, om det förhåller sig så, vilket såsom här påpekats även är fallet, att vi äro bundna av det s. k. GATT-avtalet till år 1954, det väl vore lämpligt, att man redan nu gäve sig i kast med förevarande mycket omfattande problem för att ha det klarlagt vid den tidpunkt, då en ändring må-

Om stöd åt den svenska fruktodlingen.

hända blir möjlig. Det kan ju också tänkas, att man då komme fram till sådana klarlägganden, att det bleve möjligt att vidtaga vissa åtgärder till stöd för den svenska fruktodlingen oberoende av handelsregleringar och tullsatser.

Det förefaller mig som om herr Sjö-dahl och med honom herr Petréen sökte finna något slags motivering för sin inställning, fotad som den är på mycket formella grunder. Båda dessa herrar ha ju varit med om diskussionen i utskottet och hört, hur man där har siktat till ett fullföljande av Lantbruksförbundets förslag om denna förutsättningslösa utredning. Att vi, som jag tidigare har sagt, måst i reservationen falla tillbaka på motionerna på sådant sätt att vi hade täckning i dessas innehåll för att kunna ställa ett yrkande, borde kunna förstås. Det står emellertid i reservationen, att utredning skall företagas rörande »de åtgärder i form av ytterligare tullskydd m. m., som böra vidtagas för den svenska fruktodlingens stödjande». De ordalagen äro icke alltför starkt begränsande, och då syftet är helt klart för bevillningsutskottets ledamöter och därmed väl också för Kungl. Maj:t, därest nu en utredning genom dess försorg skulle igångsättas, borde det inte förefinnas någon särskild motvilja att stödja reservationen. Reservanterna mena för resten, att den avsedda utredningen över huvud taget icke går att verkställa på sådant sätt, att man kommer förbi de spörsmål, som Lantbruksförbundet i sitt yttrande till utskottet tagit sikte på. Slutligen kan ju den frågan ställas: Om utskottsmajoriteten verkligen haft en positiv inställning, varför har då inte utskottet begagnat sin initiativrätt?

Herr von HELAND: Herr talman! I utskottsutlåtandet redovisas ett yttrande från Sveriges lantbruksförbund. Då jag har varit med om att formulera detta yttrande, vill jag här uttala den förhoppningen att utskottets försvarare i kam-maren ha läst yttrandet och inte ha något att anföra emot vad som där framhålls.

Om stöd åt den svenska fruktodlingen.

Inom jordbruksnäringens huvudorganisationer följa vi mycket noga handelsfrågorna. Jag har för min del tidigare här i kammaren vid flera tillfällen påpekat, att det synes mig litet onödigt att vårt land ständigt är en hästlängd före, eller åtminstone håller sig i täten, när det gäller dessa liberaliseringsåtgärder. Jag förmodar att man inom utskottet följer huru avtalen efterlevas i andra länder. Man kommer nog därvid att finna att det är en hel del anmärkningar att göra från vårt håll och att vi kanske skulle kunna hålla oss litet mer på vår kant i liberaliseringsåtgärderna.

I Lantbruksförbundets uttalande påpeka vi att vi beträffande trädgårdsodlingen tills vidare äro bundna genom internationella överenskommelser. Vi förorda dessutom en utredning, dock inte med tanke på att omedelbart kunna åstadkomma något ökat tullskydd, om utredningen skulle visa att detta vore befogat. »Det är emellertid», förklara vi, »av vikt att myndigheterna icke göra sådana åtaganden och utfästelser i fråga om tullar och importregleringar, som sedermera förhindra eller försvåra genomförandet av de åtgärder, som en dylik utredning kan komma att föreslå.» Jag förmodar att utskottsmajoritetens representanter veta att det praktiskt taget ständigt pågår underhandlingar om olika liberaliseringsåtgärder. Vi diskutera t. ex. för närvarande den 75-procentiga frilistningen. Då kan det ju, om en utredning verkställs och kommer till det resultatet att vi inte kunna gå längre på trädgårds- eller fruktodlingens område, vara lämpligt att man inte är omedveten om detta och bara fortsätter att vidtaga åtgärder som sedan försvåra erforderliga åtgärder från riksdagens sida.

Herr Sjö Dahl påtalade att reservanternas formulering inte är lyckad. Jag instämmer med honom häri, men om jag läser utskottsmajoritetens uttalande om den ifrågasatta utredningen, får jag säga att det uttalandet är minst lika egendomligt. Det står nämligen där: »En sådan utredning torde kunna bliva av stort värde; det torde emellertid icke närmast

ankomma på bevillningsutskottet att föreslå åtgärder härutinnan.» Jag tycker att det är egendomligt att utskottet skrivit på detta sätt, ty nog har väl varje utskott möjlighet att föreslå en utredning, om det anser en utredning vara befogat. Även utskottet borde därför enligt min uppfattning ha kunnat formulera sitt uttalande på ett mer tilltalande sätt, om man alltså från utskottets sida inte har något emot att det vidtages en utredning.

Herr talman! Jag tycker att både utskottets och reservanternas formuleringar äro lika dåliga, och därför kommer jag med hänsyn till min sympati för reservanternas önskemål att ta mig friheten att rösta för reservationen.

Herr HEIDING: Herr talman! Jag begärde ordet närmast därför att jag hörde herr Petrén förklara att det på grund av GATT-avtalet vore omöjligt för oss att vidtaga några åtgärder förrän år 1954. Herr Petrén vet väl, hur lång tid en utredning i regel tar. Det brukar ju krävas några år innan en utredning blir färdig. Det är alltid så mycket om och men innan en utredning blir klar. Därför vore det väl lämpligt att redan nu igångsätta en utredning för att få klarhet om vilka åtgärder som böra vidtagas. Annars kan det ju hända att man under mellantiden ingår ett nytt GATT-avtal, som kanske binder oss för ytterligare fem, tio år framåt. Det är därför enligt min mening bättre att redan nu klarlägga problemen.

Sedan framhöll herr Petrén att man inte kan igångsätta en utredning på de direktiv som ges i reservationen. Men reservanternas ha ju inte gett några direktiv i detta fall, utan det är departementschefen som får ge direktiven för utredningen. Reservanternas begära »åtgärder i form av ytterligare tullskydd m. m.» I uttrycket »m. m.» kan man inlägga en hel del andra åtgärder än tullskydd, vilka också behöva utredas. Jag tänker mig t. ex. att man skulle kunna få fram anordningar för att bevara den svenska frukten längre tid. Man skulle

kunna ordna med fryshus och andra anläggningar för att bevara frukten. Tullskyddet kunde utsträckas till att gälla längre fram på våren etc. Det är många dylika åtgärder som skulle kunna vidtas. Alla veta ju hur svårt det har varit under den gångna hösten och vintern att bli av med den svenska frukten. Stora mängder frukt ha fått ruttna ner på grund av att man inte kunnat sälja den. Tiden är därför enligt min uppfattning inne att sätta i gång en undersökning för att se om inte något kan göras för att hjälpa fruktodlarna.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr HEUMAN: Herr talman! Det är kanske lämpligt att se, vad som har yrkats i motionerna, för att få ett bättre utgångsläge för diskussionen.

I motionerna yrkas att »riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t vid tullöverenskommelser ville utsträcka tullen för äpplen att gälla till den 1 april, samt att Kungl. Maj:t måtte vidtaga viss importbegränsning av utländsk frukt». Det är ju så att frukten är åsatt en tull från den 1 till den 31 januari, och sedan är den tullfri fram till den 1 juli. Motionärerna önska nu att tullskyddet inte skall upphöra förrän den 1 april, d. v. s. att tullbestämmelserna skola tillämpas även under februari och mars månader. I fråga om den andra delen av motionärernas yrkande torde vi väl för närvarande ha små möjligheter att göra något, så länge de avtal som äro ingångna inom ramen för GATT-överenskommelsen äro gällande.

Man har här åberopat Svenska lantbruksförbundets yttrande. Jag ber därför att i någon mån få beröra även det. Lantbruksförbundet konstaterar de svårigheter, som verkligen finnas på detta område, och fortsätter: »Vissa undersökningar, som med anledning härav inom förbudet ägt rum, ha givit vid handen, att många för närvarande ovissa faktorer finnas, när det gäller att bedöma den inhemska odlingens behov av skydd

Om stöd åt den svenska fruktodlingen.

och stöd och de lämpligaste formerna härför.» Lantbruksförbundet konstaterar sedan, såsom jag här redan gjort, att det är svårt att göra något i fråga om tullarna så länge som dessa överenskommelser gälla. »Förbundet är fördenskull», fortsätter man, »av den uppfattningen, att en närmare utredning rörande odlingen och dess avsättningsförhållanden är erforderlig, innan några enskilda och därjämte till sin allmänna konsekvens så svårbedömbara åtgärder som de i motionerna föreslagna vidtagas». Det är ett ganska bestämt yttrande från Lantbruksförbundets sida. Lantbruksförbundet anser alltså att en närmare utredning rörande odlingen och dess avsättningsförhållanden bör företagas, innan man inriktar sig på sådana åtgärder som påyrkas i motionen.

När man sedan, såsom nyss herr von Heland, frågar, vad utskottet menar med sitt skrivsätt, vill jag säga, att jag uppfattar saken så, att utskottsmajoriteten, när den rekommenderar en utredning, avser en utredning just på de områden som Lantbruksförbundet speciellt pekat på och som bör verkställas innan man går till så drastiska åtgärder som påyrkas i motionen. Det är en dylik utredning som vi i utskottets utlåtande förorda. Men om en sådan utredning skall komma till stånd, anse vi inom utskottsmajoriteten, att det icke ankommer på bevillningsutskottet att begära en dylik utredning, utan att detta i så fall närmast tillkommer jordbruksutskottet. Är det så att man har det stora intresse som visats i denna fråga här i kammaren inte bara från motionärernas och reservanternas sida utan även från utskottsmajoritetens, borde man kunna återkomma till denna fråga och få till stånd denna förberedande utredning, om jag så får uttrycka mig. Om det under den tid, som utredningen pågår, skulle bli tal om nya tullförhandlingar, är jag övertygad om att regeringen, som väl känner till de här förhållandena, kommer att ta all den hänsyn som över huvud taget är möjlig till jordbrukets och trädgårdsodlingens intressen.

Herr talman! Med dessa ord ber jag

Om restitution av bensinskatt beträffande jordbrukets traktorer m. m.

att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Elofsson, Gustaf*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Elofsson, Gustaf*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 50.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning

angående ändrad lydelse av 3 § 3 mom. och 4 § 2 mom. förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 11 juni 1926 (nr 207) angående tillverkning och beskattning av brännvin; samt

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av den vid förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt fogade varuförteckningen m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Om restitution av bensinskatt beträffande jordbrukets traktorer m. m.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 36, i anledning av väckta motioner om restitution av skatt å bensin, som förbrukas vid jordbruket till bensindrivna traktorer, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta och av utskottet i ett sammanhang behandlade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 149 av herr *Ivar Nilzon* m. fl. och II: 191 av herr *Svensson* i Stenkyrka m. fl., vari hemställdes, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att — i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som tillämpades vid restitution av tilläggsskatten å bensin, som förbrukats vid jordbruket till bensindrivna traktorer under år 1950 — förordna om restitution med 20 öre per liter av den enligt 1929 års förordning utgående skatten å bensin, som från och med den 1 januari 1951 och tills vidare förbrukades vid jordbruket till bensindrivna traktorer;

2) de likalydande motionerna I: 277 av herr *Mannskantz* m. fl. och II: 362 av herr *Dickson* m. fl., vari hemställdes, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t — med verkan fr. o. m. den 1 januari 1951 och i huvudsaklig överensstäm-

Om restitution av bensinskatt beträffande jordbrukets traktorer m. m.

melse med de grunder, som tillämpats vid restitution av tilläggsskatten å bensin, som förbrukats vid jordbruket till bensindrivna traktorer under år 1950 — förordna om restitution av den enligt 1929 års förordning utgående skatten å bensin, som förbrukades vid jordbruket till bensindrivna traktorer; samt

3) de likalydande motionerna I: 278 av herr Pålsson m. fl. och II: 365 av herr Nilson i Spånstad m. fl., vari hemställts att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att den av riksdagen tidigare begärda utredningen om bensinskatterestitution måtte omfatta även frågan om kollektiv restitution av skatt, som utginge vid transport av skogsprodukter å s. k. skogsbilvägar.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt,

A) att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 149 av herr Ivar Nilzon m. fl. och II: 191 av herr Svensson i Stenkyrka m. fl. samt de likalydande motionerna I: 277 av herr Mannerskantz m. fl. och II: 362 av herr Dickson m. fl., bemyndiga Kungl. Maj:t att — i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som tillämpats vid restitution av tilläggsskatten å bensin, som förbrukats vid jordbruket till bensindrivna traktorer under år 1950 — förordna om restitution med 20 öre per liter av den enligt 1929 års förordning utgående skatten å bensin, som från och med den 1 januari 1951 och tills vidare förbrukades vid jordbruket till bensindrivna traktorer; samt

B) att de likalydande motionerna I: 278 av herr Pålsson m. fl. och II: 365 av herr Nilson i Spånstad m. fl. måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Velander*, *Wehtje* och *Hagberg* i Malmö, vilka under hänvisning till de likalydande motionerna I: 277 av herr Mannerskantz m. fl. och II: 362 av herr Dickson m. fl. ansett, att

den under punkten A) i utskottets hemställda avsedda restitutionen borde omfatta hela den enligt 1929 års förordning utgående bensinskatten eller sålunda 25 öre för liter;

II) av herrar *Olsson* i Gävle, *Sjödahl*, *Heüman*, *Ramberg*, *Einar Eriksson*, *Björklund*, *Orgård*, *Nilsson* i Kristinehamn och *Kärlander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen anförts, samt att utskottet bort hemställa,

A) att de likalydande motionerna I: 149 av herr Ivar Nilzon m. fl. och II: 191 av herr Svensson i Stenkyrka m. fl. samt de likalydande motionerna I: 277 av herr Mannerskantz m. fl. och II: 362 av herr Dickson m. fl. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

B) att de likalydande motionerna I: 278 — — — (= utskottet) — — — lämnas utan åtgärd.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Utskottsmajoriteten har i detta betänkande föreslagit att restitution skall utgå med 20 öre per liter bensin från och med den 1 januari innevarande år.

Jag vill erinra kammaren om att samma sak behandlades i december förra året, då utskottsmajoriteten hade ett liknande yrkande, vilket dock inte biträdades av riksdagen utan avslogs. Jag vill desslikes erinra kammaren om att denna restitution är en nyhet. Det är inte, som man måhända kan föreställa sig, något som man blott vill bibehålla. Det har nämligen aldrig utgått någon restitution på den ordinarie bensinskatten, som under åtskilliga år var uppe i 18 öre per liter. Men vid det tillfälle, då man införde en speciell mera kristidsbetonad tilläggsskatt på inte mindre än 27 öre utöver de 18 örena, beslöt man att från samma tidpunkt, som detta högre skattebelopp skulle gälla, också restituera skatten på bensin som användes inom jordbruket för bensindrivna traktorer. Det var alltså en mycket begränsad restitution som då skedde från och med den 1 april 1948. Den har sedermera existerat ända fram till förra årets

Om restitution av bensinskatt beträffande jordbrukets traktorer m. m.

utgång, då genom riksdagens beslut denna tilläggsskatt försvann och därmed även restitutionen.

Att denna restitution på sin tid infördes berodde på tillfälligt sammanstötande omständigheter. Man hade här i landet företagit en relativt betydande import av bensindrivna traktorer från England och därvid räknat med helt andra bensinpriser än som genom denna kristilläggsskatt på 27 öre blev verklighet. Det ansågs då att man i detta speciella läge och på grund av dessa sammanstötande omständigheter borde restituera tilläggsskatten på 27 öre för jordbrukets bensindrivna traktorer, men icke för bensin som användes för annat ändamål.

Vad som har skett efteråt är ju att tilläggsskatten försvunnit och därmed också restitutionen på den, varjämte den ordinarie skatten höjts från 18 till 25 öre, en förhöjning som väl ungefär motsvarar den allmänna förhöjning av prisnivån som ägt rum efter krigets slut, eller som i varje fall kan innefattas i denna.

Nu har man begärt restitution av grundskatten på bensin. Såsom kammarens ledamöter ha tagit reda på, finns det en reservation, vari begäres att hela det belopp av 25 öre per liter som utgår i skatt skall restitueras. Det finns även en grupp — och det är den som dikterat utskottets utlåtande — som menar att man skall restituera blott 20 öre. Mot dessa båda förslag står en reservation med yrkande att ingen restitution skall utgå.

Bakom kravet på restitution ligger en uppfattning om de bensindrivna traktorernas förträfflighet ur olika synpunkter i jämförelse med på annat sätt drivna traktorer. Det är en fråga som jag inte skall diskutera, och jag vill inte bestrida att den uppfattningen kan vara riktig. Men man har ju från riksdagens sida tagit upp frågan om en generell restitution av bensinskatten som inte bara skulle gälla bensindrivna traktorer utan över huvud taget all bensin som användes inom jordbruket och skogsbruket för annat ändamål än för fram-

drivande av fordon på vägarna. På riksdagens framställning har tillsatts en sakkunnigkommitté, som avlämnade ett förslag i november 1949. Detta kommittébetänkande mötte mycket onådigt kritik. Departementschefen ansåg sig inte heller kunna lägga det till grund för ett förslag till riksdagen. Det skulle ha krävt en mycket tidsödande överarbetning, som man inte kunde hinna med. Utskottsmajoriteten själv förklarade föregående år att detta förslag inte kunde tas utan ytterligare överväganden. Utskottsmajoriteten underkände således förslaget.

Reservanterna talade förra året om dess ogenomförbarhet och framhöllo att det var omöjligt att upprätta en effektiv kontroll över hur den restituerade bensinen skulle användas. Den skulle måhända kunna användas för att driva fram fordon med skattefri bensin på ett helt annat sätt än vad som egentligen var åsyftat. Det krävdes tillika en stor administrativ apparat.

När riksdagen icke gick med på denna allmänna restitution förra året, skrev riksdagen och begärde — samtidigt som riksdagen avvisade förslaget om restitution av skatt på bensin till bensindrivna traktorer — att Kungl. Maj:t skulle skyndsamt företa en allmän översyn av bestämmelserna om rätt till restitution av skatt på bensin, som förbrukades för andra ändamål än för trafik på allmän väg. Det gällde i första rummet jordbruket. Man menade att jordbruket skulle ha företrädesrätt vid utredningen, vilket man också skrev. Men det skulle också gälla de krav, som med rätta kunde framföras att bli jämställd med jordbruket från skogsbrukets sida, från industriens sida o. s. v. Denna framställning blev alltså riksdagens beslut förra året. Den har nu lett till att en enmansutredning har igångsatts, som man väl har anledning förmoda skall kunna arbeta snabbare än en utredning med flera ledamöter.

I utredningsdirektiven finnas ett par punkter, som kunna bli rätt betydelsefulla för ståndpunktstagandet till frågan om bensinskatterestitutionen eller ej. I

Om restitution av bensinskatt beträffande jordbrukets traktorer m. m.

direktiven talas om en avvägning av motorfordonstrafikens andel i vägkostnaderna i förhållande till övriga trafikantgrupper. Det säges att man bör undersöka möjligheterna av en ny avvägning mellan fordonsskatten och bensinskatten. Man talar vidare om att det går på våra vägar en hel del tunga lastbilar, som använda mycket lågt beskattade drivmedel, och att dessa bilar nog borde bära en större del av vägkostnaderna än de för närvarande göra.

Det är uppenbart att om utredningen — vilket man inte vet någonting om — skulle komma fram till en sådan omläggning och departementschefen och regeringen gå med därpå och förslag i frågan förelägges riksdagen, så kommer frågan om restitution av bensinskatt i ett helt annat läge.

Det är givetvis önskvärt att få ett system för restitution av bensinskatten till jordbruket, skogsbruket o. s. v. som inte blir onödigt komplicerat. Helst borde man söka komma fram till ett system, varigenom man kunde genomföra en restitution av annan art än den individuella, vilken säkerligen blir förenad med mycket stora svårigheter, om den nu går att genomföra över huvud taget. Skall man emellertid gå in för individuell restitution, måste man i varje fall försöka att komma fram till ett förenklat system.

Utskottsmajoriteten har nu föreslagit, liksom den gjorde i december, att man skulle restituera skatt på bensin till bensindrivna traktorer. Det system för bensinskatterestitution, som man har använt nu ett par år och som har betraktats som mycket tillfälligt och som någonting som skulle gälla bara för några år, fast det kommit att gälla åtskillig tid, och som man nu vill förlänga, karakteriserade utskottsmajoriteten förra året — och det är samma ledamöter som bildat majoritet i år — såsom ett schematiskt normsystem som avser att ett visst antal liter bensin skall få användas skattefritt efter storleken av för vissa ändamål bearbetade jordbruksarealer och i vissa transporter. Detta schablonartade normsystem — som alltså är tilläxat efter en

oerhört grov mall och som lämnar mycket stora möjligheter öppna till betydande ojämnheter och obillighet och orättvisa i restitutionen och som inte är ett system av den art, som rimligen bör tillämpas vid restitution av skatt — anser bevillningsutskottet, att man även i fortsättningen bör tillämpa. Det skall enligt förslaget tillämpas från den 1 januari 1951 och tills vidare. Såsom ett skäl för att detta system skall tillämpas nu, trots att det är underkänt av en sakkunnigkommitté, anföres att man bör söka bibehålla vid detta arbete den personal, som sysslat därmed vid länsstyrelserna och jordbruksnämnderna, så att den inte inriktar sig på andra arbetsuppgifter. Bevillningsutskottets majoritet menar, att det skulle vara olyckligt om denna personal skulle inrikta sig på andra uppgifter än denna schablonartade och till obilligheter och orättvisor ledande bensinskatterestitution.

Vad som gör att reservanterna enligt reservation II) icke kunnat biträda detta förslag är i korthet — om man nu bortser från de skäl, som anfördes förra året och av vilka jag redogjort för en del — att i december 1950 avsåg riksdagen, visserligen med ringa majoritet, ett förslag om restitution av denna skatt, och det begärdes i samband därmed en allmän och skyndsam översyn av bestämmelserna om restitution av skatt på bensin med förtursbehandling av jordbruket. Vad har nu inträffat efter det? Jo, finansministern har fått bemyndigande att tillkalla en sakkunnig. Det skedde i slutet av februari månad, och i början av mars tillkallades också en sakkunnig. Nu den 25 april föreslås alltså att riksdagen, trots det utredningsyrkande, som riksdagen förra året i december begärde och som nu håller på att effektueras, skall ingripa i utvecklingen och besluta om restitution individuellt med 20 eller 25 öre av skatten på den bensin, som användes för bensindrivna traktorer. Detta sker alltså trots att man även från den nuvarande majoritetens sida ansåg förra året, att en förutsättningslös utredning borde åstadkommas.

Skulle man nu gå på utskottsmajorite-

Om restitution av bensinskatt beträffande jordbrukets traktorer m. m.

tens linje, skulle man binda sig vid ett system, som det bleve mycket svårt att sedan gå ifrån, oavsett vilket resultat utredningen kommer till. Har riksdagen en gång gått med på att ge förmånen av individuell restitution, vilket man nu föreslår riksdagen att besluta om, blir det utomordentligt svårt att sedan gestalta restitutionsförfarandet på annat sätt.

Det skulle stå i strid med riksdagens normala arbetsmetoder att göra så. Det kan blott vara i ett politiskt tillspetsat läge som man gör så, ty några sakliga skäl för att göra på det sättet föreligga inte i det här fallet. Men i ett politiskt tillspetsat läge kan man tydligen riskera att riksdagen i december det ena året beslutar en sak, som riksdagen sedan river upp i april efterföljande år, trots att det begärts en utredning som också satts i gång.

En sådan bristande kontinuitet i riksdagens handläggning av viktiga och stora frågor skulle vara utomordentligt olycklig, om den på något sätt bleve sed. Jag vill inte lyckönska den utskottsmajoritet, som vill för riksdagen förorda detta brytande av gammal god sedvänja som i riksdagen varit haver.

Herr talman! Jag måste yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen II), som är avgiven av herr Olsson i Gävle m. fl.

Herr PETRÉN: Herr talman! Herr Sjö-dahl angav att det finns en uppfattning att bensindrivna traktorer äro fördelaktigare än andra traktorer, och han tillade att detta möjligen var riktigt. Herr Sjö-dahl ville emellertid inte gå in på någon diskussion i denna fråga. Med den ståndpunkt som herr Sjö-dahl intar, förstår jag att han undviker ämnet, men, herr talman, det går inte att undvika, ty kärnpunkten i hela denna fråga är att man, på grund av att restitution icke utgår av skatt på bensin till bensindrivna traktorer, tvingas över till en för jordbruket mindre rationell traktortyp. Jag vill därför lämna några upplysningar om bensintraktorns förde-

lar. Det är uppgifter, som inför utskottet lämnades från lantbrukshögskolehäll förra året och som borde vara herr Sjö-dahl välbekanta.

Dessa uppgifter, som vi fått och som icke bestritts av någon under utskottsbehandlingen, innebära i korthet, att den lämpligaste traktorn för flertalet ändamål inom jordbruket är den bensindrivna traktorn. Det är en smidig och lättkött traktor, och den är 15 procent billigare i inköp än fotogentraktorn och drar ca 20 procent mindre bränsle. Hade fotogen och bensin behandlats lika ur skattesympunkt skulle säkert det alldeles övervägande antalet traktorer i vårt land nu ha varit bensindrivna. Så är förhållandet i Danmark, där praktiskt taget bara bensindrivna traktorer användas. Genom skatteläggningen av bensin är förhållandet i Sverige det rakt motsatta. Bensinskatten har alltså den verkan att en ekonomisk och mindre rationell traktortyp kommer till användning. Det är stick i stäv mot vad vi på andra områden sträva efter, när det gäller jordbrukets rationalisering. Det kan inte heller ur nationalekonomisk och samhällsekonomisk synpunkt vara tillfredsställande att, som nu sker, importera fotogentraktorer, som föranleda ett ökat importvärde av 6 miljoner kronor om året och som dessutom dra upp till miljonbelopp mer i bränsle och smörjoljor.

Det är klart att ett sådant förhållande inte bör få fortsätta. Med den bensinskatt som nu utgår — den särskilda skatten på bensin är efter höjningen den 1 januari 25 öre — komma successivt de bensindrivna traktorer, som vi ha i landet att ombyggas till fotogendrift. Det är väl om något en felinvestering. Det kostar 500 kronor att få en traktor ombyggd till fotogendrift. Vad uppnår man då med denna ombyggnad? Jo, resultatet blir en effektminskning av 20 procent. Och detta sker i ett läge, där vi ha all anledning att begränsa våra investeringar.

Utskottet hemställde under höstriksdagen om restitution av skatt på bensin för traktorer. Riksdagen avslog denna

Om restitution av bensinskatt beträffande jordbrukets traktorer m. m.

hemställa med fem rösters övertikt vid en gemensam votering. Riksdagsbeslutet innebar, att riksdagen begränsade sig till att begära en skyndsam utredning om dessa restitutionsfrågor. Någon särskild sådan utredning har inte kommit till stånd, utan frågan har bakats ihop med andra frågor sammanhängande med avvägningen mellan fordonsskatt och bensinskatt i en utredning, som kom till för någon månad sedan och som, såvitt mig är bekant, ännu icke tagit kontakt med de grupper, som äro berörda av denna fråga. Det finns väl knappast några förhoppningar om att något förslag snart skall komma från denna utredning. Det är då inte så förvånansvärt, i synnerhet när man tänker på de ekonomiska konsekvenser saken har för jordbruket, att man nu återkommer till frågan och föreslår en provisorisk lösning, som innebär att bensinskatt restitueras efter samma grunder som skedde med den tillfälliga bensinskatten, som vi hade förut.

Rent principiellt vore det naturligtvis riktigt att begära restitution av hela den särskilda bensinskatten som är 25 öre. Men utskottet har stannat vid att begära en restitution med 20 öre. Jag tror att det är en klok försiktighet. Men kan inte komma ifrån att traktorerna i viss utsträckning också gå på vägarna. Enligt min mening bör man därför hålla sig i underkant. En restitution med 20 öre är dessutom tillräcklig för att man skall få inköpen omställda till att avse bensintraktorer och därmed få en för jordbruket rationellare maskinpark på detta område.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan om restitution med 20 öre av skatten på bensin till jordbrukets traktorer.

Herr NIKLASSON: Herr talman! Utöver vad herr Petrén anfört till förmån för utskottets ståndpunkt skall jag inte säga så mycket — det är ju ingen mening med att här dra upp hela den debatt, som så sent som i december förra

året fördes i detta ärende. Att frågan så nyligen varit under behandling här i riksdagen, har ju från reservanternas sida tagits till intäkt för att vi helt enkelt inte bort ta upp frågan i år. Vi veta emellertid alla med vilken knapp majoritet förslaget förra året avlogs, och utgången var kanske i viss mån beroende på tillfälligheter, vilka ju kunna spela en roll i ett så labilt läge.

Nu är det ju i alla fall så, att vi här ha att göra med en fråga, som varit uppe tidigare och som vi veta också kommer att dyka upp i framtiden, hurudan utgången än kommer att bli i dag. Vi ha tidigare haft ett restitutionsförfarande. Vi ha således en viss erfarenhet, och vi ha folk som varit insatta på detta område. Det är ju riktigt som herr Sjödahl säger, att det tidigare inte gällde den ordinarie skatten utan endast den tillfälliga skatten, men när det gäller den praktiska tillämpningen kan det väl inte göra någon skillnad.

Själva sakfrågan om bensindriften fördelar behöver jag inte gå in på. Den har ju herr Petrén berört i någon mån. Dessa fördelar ha ju inte bestritts av någon. Frågan är då: Skola vi under den tid den nu igångsatta utredningen pågår göra någonting? Ja, det torde väl vara riktigt, som herr Petrén påpekade, att denna utredning måste ta tid, då den är sammankopplad med en hel del andra spörsmål. Vi veta inte vad utredningen kan komma till för resultat, men jag har svårt att tänka mig att just den här frågan skall kunna lösas på något annat sätt än genom att man tillgriper någon sorts restitutionsförfarande — vi ha svårt att tänka oss att bilbeskattningen skall komma att läggas helt på fordonen, ehuru vi givetvis inte kunna vara alldeles tvärsäkra härpå. Då vore det kanske av värde att ha bevarat litet av den erfarenhet som vunnits och de tekniska hjälpmedel, som vi använt när det gällt en restitution av den karaktär vi tidigare ha haft.

Det förhåller sig ändå så beträffande denna fråga, att vår traktordrift har fått en felaktig inriktning. Denna felaktiga inriktning gäller det att så snabbt som möjligt rätta till. Det är därför som det

Om restitution av bensinskatt beträffande jordbrukets traktorer m. m.

finns anledning att ta upp frågan till behandling nu. Det har ju i år liksom förra året blivit majoritet härför inom utskottet. Det är ju ett bevis för de starka meningsriktningar för en positiv lösning av frågan som finnas i riksdagen. Det torde väl därför vara all anledning att vi följa utskottets förslag och söka komma till en lösning av frågan. Jag tror inte att det på något sätt kan förrycka den igångsatta utredningen. Man kan väl kanske snarare ifrågasätta, om det inte vore av ett visst värde för denna utredning att ha ett i gång varande system, som man kunde dra erfarenheter av och som kanske i vissa fall kunde ge ledning för det framtida planerandet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr VELANDER: Herr talman! Till utskottsbetänkandet finns fogad en reservation, som tar sikte på att den av utskottsmajoriteten förordade restitutionen skall avse bensinskatten i dess helhet, alltså 25 öre per liter. Jag har varit med om den reservationen, och den återspeglar min inställning. Om man skall gå in för en restitution, kan jag nämligen inte förstå, varför denna inte skall omfatta hela bensinskatten. Det skulle stå i god överensstämmelse med den princip, som man faller tillbaka på, när man framför krav på restitution över huvud taget, den nämligen att motorismen får belastas med särskilda pålagor i form av fordonsskatt och bensinskatt endast om och i den mån fordonen slita de allmänna vägarna. Det kan man inte säga är fallet med de bensindrivna traktorer, som användas uteslutande i jordbruket.

Jag utgår emellertid ifrån att det kommer att bli omröstning eller votering i denna fråga. För att då inte vålla splittning skall jag i detta sammanhang icke yrka bifall till den avsedda reservationen utan med bibehållande av min principiella inställning ansluta mig till dem, som gå in för bifall till utskottets hemställan.

Medan jag har ordet, skall jag tillåta mig att göra några reflexioner utöver

dem, som föranletts av reservationen. Jag skall därvid inte gå in på så många ting, men herr Sjödahl yttrade dock en del, som jag inte vill lämna alldeles utan erinran.

Herr Sjödahl tycker, att det är underligt, att den majoritet inom utskottet, som förelåg redan i december i fjol, när dessa frågor också voro aktuella, framhärdar i sin uppfattning alltjämt. Herr Sjödahl menar, att detta är ett uttryck för bristande sinne för kontinuitet, och han säger att han icke finner sig böra lyckönska utskottsmajoriteten för att den kommit fram till ett resultat sådant som det föreliggande. Jag vill fråga herr Sjödahl: Vad skulle herr Sjödahl ha sagt, om utskottsmajoriteten, då frågan ändå kommit upp — och det är inte några representanter för utskottsmajoriteten som väckt motionerna i ämnet — skulle ha intagit en annan hållning än i fjol?

Man kan därtill anföra alldeles särskilda skäl för att utskottsmajoriteten bör vidhålla sin fjolårsståndpunkt. Det förhöll sig nämligen så att de, som då segrade vid ärendets behandling i kamrarna, sinsemellan företrädde helt olika meningar. Åtskilliga av dem ville inte höra talas om restitution av bensinskatt över huvud taget till jordbrukarna. Andra voro mycket varma anhängare av den meningen att restitution borde utgå men ansågo, att frågan därom löstes lika snabbt, om riksdagen lät Kungl. Maj:t ta initiativet, ty då skulle Kungl. Maj:t se till att utredningen verkställdes så fort, att proposition komme på riksdagens bord redan under 1951. Åtskilliga av dem, som bildade majoriteten i kamrarna, hade kanske inte någon markerad uppfattning. Förhoppningarna hos dem av majoriteten som menade, att frågan skulle genom Kungl. Maj:ts försorg bringas till en mycket snabb lösning, ha väl numera kommit på skam. Här har nämligen tillsatts en utredning. Denna utredning har tillagts mycket omfattande, mycket känsliga och mycket svåra uppgifter. Den skall bland annat syssla med frågan om en omläggning av beskattningen av mo-

Om restitution av bensinskatt beträffande jordbrukets traktorer m. m.

torismen med tyngdpunkten lagd på fordonen, och, när det gäller dem, tar man sikte på en differentiering mycket olika den som för närvarande gäller. Jag tänker mig därför att en utredning, som skall klara dessa uppgifter, kommer att arbeta länge, och det finns i direktiven för utredningen inte någonting, som ger belägg för herr Sjödahls och hans meningsfränders uttalande i reservationen, enligt vilket reservanterna ha förutsatt, att det jämväl av riksdagen uttalade önskemålet om förtursbehandling av jordbrukets restitutionsproblem skulle komma att beaktas. Jag har i varje fall inte sett någonting därom i direktiven, och det skulle därför vara av intresse att erfar, huruvida departementschefen verkligen avsett att härvidlag tillmötesgå sina meningsfränder inom bevillningsutskottet.

För övrigt föreligger det en utomordentlig ovisshet, när det gäller dessa spørsmål. År 1948, när fråga var om en tilläggsbeskattning av motorismen, tog den kungl. propositionen sikte på dels en skärpt fordonsskatt och dels en skärpt bensinskatt. Då gjordes det emellertid en framstöt från socialdemokratiskt håll, där man hävdade, att fordonen borde lämnas i fred och bensinen i stället beskattas så mycket hårdare, och den ståndpunkten segrade både inom utskottet och i riksdagen. Enligt direktiven för den sittande utredningen går man in för en annan och motsatt uppläggning av skattespörsmålen. Man tar efter allt att döma sikte på en helt annan fördelning än den som godkändes år 1948. Det kan med så ovissa aspekter beträffande dessa spørsmål näppeligen fordras, att man skall låta en sådan fråga som den, vilken nu är aktuell i kamrarna, längre undanskjutas.

Denna fråga är inte heller någon nyhet i den mening, som herr Sjödahl ville göra gällande. I olika sammanhang har under årens lopp den uppfattningen hävdats, att en restitution av bensinskatten, när det gällt bensindrivna traktorer i jordbruket, vore befogad och påkallad. Man lyssnade emellertid inte till detta. Man förde ett mycket lösligt resone-

mang för att sabotera ett handlande i den riktningen ända till år 1948. Då blev man med ens på det klara med att man inte kunde fortsätta som dittills och låtsas som om restitutionsfrågan för jordbrukets vidkommande kunde skjutas åt sidan även i fortsättningen. Utan vidare undanflykter sade man resolut ifrån, att den tillfälliga bensinskatt på 27 öre, som då beslöts, skulle restitueras till jordbruket. Samtidigt skulle en utredning verkställas rörande frågan, huruvida även den ordinarie bensinskatten skulle restitueras. Och nu ligger det så till, herr Sjödahl, att den kommitté, som tillsattes år 1948, enhälligt kom till den uppfattningen, att en dylik restitution skulle äga rum. Detta spørsmål är således inte på något sätt nytt.

Ytterligare en omständighet, som gjort att denna fråga är brådskande, har berörts av herr Petrén. Det sades i höstas, att om inte bensinskatten restituerades till jordbruket skulle en omställning av jordbrukets traktorer komma att ske. Dessa traktorer ha som regel varit fotogendrivna, men under senare år har det importerats kanske 5 000 bensindrivna jordbrukstraktorer. Då menade de, som företråda utskottsmajoriteten, att om denna skatterestitution till jordbruket inte beviljades, komme det att bli en återgång till de fotogendrivna traktorerna. Dessa farhågor ha nu besannats. Såvitt man har kunnat utröna inom utskottet vidtagas nämligen i stor utsträckning åtgärder från jordbrukarnas sida för en omställning av traktorerna till fotogendrift. Det kan inte vara lämpligt att anpassningen inom jordbruket i förevarande hänseende skall få snedvridas på detta sätt, när det i alla fall ligger så till, såsom ofta framhållits, att de bensindrivna traktorerna äro effektivare i förhållande till bränsleåtgången. De äro vidare mera lättskötta och kräva endast hälften så mycket olja som de fotogendrivna traktorerna. De äro också mera hållbara än dessa senare.

Herr Sjödahl hävdade, att den nuvarande formen för restitution ledde till obilliga och orättvisa resultat och att

Om restitution av bensinskatt beträffande jordbrukets traktorer m. m.

den var bristfällig i olika avseenden. Ja, restitutionsförfarandet ombesörjes av statens jordbruksnämnd, och i bevillningsutskottets betänkande nr 66 för i följd finns intagen en redogörelse för hur restitutionen har verkat. Där i sägs bland annat, att beträffande ändamålen har statens jordbruksnämnd kunnat hänvisa de klagande till av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställda regler, vilkas tillämpning med några få, mindre betydelsefulla undantag icke vållat några svårigheter. Byråchefen Palmi, som främst uppbär ansvaret för denna jordbruksnämndens verksamhet, förklarade också inför utskottet — och hans uttalande finns redovisat i protokollet från kammardebatten — att han visserligen tillhört 1948 års kommitté och att han anslutit sig till de uppslag, som hade kommit till uttryck från kommitténs sida rörande tillvägagångssättet för restitutionen, men att han, allteftersom han hade fått vara med om att i praktiken omsätta de principer, efter vilka restitutionen faktiskt skett, kommit till den slutsatsen, att det nuvarande tillvägagångssättet var det bästa.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr FALK: Herr talman! Det är inte mycket att tillägga i denna debatt. Jag vill dock göra några randanmärkningar till det anförande, som herr Sjödahl höll i debattens början.

Herr Sjödahl försökte göra en historieskrivning över hur detta restitutionsförfarande tillkommit. Jag skall inte upprepa vad han sade, men det kanske kan tillåtas även mig att göra en beskrivning över utvecklingen på detta område.

Efter kriget var det en firma här i landet, som fick möjlighet att importera bensindrivna traktorer från England. Det var mycket stor brist på traktorer. Jordbrukarna ropade efter traktorer, och det fanns små möjligheter att importera. Denna importmöjlighet hälsades därför med stor tillfredsställelse. Traktorerna voro emellertid dyra i drift, eftersom det var skatt på bensinen. De kunde av den anledningen säljas endast

till de mindre jordbrukarna, som inte hade så stor åtgång på drivmedel. Så kom tilläggsskatten, och i och med detta stod det klart, att det skulle bli alldeles omöjligt att sälja några fler bensindrivna traktorer och inte heller möjligt att driva de redan inköpta. Bevillningsutskottet förordade då restitution av tilläggsskatten, men samtidigt begärde utskottet en utredning, som skulle utreda frågan om restitution av bensin till jordbruks- och trädgårdsskötsel. Utskottet skrev tydligt, att huruvida restitutionen skulle avse endast tilläggsskatten eller hela skatten lämnade utskottet i detta sammanhang öppet. Reservanterna i bevillningsutskottet göra emellertid gällande, att riksdagen aldrig har utlovat någon restitution av hela skatten. Detta gör denna fråga till en helt ny principfråga. Jag tillät mig i följd läsa upp vad utskottet skrev år 1948, och om ledamöterna vilja gå tillbaka till detta referat, skall det visa sig att inte någon, som kan tyda vanlig skrift, skall kunna finna annat än att i utskottets uttalande ligger en antydning om att hela skatten borde restitueras. Det gavs inte några bestämda löften, men hela skrivningen var så pass välvillig, att man inte kunde få någon annan uppfattning än att detta var meningen.

Bolagets försäljare utnyttjade också denna skrivning till att föra propaganda bland bönderna och säga att riksdagen begärt en utredning, därvid riksdagen skrivit på ett sådant sätt, att det vore meningen att inte bara tilläggsskatten skulle restitueras utan hela skatten. Försäljningen ökade på grund av denna propaganda ganska kraftigt under år 1949. Sedan kom Kungl. Maj:ts proposition, och det blev klart, att någon restitution av bensinskatten icke skulle ske efter den 1 januari 1951 men att i stället grundskatten skulle höjas från 18 till 25 öre. Därmed upphörde som genom ett trollslag nästan all försäljning av bensintraktorer. Bolaget fick försöka få till stånd en import av fotogendrivna traktorer i stället. Jag befarade då, att om restitution inte skulle ske efter den 1 januari 1951 bönderna av driftsekono-

Om restitution av bensinskatt beträffande jordbrukets traktorer m. m.

miska skäl skulle bli tvingade att göra om sina bensindrivna traktorer till fotogendrift, och det ansåg jag vara en olycklig utveckling. Jag skall inte upprepa vad som sagts om bensintraktorernas fördelar. En omställning av traktorerna är olycklig av den orsaken, att den kostar mycket pengar och drar mycket arbetskraft och material. Effekten blir sämre, och bönderna få alltså ett sämre redskap till hjälp i jordbruket.

Reservanterna sade i fjol, att de inte trodde på någon omställning av fotogentraktorer till bensintraktorer. I dag ha vi belägg för att en sådan omläggning sker, då varenda verkstad, som sålt dessa bensintraktorer, är fullbelagd med order om omändringar av traktorerna till fotogendrift. Dessa omändringar tillgå på det sättet, att det sker en omborrning, så att man får större cylindervolym och minskad kompression, och man sätter också dit en förvärmare. Allt detta kostar omkring 1 000 kronor, och då får man en traktor, som inte är ett dugg bättre än den gamla. Det betyder, att om alla bensintraktorer i landet skulle omändras, skulle det bli en kostnad på 5 miljoner kronor till inte någon som helst nytta.

Detta är en av de avgörande orsakerna till att jag även i dag, trots riksdagens beslut i fjol, biträder majoritetens förslag, att vi skola besluta om restitution för att hindra denna verkligt ineffektiva investering.

Herr Sjödahl talade så mycket om riksdagsmajoriteten i fjol. Herr Velander har redan redogjort för hur den tillkom. Herr Sjödahl vet lika väl som jag att det inom utskottet var flera socialdemokrater än jag som ansågo att restitution borde ske, men för att få så många reservanter som möjligt använde utskottet det vanliga tricket att skriva på detta välvilliga sätt. Utskottet skrev bland annat, att det skulle ske en snabbutredning angående restitution av skatt på bensin till jordbrukets bensindrivna traktorer, och det sades att den skulle gå så fort, att ett förslag skulle kunna framläggas redan vid detta års riksdag. Det skulle därför vara onödigt att redan då fatta ett

beslut. Efter utredning finge Kungl. Maj:t ta ställning till utredningens förslag, och vi kunde på det sättet få litet bättre överblick över det hela.

I dagens läge kunna vi inte förvänta något förslag vare sig till 1951 eller 1952 års riksdag på denna punkt. Den oerhört stora fråga, som här tagits upp till utredning, omfattar hela beskattningskomplexet på detta område, och någon utredning angående jordbrukets restitutionsfråga kan inte gärna upptagas förrän utredningen får visa, om man inte kan komma fram den andra vägen, så att en restitution blir överflödigt. När den tiden är inne, har utvecklingen fortskridit. Då ha jordbrukarna gjort om sina bensintraktorer och övergått till fotogendrift, och arbetarna i verkstäderna ha uppehållit sig med detta fullständigt onyttiga arbete att omändra dessa traktorer. Bönderna ha fått kosta på mycket pengar, och de ha fått sämre redskap.

Det är dessa skäl som göra att jag — trots att det strider mot all tradition att besluta i en sak, där man nyss har begärt en utredning — yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr HEÜMAN: Herr talman! De uppgifter, som herr Petrén ansåg sig böra ge kammaren på nytt, liksom de uppgifter, som herr Falk och även i viss utsträckning herr Velander lämnat, äro sådana uppgifter, som kammaren fick vid behandlingen av samma ärende i december månad i fjol. Det är således icke någonting nytt, som har kommit fram på detta område. Riksdagen hade tillgång till dessa uppgifter, men intog trots detta den ställning som den gjorde vid detta tillfälle.

Herr Petrén och även herr Velander förklarade, att man kunde vänta sig, att utredningen på detta speciella område inte skulle bli så skyndsam som man hade hoppats. Jag får lov att säga att jag skulle också beklaga, om så skulle bli fallet, och jag vill passa på att säga till finansministern, som är närvarande, att han, om han ser några möjligheter att påskynda utredningen, bör ta hänsyn till riksdagens önskan i det avseendet.

Om restitution av bensinskatt beträffande jordbrukets traktorer m. m.

Herr Niklasson sade, att om man skulle gå på bifall till utskottets förslag, skulle detta inte på något sätt behöva förrycka utredningen och dess resultat. Till det vill jag säga vad jag sade i höstas, att riksdagen ju inte brukar fatta beslut i en sakfråga, som ligger under utredning. Om man fattar beslut i en sakfråga, måste det ändock ha en viss inverkan på utredningens resultat.

Herr Velander var inne på frågan om tillämpningen av restitutionen, och han sade att det fanns belägg för att denna skett på ett något så när tillfredsställande sätt. Till detta skulle jag vilja säga, att det restitutionsförfarande, som tillämpades förra året och tidigare, från första början byggde på ransonerings-systemet, och när detta bortföll, blev förfarandet litet mera splittrat och svårbedömligt. Vi kunna konstatera, att de sakkunniga, som utrett denna fråga, inte ansågo sig kunna ansluta sig till den tillämpning som hade förekommit på detta område. De ansågo inte att denna restitution skedde på ett tillfredsställande sätt. Jag skall åberopa ett vittne på den saken från andra kammaren, nämligen herr Nilsson i Svalöv, som fälde följande yttrande, som jag ber att få citera: »Jag har sagt och medger, att kontrollen kräver ett visst arbete och i vissa fall inte kan bli fullt tillfredsställande, vilket i allmänhet är fallet när det är fråga om kontrollåtgärder.» Herr Velander omvittnade också själv i höstas, att systemet inte var så alldeles tillfredsställande, men han nöjde sig med att säga, att det var »någorlunda tillfredsställande».

När herr Velander hänvisar till byråchefen Palmi, skall jag be att få upprepa vad jag sade förra året. Byråchefen Palmi var själv mycket tveksam på denna punkt. Han stack i handen på oss ett formulär, som jag har här och som jag har gömt sedan i höstas. Det innehåller elva punkter, där jordbrukarna ha att lämna redovisning. Byråchefen Palmi sade vid det tillfället, att i fråga om punkterna 1 och 9 gick man efter vissa normer i tillämpningen, som man inte kunde garantera voro fullt tillfredsställande, men då

det gällde punkterna 10 och 15 fick man handla efter råd och läglighet. När man får ett sådant besked av den man, som ingående sysslat med dessa ting, har man rätt att fråga sig, om det är ett tillfredsställande system som tillämpas när det gäller denna restitution. Utskottets majoritet har f. ö. både förra året och i år själv begärt en förnyad utredning även beträffande tillämpningen av restitutionen.

En sak, som påtalades i höstas men som inte påtalats i debatten i dag, åtminstone inte i denna kammare, är den särställning som jordbrukarna kommit att intaga i förhållande till andra yrkesutövare. Det är dock så, att bensen användes på många andra områden utan att det sker i samband med körning på väg. Det är inte bara jordbruket som använder dylik bensen. Inom industrien, skogsbruket och försvarsväsendet och i kommunerna ute i landet användas stora mängder bensen, som inte förbrukas för körning på väg och som också borde restitueras. Jag kan inte finna att vissa grupper böra intaga någon särställning i detta fall, utan om man kan få till stånd ett system, där alla behandlas lika, är det naturligtvis det riktiga.

På tal om systemets tillämpning vill jag framhålla, att det tidigare endast kunnat bli tal om att bevilja restitution för cirka 5 000 jordbrukare, men om vi i dag besluta om restitution, skola vi inte glömma, att det inte är fråga om 5 000 restitutionsfall utan bortåt 50 000. Detta måste medföra att organisationen blir en helt annan och mera omfattande när det gäller detta system, som man på alla håll faktiskt konstaterat inte är tillfredsställande.

Herr Falk menade, att det skulle ha skett något slags principiell förändring i fråga om ställningstagandet från vissa utskottsledamöters sida, och han hänvisade till att utskottet tidigare uttalat, att frågan huruvida restitutionen skulle tillämpas inte bara i fråga om tilläggs-skatten utan även i fråga om den ordinarie skatten av utskottet lämnades öppen. Ett sådant uttalande kan inte vara ett uttalande i princip från utskot-

Om restitution av bensinskatt beträffande jordbrukets traktorer m. m.

tets sida. Det har nog inte skett någon som helst principförändring från de ledamöters sida, som nu liksom föregående år stå för reservationen.

Herr Falk talade också om att beslutet i höstas medfört, att jordbrukarna nu hade börjat begära omställningar av sina traktorer från bensin- till fotogenmotorer, och han menade att det är ett sätt att slösa med arbetskraft och investeringar. Men det är väl dock så, herr Falk, att om riksdagen beslutar bifalla utskottets förslag, kommer det inte att bli någon omställning av 5 000 traktorer, utan det blir en omställning av ungefär 50 000 traktorer, och det förhållandet kommer, efter vad jag kan förstå, att leda till att ännu mera arbetskraft och ännu större investeringar tas g i anspråk på detta område.

Med vad jag sagt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr VELANDER (kort genmäle): Herr talman! Det var måhända något missförstånd från herr Heümans sida, när han talade om att bensinskatte-restitutionen är knuten till bensinransoneringen. Så var det ju tidigare, men den ordningen gäller som bekant inte efter 1950 års ingång och sålunda inte heller för närvarande. Restitutionen för senare halvåret 1950 har förresten börjat behandlas just i dagarna, och arbetet därmed kommer alltså att fortsätta.

Jag är inte på det klara med, att omdömet rörande min inställning till tillvägagångssättet för restitutionen var så alldeles riktigt. I första kammarens protokoll för den 6 december kan man i ett mitt anförande finna någonting om att systemet kanske inte har blivit fullkomligt; det vore för mycket sagt. Men det har undan för undan förbättrats, och i dagens läge anser man, att det fungerar rätt så oklanderligt. I samma protokoll läses också, att om det tillämpade systemet sålunda är rätt bra och kan ytterligare förbättras, så måste det vara oriktigt att inlåta sig på en sådan ordning att man skall avbryta tillämpningen av

detta system och följaktligen komma i det läget, att man inte kan samla ytterligare erfarenheter till fullkommande av systemet.

Herr Heüman finner det inkonsekvent av mig liksom av alla andra, som företräda den mening jag har, att påyrka en utredning, samtidigt som vi önska en omedelbar restitution. Herr Heüman har dock själv påpekat, att spörsmålet om restitution av bensinskatt är aktuellt även när det gäller användning av bensin för andra ändamål än till bensindrivna traktorer inom jordbruket, och vi finna det naturligt, att utredning i det hänseendet sker och att därvid den frågan hålles öppen, huruvida det nuvarande systemet för restitution, när det gäller jordbrukets bensindrivna traktorer, kan ersättas av något annat och bättre.

Herr HEÜMAN (kort genmäle): Herr talman! Jag tyckte att jag uttryckte mig ganska tydligt, då jag började mitt anförande. Jag sade att restitutionssystemet från början kopplats in på ransoneringsystemet, men jag yttrade mig inte närmare om hur det tillgätt.

Vad jag i kväll sagt beträffande herr Velanders eget omdöme om detta system måste så vitt jag förstår vara riktigt. Herr Velander och jag hade ju ett replikskifte i denna fråga förra året, och han stod vid sidan om mig när jag konstaterade att han i viss utsträckning hade modifierat sin uppfattning rörande tillämpningen av systemet. Jag har sedan inte undersökt, om vid justeringen av protokollet herr Velanders yttrande i den delen kommit bort, men han hade ingen anmärkning att göra under debatten, när han stod vid sidan om mig och jag påpekade detta hans uttalande.

Herr Velander framhöll vidare att det skulle vara olämpligt att avbryta detta restitutionsförfarande nu, då man vunnit en del erfarenheter och kan bygga vidare och fullkomna systemet. Men det var ju dock under krisförhållanden som detta system uppbyggdes — det stod i samband med de åtgärder vi måste vid-

Om restitution av bensinskatt beträffande jordbrukets traktorer m. m.

taga i fråga om höjningen av bensinskatten. Och när man kommit ut ur dessa krisförhållanden, finns det enligt min mening ingen anledning att upprätthålla detta system bara av den anledningen att man önskar fullkomna det för ett framtida utnyttjande i en eventuell ny krissituation.

När jag berörde reservanternas förslag om en utredning, skedde det därför att de efter vad jag kan förstå avse att denna utredning skulle gälla även systemet vid tillämpning av en eventuell ransonering.

Herr NILZON, IVAR: Herr talman! Herr Falk började sitt anförande med att säga, att det nog inte var så mycket att tillägga i denna debatt. Nu är det givetvis ännu mindre som återstår att säga, men jag vill dock som motionär i frågan uttala min tillfredsställelse över att utskottets majoritet behandlat motionen så välvilligt, och jag uttrycker förhoppningen, att kammaren skall visa sig lika välvillig.

Anledningen till att vi avlämnat denna motion är, såsom här redan påpekats, att sedan den extra bensinskatten togs bort jordbrukarna inte ha någon som helst rätt till restitution för den bensin de använda till sina traktorer, trots att den ordinarie skatten höjts från 18 till 25 öre. Här har framhållits, att någon utfästelse aldrig gjorts om restitution av den ordinarie bensinskatten, och det är möjligt att detta är riktigt. Men det avgörande för jordbruket i denna fråga är naturligtvis inte bensinskattens benämning — antingen den kallas ordinarie eller extra skatt — utan skattens storlek. Och enligt motionärernas uppfattning är en bensinskatt på 25 öre så pass hög, att den motverkar en sund rationalisering inom jordbruket.

Jag skall inte närmare ingå på dessa frågor, eftersom de här blivit belysta av flera talare. Redan i motionen ha vi påpekat bensintraktorns överlägsenhet över fotogentraktorn. Bensindriften medför högre effekt och är på så sätt arbets-

besparande, och bensintraktorn är mera lättskött än fotogentraktorn.

Vi motionärer ha den uppfattningen, att en mera allmän övergång till bensindriften skulle vara fördelaktig, men med den nuvarande höga bensinbeskattningen föreligger risk att utvecklingen, såsom redan påpekats, ledes in på fel spår. Nu befintliga bensintraktorer komma måhända att utbytas mot fotogentraktorer, och en sådan utveckling skulle enligt vår mening vara ofördelaktig såväl ur privat- som ur national-ekonomisk synpunkt.

Bensinskatten skall nu enligt hittills gällande principer användas till kostnaderna för vägväsendet. Under sådana förhållanden borde det inte finnas något att invända mot att skatten för den bensin, som användes i jordbruksdriften, återbäres till jordbruket.

De som undertecknat reservationen nr II) ha ju inte velat biträda utskottets beslut av hänsyn till den pågående utredningen. Man befarar att jordbruket skall komma i en särskilt gynnad ställning gent emot andra näringsgrenar, som också kunna anses berättigade till återbäring. Motionärerna anse givetvis att även andra grupper än jordbrukarna böra erhålla återbäring, i den mån detta kan anses berättigat. Däremot betrakta vi inte den pågående utredningen som något hinder för att jordbruket även detta år erhåller restitution; det är ju inte här fråga om någon nyhet, utan restitution på den extra skatten har tidigare förekommit. Och om en återbäring inte kommer till stånd, föreligger den risk som jag förut påpekat, att utvecklingen ledes in på felaktiga banor. Och att detta ur samhällsekonomisk synpunkt inte kan vara lyckligt har redan påpekats.

Herr Velander sade, att han inte ämnade yrka bifall till reservationen nr I), och det är väl då inte mycket att tillägga om den. För min del skulle jag givetvis inte ha något emot att hela skatten återbäres. Motionärerna ha givetvis betraktat den här ifrågasatta restitutionen som ett provisorium till dess den pågående utredningen blivit klar. Vi ha

Om restitution av bensinskatt beträffande jordbrukets traktorer m. m.

med vår motion inte velat ta ställning till hela det spörsmål, som rullar upp sig då denna fråga skall utredas.

Självfallet ha vi inte tagit ställning till hur stor del av bensinskatten som skall återbäras till jordbruket. Det är möjligt att man, som herr Petré framhöll, måste räkna med att inte hela bensinskatten kan återbäras, därför att även traktorerna i någon mindre utsträckning användas på vägarna. För att också denna synpunkt skulle bli tillgodosedd, ha vi i vår motion påyrkat, att restitution av skatten tills vidare skulle utgå endast med 20 öre.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! När man suttit och lyssnat till den långa raden av företrädare för utskottsmajoriteten, har man kunnat konstatera att denna debatt helt enkelt är en återupprepning av den diskussion i frågan, som vi förde här i kammaren i december. Något nytt har jag inte kunnat finna i dagens debatt; samma tekniska entusiasm har blommat och — så vitt jag kunnat finna — nu liksom i höstas egentligen blommat litet för yvigt. Jag skall därför inte ingå på något hemöförfattande av dessa synpunkter — det hade vi ju tillfälle att göra i december — utan vill bara i all korthet framlägga de synpunkter, som enligt min mening tala för ett bifall till reservationen.

Det är här fråga om att ge jordbruket en förmån, som det icke tidigare haft. En ordinarie bensinskatt har utgått i många år, men någon restitution har aldrig lämnats. Nu vill utskottsmajoriteten att en sådan restitution skall ges utan att man avvaktar resultatet av den pågående utredningen. Det betyder att man på rak arm vill minska statsinkomsterna med mellan 1 och 2 miljoner kronor.

Till herr Velander måste jag säga, att det för en högerman ju inte borde vara så osmakligt, om man nu kunde avveckla den administrativa apparat som måst byggas upp för återbäring av den extra bensinskatten. Jag trodde att man på

det hållet gärna begagnade varje tillfälle att om möjligt minska statstjänstemännens antal.

Frågan om man skall restituera den ordinarie bensinskatten är emellertid ett helt nytt spörsmål, där riksdagen aldrig fattat något beslut. Hela frågan om bilbeskattningen befinner sig, såsom här har sagts, för närvarande under utredning, och det är väl ändå uppenbart att det skulle vara ganska meningslöst att nu fatta beslut om en ny ordning och övergå till en helt ny princip — att återbära även den ordinarie bensinskatten — utan att se frågan i sitt större sammanhang. Resultatet av den pågående utredningen bör därför avvaktas, och det kan inte vara något fel, eftersom det här icke gäller att bevara åt jordbruket en förmån, som det tidigare haft, utan rör sig om en ny sak.

Man har frågat mig hur snabbt den pågående utredningen kan bli klar. Frågorna om bilbeskattningsstrukturen och om restitutionen hänga ju samman, och det ligger i sakens natur, att utredningen måste ta sin tid, men jag har för min del här som eljest eftersträvat att ge utredningen en så praktisk utformning som möjligt för att den skall kunna komma till resultat utan dröjsmål.

Det är väl bara en from önskan eller en alltför sangvinisk tro, när utskottsmajoriteten säger att en återbäring nu av fyra femtedelar av den ordinarie bensinskatten icke skulle komma att föregripa utredningen.

Enligt mitt sätt att se äro skälen för avslag på motionerna i denna fråga starkare nu än de som förelågo i december.

Herr **VELANDER** (kort genmäle): Herr talman! Herr statsrådet började med att säga, att han skulle framlägga de skäl, som talade för att man inte borde följa utskottsmajoritetens utan reservanternas linje. I det hänseendet angav statsrådet dock endast ett skäl, och det var att jordbruket genom den av utskottsmajoriteten åsyftade anordningen skulle tillföras en förmån, som det tidi-

Om restitution av bensinskatt beträffande jordbrukets traktorer m. m.

gare inte haft, en förmån som skulle kosta mellan 1 och 2 miljoner kronor.

Men herr statsrådet har väl varit ense med oss andra därom att beskattningen av motorismen inte skall bli någon budgetregulator. Vi ha väl också varit ense om att motorismen inte skall belastas med skatt för någonting annat eller mera än som är betingat av dess slitning av de allmänna vägarna, och man har väl då också menat, att bensindrivna traktorer använda i jordbruket inte ha med väglitningen att skaffa.

Herr statsrådet nämnde något om att jag såsom högerman väl var intresserad av att den administrativa apparaten inte blev vidlyftigare än den behöver vara. Ja, om herr statsrådet kan presentera en ordning, där man inte behöver räkna med någon administrativ apparat för att skipa rättvisa i här avsett fall, är jag givetvis beredd att acceptera den ordningen, om den inte medför några alltför allvarliga olägenheter. Den nuvarande ordningen är dock inte så särskilt dyrbar; enligt vad som beräknats utgör kostnaden maximalt 5 kronor 50 öre per restitutionsfall. Också detta är naturligtvis pengar, men man får å andra sidan beakta att syftet är berättigat och måste tillgodoses.

Herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Jag tyckte att herr Nilzon alldeles nyss yttrade, att det dock fanns någon förbindelse mellan jordbrukets traktorer och vägarna. Därför kanske herr Velander kan göra upp med herr Nilzon om den tvistefrågan.

Min tanke har aldrig varit annat än att dessa pengar skulle gå till vägunderhållet, och jag anser att vägarna kunna behöva dessa pengar.

Till sist vill jag bara säga, att det är förunderligt hur många skäl herr Velander kan finna för att slippa ifrån att minska statstjänstemännens antal!

Herr **VELANDER** (kort genmäle): Herr talman! Herr statsrådet menade, att det måste finnas något samband mellan jordbrukets traktorer och de allmänna

vägarna och att det därför kanske inte kan bli fråga om någon fullständig restitution av bensinskatt. Ja, det är väl just den synpunkten som utgör cruxet vid den nuvarande ordningen för restitutionen och som väl även i fortsättningen kommer att vara det. Man har dock vid tillämpningen av normerna för det nuvarande restitutionssystemet kommit fram till sådana resultat, att det inte ansetts möjligt för traktorernas ägare att erhålla någon restitution av bensinskatt i sådana fall eller i den mån, traktorerna begagnat de allmänna vägarna.

Herr **FALK**: Herr talman! Herr Heüman förde här ett resonemang med utgångspunkt från reservanternas uttalande, att jordbrukarna skulle komma i en särställning gent emot alla andra, om de skulle få restitution. Jag vill bara i all stillhet påminna kammaren om att skatt redan nu restitueras i en hel del fall; förutom till fiskarena utgår restitution till flyget, till tåg som framföres på järnväg, när det gäller bensin för tekniskt bruk o. s. v. Restitutionsförfarandet är alltså inte någonting främmande för oss här i riksdagen.

Statsrådet Sköld var också inne på linjen att restitution av den ordinarie skatten skulle vara en helt ny princip. Jag kan för min del inte tolka detta på annat sätt än som ett ganska tydligt utslag av argumentnöd och en lek med ord. Om skatten kallas tilläggsskatt eller ordinarie skatt har ur jordbrukarnas, konsumenternas, synpunkt ingen betydelse, utan det avgörande är skattens storlek.

Nu har skatten stigit från 18 till 25 öre, och denna fråga har därigenom blivit betydligt mera aktuell än tidigare. Sådant som läget nu är komma jordbrukarna helt att överge bensindriften, och vill man ta den konsekvensen så à la bonne heure, men då skall man säga rent ut, att man önskar fotogendrift för traktorerna vid jordbruket.

Bensintraktorernas användning på vägarna förefaller mig också vara ett tämligen långsökt argument. Vad gör det staten om man kör på vägarna med foto-

Om restitution av bensinskatt beträffande jordbrukets traktorer m. m.

gendrivna traktorer i stället för bensindrivna? Vägarna slitas väl lika mycket i bägge fallen. Men kör man med fotogen, betalas inte ett öre i skatt, medan bensindriften i varje fall ger en skatt på 5 öre.

Det talas om höga administrationskostnader. Vi redovisade i höstas, att kostnaden var ungefär 5 kronor per ansökan. Om restitutionen bara blir 20 öre, kommer staten uppenbarligen att få en ganska stor vinst på detta. I förra årets jordbrukskalkyl räknades med att det skulle åtgå 9 miljoner liter som drivbensin och ungefär lika mycket som startbensin, medan den bensinmängd, som under förra året var föremål för restitution, uppgick till 6 miljoner liter. Där betalade jordbrukarna alltså bensinskatt på 3 miljoner liter, något som täcker en stor del av administrationskostnaderna.

Att jag har gått med på de 5 örena i skatt, fastän jag i princip anser att jordbrukarna böra få hela skatten restituerad, beror närmast på att man därmed skulle förhindra en omställning till fotogendrift. Nu säger herr Heüman att det är lika farligt, om jordbrukarna gå den andra vägen och omställa sina fotogentraktorer till bensindrifft. Nej, faran är inte på långt när så stor i det fallet, ty bensinen kostar 5 öre mera än fotogenerna, och om man därtill lägger de 5 örena i skatt på bensinen, blir skillnaden 10 öre. Går utskottsmajoritetens förslag igenom, få alltså ägarna av bensintraktorer betala 10 öre mera per liter för sina drivmedel än ägarna av fotogentraktorer, och under sådana förhållanden komma nog ägarna av fotogentraktorer att fråga sig mer än en gång, om det är lämpligt att övergå till bensindrifft och betala 10 öre mera för varje liter drivmedel.

Det tycks förhålla sig så, att kostnaden för omändring från fotogen- till bensindrifft är bara en liten del av kostnaden för omändring från bensin- till fotogendrift. Har jag en fotogentruktor, kan jag för ett par, tre hundra kronor ställa om den för bensindrifft, och jag får då en ökning av effekten med ungefär en femtedel av antalet hästkrafter. För en mycket ringa penning får jag med andra ord en bättre och starkare traktor.

Men just med tanke på det argument som framfördes i höstas, att en omställning från fotogen- till bensindrifft skulle vara synnerligen farlig, har jag funnit det vara en lämplig avvägning att uttaga de 5 örena i bensinskatt. På det sättet bromsar och hindrar man en omställning från fotogen- till bensindrifft.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr HEÜMAN: Herr talman! Herr Falk påstår att detta inte är någon ny fråga, men han måste väl ändå erkänna att det i viss mån är ett nytt spørsmål som här har förelagts riksdagen. Ty det har väl aldrig tidigare sedan bensinskatten infördes — om jag inte minns fel, skedde det år 1922 — varit på tal att riksdagen skulle besluta att befria jordbrukarna från den ordinarie bensinskatten. Den frågan har ju aktualiserats på senare tid, och även om den har varit på tal tidigare, kan man väl inte komma ifrån att det är någonting i sak nytt som riksdagen nu har att besluta om.

När jag polemiserade mot herr Falk angående omställningsproblemet, berodde det på att han fann det oriktigt att nu offra arbetskraft och investeringar på att bygga om 5 000 traktorer från bensin- till fotogendrift. Ty om vi bifalla utskottets yrkande i dag, blir det inte bara fråga om att omställa 5 000 traktorer, utan kanske 50 000 traktorer, och det kommer självfallet att ta i anspråk ännu mera arbetskraft och investeringar.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Olsson i Gävle m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Om beredskapslagstiftning mot samhällsfarlig verksamhet.

Herr *Sjödahl* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Olsson* i Gävle m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser, samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 70.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner angående avveckling av s. k. clearing-kassor m. m.; och

nr 11, i anledning av väckt motion om ändrad lönegradsplacering för de hos kamrarna anställda postvaktmästarna.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om beredskapslagstiftning mot samhällsfarlig verksamhet.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner om beredande av vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 1 i första kammaren av herr *Andrén* m. fl. och nr 4 i andra kammaren av herr *Hjalmarson* m. fl. I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning angående beredskapslagstiftning, avsedd att vid krig eller krigsfara skapa vidgade möjligheter att ingripa mot verksamhet, som hotade rikets yttre eller inre säkerhet, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet anfört bland annat:

»Enligt vad utskottet inhämtat pågår sedan hösten 1950 inom Kungl. Maj:ts kansli under ledning av chefen för inrikesdepartementet ett omfattande arbete med planläggning av olika åtgärder, som kunna bli erforderliga vid krig eller i ett beredskapsläge. Utredningsarbetet tager i första hand sikte på de olika organisatoriska problem, som här uppstålla sig. Hit höra bl. a. förvaltningens arbetsformer under krig. Vidare förbereder man vittgående åtgärder till skydd mot sabotage m. m. Härjämte pågår även arbete med utarbetande av sådana lagar och författningar i övrigt, som kunna komma att behövas. Skilda bestämmelser förberedas för krig och för beredskapsläge. Lagstiftningsarbetet omfattar bl. a. sådana ämnen som domstolarnas verksamhet, straffverkställigheten, vissa tvångsmedel m. m., allt i händelse av krig eller krigsfara.

Enligt utskottets mening måste man hälsa det igångsatta utredningsarbetet med den största tillfredsställelse. Med den försämring som det världspolitiska läget de senare åren undergått har man tyvärr att räkna med som en praktisk möjlighet att vårt land kan komma att bli indraget i krigiska förvecklingar eller att i vart fall landets säkerhet kan bli hotad. Såsom nära nog samtliga remissinstanser framhållit, är

Om beredskapslagstiftning mot samhällsfarlig verksamhet.

det under sådana förhållanden angeläget att de lagstiftnings- och andra åtgärder, som för sådana fall bliva erforderliga, redan nu förberedas.

Med hänsyn till det omfattande utredningsarbete som pågår finnes enligt utskottets mening icke anledning för riksdagen att göra framställning i ämnet hos Kungl. Maj:t. Vad lagstiftningsarbetet angår torde det ligga i sakens natur att vissa av de lagar, som taga sikte på myndigheternas verksamhet i krig eller vid krigsfara, icke lämpligen kunna framläggas för riksdagens prövning förrän i ett läge, då ett omedelbart behov av denna lagstiftning bedömes kunna när som helst uppkomma. Under sådana förhållanden och då det här gäller betydelsefulla intresseavvägningar och andra problem, som behöva skärskådas från alla synpunkter, är det enligt utskottets mening önskvärt och lämpligt att under det fortsatta utredningsarbetet samråd äger rum med företrädare för de olika demokratiska partierna.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att föresvarande motioner, I:1 och II:4, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Herr ANDREN: Herr talman! Vid denna sena timme skall jag försöka fatta mig kort, men som en av motionärerna i det ärende som nu föreligger till behandling skall jag i alla fall be att få säga några ord.

Vi ha väl alla våra minnen från krigsåren, och kanske en och annan av oss har erfarenhet av den lagstiftning, som förekom då och som gav myndigheterna möjlighet att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets inre eller yttre säkerhet. Utskottsutlåtandet redovisar på ett förtjänstfullt sätt dels den lagstiftning i dessa ärenden, som rådde under krigsåren, och dels den lagstiftning som finns för närvarande och som skall kunna bereda ett — låt vara försvagat — skydd i samma avseenden som krigsårens lagstiftning avsåg.

Jag tror vi måste säga oss, att krigsårens lagstiftning icke i alla avseenden

var tillfredsställande. Å ena sidan gav den inte alltid ett fullt effektivt skydd för rikets inre och yttre säkerhet, i den mån som det över huvud taget är möjligt att på lagstiftningens väg nå ett sådant skydd; å andra sidan tror jag att man måste säga sig, att medborgarnas berättigade frihets- och rättskrav inte heller på alla punkter blevo på ett tillfredsställande sätt tillvaratagna. Själv opponerade jag mig vid olika tillfällen inte minst mot de avspeglingar som hela denna lagstiftning fick på tryckfrihetens område. En lärdom tror jag i alla fall att vi kunna vara ense om från krigsåren, och det är att en lagstiftning av den djupt ingripande karaktär, som en sådan lagstiftning måste få, icke får bli en improvisation.

Det är också med hänsyn därtill, som en rad motionärer ha föreslagit, att vi redan nu skulle sätta i gång med förberedelsearbetet för att få fram en bättre lagstiftning att användas i en situation, som mer eller mindre kan påminna om den som vi hade under det senaste världskriget. Jag tror också, att vi tillsammans med några få undantag skulle kunna enas om vissa vägledande principer för en sådan lagstiftning. Först och främst måste man iakttaga rikets säkerhet, och sedan måste man se till, att individens rättssäkerhet icke tar mer skada än vad som kan vara motiverat av den första synpunkten.

Det allvarliga utrikespolitiska läge, vari hela världen för närvarande befinner sig, har tyvärr på nytt aktualiserat detta problem. Vi stå återigen inför kravet att vidtaga de nödiga beredskapsåtgärderna, och det är, som sagt, med hänsyn därtill som den motion har väckts, som nu föreligger till behandling. Vi ha med andra ord begärt en utredning, som på en gång tillgodoser säkerhetssynpunkterna för riket och medborgarnas skäligen krav på rättssäkerhet och frihet. Och vi vilja att denna utredning icke skall gå i improvisationens och förhastandets tecken, utan att den skall ske med nödig sinnesro och den vanliga svenska grundligheten.

Första lagutskottet är i princip välvil-

Om beredskapslagstiftning mot samhällsfarlig verksamhet.

ligt inställt till denna motion. Sällan har ett avslag så mycket liknat ett bifall som denna gång har varit fallet. Men första lagutskottet konstaterar, att Kungl. Maj:ts kansli är sysselsatt med den begärda utredningen. Jag måste tillägga, att vi motionärer tyvärr inte hade reda på det. Jag vill ge inrikesministern en eloge för att han tagit upp dessa viktiga problem till behandling, men till denna eloge vill jag foga den anmärkningen, att när det gäller en utredning av detta betydelsefulla slag, hade det varit rimligt, att allmänheten hade fått bli bekant med det utredningsarbete som sålunda pågår i Kungl. Maj:ts kansli. Jag tror att redan vetskapen om att en sådan utredning företagits skulle ha givit många svenska medborgare en ökad tillförsikt till regeringens framsynthet och kanske också en större optimism inför den svåra situation, vari vi lätt kunna råka.

Första lagutskottet begär nu, att den utredning som på så sätt redan är i gång skall äga rum i samråd med företrädare för de olika demokratiska partierna. Jag måste säga, att jag finner detta krav i hög grad motiverat. Vi måste ju i alla fall räkna med att den lagstiftning, som framgår ur detta arbete, kanske en gång måste antagas i mycket forcerat tempo. Under sådana förhållanden är det naturligtvis mer än annars motiverat, att de demokratiska partierna ha fått delta redan i förberedelsearbetet.

Vad jag personligen kanske mest saknar i lagutskottets utlåtande är ett uttalande om att rättssäkerheten och de nödvändiga medborgerliga fri- och rättigheterna icke få åsidosättas. Denna synpunkt spelar en stor roll i den motion, vars talan jag här för, men i utskottsutlåtandet har den synpunkten kommit bort, och med den erfarenhet vi gjort under senaste världskriget tror jag att man måste säga sig, att denna synpunkt är väsentlig icke minst under krigstid. Den är väsentlig för den nationella sammanhållningens, för den nationella väkenhetens och för den nationella offerviljans skull. Statsmakternas förtroende till medborgarna — till de rättsinnade medborgarna — är den grund, varpå i

sin tur medborgarnas förtroende för statsmakterna måste bygga, och detta förtroende ger oss alla ökade möjligheter att hålla ut och att uthärda de stora vanskligheter och de svåra påfrestningar som ett krig måste innebära.

Herr ÖHMAN: Herr talman! Trots att jag icke är motionär i denna fråga, tillåter jag mig ändå att anföra några synpunkter på ärendet, ty det är enligt min mening så, att riksdagen nu har att taga ställning till något som i flera avseenden förefaller tämligen märkligt, för att inte säga uppseendeväckande. Jag syftar då inte så mycket på högermotionen — det är en gammal bekant — utan mera på det som meddelas i utskottsutlåtandet, och jag vill taga tillfället i akt att rikta kammararens uppmärksamhet på några saker som där komma i dagen.

För det första vill jag erinra om att såväl remissinstanserna som utskottet och motionärerna ge ett påfallande enstämmigt uttryck åt den meningen, att faran för krig är omedelbar och överhängande. Jag skall inte här gå in på att granska, hur mycket av krigshysteri och hur mycket av saklig värdering av läget som ligger i dessa uttalanden, utan jag noterar bara faktum. Man väntar krig och inrättar sig därefter. I en sådan situation som här har tecknats såväl av utskottet som av motionärerna och av remissinstanserna tycker jag det är självklart, att det vore statsmakternas plikt att stifta lagar emot dem som operera i krigshysteri, som vilja driva landet in i ett krigsblock och som spekulera i en kommande världsdrabbning. Men i stället framgår det av utskottsutlåtandet, att det i verkligheten är de krafter, som verka för fredens bevarande, som man önskar få kriminaliserade.

De åtgärder som utskottet rapporterar att regeringen förbereder äro nästan i varje detalj en återupprepning på lagstiftningens område av alla de missgrepp och antidemokratiska tilltag, som vi upplevde under det andra världskriget. Jag erinrar om att då tvingade en stark folkopinion regeringen att tillsätta en parlamentarisk undersökningskommission för

Om beredskapslagstiftning mot samhällsfarlig verksamhet.

att rensa upp i den lagröta, som anpassningarna till Hitlerregimen lyckades ställa till med. Resultatet av kommissionens arbete blev inte över sig, det veta vi ju alla, men bara det faktum att den kom till stånd visade att statsmakternas och Hestapos åtgärder stodo i strid med en mycket utbredd folkmening i detta land.

Nu förefaller det mig som om en liknande anpassning försiggår; även om den nu riktar sig åt annat väderstreck, så är det sakliga innehållet i vad som förberedes av samma art som det vi upplevde under Hitlertiden. Och jag menar att det är ganska uppseendeväckande, när utskottet meddelar, att riksdagen inte skall få deltaga i den pågående lagstiftningen utan att denna skall få försiggå i lönndom, varvid endast utvalda representanter för utvalda partier skola få »tillfälle att samråda», som det heter. Sedan skall riksdagen vid lämpligt tillfälle överrumplas och förmås att antaga lagar, som enligt vad man kan förutsätta och enligt vad som hittills är känt icke i första hand taga sikte på att stävja spioneri och landsförräderi och krigsaktivism, utan som rikta sig emot politiska åsikter och sammanslutningar, som verka för freden och den nationella frihetens bevarande.

Det är också uppseendeväckande och signifikativt för den nya andan, att straffrättskommittén — på regeringens uppdrag, förmodar jag — samarbetar med experter ifrån Atlantpaktsländerna vid utarbetandet av lagbestämmelser, som skola gälla för svenska medborgare. Svensk lagstiftning skall således samordnas med de bestämmelser som finnas inom Atlantpaktens område, liksom den på sin tid anpassades till Hitlerregimen och antikominternpakten. Detta är allvarliga tecken på hur långt vi redan ha kommit på glid in i det läger som förbereder krig.

Jag är personligen ganska övertygad om att det finns åtskilliga i denna kammar, som med en känsla av olust tagit del av utskottsutlåtandet, och till dem vill jag i all stillsamhet säga: Låt nu inte lura er till att medverka i ett upprepan- de av det misstag som begicks under det

andra världskriget! Att begå ett misstag, kan vara förklarligt, men att upprepa det, är under inga omständigheter försvarligt. Den högermotion som det här är fråga om att bifalla — det handlar nämligen om bifall i sak, även om utskottet formellt yrkar avslag — såg dagens ljus i början av 1930-talet, ungefär samtidigt som Hitler kom till makten i Tyskland, och den har sedan vid olika tillfällen putsats upp och luftats för att nu i sak få ett enhälligt tillstyrkande även av socialdemokraternas representanter i utskottet.

Högern talar om lagstiftning mot verksamhet, som hotar rikets yttre och inre säkerhet. Ja, det låter vackert, och det låter fosterländskt också. Men bakom den vackra masken se vi, hur storfinansens antidemokratiska anlete grinar. Ty vad är det, man egentligen åsyftar? Jo, det är borgarklassens säkerhet som privilegierat skikt i samhället som här skall garderas. Och för det ändamålet äro högern och dess medlöpare beredda att göra egentligen vad som helst, fastän naturligtvis i demokratiens namn. *Folkets* demokratiska frihet, som i högtidliga stunder brukar framställas såsom ett omistligt värde, väger lätt på den kanten, när klassprivilegierna hotas.

Vi kommunister vända oss inte mot en översyn i och för sig av den lagstiftning som skall tjäna skyddet av vårt lands nationella frihet och bidra till att stävja antidemokratiska fosterlandsfientliga stämplingar och spioneri — det kan måhända behövas vissa kompletteringar av lagstiftningen i detta avseende. Men å andra sidan kan jag inte underlåta att påpeka, att det ingalunda är brist på lagparagrafer, som kännetecknar det nuvarande tillståndet. Den översikt av gällande bestämmelser, som utskottet lämnar, vittnar ju mycket väl- taligt därom. Där redogöres för att det i fyra av strafflagens kapitel finns minst ett fyrtiotal detaljerade brottsbeskrivningar på verksamhet, som kan hota rikets säkerhet, och straffsatserna äro fixerade ifrån två år och till dödsstraff under vissa omständigheter. Det saknas

Om beredskapslagstiftning mot samhällsfarlig verksamhet.

inte heller bestämmelser om vilka tvångsmedel som få tillgripas. I rättegångsbalkens 4 kap. beskrives ju ingående — vilket redovisas i utskottsutlåtandet — hur myndigheterna ha att förfara i olika fall när det gäller anhållande, husundersökning, kroppsvisitation, ja, till och med kroppsbesiktning, vad det nu skall innebära, telefonavlyssning, ja, till och med förvisande av svenska medborgare och utfärdande av reseförbud för vederbörande.

Jag tror således, att vi nog i allmänhet måste säga oss, att de lagparagrafer vi redan ha räcka ett gott stycke, om de användas på ett riktigt sätt. Jag tror snarare bristen ligger däri, att man ser genom fingrarna med dem som bryta emot stadgandena i 8 kap. strafflagen. Där stadgas exempelvis, att den som med utländskt bistånd vill bringa landet i beroende av främmande makt, skall dömas för högförräderi till livstids straffarbete. Jag kan inte underlåta, herr talman, att ge uttryck åt den bestämda känslan, att om detta stadgande utnyttjades, så skulle åtskilliga av exempelvis framträdande representanter för höger och folkpartiet sitta inom lås och bom för landsförrädisk verksamhet. Jag är ingen jurist, jag är lekman på området, men för en lekman ter det sig så, att den som motsätter sig att landet skall försvara sig mot angrepp ifrån visst håll — och det finns många inom de kretsar jag här har nämnt, som inte bara säga utan också verka för att Sverige icke skall försvara sig emot angrepp västerifrån — gör sig enligt min mening uppenbart skyldig till brott mot 1 § i 8 kap. strafflagen.

Jag tror således, och jag understryker det än en gång, att det icke är bristen på lagparagrafer, som här är den mest framträdande, utan att bristen ligger på annat område. Det är inte heller om tanken om vårt lands nationella suveränitet och vår frihet, som föresvävat motionärerna och utskottet. Den nationella suveräniteten betecknas ju redan som föråldrad på den kanten, vilket vid upprepade tillfällen har omvitnats i denna kammare.

Vad man egentligen vill åstadkomma med den föreslagna lagstiftningen, det är att i moderniserad form få återinföra den lagröta, det polisgodtycke, som kännetecknade förhållandena här i landet under det andra världskriget. Den hemliga polisen blev då en stat i staten, som till och med, vilket är allmänt bekant, bevakade vissa ministrars telefoner. Den polis kunde godtyckligt anhålla folk och på blotta misstanken om att vederbörande tänkte fel hålla medborgare inspärrade upp till två månader utan dom eller rannsakan. På den tiden voro hemliga rättegångar en alldaglig företeelse, och domarna färgades oftast av politiska motiv. Då hade vi en lagstiftning, som öppnade möjligheterna att ställa hela arbetarrörelsen utanför lagen, och detta betraktades och betraktas alltjämt av de reaktionära krafterna som ett idealtillstånd, som de nu vilja återinföra. Detta är, såvitt jag förstår, syftet bakom det föreliggande förslaget.

Låt mig till sist säga, att det är typiskt, att utskottet inte med ett enda ord kommenterar vad exempelvis landsfogden i Göteborgs och Bohus län anför i sitt yttrande. Vad är det som där framgår? Jo, sedan han förklarat, att tvångsmedelslagen av 1940 i huvudsak tillfredsställer hans anspråk, så går han över till att tala om den politiska övervakningen av medborgarna här i landet och säger så här: »I första hand synes mig i sådant avseende lagligt stöd böra givas för polismyndighet att skaffa sig inblick i verksamheten hos föreningar, vilka kunna misstänkas ha politiskt syfte, samt utöva den kontroll över de enskilda medlemmarna, som betingas av omständigheterna.»

Ja, syftet är ju ganska uppenbart. Jag erinrar om att under andra världskriget liksom nu fick polisen nöja sig med att smugla in tjallare och provokatörer i politiska organisationer. Jag har själv varit med och fördrivit sådana, som sänts direkt från polisen här i Stockholm in i vårt parti, folk som av statsmedel fick betalt för sin smutsiga verksamhet. Men nu uppträder en landsfogde, som är remissinstans, och hävdar

Om beredskapslagstiftning mot samhällsfarlig verksamhet.

utan att det ens kommenteras av utskottet, att tjallarsystemet inte längre är tillräckligt för det syfte man vill uppnå, och därför försöker han förmå statsmakterna att ge polismyndigheten lagliga rättigheter att öppet blanda sig i politiska organisationers inre verksamhet och godtyckligt övervaka de enskilda medlemmarnas privatliv.

Herr talman! En lagstiftning som får sådana uppgifter kan sannernligen inte syfta till att värna vårt lands nationella säkerhet, vår organisationsfrihet och åsiktsfrihet. En sådan lagstiftning har andra syften. Det är polisstaten som är målet för motionärernas strävanden, och det är därför som vi kommunister bestämt vända oss emot de föreslagna åtgärderna. Vi äro, som jag sagt, för en översyn av den lagstiftning som siktar till att skydda folkets demokratiska fri- och rättigheter, som syftar till att skydda vår nationella självständighet och vår fred, men vi komma att energiskt bekämpa varje steg på den väg, som skulle leda tillbaka till det tillstånd vi hade under det andra världskriget.

Det är därför, herr talman, som jag ber att få yrka avslag på utskottets motivering men bifall till dess kläm, som innebär avslag på högermotionen.

Herr ANDREN: Herr talman! Jag vet inte, om jag till äventyrs skulle höra till dem som enligt herr Öhmans uppfattning borde sitta inom lås och bom, men så länge jag är en fri man — och det är jag Gud ske lov ännu — skall jag begagna mig av den rättighet denna talarstol ger att belysa de synpunkter som framföras av våra kommunister. Men jag vill först erinra kammaren och herr Öhman därom, att varken i högermotionen eller i utskottets utlåtande eller i mitt första anförande här i dag har ordet *kommunist* nämnts. Det är väl ändå oerhört signifikativt, att kommunisterna både i första och andra kammaren tagit detta tillfälle till anledning för en stor aktion.

Jag förstår, att våra kommunister känna sig träffade. Eljest skulle det väl va-

ra så, att de med sina oerhörda sympatier för ryska systemet skulle vara mycket belåtna med varje steg i riktning mot en tvångsordning, och en tvångsordning får man mer eller mindre i samma ögonblick som det blir krig och staten måste vidtaga särskilda åtgärder för att skydda sin inre och yttre säkerhet. Man skulle också kunna uttrycka saken på det sättet, att hela det ryska systemet är ett krigs- och krissystem.

Herr Öhman talade en del om det svenska straffrättssystemet. Jag var på förhand så övertygad om att han skulle göra det, att jag för tillfället är försedd med nödiga utdrag ur den ryska strafflagen. Jag vet inte i vad mån kammaren vill tolerera att jag läser upp några valda stycken ur denna strafflag. Jag skulle vara frestad att läsa upp mycket långa stycken för att belysa det system, som betecknar det stora och höga idealet för herr Öhman. Jag kan kanske ta en bestämmelse, som närmast gäller offentliggörande eller meddelande av tämligen oförargliga ekonomiska uppgifter. Därom sägs: »Överlämnande mot ersättning eller kostnadsfritt, stöld eller hoppsamlande i syfte att till ovannämnda grupper eller personer» — d. v. s. till främmande stater, kontrarevolutionära organisationer eller privatpersoner — »överlämna ekonomiska informationer, som med hänsyn till sitt innehåll icke äro att betrakta som särskilt bevarade statshemligheter men som genom lagbestämmelser eller påbud av departementschefer och chefer för anläggningar eller förtag icke avsetts för spridning till de ovannämnda grupperna och personerna straffas med frihetens berövande under högst tre år.»

Alltså, bara meddelandet av en ekonomisk nyhet, som inte har karaktären av en statshemlighet och som endast är skyddad genom att företagschefer funnit den mindre lämplig att spridas till andras kännedom, bara ett sådant meddelande till främmande person kan medföra ett frihetsstraff på tre år! Detta belyser väl systemet, och det är ändå en av de mildare paragraferna, som jag här tillåtit mig att läsa upp.

Om beredskapslagstiftning mot samhällsfarlig verksamhet.

Det är för alla bekant, att det i Ryssland förekommer tvångsarbete som straff för politiska brott, att tvångsarbete kan ådömas av förvaltningsorgan och inte bara genom de reguljära domstolarna och att tvångsarbetarna utgöra en reserv av snabbt rörlig arbetskraft för industriella företag, särskilt för anläggningsarbeten i långt avlägsna landsändar, där ingen frivillig arbetskraft kan påräknas. Det är också allom bekant, att en systematisk nedslitning av tvångsarbetsklientelet möjliggöres genom att abnormt höga produktionsnormer kunna fastställas och genom att hungern kan användas som pådrivningsmedel. Ja, herr talman, vid denna sena timme vill jag inte utförligare dröja vid detta system.

Herr Öhman uttalade ett visst klander mot utskottet, därför att det hade givit vissa, som han sade, »utvalda» partier en särställning när det gäller ett samråd om den lagstiftning som här förts på tal. Jag kan mycket väl förstå, att våra kommunister på förhand vilja ha insyn och inblick i det rättssystem — ty det är fråga om ett rättssystem, herr Öhman — som skall råda i vårt land vid ett krigsutbrott. Men jag tror också, att det är en allmän uppfattning att våra kommunister här i landet inte skola få tillfälle att vidtaga de förberedelseåtgärder, som en sådan kännedom skulle öppna möjlighet till för dem.

Jag skall inte närmare gå in på herr Öhmans små historiska utblickar, jag skall bara tillåta mig en enda liten randanmärkning. Han talade mycket överlägset om anpassningar till Hitlerregimen. Har herr Öhman fullständigt glömt, att under världskrigets första år, när Hitler och Stalin voro goda bundsförvanter, tillhörde herr Öhmans parti just anpassningarna till Hitlerregimen? Jag minns mycket väl den dag i första kammaren, då jag genom ett anförande av herr Linderot förstod, att sammanhållningen mellan Hitler och Stalin var på upphållningen. Herr Linderots tal bekräftade till fullo de misstankar, som jag redan tidigare haft i den saken.

Herr Öhman riktade den anklagelsen

mot motionen liksom mot utskottets utlåtande att de hade ett antidemokratiskt ansikte, och han försökte här uppträda såsom en fiende till polisstaten och såsom en anhängare till åsiktsfrihet och som en stark främjare av demokratiska fri- och rättigheter.

Jag tror, herr Öhman, att vi i denna kammare äro så upplysta, att vi väl känna till vad det kommunistiska systemet egentligen innebär. Och därför lönar det sig inte för herr Öhman att komma hit för att ge oss lektioner om vad som är demokrati och vad som är diktatur — det veta vi redan förut.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Efter herr Andréns anförande är det inte mycket att tillägga, men då jag deltagit inom första lagutskottet vid behandlingen av detta ärende, anser jag mig ändå böra svara herr Öhman med några ord.

Jag har haft besök vid några tillfällen av människor, som kommit från den del av världen, som brukar kallas »bakom järnridån». Det har varit människor, vilkas tillförlitlighet herr Öhman naturligtvis emfatiskt kan ifrågasätta, men som ändå för mig ha framstått såsom personer, som ha kunnat trovärdigt skildra vad som där försiggår. Om det är någonting, som karakteriserar livet där borta, så är det otryggheten. Det är därför det står en upp i halsen, när herr Öhman här i sitt »varmt fosterländska» anförande skall slunga ut anklagelser mot Sverige såsom en stat, som är på väg att bli en polisstat. Antingen talar herr Öhman mot bättre vetande eller också vet han inte alls, vad som försiggår därborta. Detta försök att genom ett anförande i den svenska riksdagen söka inbilla det svenska folket, att vår regering och riksdag skulle vara på väg att ställa hela arbetarklassen utanför lagen, är ju rent nonsens.

Däremot har jag ett starkt intryck av att första lagutskottets utlåtande har träffat herr Öhman och hans kumpaner synnerligen illa, ty det var ju ingenting annat än ett nödrop, som herr Öhman upphävde inför det som förberedes. Än-

Om beredskapslagstiftning mot samhällsfarlig verksamhet.

då är det en naturlig åtgärd som planeras för att skydda demokratin, och herr Öhman kan väl i all rimlighets namn inte ifrågasätta, att om ett samråd skall äga rum mellan regeringen och politiska partier, så skulle detta samråd inbegripa även ett icke-demokratiskt parti, alltså ett parti mot vars aggressivitet man skall skydda sig.

Herr Öhmans anförande var oredigt. Han betecknade det såsom uppseendeväckande, att straffrättskommittén håller på att syssla med frågor om åtgärder och straffbestämmelser mot uppror. Straffrättskommittén har på riksdagens begäran fått detta uppdrag; att kommittén lär av vad som hänt i Danmark och Norge är ganska naturligt. Där ha ju framlagts förslag till åtgärder mot femte kolonnare och andra, och nog skulle vi väl vara mer än lovligt fåraktiga, om vi inte droge någon lärdom av vad som där har förevarit.

Vad som föreslås i första lagutskottets utlåtande är ingenting annat än att de förberedelser, som äro igångsatta och på ett mycket energiskt sätt drivits av inrikesministern, böra fortsätta, och att man skall se till att representanter för de demokratiska partierna få reda på, vad som förehas. Det skapar ökad trygghet i landet och dessutom besparar det oss alla de risker, som ligga i vad herr Öhman kallade för överrumpling. Vi skola lära av de misstag, som ha gjorts under det andra världskriget; de gjordes bland annat därför att man inte på den tiden hade tillräcklig kunskap om, hur man skulle värja sig mot dem, som vilja komma demokratin och rikets säkerhet till livs. Men vi skola inte på något sätt falla undan för demagogiskt tal om att det är kapitalister och imperialister, som nu äro i aktion. De som nu äro ute och vilja värna landet äro de medborgare, som verkligen allvarligt känna ansvar för detta gamla rike, som har haft och har ett demokratiskt styrelseskick, låt vara tidigare i ofullkomlig form, ett styrelseskick värt att med alla medel försvara.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CASSEL: Herr talman! Herr Öhman har låtit oss få lyssna till hans och hans meningsfränders alldeles speciella form av frihetspatos och fosterlandskärlek. Han har också låtit oss få en försmak av den lekmannajuridik, som man där är intresserad av och som man hoppas att en gång få omsätta i verklighet.

Inom första lagutskottet ha däremot representanter för specifikt svenska intressen varit samlade, och vi ha inom utskottet förstått varandra utomordentligt väl och kommit fram till en enhällig uppfattning både om vad som behöver göras och hur det skall göras. Vi äro också fullständigt eniga i vår tacksamhet för och vår uppskattning av inrikesministerns initiativ. Herr Öhman och vi andra tala inte samma språk, och då är det naturligt, att vi ha svårt att tillgodogöra oss ytterligare meningsutbyten.

Jag tror inte att vi behöva vidare orda i denna sak, utan jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ÖHMAN: Herr talman! Jag måste uttrycka min förvåning över att de herrar, som ha uttalat sig från folkpartiet och högern, verkat mycket upprörda. Det var nästan så att man fick det intrycket, att herr Andrén redan kände sig sitta i fängelse enligt 8 kap. strafflagens bestämmelser. Jag har ju inte beskyllt herr Andrén personligen för någonting sådant, men det kanske finns andra i hans parti, som vid en strikt tolkning av denna paragraf i varje fall skulle sväva i fara att placeras så som jag antydde i inledningsanförandet.

Jag uppmärksamade att herr Andrén sade, att ordet *kommunist* inte använts, varken i motionen eller i utskottets utlåtande. Det är alldeles riktigt. Och jag har inte talat ifrån kammarens talarstol, därför att det kommunistiska partiet skulle känna sig träffat såsom en organisation, vilken bedrev landsförrådiska stämplingar, spioneri, sabotage och allt som man här vill att det skall ytterligare lagstiftas om. Vårt kommunistiska parti

Om beredskapslagstiftning mot samhällsfarlig verksamhet.

känner sig ingalunda träffat av sådana horribla anklagelser.

Herrarna ha haft tillfälle att med ett uppåd av tretusen poliser på en natt undersöka det kommunistiska partiet, och polismyndigheten måste rapportera, att den inte fick något resultat. Ni ha haft partiets organisationer officiellt under uppsikt från krigets början till i maj månad 1945, och därefter inofficiellt. Men ännu ha ni inte kunnat presentera ett enda bevis för alla påståenden om att det kommunistiska partiet skulle stå i motsättning till det svenska folkets nationella intressen och det svenska folkets demokratiska frihet. Nej, vi kommunister ta till orda i denna debatt endast därför att vi anse det vara vår plikt som representanter för svensk arbetarörelse, som representanter för svensk frihetstradition, herr Andrén, att gå till angrepp emot tendenser, som klart komma till uttryck i den motion, som högern nu har upprepat — för vilken gång i ordningen vet jag inte — och som kommer till uttryck i det utlåtande, som nu föreligger från första lagutskottet.

Vi hade inga förhoppningar om att med högerns och folkpartiets representanter få till stånd en saklig diskussion. Jag vet att man på det hållet är mycket benägen att företa tämligen långa utflykter ut i världen när det gäller att diskutera svenska frågor. Jag vill göra professor Andrén och herr Göransson uppmärksamma på, att jag i mitt anförande utslutande höll mig till svenska förhållanden. Jag har inte tagit ett enda exempel från låt mig säga Amerikas förenta stater, där man dömer folk till långvarigt tukthusstraff därför att de sprida en hundraårig skrift, som heter Det kommunistiska manifestet. Förenta staterna är ju visserligen professor Andréns och folkpartiets speciella mönsterstat och rättsstaten framför alla, men nu tänkte jag att vi skulle tala svenska, herr Andrén, och varken amerikanska eller ryska. Därför anförde jag inte några utländska exempel. Jag tog bara det exempel, som här finnes redovisat i första lagutskottets utlåtande, och jag hänvisade till våra svenska erfarenheter under den tid

när professor Andrén satt i vår regering och när folkpartiet också var med där.

Jag kanske kan tillfoga ett exempel på vad som hänt mig personligen. Jag tillhör nämligen en av dem här i landet, som har varit föremål för samlingsregeringens under Hitlertiden uppmärksamhet och omvårdnad. Det gick så till att jag morgonen den 4 juni 1941, när jag låg och sov i min lägenhet, blev väckt av inte mindre än fem stycken civilklädda och visserligen mycket artiga herrar, som slogo sig ned i lägenheten och började gå igenom varenda bok jag hade — jag har en rätt stor bokhylla — öppnade alla lådor, gingo igenom alla garderober och till och med öppnade dammsugaren. Slutligen bjöd jag herrarna på kaffe och frågade dem vad de egentligen ville.

»Jo, vi är ifrån kriminalen», sade de.

»Kan jag få se något bevis på det?»

De togo upp och visade en bricka.

»Vad skall ni göra hos mig?»

»Jo», sade de, »det är undersökning på order från polismyndigheten därför att Ni tillhör de kommunistiska sabotörerna».

»Jaså», sade jag, »gör jag det!»

»Ja, och nu är Ni alltså anhållen.»

Sedan fick jag sitta, herr Andrén, i 14 dygn utan förbindelse med yttervärlden, utan möjlighet att anlita juridisk sakkunskap, utan att man över huvud taget hade en antydning om bevis för det brott jag skulle ha begått. Så måste man släppa mig på kvällen den fjortonde dagen därefter.

Jag är inte ensam om att ha upplevat sådant, varken inom eller utanför vårt parti. Och då förmodar jag att herrarna förstå, att vi inte äro så synnerligen trakterade av att man nu på nytt skall försöka införa detta för den reaktionära klickens ideala tillstånd här i landet. Ja, man utgår i utskottets utlåtande från att en kommande lagstiftning skall gå ännu längre i detta hänseende än den som fanns under andra världskriget.

Jag tycker som jag nyss sade, herr Andrén, att det vore betydligt mera fruktbringande för vår diskussion, om vi talade svenska och inte amerikanska

Om beredskapslagstiftning mot samhällsfarlig verksamhet.

eller ryska. Herr Andrén fann det anmärkningsvärt, att kommunismen i dag gjort en stor aktion i bägge kamrarna, men det är väl då ganska egenartat att konstatera, att högerledaren i andra kammaren nyligen har läst upp precis samma s. k. lagtexter från Sovjetunionen, som de herr Andrén framfört här. Nog verkar det, som om attacken skulle vara synkroniserad ifrån högerns sida. Jag kan verkligen inte intyga — för att använda ett mildt uttryck — att herr Andrén fått tag på originallagens text i vad han återgav, då han tyckte att det var någonting förfärligt, att man för lämnandet av ekonomiska uppgifter i Ryssland kan dömas till ett treårigt straff. Ja, det är ett ganska långt straff. Men i första lagutskottets utlåtande redovisas på s. 2, att man under vissa omständigheter här i Sverige för lämnandet av ekonomiska uppgifter kan dömas till straffarbete i sex år, alltså dubbelt så mycket. Då emellertid sakkunskapen på det juridiska området beträffande lagbestämmelserna i Sovjetunionen inte är så värst stor vare sig hos professor Andrén eller hos mig, vidhåller jag än en gång att vi skola tala svenska också i fortsättningen.

Sedan tog herr Andrén upp den omständigheten att jag påtalat det egenartade och uppseendeväckande förhållandet, att här skall stiftas lagar i lönnedom utan riksdagens medverkan, och herr Andrén intygade, att kommunisterna inte skola få insyn i dessa lagar. Varför det då? Vilja damerna och herrarna här, redan innan lagen kommer till stånd, kriminalisera det kommunistiska partiet och dess talesmän? Jag tillåter mig säga: Jag sitter i denna kammare och jag talar i denna kammare på uppdrag av Stockholms väljare, och om ni kriminalisera mig eller andra kommunister, så kriminalisera ni också det folk, som stöder oss. Det är ju en egenartad form av demokrati som högern här företräder, att man redan i förväg, innan ens riksdagen och än mindre svenska folket tagit ståndpunkt till saken, skall hindra en politisk riktning att få, som det sägs, insyn i svensk lag-

stiftning. Jag skulle vilja be professor Andrén att än en gång — han är ju pedagog, bevars — läsa på litet grand av läxan om vad demokrati och folkstyre är för någonting, innan han sätter sig till doms över andra.

Jag noterar sålunda, att här är det ut sagt i debatten i vida mer bestämda ordalag än vad jag förutsatte i mitt inledningsanförande, att denna lagstiftning avser att direkt riktas emot ett politiskt parti, emot en politisk rörelse i detta land.

Ja, med detta har jag också, eftersom det ju var en rörande enighet mellan folkpartiet och högern, i huvudsak bemött herr Göransson, som jag ju annars i många frågor här i riksdagen och annorstädes, där jag haft tillfälle att sitta tillsammans med honom, kunnat stödja i många avseenden. Men när han nu säger, efter det att herr Andrén redan har avslöjat att en politisk riktning i förväg skall kriminaliseras, att det inte är tal om någon utveckling till en polisstat, må jag säga att jag inte förstår herr Göransson. Det gör jag verkligen inte, ty om något är kännetecknande för en polisstat, så är det väl att man utan dom och rannsakan i förväg kriminaliserar en misslaglig politisk uppfattning.

Vidare sade herr Göransson, att vi måste skydda oss emot kommunisterna, och det är därför vi kommunister inte skola få vara med vid lagens utarbetande. Vad är det ni äro rädda för egentligen? Kommunister ha inte med förslag eller med handlingar på något sätt hotat den svenska demokratien. Vi ha aldrig — kom ihåg det! — krävt förbud emot folkpartiet eller högern eller något annat parti! Men det är ni själva, som kräva en lagstiftning till skydd emot kommunisterna och om rätt att få upplösa det kommunistiska partiet. Var ha herrarna yttrande- och åsiktsfriheten någonstans, när ni driva en sådan politik?

Herr Göransson tyckte vidare, att det inte alls var märkvärdigt att straffrättskommittén plötsligt tog och lärde sig, med ledning av vad som skett i Dan-

Om beredskapslagstiftning mot samhällsfarlig verksamhet.

mark och Norge, hur man skall bekämpa uppror. Det förefaller mig som om man anser att dessa länder på något sätt skulle ha fått en mycket rik erfarenhet av uppror. Jag känner inte till att det nu förekommit något uppror i Danmark eller i Norge! Vad är det då man där skall lära oss? Jo, det märkliga i saken är, att det kom som på en given signal i alla de länder, som tillhöra Atlantpakten, att de skulle instifta sådana lagar som man nu här är i färd med att förbereda, och då tycker jag, att ni skola säga sanningen till det svenska folket, nämligen att ni foro dit för att få höra de amerikanska polismyndigheternas åsikt om vilka åtgärder som böra vidtagas här i Sverige, som tillhör Marshallorganisationen, trots att vi formellt stå utanför Atlantpakten.

Det är därom det handlar, när man gör dessa utflykter till Danmark och Norge, och det var detta jag påtalade, när jag sade, att det var uppseendeväckande, att experter från atlantpaksstaterna skola sitta här och undervisa oss om hur svensk lag för svenska medborgare skall stiftas.

Vidare vill jag med anledning av herr Göranssons starka patos om ansvaret inför fosterlandet säga, att jag och mitt parti känna ett mycket stort ansvar inför det svenska folket. Jag är uppväxt i ett fattigt arbetarhem med frilegliösa föräldrar. Jag har ägnat all min kraft hittills i den politiska verksamheten åt arbetarklassens intressen och åt det svenska folkets intressen. Jag känner mig inte skyldig att här avge någon som helst försäkran, men jag vill ändock konstatera, att när ni här försöka måla en vrångbild av det kommunistiska partiet, så skola ni misslyckas. Det kommunistiska partiet kommer aldrig — och kan det aldrig, så vitt det är ett kommunistiskt parti — att svika sin solklara plikt att värna vårt lands och vårt folks nationella intressen och frihet. Det är vår politik, och om någon har en annan mening, ber jag: Lägg fram ett enda bevis för att partiet i någon situation har uppträtt på annat sätt! Om ni inte kunna göra det, då karakteriserar jag hela ert framträdande som billig politisk demago-

gi, som spekulation i att slå politiskt mynt genom att framställa det kommunistiska partiet på annat sätt än vad det är.

Till sist ber jag bara att få säga en sak till. Döm oss efter gärningarna. Vi skola också döma andra partier efter gärningarna. Då får också det svenska folket så småningom klart för sig, vilka det är som när faran hotar stå med båda benen i den svenska jorden.

Herr **HOLMBÄCK**: Herr talman! Jag ämnar givetvis inte gå in på den plaidoyer herr Öhman nyss hållit. Jag vill bara säga, att jag har varit i tillfälle att delta i arbetet inom straffrättskommittén på reformeringen av 8 kap. strafflagen. Det är fullständigt uteslutet — jag tror inte det har varit någon tanke på annat — att inte detta arbete, när det blir färdigt, kommer att föreläggas riksdagen precis som alla andra lagförslag.

Men jag begärde ordet för att säga något annat. Herr Öhman sade i början av sitt anförande, att här i landet råder krigshysteri. För några veckor sedan höll han ett anförande, vari han talade om den krigspropaganda som bedrevs. Kammareren är naturligtvis fullständigt ense med mig, när jag säger, att det här i landet finns varken krigspropaganda eller krigshysteri. Men det finns någonting annat. Det finns en utomordentligt djup oro för krig. Är det märkvärdigt? Vi äro en liten nation på sju miljoner människor. Bredvid oss ha vi världens starkaste militärmakt, om vars avsikter vi inte veta någonting, bakom vars gränser ingen får skåda och som är så avspärrad, att om några fattiga fiskare förirra sig till de vatten, som den makten med en ny tolkning av folkrätten kallar sina, så dröjer det någon vecka, innan de ens få tillfälle att träda i förbindelse med sina hem. Om man inte förstår orsakerna till denna krigsoro, då är man antingen blind eller också vill man inte se.

Herr **PERSSON, HELMER**: Herr talman! Jag trodde ju inte, att de bägge representanterna för folkpartiet Holmbäck och Göransson, som vilja göra anspråk på att vara bärare av liberala tra-

Om beredskapslagstiftning mot samhällsfarlig verksamhet.

ditioner här i landet, faktiskt skulle uppträda lika hysteriskt som högerns representanter här ha gjort. Det förväranar mig mycket. Likaså förväranar det mig, att dessa båda kammarledamöter, som i allmänhet äro kända för ett sakligt uppträdande, här utan vidare gå med på högerns metod att överföra denna diskussion från svenska förhållanden till utländska. Detta deras ställningstagande och uppträdande är i och för sig allvarligt, därför att det vittnar om att den hysteripropaganda, som nu gör sig så bred, till och med kan inverka på folk, som i vanligt fall brukar uppträda sakligt, nyktert och kallt.

Herr Cassel var uppe och vittnade och sade bland annat till Gunnar Öhman: Vi tala inte samma språk som ni! Nej, vi ha inte gjort anspråk på att tala samma språk som högerpartiets representanter, som samtidigt representera den svenska storfinansen. Det skulle ju för oss vara högst komprometterande, och jag tycker det borde vara komprometterande för de socialdemokratiska representanterna att här få höra, att de i själva verket tala samma språk som storfinansens representanter i denna kammare.

Det är emellertid inte bara fråga om språket här, herr Cassel, det är också handlingarna som skilja oss åt. Ty märk väl: i höger- och folkpartiet finnas starka grupper, som offentligt säga, att vi inte skola kämpa mot västern. Vi föra verkligen ett annat språk än ni, herr Cassel. Vi säga, att vi skola värna vårt lands nationella självständighet varifrån än hotet skulle komma. Och det är en betydlig skillnad, herr Cassel.

Herr Andrén vill ha en lagstiftning i stil med krigsårens, men han tillfogar, att krigsårens lagstiftning dock inte var helt tillfredsställande. Nu bör här sägas, när denna diskussion har kommit upp, att högern under andra världskriget i alla fall hade en sällsynt förmåga att improvisera, där det inte fanns lagstiftning. Jag vill i detta sammanhang säga, att improvisationerna gingo så långt, att samlingsregeringen, där högern också satt, olagligen deporterade järnvägsarbetare från Norrbotten till

södra Sverige, olagligen upprättade koncentrationsläger eller som det hette interneringsläger eller arbetskompanier. Och högern visade därutöver en speciell förmåga att improvisera, ty det var på högerorganets officin i Luleå, som högerfolk bland annat planlade i detalj, hur Norrskensflamman skulle sprängas. I de fall då lagstiftningen år 1940 inte var tillräcklig för högern, hade den tydligen tillräcklig fantasi för att improvisera.

Därpå ha vi ytterligare ett exempel. Det fanns ett koncentrationsläger i Storlien. Folk från högerpartiet i Norrbotten reste dit i februari månad 1940 och hemställde hos befälhavaren, att de måtte få ta ut prominenta kommunister ur detta läger, skjutsa dem till Finland och lämna dem kvar i terrängen utan papper. Finland var i krigstillstånd då, och den enda följden skulle bli att de likviderades. Det visar också högerns sällsynta förmåga att improvisera när det behövs.

Till sist var herr Andrén förfärad över att vi vilja ha insyn i beredskapsåtgärderna. Ja, det kräva vi väl lika mycket som högern. Men bolagshögern med sitt mörka förflutna vill tydligen ha monopol på att bestämma vem som skall ha insyn i beredskapsåtgärderna i detta land.

Herr GÖRANSSON (kort genmäle): Herr talman! Man kan uthärda att höra åtskilligt utan att reagera, ty vi ha fått vänja oss vid en hel del, både i tal och skrift under de sista åren, men man känner sig upprörd när de medlemmar av riksdagen, som företräda en antidemokratisk ideologi, här tala om betydelsen av att värna den svenska statens suveränitet och ge anvisningar och rekommendationer om hur det skall gå till. Det finns ingen möjlighet att tåga stilla; man måste säga ifrån, att här ha vi traditioner och arv att förvalta och att vi begripa en hel del om vad det innebär. Man blandar inte bort korten eller slår dunster i ögonen på folk genom att säga, att det är bolagshöger och amerikansk imperialism och kapitalism och annat,

Om beredskapslagstiftning mot samhällsfarlig verksamhet.

som nu hålla på att slå arbetarklassen i bojor.

Herr Öhman begärde, att hans parti skulle dömas efter sina gärningar. Det är naturligtvis ett anspråk, som med fog kan resas. Jag vill säga herr Öhman, att när man skall bedöma kommunismen över huvud taget, skall man göra det efter dess gärningar, och därvidlag finns det verkligen vittnesbörd som ha en utomordentlig slagkraft. Det kom ut en bok i fjol, som heter »Vi trodde på kommunismen». Den innehåller bidrag från åtta—tio intellektuella över hela världen, bland annat den franske Nobelpristagaren André Gide. Alla dessa åtta—tio ha varit kommunister eller sympatisörer till kommunismen, men de ha efter hand som de ha fått se kommunismen omsatt i praktiken och åskådat kommunismens gärningar kommit på andra tankar. Jag får säga herr Öhman: Ni få bestrida det hur mycket ni vilja, men det finns få dokument som jag finner mer talande än just den boken. Det har hänt på sista tiden, när jag har kommit samman med kommunistympatisörer här i Sverige, att jag har rätt dem att skaffa sig sådan litteratur för att få en bättre översyn över vad som verkligen försiggår.

Herr ANDRÉN (kort genmäle): Herr talman! Mitt genmäle skall bli mycket kort. Jag skall inte ge mig in på herr Perssons äreröriga beskyllningar och inte heller tala någonting om det nonsens, som herr Öhman här presterat i fråga om kommunismens frihetsvänliga tradition. När blev kommunismen frihetsvänligt? Och när blev den tradition? Gud ske lov är kommunismen en så ny företelse i vårt land, att den inte kan tala om traditioner.

Men om jag skulle få säga ett litet cyniskt ord till herrar Öhman och Persson, som i dag med så mycken våltalighet orda om sina förpliktelse och sin vilja att värna vårt land, så skulle det vara detta: Om herrarnas tal här i kammaren i dag togs på allvar i Ryssland, så skulle herrarna bli betraktade som

titoister! Och det är där nästan det värsta som finns.

Herr ÖHMAN (kort genmäle): Mitt inlägg skall också bli mycket kort.

Först vill jag uttrycka min respekt för herr Göransson, som verkligen gjorde ett försök att döma kommunisterna efter deras gärningar. Men även om viljan var god hos herr Göransson, så tycker jag inte att man kan säga, att det exempel som anfördes var så synnerligen lyckat. Ty vad hade han att komma med, när han skulle döma det kommunistiska partiet efter gärningarna? Jo, han hänvisade till en bok, som kom ut i fjol och som heter »Vi trodde på kommunismen» och är skriven av några icke-kommunister. Det är så med vårt parti — jag vet inte hur det är med folkpartiet, kanske är det likadant — att det finns folk som går ur partiet, och om man då tar avfällingarna som kronvittnen mot partiet, tycker jag det är en dålig bevisföring, herr Göransson. Om jag tar avfällingar från folkpartiet som bevis mot folkpartiet, vad säger herr Göransson då? Jag förmodar han underkänner min bevisföring, liksom jag underkänner hans.

Herr Andrén sade, att kommunismen är så ny här i landet, att den har inga traditioner. Jo, herr Andrén, den svenska kommunismen uppbär den svenska arbetarrörelsens ursprungliga och bästa traditioner. Jag är övertygad om att åtskilliga av de socialdemokrater här i kammaren, som nu dra på munnen, en vacker dag komma att inse, att jag ändå hade rätt och att vi kanske trots allt befinna oss på samma front emot folkpartiet och högern. Det tror jag och det hoppas jag.

Till sist vill jag säga, att jag tycker att herr Andrén fortfarande har alltför svårt för att tala svenska. Nu var han vips i Moskva igen och anklagade mig och Helmer Persson för titoism. Herr Andrén, ni är icke kvalificerad i den domarställningen!

Herr SVÄRD: Herr talman! Jag förmodar, att kammarens överväldigande ma-

Om beredskapslagstiftning mot samhällsfarlig verksamhet.

foritet känner djup medkänsla med herr Öhman i hans egenskap av martyr för den svenska frihetstraditionen. Vi kunna bara gratulera herr Öhman till att han även efter den hårda behandling, för vilken han varit utsatt, såväl fysiskt som psykiskt verkar jämförelsevis väl bibehållen. Herr Öhman skulle till och med kunna råka ut för den olyckan att bli tagen för en borgare, om han inte gör särskilda ansträngningar för att undvika det.

Jag har emellertid träffat åtskilliga, som med större krav på att vinna gehör och som med större rätt kunna framträda som martyrer för den frihetstradition som herr Öhman komprometterar. Det är människor, herr Öhman, som icke ha vunnit sitt martyrskap på samma bekväma sätt som Ni och era partivänner. Det är människor, som med sin fysiska och andliga hälsa fått betala priset, människor som i dag äro vrak. Det är människor, herr Öhman, som anhängare av er rörelse begagna varje tillfälle att smäda, beljuga och illa berykta. Det är människor, som med svårighet kunna skydda sig mot det spioneri, som drives mot dem av folk, med vilket Ni står i andlig frändskap.

Under sådana förhållanden må ni kommunister förlåta, att vi känna oss upprörda när ni här i denna demokratiska församling framträda som talesmän för den demokratiska idén, för frihetstraditionen och för Sveriges nationella tradition. Vi äro i denna kammare, möjligen med mycket få undantag, anhängare av den fria yttranderätten, men det betyder icke, att vi avstå från att reagera inför uppenbara missbruk av denna fria yttranderätt, inför uppenbara försök att till det yttersta begagna den, samtidigt som ni äro fast beslutna att när ni nått det mål ni sträva efter avskaffa den och förvandla den till ett monopol för en liten grupp — en liten grupp, förlät uttrycket, hänsynslösa gangsters.

Herr Öhman begär, att Sveriges kommunistiska parti skall bli bedömt efter sina gärningar. Det är en begäran, som inte kan villfaras, därför att så

länge svenska folket har rätten att bestämma i eget hus, kommer det — där om jag är övertygad — att hindra det svenska kommunistiska partiet att utföra några gärningar. Herrarna få vara nöjda med att bli bedömda efter sina ord och efter de gärningar, som ha utförts av era brödrapartier i de länder, där kommunisterna med hjälp av utländsk makt ha förskaffat sig inte bara inflytande, utan ensaminflytandet över samhället och människorna. De gärningarna vittna om den internationella kommunismen. De vittna därför också om den svenska kommunismen. De vittna om en brutalitet och en människofientlighet, som äro främmande för allt vad vi mena med frihetstradition, människovärde och människorätt. Det svenska kommunistiska partiet har ännu så länge endast ord, efter vilka det kan dömas — ord som skifta efter omständigheterna, ord som om man granskar dem under en något längre tidrymd bara övertyga var och en om att i minoritetsställning är ett kommunistparti den principiella opportunistens parti.

Men det finns trots allt, trots denna opportunist, trots den otvetydiga skicklighet, som har presterats när det gäller att för insyn dölja vad man planerar och vad man har för avsikter, tillräckligt med uttalanden — ja, mer än tillräckligt — för att motivera både den förtrytelse som kommit till uttryck i denna kammare och de åtgärder som nu under anslutning från alla demokratiska partier förberedas mot denna rörelse. Det lär inte förekomma något tal i kommunistiskt sammanhang, utan att det avslutas med det sedvanliga knäfallet för folkens store lärare, folkens store ledare, den man som enligt deklARATIONERNA är en inkarnation av all mänsklig visdom, all mänsklig godhet och all mänsklig framsynthet, den man som är inte bara herr Öhmans utan även de mycket små barnens speciellt gode vän. Det ger oss anledning att som bakgrund till herr Öhmans här i dag presterade patos, vilket som rent vokalt prestation är värt all beundran, ställa den realitet, under vilken folkens store

Om beredskapslagstiftning mot samhällsfarlig verksamhet.

lärare utövar sitt herravälde — också därför att den formen skulle bli vår, om det svenska kommunistiska partiet hade tillräckligt inflytande.

Det har här citerats den sovjetryska strafflagen. Jag tillåter mig ytterligare ett citat ur dess första kapitel, 22 artikeln, efter den officiella texten från den 1 augusti 1948, utgiven av justitiedepartementet i Moskva år 1948. Där står: »Straff i form av förvisning kan påbjudas genom utslag av statsåklagaren mot personer, som visat sig vara samhällsfarliga, utan något straffrättsligt förfarande mot dessa personer på grundval av anklagelser för att de begått en specificerad brottslig handling eller överträdelse och dessutom i sådana fall då dessa personer frikänts av en domstol för anklagelsen för att ha begått ett speciellt brott.»

Har man inte, herr Öhman, vare sig tidigare eller som jag förmodar i nuvarande stund, någonting att invända mot en rättsordning av detta slag, då skall man tåga när det diskuteras en effektivisering av den demokratiska svenska rättsordningen. Man skall i anständighetens namn tåga!

Det har tydligen skett en rollfördelning mellan herr Öhman och herr Persson här i kväll. Herr Öhman företräder det patos, som stunden anses fordra. Herr Persson berättar de sagor, som enligt hans uppfattning ögonblicket kräver. Jag vet inte, vilken av herrarna som har det minsta med äkthet och verklighet att göra. Jag tror att en prövning på den punkten skulle ställa oss inför betydligt svårare avväganden än vi ställdes inför när vi beslöt oss för att lämna herr Öhman och hans vänner utanför den demokratiska insyn i pågående utredningsarbete, som det nu är fråga om.

Herr ÖHMAN (kort genmäle): Herr talman! Sedan nu herr Svärd har ilat att undsätta professor Andrén, börja faktiskt högerns insatser i denna debatt mer och mer likna ett tungomålstalande, som är förbehållet vissa sekter. Låt mig dock

få säga ett par ord, ty det finns ju också någonting annat i herr Svärds yttrande.

Herr Svärd ville småda mig genom att säga, att jag nästan kan bli »tagen för en borgare» efter mitt anförande här i kväll. Orsaken härtill är, menar han, att jag sagt, att vårt parti företräder den svenska nationens intressen. Herr Svärd, tillåt mig säga kort och gott: Högerpartiet har inte längre monopol på den svenska nationen! Den svenska nationens främsta bärare är i dag den svenska arbetarklassen. Vi kommunister äro en oskiltjaktig del av denna arbetarklass, och vi komma också att förvalta detta vårt arv.

Sedan tycker jag inte att högern skall med sådant patos tala om frihet och frihetstraditioner, när vi alla i denna kammarveta, vilken hård kamp det svenska folket har fått föra mot högern för att ens få rösträtt.

Slutligen noterar jag till kammarens protokoll, att högerns partisekreterare har sagt, att det kommunistiska partiet skall hindras att utföra några gärningar. I det lägger jag den tolkningen — såvitt icke herr Svärd motsäger mig — att herr Svärds parti är berett att gå i spetsen för kriminalisering av politiska åsikter, att det med andra ord är berett att än en gång axla den föraktliga mantel, den gråa vapenrock som en gång bars av en herre som hette Adolf Hitler.

Herr AHLKVIST: Herr talman! Jag skall inte tala om det kommunistiska partiets nationella pålitlighet. Det är onödigt att diskutera vad alla veta.

Då emellertid de kommunistiska talarna känna sig illa berörda av vad utskottet har skrivit, har jag frågat mig: Vad är det man reagerar emot? Utskottet konstaterar, att under inrikesministerns ledning pågår ett omfattande arbete med planläggning av olika åtgärder, som kunna erfordras vid krig eller i ett beredskapsläge. Utskottet erinrar vidare om att man förbereder vittgående åtgärder till skydd mot sabotage.

De kommunistiska talarna säga, att dessa uttalanden rikta sig mot det kom-

Ang. uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

munistiska partiet. Herr Öhman har i debatten begärt, att partiet skall bli bedömt efter sina gärningar. Jag får säga, att om det är någon i denna debatt, som har dömt det kommunistiska partiet, är det de kommunistiska talarna själva. När de nämligen säga, att utskottets uttalanden rikta sig mot det kommunistiska partiet, ha de ju därmed också sagt, att det är det kommunistiska partiet som tänker begå de gärningar, mot vilka skyddsåtgärder förberedas.

De kommunistiska talarna känna sig vidare mycket illa berörda av att utskottet finner lämpligt, att under det fortsatta utredningsarbetet samråd äger rum med företrädare för de olika *demokratiska* partierna. Jag har i denna kammare ofta hört både herr Öhman och herr Persson säga, att det kommunistiska partiet är ett demokratiskt parti. Men när de här i dag med sådan skärpa reagera emot utskottets uttalande, att samråd bör äga rum med de demokratiska partierna, erkänna de ju därmed, att det parti de företräda är ett icke-demokratiskt parti.

Herr **PERSSON, HELMER**: Herr talman! Herr Svärd sade, att jag här hade spelat rollen av den som berättade sator. Jag vill upplysa kammaren om att det inte är någon saga, att Norrskensflamman sprängdes natten till den 3 mars 1940, att man hade förövning i Norrbottens-Kurirens källarlokal, att man anbringade trotylladdningar i Norrskensflammans fastighet och att en rad personer, anslutna till högerpartiet, dömdes för detta brott.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt med godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställan med utelämnande av motiveringen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en den 2 februari 1951 avslutad överenskommelse mellan Konungariket Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland angående förlängning av prioritetsfrister på det industriella rättsskyddets område, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner om uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 44 i första kammaren av herr *Wistrand* m. fl. och nr 63 i andra kammaren av herrar *Hagård* och *Edström*,

dels ock de likalydande motionerna nr 59 i första kammaren av herrar *De Geer* och *Holmbäck* samt nr 85 i andra kammaren av herrar *Sjölin* och *Schmidt*.

I motionerna I:44 och II:63 hade hemställts, att riksdagen för sin del ville antaga följande

F ö r s l a g

till

lag om ändring av femte stycket tilläggsförfattningen till arbetarskyddslagen den 3 januari 1949.

Häri genom förordnas, att femte stycket tilläggsförfattningen till arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 skall erhålla följande ändrade lydelse.

Bedrives vid tiden för denna lags ikraftträdande visst arbete å tid mellan klockan 23 och klockan 5, må detsamma, utan hinder av vad i 19 § är stadgat fortfarande bedrivas mellan dessa klockslag intill den 30 juni 1953.

Ang. uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

I motionerna I: 59 och II: 85 hade hemställt, att riksdagen måtte besluta, att övergångstiden för nattarbetsförbudets ikraftträdande skulle framflyttas från 1 juli 1951 till 1 juli 1953.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motioner I: 44 och II: 63 samt I: 59 och II: 85 måtte för sin del antaga följande förslag till

L a g

om ändrad lydelse av femte stycket övergångsbestämmelserna till arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1).

Härigenom förordnas, att femte stycket övergångsbestämmelserna till arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse:)

Bedrives vid tiden för denna lags ikraftträdande visst arbete å tid mellan klockan 23 och klockan 5, må det samma utan hinder av vad i 19 § är stadgat fortfarande bedrivs mellan dessa klockslag under två år efter lagens ikraftträdande.

(Föreslagen lydelse:)

Bedrives vid tiden för denna lags ikraftträdande visst arbete å tid mellan klockan 23 och klockan 5, må det samma utan hinder av vad i 19 § är stadgat fortfarande bedrivs mellan dessa klockslag under fyra år efter lagens ikraftträdande.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1951.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Norman, Sten, Nils Elovsson* och *Uhlén*, fru *Johansson* i Norrköping samt herrar *Nilsson* i Göteborg, *Andersson* i Alfredshem och *Odhe*

a) ansett, att utskottets utlåtande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt

b) under hänvisning till vad sålunda anförts hemställt, att förevarande motioner I: 44 och II: 63 samt I: 59 och II: 85 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **NORMAN**: Herr talman! Det har nu redan runnit undan en hel timme av den tid, under vilken arbetstagarna inom en stor del av näringslivet tillförsäkras rätt till ledighet för nattvila. Det kan kanske rent av vara praktiskt, att vi skaffa oss en egen erfarenhet, när vi ha att bedöma denna fråga!

Rätten till nattvila blev inskriven principiellt i den nya arbetarskyddslagen, som trädde i kraft den 1 juli 1949. I

stället för att tala om rätt till ledighet för nattvila tala vi vanligtvis om nattarbetsförbudet. Men det är då att märka, att detta förbud inte är generellt, utan det är begränsat genom särskilda bestämmelser i lagen, vilka — såsom socialministern uttryckt det — skulle leda därtill, att större delen av det nattarbete som bedrevs vid lagens ikraftträdande skulle komma att fortgå. När vi i riksdagen behandlade förslaget till arbetarskyddslag, hade vi nog ganska allmänt den uppfattningen, att så skulle komma att bli förhållandet. Men vi voro tämligen eniga om att anse, att det var av värde att genom lagstiftning bringa nattarbetet under kontroll, även om man — i varje fall under tiden närmast före lagens antagande — inte hade kunnat konstatera något mera omfattande missbruk.

Vi voro vid lagens antagande också på det klara med att vi befunno oss i ett sådant ekonomiskt läge, att det fanns skäl att avväga lagbestämmelserna så, att

Ang. uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

svårigheterna att hålla produktionen uppe blevo så små som möjligt. För att tillgodose detta önskemål och för att underlätta erforderliga omställningsåtgärder föreslogs därför i propositionen, att det nattarbete som pågick vid lagens ikraftträdande skulle, utan hinder av vad som stadgades i lagen, få fortgå ett år framåt. I motioner påpekades, att denna tid var för kort, och yrkades på en tre-årig övergångstid. I andra lagutskottet sammanjämkades de olika meningarna så, att utskottet enhälligt förordade en övergångstid av två år. När närmar sig denna tid sitt slut. Lagen skall enligt de antagna bestämmelserna i sin helhet träda i kraft den 1 juli i år, och med anledning därav ha väckts ett par motioner, som vi nu ha att ta ståndpunkt till.

Den ena motionen har i denna kammarväckts av herrar Wistrand, Nordensson och Wehtje och den andra av herrar De Geer och Holmbäck. I den första motionen motiverar man kravet på en förlängning av övergångstiden med att det fortfarande föreligger samma behov att upprätthålla produktionen i största möjliga omfattning. Den andra motionen har en delvis annan innebörd. Det förefaller mig, som om man ur den skulle kunna läsa ut, att de som där fört pennan äro på glid beträffande lagstiftningens behövlighet över huvud taget. Där framhållas vissa synpunkter, som tyda på att man närmast önskar ett uppskov med lagens fulla ikraftträdande för att få mera erfarenhet och för att få tillfälle att senare bedöma, huruvida vi skola ha några lagbestämmelser i detta avseende eller icke.

Inom andra lagutskottet ha inga sådana synpunkter gjort sig gällande, utan när nu utskottet står delat i två lika starka hälfter, rent siffermässigt sett, äro vi ändå trots allt eniga om ett par mycket väsentliga synpunkter på detta spörsmål.

Vi äro eniga om att det är av värde, att det svenska samhället söker genom lagstiftning i den riktning som det här är fråga om skydda arbetstagarna mot ohälsa och hindra de skadeverkningar som skulle följa av ett okontrollerat

nattarbete. Vi äro också eniga om att tidsläget är sådant, att det är allt skäl i världen att ta hänsyn till behovet av att produktionen upprätthålles och inriktas på en stegrad avkastning.

När vi stannat i olika meningar vid behandlingen av dessa motioner har ståndpunktstagandet mera gällt vad som är praktiskt än vad som är principiellt riktigt. Den halva, som med lottens hjälp har kommit att stå för utskottsutlåtandet, menar att vi skola tillgodose de önskemål som här finnas, särskilt från företagarna, genom att utsträcka dispenstiden ett par år till. Vi som kommit att stå som reservanter mena, att det är mest praktiskt att nu låta lagen träda i kraft i full utsträckning och sedan, inom ramen för lagens möjligheter till undantag, tillgodose industriens och produktionens behov.

Vi som företräda reservationen ha sett på denna fråga så, att om man nu uppskjuter det fulla ikraftträdandet ett par år till, kommer man år 1953 att befinna sig i precis samma läge som nu. Samma önskemål komma att göra sig gällande, samma skäl komma att åberopas för ytterligare uppskov. Men om lagen träder i kraft i sin helhet nu, kommer det i praktiken att medföra, att den klarhet om vad lagstiftningen innebär, som efter vad jag förstår företagarna i första hand önska och behöva, kommer till stånd.

I 19 § första stycket arbetarskyddslagen stadgas principiellt förbud mot nattarbete, men enligt andra stycket är en hel del nattarbete automatiskt undantaget från lagens tillämpning på grund av arbetets natur eller andra omständigheter, som där uppräknas. Vad är det för arbete som är undantaget? För två år sedan räknade jag med att man under övergångsåren skulle få någon klarhet på denna punkt. Men det har visat sig, att arbetarskyddsstyrelsen i stort sett inte har behövt ta ståndpunkt till detta mycket betydelsefulla spörsmål. Den har inte haft anledning att yttra sig om det nattarbete, som följde dispensreglerna, och det har inte i någon större utsträckning tillkommit nå-

Ang. uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

got nytt nattarbete, om vilket arbetarskyddsstyrelsen har haft anledning att ge sitt omdöme. Det blir väl likadant i fortsättningen, tills lagen träder i kraft i sin helhet. För att full klarhet skall skapas är det därför av värde, att lagen nu träder i full tillämpning och att arbetarskyddsstyrelsen allteftersom förhållandena komma att utveckla sig får ta ståndpunkt till de många spörsmålen om vilket arbete som är undantaget enligt 19 § andra stycket.

Skulle det då visa sig, att en del av det nattarbete, som nu pågår och som kan anses betydelsefullt för produktionsupprätthållande vid en hög nivå, inte faller under den generella undantagsbestämmelsen, då uppstår frågan, om det skall ges dispens eller inte att fortsätta detta nattarbete. Enligt 20 § finnas sådana dispensmöjligheter, bland annat när huvudparten av de arbetare, som bli beroende av dispensen, samtycker till att sådan lämnas.

Vi ha inom andra lagutskottet genom överläggningar med framstående representanter för företagen och för Landsorganisationen fått ett mycket bestämt intryck av att arbetstagarna äro mycke villiga att medverka till att ur produktionssynpunkt önskvärda överenskomelser träffas. Om nu lagen sättes i full kraft, anser jag det är av särskilt värde, att dispensfrågorna komma att behandlas under förtroendefulla överläggningar mellan parterna på arbetsmarknaden. Jag tycker att speciellt folkpartiet — som har engagerat sig i denna fråga genom motionen av herrar De Geer och Holmbäck och genom sitt ställningstagande i utskottet — borde finna det värdefullt, att här öppnas en möjlighet för parterna att få resonera om produktionens problem och att arbetstagarna därvid få tillfälle att sätta sig in i företagens synpunkter. Det är ju en strävan i tiden att de medverkande inom produktionen skola komma till tals med varandra och att även arbetarna skola få en inblick i de ekonomiska förhållandena och i viss mån ett medinflytande i företaget genom att arbetsgivaren rådgör med dem.

Det är sådana synpunkter som ha motiverat reservanternas ståndpunkt. Jag skall kanske tillägga, att när utskottet här är uppdelat i två numerärt lika stora hälfter, är det inte ett bestämt uttryck för styrkeförhållandena i denna fråga. På grund av deklarerationer som gjordes inom utskottet är jag nästan övertygad om att för den händelse lotten hade gynnat oss, som nu stå som reservanter, hade det inte blivit åtta reservanter, utan i varje fall inte mer än sju, kanske inte mer än sex. Ätminstone en ledamot deklarerade, att han visserligen röstade för motionerna men att han förbehöll sig att ta slutlig ståndpunkt, när utskottets utlåtande var skrivet. Hans ståndpunkt skulle bero på hur utlåtandet motiverades. Han tänkte sig nämligen då, att utskottsutlåtandet skulle innehålla ett yrkande om avslag på motionerna. Jag tror, att reservanternas motivering är sådan, att den tveksamme skulle kunna ansluta sig till den.

Jag hemställer nu om bifall till reservationen, herr talman!

Herr ISAKSSON: Herr talman! Jag hade tillfälle att såsom suppleant — »vid väggen», som det heter — följa detta ärende i andra lagutskottet. Jag måste för min del säga att jag under detta ärendes handläggning fick den uppfattningen, att det knappast är klokt att just nu låta denna nattarbetsförbudslag träda i kraft.

Det var mycket intressant att höra den uppvaktning, som hade företräde inför lagutskottet. Det var en uppvaktning från både arbetsgivare och anställda. Jag tror att det gjorde ett mycket djupt intryck på utskottet att höra med vilken ömsesidig respekt och förståelse man där framförde sina synpunkter. Alla voro, efter vad jag kunde förstå, överens om att nattarbetet borde bringas till avveckling så fort som omständigheterna det tillåta, och detta har också utskottet sagt i sitt utlåtande. Det var alltså bara fråga om tidpunkten för ikraftträdandet som meningarna gingo isär.

Ang. uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

Jag skulle vilja säga att alla äro vi överens om att vi — jag vill särskilt betona detta just i dagens läge — måste upprätthålla högsta möjliga produktion. Produktionen är ju med andra ord bäraren av vår levnadsstandard. Jag kunde för min del inte undgå att ta intryck av vad som inom lagutskottet anfördes i första hand från arbetsgivarsidan. Man framhöll från detta håll att vi, om detta nattarbetsförbud nu genomfördes, ovillkorligen måste gå mot en produktions-sänkning. Jag erinrar om vad chefen för Uddeholmsbolaget anförde, nämligen att produktions-sänkningen för hans bolag måste bli ungefärligen 14 procent.

Det är också en annan sak, som kommer fram i detta resonemang, och det är investeringsfrågan. Det anfördes när det gäller denna fråga inom utskottet sådana exempel, att man fick de allra största betänkligheter mot att nu genomföra dessa bestämmelser. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att människorna i detta hänseende så att säga inte råda över sig själva, ty vi ha i vårt land ett investeringstvång och i vissa fall investeringsförbud. Vad beträffar Uddeholmsbolaget nämndes bl. a., att om företaget skulle upphöra med det s. k. treskiftsarbetet, skulle detta kräva en investering av mellan 10 och 11 miljoner kronor, och om man sloge ut denna summa på varje anställd, skulle det per man bli en investering på 50 000 kronor, vilket var det minsta som behövdes för att kunna upprätthålla den produktion, som bolaget nu har. Det nämndes också att siffran 220 miljoner kronor skulle vara nödvändig för att upprätthålla den produktion, som järnindustrien nu har, i fall man införde förbud mot nattarbete.

Det är mycket intressant att ta del av de yttranden, som ha avgivits i detta ärende. Jag vill betona, att dessa yttranden till mycket hög procent ge stöd åt motionärernas uppfattning, att riksdagen härvidlag bör vänta och se tiden an. Vi kunna läsa vad socialstyrelsen skriver — socialstyrelsen företräder väl, skulle man kunna säga, de sociala intressena. Socialstyrelsen anför bl. a.: »I

nuvarande finansiella situation, då nationens krafter måste spännas för att höja produktionen och bekämpa inflationen, finner socialstyrelsen, som även beaktar situationen på arbetsmarknaden med dess mycket accentuerade brist på arbetskraft, att tidpunkten icke är lämplig för genomförande av det ur social synpunkt i och för sig önskvärda nattarbetsförbudet. De skäl, som av andra lagutskottet på sin tid anfördes för uppskov i två år med nattarbetsförbudet, kunna, så vitt styrelsen kan se, åberopas för ytterligare uppskov.»

Ungefär liknande synpunkter ha anförts av arbetarskyddsstyrelsens majoritet. Den nämner att utvecklingen har gått i en annan riktning än man hade trott och ansett sig kunna räkna med, och vidare säges också, att om nattarbetsförbudet skulle träda i kraft den 1 juli 1951, skulle förbudet endast bli en bestämmelse på papperet, ty styrelsen kunde knappast undgå att bevilja ett sådant otal med dispensansökningar, att förbudet som sådant endast bleve illusoriskt.

Ett yttrande, som jag särskilt har fäst mig vid och som också utskottet har tagit del av, är det som Kooperativa förbundets styrelse har avgivit. Styrelsen för Kooperativa förbundet påpekar till att börja med vad styrelsen yttrade den 26 mars 1947. Styrelsen sade då, att den ville ifrågasätta lämpligheten av att införa ett allmänt nattarbetsförbud i vårt land, när de industriländer, med vilka våra industriföretag ha att konkurrera såväl på den inhemska marknaden som på exportmarknaden, icke ha liknande bestämmelser. Vidare säger styrelsen: »Sedan detta yttrande avgavs ha de ekonomiska förhållandena i vårt land i väsentliga avseenden förändrats, icke minst genom den rådande inflationskonjunkturen. I dag gäller det i ännu högre grad än tidigare att kunna hålla uppe produktions- och exportvolymen.» Styrelsen framhåller också angelägenheten av att begränsa investeringarna.

Jag tror för min del, att det är mycket som så att säga kan reda upp sig självt när det gäller denna fråga. Det näm-

Ang. uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

des av den delegation, som uppvaktede utskottet — jag tror det var direktör Jacobsson i Svenska metallverken, som bl. a. gjorde detta påpekande — att inom företaget hade man under en femårsperiod reducerat antalet nattarbetsanställda från 29 till 11 procent. Jag tror att det är mycket som kan ske på frivillighetens väg, och jag tror också att denna utveckling kommer att fortsätta allteftersom resurserna tillåta det. Är det bara så, att man på alla håll är enig om att man skall försöka få slut på nattarbetet, när tiden blir sådan att förbudet utan större vådor kan genomföras, tror jag inte man bör hysa så stora farhågor, om man skulle vänta ytterligare ett par år.

Jag ber, herr talman, med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HALLAGÅRD: Herr talman! Jag skall med hänsyn till den sena timman försöka begränsa mig så mycket som möjligt och ange anledningen till att jag anslutit mig till utskottets förslag.

Vid ett ställningstagande till spørsmålet om att låta lagen om nattarbetsförbud träda i kraft den 1 juli 1951 kan man inte bortse ifrån, att rådande prekära ekonomiska läge icke medger att lagen i verkligheten tillämpas. Situationen är ju sådan, att det är av största vikt att den fortgående ökningen av produktionen vidmakthålles. Industrien bör därför, såsom framhålles i utskottets motivering, ej utan tvingande skäl belastas med åtgärder, som kunna äventyra ett fruktbarande resultat härutinnan. Härom äro nog såväl reservanterna som de, som stå för utskottets utlåtande, överens.

Reservanterna framhålla i sin motiveering, att starkt besjälade av intresset att för allas bästa befrämja en ökad produktion torde arbetstagarna vara villiga att med arbetsgivarna träffa överenskommelser om arbetes bedrivande nat-tetid. Reservanterna anse således att frågan kan lösas dispensvägen. De framhålla även, att det synbarligen goda förhållande, som numera i allmänhet rå-

der mellan parterna på arbetsmarknaden, ytterligare är ägnat att möjliggöra frivilliga uppgörelser rörande nattarbetet.

Nu kan det säkerligen betraktas som en avvägningsfråga, om man bör låta lagen träda i kraft den 1 juli i år och medelst dispens tillgodose produktionens behov, eller om man bör gå med på det uppskov av lagens ikraftträdande, som här föreslås. Den frågan uppstår emellertid, vilket som är mest ändamålsenligt. Det förefaller åtminstone för mig onödigt att belasta industrien och myndigheterna med ett dispensförfarande. Arbetarskyddsstyrelsens majoritet har ju framhållit, att om detta förbud skulle träda i kraft den 1 juli 1951, skulle det endast bli en lag på papperet, ty ansökningar om dispens måste i mycket stor utsträckning bifallas. Med hänsyn härtill synes det vara mest ändamålsenligt att gå med på ett uppskov för att slippa alla besvärligheter med ansökningar om dispens. Detta så mycket mer, såvitt jag förstår saken, som arbetarnas intresse troligen inte kan tillgodoses bättre genom ett bifall till reservationen än genom ett beslut om uppskov med förbudets ikraftträdande. Skillnaden skulle kanske bestå däri, att man i det förra fallet skulle — om jag får uttrycka mig på det sättet — se saken mera psykologiskt och i det senare fallet mera praktiskt och ändamålsenligt.

Utskottet framhåller också i sin motivering, att det tror sig kunna konstatera att det hos företagarna finns en målmedveten strävan att genom olika rationaliseringsåtgärder inskränka förekomsten av nattarbete i de fall, där detta icke påkallas av oöverkomliga produktionshänsyn. Och utskottet tillägger, att en fortsatt successiv minskning av nattarbetet framstår för utskottet som önskvärd.

Herr Norman, utskottets ärade ordförande, nämnde någonting om de bestämmelser i arbetarskyddslagen, som medge undantag från nattarbetsförbudet. Han ville bara ange deras innehåll. Det finns två bestämmelser om undantag från förbudet, nämligen § 19 och § 20. I § 19

Ang. uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

medges avvikelse från förbudet, där visst arbete med hänsyn till sin natur, allmänhetens behov eller annan särskild omständighet måste fortgå nattetid. Det faller i första hand under arbetsgivarens avgörande, huruvida ett arbete är hänförligt till denna paragraf. Arbetarskyddsstyrelsen kan emellertid ingripa korrigerande.

Enligt § 20 kan arbetarskyddsstyrelsen, när särskilda skäl föranleda därtill, medge nattarbete i vidare utsträckning än som följer av bestämmelserna i 19 §. Tillämpningen av förevarande paragraf är fortfarande oklar, men redan ett sådant direkt beroende av dispens skapar, om jag så får säga, osäkerhet och svårighet.

Jag skall inte uppehålla tiden längre, utan jag vill endast tillägga att reservanterna dela motionärernas uppfattning, att det rådande ekonomiska läget gör det nödvändigt att den fortgående ökningen av produktionen ej onödigt hämmas. Den saken bör bli avgörande. Sedan kan man kanske tvista om vilken ställning man bör inta till denna fråga. Det är möjligt att jag till en början varit tveksam inom utskottet — och kanske också senare någon gång — när det gäller att ta ställning, men sedan jag alltmer tagit del av alla handlingar och papper, som röra denna fråga, blev jag övertygad att det var riktigare att gå med på ett uppskov. Och när utskottets ordförande säger, att man bör se praktiskt på denna fråga, är det väl mera praktiskt, såvitt jag kan bedöma saken, att besluta om ett uppskov än att så att säga bidra till att belasta industrier och myndigheter med ett onödigt dispensförfarande, detta så mycket mer som, enligt vad jag framhöll, det för arbetarna inte spelar någon roll, vilken väg man än väljer: bifaller reservationen eller utskottets förslag.

Med dessa korta ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr DE GEER: Herr talman! Herr Norman yttrade, att vi när det gäller detta nattarbetsförbud redan under två

år haft status quo. Det är sant att vi, om vi bifalla utskottets förslag, ytterligare uppskjuta ikraftträdandet av nattarbetsförbudet. Jag har emellertid i detta avseende den uppfattningen, att vi under de två år, som vi uppskjuta avgörandet, kunna vinna nya erfarenheter, som kunna åberopas till stöd för en ändring av lagen i syfte att göra den mera smidig än den nu är. Det är sålunda inte bara fråga om ett uppskov av lagens ikraftträdande, utan det är fråga om att på dessa två år skaffa sig nya erfarenheter genom experiment och genom debatt.

Som en röd tråd i den ekonomiska debatten i dagens läge går ju tendensen att öka produktionen eller rättare sagt produktiviteten, d. v. s. produktionen per tidsenhet. Det är den säkraste grunden på vilken vi kunna öka reallönerna, förkorta arbetstiden, förbättra de sociala förmånerna och just i dagens läge bekämpa inflationen. Kapitalet betyder nu mer och mer i produktionsprocessen. Kan man utnyttja våra nya aggregat och maskiner under längre tid på dygnet, är detta det enklaste sättet att öka produktionen, och ofta kan man med en mycket liten insats av bara en eller två personer få till stånd en mycket kraftig produktionsinsats, om man arbetar dygnet runt.

För närvarande går utvecklingen ute i världen i den riktningen, att nattarbetet ökar; en tydlig tendens till ökat nattarbete i syfte att därigenom öka produktionen kan förmärkas. Men man går inte fram så stelbent som hos oss och kör med treskift, utan man försöker få till stånd arbete i nattskift under exempelvis en månad, ett kvartal och i vissa fall ett år. Man har där kommit in på ett mycket livligt experimenterande.

Motiven för reservanterna äro de allra bästa. Det talas om folkhälsa och ökad trivsel. Jag är dock inte så säker på att reservanterna ha rätt i allt. Jag hänvisar bara till de undersökningar, som pågå i Amerika, och jag vill särskilt framhålla — jag har själv erfarenhet av skiftarbete — att det inte är nattarbetet i och för sig som är så förkastligt, utan

Ang. uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

det är de täta växlingarna mellan dag- och nattarbete varje vecka eller högst var fjortonde dag. Kunnat vi förlägga nattarbetet till en sammanhängande längre period, är det inte så skadligt för folkhälsan. I tropikerna exempelvis arbetar ju folk ofta på nätterna. För resten tror jag inte att nattarbetet rent fysiologiskt är så ohälsosamt. Titta bara på våra däggdjur — människorna äro ju också däggdjur! De arbeta till övervägande del på nätterna. Älgar och rådjur beta på nätterna, och släppa vi ut våra kor, beta de också helst på nätterna — det kan väl kallas deras sätt att arbeta.

Jag tror att det är en felaktig uppfattning, att nattarbetet rent fysiologiskt är så skadligt, och jag tror inte vi böra tillmäta våra auktoriteter här i Sverige bättre vitsord än motsvarande auktoriteter i de stora industriländerna, i första hand England och Amerika, där man delvis kommit till andra resultat än vi.

Herr Norman säger, att det är bäst att nu vinna definitiv klarhet, ty då kan den önskvärda kontakten mellan parterna komma till stånd. Ja, men kan inte den kontakten komma till stånd i alla fall? Och kan den inte komma till stånd i mycket friare former, om vi inte äro bundna? De båda parterna ha nämligen under sådana förhållanden sin frihet att kontakta varandra. Om lagen blir definitivt genomförd, får man en alltför trång ram att röra sig inom. Jag tycker inte, att vinsten av denna ökade klarhet är något skäl, som här kan framföras. För resten blir det väl ingen ökad klarhet, om förbudet kommer att träda i kraft, ty osäkerhet kommer att råda i båda fallen. Och osäkerhet är alltid en mycket ogynnsam faktor för industrien. Om vi emellertid genom två års ytterligare »osäkerhet» kunna erhålla en bättre lag än den som nu ligger framför oss, vilja vi gärna se ett uppskov med ikraftträdandet.

Med dessa korta ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr STEN: Herr talman! Utskottets ordförande har ju i sitt inledande anfö-

rande i denna debatt i allt väsentligt anfört de synpunkter, som äro vägledande för den hälft av utskottet, som står för reservationen. Jag ber endast att få understryka ett par av dessa.

Först och främst ber jag att med anledning av det uttalande, som huvudmotionären nyss gjorde, få erinra om att — något som jag tror också utskottets ordförande nämnde — ingen inom någondera halvan i utskottet har vågat bygga någonting på den ärade motionärens amerikanska utflykter. Vi ha hållit oss till den svenska på erfarenhet grundade doktrinen på detta område, enligt vilken nattarbetet måste anses medföra fysiska vådor för arbetarna samtidigt som nattarbetarna ju ställas, skulle jag vilja säga, på något sätt utanför den kulturella gemenskapen i samhället på grund av att de inte äro lediga samma tider på dygnet som andra människor.

En annan synpunkt, som spelade en betydande roll under den diskussion, som fördes inom utskottet i närvaro av prominenta representanter för företagare och arbetare från sådana industrier, där nattarbete är aktuellt, var att företagarna inte ansågo sig kunna göra några större investeringar i nödvändiga nyanläggningar på de områden, där skiftarbete ändock måste förekomma, enbart på grund av ovissa dispensmöjligheter. Men på den punkten lämnades det tillfredsställande besked redan vid lagens antagande, då departementschefen utgick ifrån att företagarna i sådana fall skulle äga rätt att få förhandsbesked av tillsynsmyndigheten, alltså arbetarskyddsstyrelsen. Det är då givet, att om en företagare får ett sådant förhandsbesked, måste det anses gälla för en avsevärt längre tid framåt än den som omfattas i varje dispensperiod.

En tredje sak, som jag skulle vilja trycka på, är att man inom vissa arbetargrupper vid årets avtalsrörelser även har aktualiserat vissa arbetstidsfrågor, som tangera nattarbetet. De ha nått vissa resultat i sina strävanden att reducera nattarbetet och skiftarbetet, men de vilja gärna komma längre.

Det skulle under sådana omständighe-

Ang. uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

ter vara synnerligen oklokt av riksdagen, ur psykologiska synpunkter, att ta det steg bakåt, som ett bifall till motionerna skulle innebära. Det skulle sannerligen inte göra arbetarna mera benägna att gå med på det skiftarbete och det nattarbete, som är oundgängligt inom vissa industrier.

Den ärade huvudmotionären talade om att det är produktionen och dess stegring, som är den enda riktpunkten för våra strävanden i det nuvarande tidsläget. Den ärade huvudmotionären är ju som bekant en mycket mångsidig man; han är en liberal företagare i Värmland, han är en rättrogen — eller i varje fall lojal — statssocialist i Norrbotten, och han är dessutom en framgångsrik författare när det gäller att bibringa det svenska folket och inte minst den svenska arbetarklassen kunskap på det ekonomiska området. I en tidning, som står mig nära, var hans senaste bok för någon tid sedan föremål för en recension i mycket berömande ordalag. Men dessutom skrevs det redaktionellt någonting, som stod i nära anknytning till vad vi nu behandla, men hans uttalande då stod inte i god överensstämmelse med vad den ärade huvudmotionären nyss uttalade. Disponenten De Geer hade förväntat sig över att det fortfarande fanns folk, som skilde mellan produktiva statsutgifter för utbyggande av hamnar eller dubbelspår och improduktiva utgifter för undervisning eller socialvård. Och han hade för sitt eget vidkommande, såsom den framsynte industriman vi ansett att han är, uttalat att folkvärden har en mycket stor betydelse för produktiviteten — ja, han ifrågasatte, om några statsutgifter voro så produktiva som de, som lades ned på att bibringa vårt folk ökad kunskap och andlig hälsa.

När det gäller målsättningen för produktionen måste andra lagutskottet sin plikt likmätigt även värna om intressen vid sidan av de rent materiella, som utslutande se till produktionsresultatet. Vi måste tänka på att den levande arbetskraften är vår viktigaste produktionsfaktor. Jag hade därför väntat, att författaren till arbetet om Sveriges natur-

rikedomar icke endast såsom den mångsidige man han är utan också som den överraskningarnas man, som han brukar vara, skulle i denna debatt ha yrkat avslag på sin egen motion! När han emellertid inte iakttar denna konsekventa hållning måste andra lagutskottet, denna gång dess reservanthalva, slå vakt om att det materiella inte kan få vara enda ledmotiv när det gäller ett bedömande av dessa ting. Därför är det nödvändigt att lägga nattarbetet inte under förbud, men i varje fall under kontroll.

Det går ju bra då det gäller arbetstidslagets tillämpning att få arbetarnas medverkan till övertidsarbete i sådana fall, där detta är oundgängligen nödvändigt och det icke medför några fysiska eller psykiska vådor. Det är säkerligen även ur företagens synpunkt bättre att man nu avslår motionen och att parterna tillsammans med tillsynsorganet efter den förste juli äntligen inrikta sig på att skapa en praxis på detta område i stället för att utsträcka tiden två år ytterligare, varunder ingenting sker och både företagare och arbetare lämnas lika ovissa om vad som kommer att hända, när denna nya tvåårsperiod gått till ända.

Det är från sådana synpunkter, som andra lagutskottets socialdemokrater företräda den uppfattning, som tagit sig uttryck i reservationen och som andra kammaren har givit sitt bifall till.

Jag uttrycker den förhoppningen att denna kammare med bistånd även från de partier vilkas utskottsrepresentanter dikterat utskottets utlåtande skall ansluta sig till samma uppfattning som den, som har samlat andra kammarens majoritet.

Herr SUNNE: Herr talman! Skillnaden mellan utskottets och reservanternas yrkanden består huvudsakligen, enligt min mening, däri, att följer man utskottets förslag undviker man det krångel och den pappersexercis, som skulle bli följden om man bifölle reservanternas förslag.

Andra lagutskottet uttalade redan är

Ang. uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

1948 att »med hänsyn till angelägenheten av att i rådande läge icke åstadkomma några rubbningar i produktionen lär det nämligen knappast vara möjligt att under de närmaste åren genomföra någon verklig inskränkning av nattarbetets nuvarande omfattning». Det säger vidare, att »ansökningar om dispens att efter den nya lagens ikraftträdande fortsätta nu bedrivet nattarbete skulle därför sannolikt regelmässigt komma att bifallas. Under sådana förhållanden skulle det icke utan visst fog kunna anses såsom onödigt krångel att belasta industrien och myndigheterna med ett dispensförfarande.»

Jag förmodar att det är samma utskottsordförande, som vi nu ha, som skrivit under detta andra lagutskottets utlåtande år 1948. Man föreslog då en övergångstid av två år, efter vilken tid man väntade att det skulle vara möjligt att erhålla en sådan överblick över utvecklingen att det vore lämpligt att taga frågan under ny omprövning.

Av de nu hörda myndigheterna är det väl närmast arbetarskyddsstyrelsen, som borde vara vittnesgill. Den anser emellertid att den tidpunkten ännu inte har kommit, då det kan vara möjligt att överblicka utvecklingen. Den anser att det skäl som andra lagutskottet anförde 1948 fortfarande äger giltighet. Jag skall inte trötta med, eftersom vi ha fått extra nattarbete här i kväll, att ytterligare anföra vad arbetarskyddsstyrelsen har sagt, det har redan delvis anförts av herr Hallagård och av herr Isaksson, men den anser ju att det bör vara en längre övergångstid innan man låter lagen träda i kraft, och den framhåller också, att det nuvarande världsläget synes kräva att med minsta möjliga nyinvesteringar uppehålla högsta möjliga produktion.

Här har också nämnts vad övriga myndigheter, som hörts, ha yttrat. Socialstyrelsen är inne på samma linje, och herr Isaksson har anförts vad Kooperativa förbundets styrelse yttrat. Vid de samtal som utskottet har haft med representanter för arbetstagare och ar-

betsgivare fick jag det intrycket, att starka skäl tala för att så länge investeringskontroll och byggnadsreglering förekomma, innebär ett principiellt förbud mot nattarbete stora besvärligheter särskilt vid planerandet av nya anläggningar inom de treskiftsgående industrierna. En företagare kan i regel inte med säkerhet avgöra, huruvida den tillverkning han planerar är att hänföra till den produktion som i arbetarskyddslagen fordrar dispens för tillverkning. Skulle han riskera, att sådan dispens inte kommer att beviljas, är det tydligt, att han inte fullföljer sina nyanläggningsplaner och tvingas överge vissa nya tillverkningar eller omfördela produktionen. Det skulle inte heller löna sig att anskaffa vissa dyrbara maskiner, om möjligheten att utnyttja dem under en längre tid på dygnet skulle omintetgöras till följd av att treskift inte medgavs.

Det framgick vid dessa överläggningar, att man inom de stora företagen strävar efter en ständig minskning av nattarbetet. En företagsledare rapporterade — jag tror det gällde en femårsperiod — att nattarbetet gått ner från 29 procent till 11 procent. Det är ju en mycket betydande minskning.

För min del vill jag gärna medverka till att nattarbetsförbudet snart möjligt träder i kraft. Men då Sverige är ett av de få länder i världen, som över huvud taget har denna lagstiftning, anser jag att man bör ha en väl tilltagen övergångsperiod, så att man hinner överblicka utvecklingen och inte i nuvarande världsläge antager en lag, som verkar produktionshämmande, om den strikt skulle genomföras, och minskar vår konkurrensförmåga gentemot de länder som inte ha dylik lagstiftning. Visserligen skulle ett ökat dispensförfarande minska dessa olägenheter, men det skulle endast öka krånglet och pappersexercisen och medverka till att lagen, såsom förut sagts, skulle bli en lag endast på papperet.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

Herr **ANDRE VICE TALMANNEN**: Herr talman! Jag ber kammarens ledamöter om ursäkt om jag vid denna sena timme uppehåller mig något mera ingående vid den fråga som nu diskuteras. Jag har ett behov av att göra det med hänsyn till att Landsorganisationens uppfattning påtagligen väger ganska tungt när det är fråga om att bedöma innebörden av lagstiftningen för dem som drabbas av själva nattarbetet. Landsorganisationen har beretts tillfälle att yttra sig över motionerna, och utlåtandet har citerat vad den har anfört. Det framhålles i yttrandet, att i den motivering, som har anförts för motionerna för ytterligare uppskov med förbudets ikraftträdande, intet nytt framkommit utöver vad som anfördes redan vid den nya arbetarskyddslagens tillkomst och vad som under senare tid också förekommit i den offentliga diskussionen.

Så som nattarbetsförbudet utformats i lagen kan jag inte finna annat än att undantags- och dispensmöjligheterna tillgodose alla legitima intressen. Man kan fråga sig, om det över huvud i hela den svenska sociala skyddslagstiftningen finns någon bestämmelse så uppmjukad och beskuren som arbetarskyddslagens nattarbetsförbud. Av förarbetena framgår att redan utan dispens huvuddelen av nu förekommande nattarbete faller under 19 § andra stycket och sålunda även i fortsättningen skall kunna bedrivas nattetid. Därtill kommer sedan dispensmöjligheten enligt 20 §, genom vilken nattarbete kan medgivas även av driftsekonomiska och samhällsekonomiska skäl. Med hänsyn till den inställning arbetarskyddsstyrelsen tagit till de föreliggande motionerna har man knappast någon anledning att räkna med en alltför restriktiv dispenspraxis. Man invänder kanske att arbetarorganisationerna kunna antagas inta en motsatt ståndpunkt. Därom kan jag givetvis inte fälla något allmänt förhandsomdöme. Men jag kan hänvisa till den erfarenhet vi ha av dessa organisationers inställning i tidigare liknande sammanhang, nämligen beträffande ansökningar om övertidsdis-

penser och ej minst ansökningar om dispenser enligt den s. k. allmänna undantagslagen av år 1940. Det var som bekant en lag, som gav Kungl. Maj:t rätt att dispensera från arbetsmarknadens samtliga skyddslag. Den kom i praktiken i tillämpning bara beträffande nattarbetsförbudet för kvinnor och i några få fall motsvarande förbud för minderåriga. Jag har ingen statistik att åberopa, men jag är övertygad om att ingen, som tar del av LO:s och förbundens utlåtanden över dessa många dispensansökningar, skall kunna påstå annat än att vi i de fallen visat den största förståelse för produktionens intressen. Det finns ingen anledning att antaga annat än att vi inte också när det gäller dispenser från ett allmänt nattarbetsförbud komme att visa samma förståelse.

Man kan naturligtvis fråga: Om nu nattarbetsförbudet är så utformat att det i praktiken inte skulle drabba huvuddelen av det nuvarande nattarbetet utan bara en mindre del av detta — vad finns det då för anledning att gå emot ett förnyat uppskov med dess formella ikraftträdande? Jag skulle naturligtvis kunna svara med en motfråga: Vad finns det under sådana förhållanden för anledning att kräva förnyat uppskov?

Anledningen till att vi inte kunna gå med på ytterligare uppskov är att vi — i likhet med departementschefen 1948 — finna det angeläget att man på ett effektivare sätt än hittills bringar nattarbetet under kontroll, en kontroll som nu saknas. Vi utgå nämligen från att det, trots allt, finns visst nattarbete, som icke är motiverat av legitima, samhällsekonomiska intressen och som skulle komma att omfattas av förbudet, även efter en dispensprövning.

När 1938 års arbetarskyddskommitté föreslog att nattarbete, trots lagens förbud, skulle utan dispens få bedrivas under ett år från tidpunkten för lagens ikraftträdande, motiverades detta helt allmänt med att det från tekniska och ekonomiska synpunkter skulle kunna medföra svårigheter att omedelbart inställa nattarbetet. Det ytterligare an-

Ang. uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

stånd om ett år, som skulle kunna med-
givas efter dispens, motiverades med
»omställningssvårigheter». Departemen-
tschefen strök det senare året. Utskottet
åter utsträckte den dispensfria
tiden till två år.

Enligt min uppfattning ge förarbetena
vid handen att anledningen till över-
gångsbestämmelsen närmast varit hänsyn
till företagens omställningssvårigheter.
Jag menar att dessa svårigheter inte
äro större än att de böra ha kunnat be-
mästras under de gångna två åren, till
vilka man bör kunna lägga det halva
året från lagens antagande till dess
ikraftträdande, alltså en tidrymd av cir-
ka två och ett halvt år. Även om dessa
svårigheter av olika anledningar inte
bemästrats, menar jag ändock att förbu-
det till sitt sakliga innehåll är sådant
att det inte finns skäl att ytterligare
förhåla dess ikraftträdande. Vad säger
oss för övrigt att läget efter en ny två-
årsperiod är sådant att inte ett nytt an-
stånd kommer att kunna motiveras med
samma skäl som motionärerna nu an-
fört?

Ehuru, som jag framhöll, övergångs-
bestämmelsen enligt min uppfattning
närmast motiverats av hänsyn till före-
tagens omställningssvårigheter, kan det
ju inte bestridas att ett medverkande
motiv varit hänsyn till det allmänna eko-
nomiska läget. Detta kan särskilt väl
utläsas ur andra lagutskottets utlåtande
över ett par motioner, som väcktes i an-
ledning av propositionen 1948. I dessa
motioner hade yppats betänkligheter att
nattarbetsförbudet skulle kunna leda till
produktionsminskning. Utskottet uttala-
de i den delen att enighet torde råda
om att en ökning av produktionen, sär-
skilt inom exportindustrierna, utgjorde
den viktigaste förutsättningen för att
Sverige skulle kunna komma ur de nu-
varande svårigheterna och att det med
hänsyn härtill var angeläget att undvika
varje åtgärd, som kunde verka produk-
tionshämmande. Nattarbetsförbudet måste
därför utformas så att det medgav
tillräckligt hänsynstagande till den rå-
dande ekonomiska situationen. Enligt ut-
skottets mening uppfyllde de i proposi-

tionen föreslagna bestämmelserna detta
krav, och det föreslogs från utskottets
sida inte någon ändring i dem, utan en-
dast den nyssnämnda förlängningen av
övergångsperioden. Utskottet framhöll
visserligen att det före utgången av den-
na period kunde väntas bli möjligt att
erhålla sådan överblick över utveck-
lingen, att man kunde taga under om-
prövning i vad mån det fortfarande vore
nödvändigt att fortsätta med bedrivet
nattarbete. Uttalandet ter sig något
oklart med hänsyn till att utskottet tidi-
gare anslutit sig till departementschefens
förklaring, att det nattarbete som för
närvarande bedrivs torde omfattas av
stadgandet om tillståndsfritt undantag
och att dispensregeln erbjöde tillräck-
lig möjlighet att beakta sådana fall, där
nattarbete erfordrades för att under en
ekonomisk kris främja landets export.

Från företagarhåll har det gjorts gäl-
lande att de lagstadgade förutsättning-
arna för tillståndsfritt undantag respek-
tive dispens äro så utformade att det för
ett företag måste bli svårt att i förväg
bedöma, huruvida ett visst nattarbete
faller under den ena eller den andra
regeln. Detta menar man skulle vara sär-
skilt besvärligt i sådana fall, då ett före-
tag planerade att starta en ny fabrik el-
ler tillverkning, för vars bedrivande
nattarbete ansåges erforderligt. Jag vill
härtill endast erinra om departements-
chefens uttalande i propositionen, att
chefsmyndigheten bör vara skyldig att
i nu ifrågakvarande fall lämna bindande
förhandsbesked, huruvida en tilltänkt
verksamhet faller under den generella
undantagsbestämmelsen eller inte, och
att den som ämnar starta en verksamhet
även bör vara berättigad att i förväg få
en dispensansökan prövad.

Härutöver, herr talman, vill jag endast
tillägga, att vi naturligtvis äro fullt på
det klara med att man bör taga alla be-
rättigade hänsyn till produktionens in-
tressen. Dem ha vi inte någon gång
haft för avsikt att åsidosätta. Men vi
anse, att man också bör taga hänsyn till
den mänskliga arbetskraften och väga
dessa två faktorer emot varandra. Vi
ha då för vår del kommit till den upp-

Ang. uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

fattningen, att i det hänseendet väger den mänskliga arbetskraftsfaktorn mera än hänsynen till produktionens intresen, när det icke är alldeles nödvändigt att bedriva nattarbete. Den som inte själv deltagit i nattarbete känner av naturliga skäl icke till dess olägenheter och kan väl därför rimligen inte göra något annat, mena vi, än att vädja till dem som ha sådant arbete att taga vederbörlig hänsyn till produktionens behov.

De Geer har i sitt lilla anförande i kväll försökt framföra den synpunkten, att det inte alls är hälsofarligt eller på något sätt skadligt att arbeta på natten. Han har bl. a. tagit exempel från djurlivet och hänvisat till att de vilda djuren äta i allmänhet på natten och vila på dagen. Jag förmodar att de vilda djuren göra det därför att de då slippa människornas sällskap och bli i tillfälle att äta i fred! Med människorna är det helt annorlunda. De söka varandras sällskap, och de intaga inte gärna sina måltider på natten. Jag tror följaktligen att jämförelsen inte är fullt riktig. Det rör sig om skilda naturer. Vi kunna följaktligen inte draga den slutsatsen, att därför att de vilda djuren gärna beta på natten så skola människorna också göra det. Jag tror att flertalet helst ser att de slippa!

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **PETRÉN**: Herr talman! Det synes mig klart att nattarbete är en mindre önskvärd och oläglig arbetsform. Därför anser jag det också vara på sin plats att man har regler som skydda arbetarna så att nattarbete ej kommer till stånd annat än när det är direkt och klart befogat.

Nu gäller frågan om man skall låta denna lag träda i kraft den första juli i år eller uppskjutas. Jag tror inte att den frågan har så stor betydelse för omfattningen av nattarbetet nu den närmaste tiden. Jag bygger här rätt mycket på min egen erfarenhet. Det har inte varit någon svårighet för arbetsgivare och arbetare att finna en samstämmig uppfattning om på vilka områden natt-

arbete bör upprätthållas, och dispenser ha också beviljats.

Vad händer om man låter lagen träda i kraft nu? Jo, under nuvarande ekonomiska situation där det bl. a. gäller att begränsa investeringarna kommer arbetarskyddsstyrelsen att drunkna i ett otal dispensärenden. Det blir mycket besvärliga tolkningsfrågor, som arbetarskyddsstyrelsen här ställs inför. Den skall avgöra huruvida de olika fallen skola höra till paragraf 19 eller om man skall behöva tillgripa dispensvägen. Det är inte betydelseöst hur arbetarskyddsstyrelsen bedömer de enskilda fallen, ty styrelsens bedömanden komma att verka normgivande för framtiden. Det är en rättspraxis som måste byggas upp. Arbetarskyddsstyrelsen har i dag knappast hunnit tränga in i hur den skall tolka 19 paragrafen. Det är endast huvudprocesserna inom järnbruksindustrien, som man i någorlunda stor omfattning har granskat ur denna synpunkt. Kvar stå hela cellulosaindustrien, den kemiska industrien och gummiindustrien och många andra stora fält. Och när man har klarat av huvudprocesserna gäller det att också klara av delprocesserna, som ligga före och efter.

Det är långt ifrån betydelseöst för företagen huruvida de komma att få sina arbeten att falla under paragraf 19 eller icke. Ett företag kan ju knappast basera planläggningen av sin verksamhet på dispenser, som ofta löpa på rätt kort tid. Det tar halvår och år och ännu mer att få till stånd nyanläggningar. Därför vore det önskvärt om man kommit längre i tolkningen av denna arbetarskyddslag innan den träder i kraft. Jag tror att det vore mycket olyckligt, såsom den ekonomiska situationen i dag är, att låta denna lag träda i kraft med tanke på allt det kommer att draga med sig av dispensärenden och svåra tolkningsfrågor.

Herr Norman sade i sitt anförande nyss, att han förväntade att det skulle särskilt tilltala folket, efter de yttranden han har hört, att få till stånd sådana tillfällen att resonera om produktionens problem, som uppkomma i

Ang. uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

samband med dispensärendena. Ja, jag är övertygad om behovet av att man får tillfällen att diskutera produktionens problem med de anställda. Jag för min del anser, att man alltid skall ta dessa tillfällen i akt. Men man skall kunna göra det även utan samband med den invecklade pappersexercis som dessa dispenserfrågor komma att föra med sig, nu när arbetarskyddslagen träder i kraft den 1 juli.

Herr talman! Med denna min motive-ring yrkar jag bifall till utskottets hemstäl- lan.

Herr WEHTJE: Herr talman! Utskot- tets ärade ordförande karakteriserade läget mycket bra, när han framhöll att det här mera är fråga om vad som är praktiskt än vad som är rent princi- piellt. Principiellt äro vi ju inställda till denna fråga så, att vi med tillfreds- ställelse hälsa möjligheten att komma ifrån nattarbete i största möjliga ut- sträckning. Jag har också noterat det ställningstagandet, att man förklarar att man principiellt har full förståelse för produktionens behov, och i det läge vari vi för närvarande befinna oss är det ofrånkomligt att alla krafter sättas in för att upprätthålla produktionen på minst den nivå den nu har.

Då uppkommer frågan: Vad är mest praktiskt? Jag kan inte finna att vi egentligen ha fått några bärande argu- ment för att det vore mest praktiskt att nu sätta lagstiftningen i kraft. Däremot har det under debatten i kväll från flera håll påvisats, att det är fara värt att det är mycket opraktiskt att sätta denna lag i kraft, när förhållandena nu inte äro annorlunda än de voro då lagen besluta- des och man bestämde sig för en över- gångstid på två år. Nu blir det mest pappersexercis och krångel när man skall söka de dispenser, som det är ofrånkomligt att den prövande myndig- heten lämnar under de nuvarande för- hållandena.

Herr andre vice talmannen ställde den frågan: Vad är det för behov att sätta lagen i kraft? Han hade tänkt ställa en

motfråga. Jag har svarat på den första frågan: Det finns intet sådant behov. Det blir bara en massa krångel och pap- persexercis. Jag skulle tro, att herr andre vice talmannen har ganska svårt att påvisa några fall, där det i någon nämnvärd utsträckning skulle finnas något behov av att låta lagen träda i kraft för att förhindra ett nattarbete, som kan anses överflödigt. Det är dock så på arbetsmarknaden, att där det inte behövs nattarbete, där sätter företagaren inte in någon arbetskraft, och dit gå inte arbetarna för att utföra något sådant ar- bete.

Jag kan inte se att man vinner något praktiskt med att nu sätta lagen i kraft. Det rimliga är att vi få en förlängd övergångstid, och det är ingenting annat vi syfta till än att förenkla hela procedu- ren och att upprätthålla produktio- nen.

Man invänder då: Hurudana bli för- hållandena när dessa två år äro gångna? Då stå vi väl på precis samma stånd- punkt som nu. Det beror på hur för- hållandena utveckla sig under denna tid. Jag hoppas verkligen att vi om två år skola ha kunnat komma ifrån alla de regleringar och dirigeringar, som vi fortfarande ha. Men ha vi kvar bygg- nadsreglering, investeringskontroll och allt sådant — ja, då kunna företagen icke vidtaga de nödvändiga åtgärderna för att med förkortad arbetstid och med utnyttjande av färre antal timmar per dygn kunna få fram samma produktion som tidigare.

Med dessa ord, herr talman, hemstäl- ler jag om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet fogade reserva- tionen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bi- fall till utskottets hemstäl- lan, sig anse denna proposition vara med övervägan- de ja besvarad.

Förordningsförslag ang. motverkande av svinsjukdomar.

Herr *Norman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottets hemställt i sitt utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Wehtje* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 73.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av väckta motioner om viss ändring av bestämmelserna om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor; och

nr 23, i anledning av väckta motioner om förslag till 1951 års riksdag i syfte att genomföra reformen med fria läkemedel.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Förordningsförslag ang. motverkande av svinsjukdomar.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser till

motverkande av svinsjukdomar, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 26 januari 1951 dagtecknad proposition, nr 82, vilken hänvisats till lagutskottet och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning med vissa bestämmelser till motverkande av svinsjukdomar.

I det av Kungl. Maj:t framlagda förordningsförslaget hade 1 § och slutbestämmelserna erhållit följande lydelse:

1 §.

Har hushållningssällskap anordnat kontroll av hälsotillståndet i svinbesättningar, äger veterinärstyrelsen, om den finner formerna för kontrollen betryggande, medgiva att veterinär som handhar kontrollen må, under förutsättningar som styrelsen angiver, meddela friskförklaring för ansluten besättning.

I friskförklaring skall angivas att den icke äger giltighet längre än till viss dag efter förklaringsavgivande. Friskförklaring skall genast återkallas, om tecken på sjukdom yppas i besättningen.

Slutbestämmelserna.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1951.

Intill den 1 januari 1953 skall vad i förordningen är stadgat om hälsokontroll, anordnad av hushållningssällskap, gälla även dylik kontroll som vid förordningens ikraftträdande finnes anordnad av slakteriorganisation.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 355 av herr *Nilsson, Hjalmar*, m. fl. och nr 359 av herr *Johansson, John*, m. fl. samt inom andra kammaren nr 459 av herr *Nilsson* i Svalöv m. fl. och nr 475 av herr *Norup* m. fl.

I motionerna I: 355 och II: 459, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att den föreslagna förordningens ikraftträdande skulle uppskjutas till den 1 januari 1953.

Förordningsförslag ang. motverkande av svinsjukdomar.

I motionerna I: 359 och II: 475, vilka ävenledes voro likalydande, hade hemställt, att riksdagen måtte besluta om sådan ändring av 1 § i förordningen, att hälsokontroll, anordnad av hushållningssällskap eller slakteriförening, finge av veterinärstyrelsen godännas och att i samband därmed förordningens sista stycke måtte strykas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit viss ändring böra företagas i det genom förevarande proposition framlagda förslaget till förordning — måtte med bifall till motionerna I: 355 och II: 459 antaga nämnda förslag med den ändringen, att förslagets två sista stycken erhöles följande lydelse:

»Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1953.

Intill den 1 januari 1954 skall vad i förordningen är stadgat om hälsokontroll, anordnad av hushållningssällskap, gälla även dylik kontroll som vid förordningens ikraftträdande finnes anordnad av slakteriorganisation.»

B. att motionerna I: 359 och II: 475, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herr *Es-kilsson*, vilken ansett, att utskottets utlåtande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan,

A. att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit vissa ändringar böra företagas i det genom förevarande proposition framlagda förslaget till förordning — måtte med bifall till motionerna I: 359 och II: 475 antaga nämnda förslag med de ändringarna, att 1 § erhöles följande lydelse:

Har hushållningssällskap — — — (lika med Kungl. Maj:ts förslag) — — — ansluten besättning.

Vad nu stadgats för det fall att hushållningssällskap anordnat hälsokontroll skall, där särskilda skäl därtill föranleda, gälla jämbäl, då kontrollen anordnats av slakteriorganisation.

I friskförklaring — — — (lika med Kungl. Maj:ts förslag) — — — i besättningen.

samt att övergångsbestämmelsernas sista stycke utginge;

B. att motionerna I: 355 och II: 459 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **ESKILSSON**: Herr talman! Jag är ledsen att vid denna timme på natten behöva ta kammarens uppmärksamhet i anspråk. Jag skulle ju ha kunnat nöja mig med att kort och gott yrka bifall till min reservation, men det är en så speciell fråga det här gäller, att jag inte vågar förutsätta att så många av kammarens ledamöter vare sig tagit del av propositionen eller motionerna eller i detalj studerat utskottsutlåtandet. Därför måste jag be att få säga några ord om den reservation som jag har fogat till utskottets utlåtande.

Frågan gäller antagande av en förordning som skall stödja den verksamhet för bekämpande av vissa sjukdomar hos svinbesättningar, som redan pågått i de viktigaste smågrisproducerande delarna av vårt land under många år på initiativ av slakteriorganisationerna. Genom propositionen skall denna verksamhet nu få ett stöd och en större stadga därigenom, att vissa beteckningar bli förbehållna besättningar som anslutits till kontrollen.

Det har med anledning av propositionen väckts en del motioner. Ett par av dessa motioner gå ut på uppskov med ikraftträdandet av den föreslagna förordningen till den 1 januari 1953 i stället för den 1 juli 1951 som propositionen föreslår. I min reservation yrkar jag bifall till propositionens förslag i detta avseende. Jag förmenar, att denna verksamhet numera har bedrivits så länge i stora delar av vårt land, att det inte är någon risk att låta förordningen träda

Förordningsförslag ang. motverkande av svinsjukdomar.

i kraft omedelbart. Den är nämligen inte på något vis tvingande. Den avser inte att tvinga vare sig hushållningssällskapen att anordna kontrollen eller djurbesättningarnas ägare att ansluta sina besättningar till densamma. Förordningen ger endast den verksamhet, som redan har bedrivits och som över allt kan sättas i gång, stöd av en statlig förordning. Den kommer även i fortsättningen att ge tillräcklig tid till anpassning till bestämmelserna, varför det inte medför några vådor att förordningen träder i kraft omedelbart. I det avseendet går min reservation alltså ut på bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Men jag har i min reservation gjort ett tillägg till den i propositionen föreslagna förordningen. Det gäller frågan vem som skall vara huvudman för verksamheten. Enligt propositionen skola hushållningssällskapen ensamma vara huvudmän. Nu har emellertid denna verksamhet drivits fram av slakteriorganisationerna. Det är de, som ha varit pionjärer och tagit initiativet inom det ena området av vårt land efter det andra. Det är slakteriorganisationerna som i mycket stor utsträckning ha fått bekosta verksamheten under den gångna tiden. Det är all anledning att tro att detta stöd ifrån slakteriorganisationerna även kommer att behövas i fortsättningen, därför att den kungl. propositionen inte avser att ge något statsbidrag åt verksamheten, vilket man ursprungligen hade räknat med. Slakteriorganisationernas medverkan torde fördensskull även vara önskvärd i fortsättningen för att verksamheten inte skall bli alltför ekonomiskt betungande för dem som ansluta sig till densamma.

Jag skall nöja mig med detta och ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till min reservation. Jag vill än en gång understryka, att reservationen vad ikraftträdandet beträffar innebär en anslutning till den kungl. propositionen och beträffande tillägget om slakteriföreningarnas stöd för verksamheten endast ett fullföljande av den verksamhet som redan nu äger rum. Någon uppdelning av huvudmannaskapet skulle således inte

behöva ske annat än i de enstaka undantagsfall, då ett hushållningssällskap av någon anledning anser sig vara förhindrat att starta hälsokontrollen och svinuppfödarna inom området i fråga därför annars skulle vara berövade möjligheten att få hälsokontroll genomförd för sina besättningar.

I herr Eskilssons yttrande instämde herr *von Heland*.

Herr **HOLMBÄCK**: Herr talman! I sina väsentliga delar är denna förordning något som vi skulle kunna kalla för en varumärkeslag. Det är en lagstiftning som förbjuder en svinuppfödare, som inte tillhör den organisation som det här är fråga om, att försälja sina djur under de beteckningar som han varit van vid hittills. Utskottet har ingenting emot denna lagstiftning, men anser att svinuppfödarna böra ha tid på sig, innan det förbjudes dem att använda de gamla beteckningarna för sina djur. Därför har utskottet ansett att förordningen bör träda i kraft först vid en senare tidpunkt.

Det är vidare fråga om vilka som skola handha den kontroll som det här gäller, d. v. s. om det skall vara hushållningssällskapen ensamma eller om även slakteriorganisationerna skola kopplas in. Utskottet har ansett att det i princip bör vara hushållningssällskapen. Skulle det erfordras några ekonomiska medel för denna sak, böra enligt utskottets mening behövliga belopp ställas till hushållningssällskapens förfogande.

Härmed har jag, herr talman, sagt allt väsentligt. Att ingå närmare på frågan förbjuder mig den sena timmen och mina bristande kunskaper på svinsjukdomarnas område. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag, som utan omröstning har godtagits av andra kammaren.

Herr **NÄSLUND**: Herr talman! Jag skall begränsa mig till att helt kort yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Eskilsson har i fråga om förordningens ikraftträdande anfört tillräcklig

Förordningsförslag ang. motverkande av svinsjukdomar.

motivering för att kammarens ledamöter böra vara fullt införstådda med att det icke är behöfligt att, såsom utskottsmajoriteten har tänkt sig, skjuta upp ikraftträdandet i 18 månader.

Vad beträffar huvudmannskapet för denna verksamhet, anser jag att det vore oändamålsenligt att låta det omhändersas av två olika organ, å ena sidan hushållningssällskapen och å andra sidan slakteriorganisationerna. Kungl. Maj:t har ansett att hushållningssällskapen böra ha hand om huvudmannskapet men bereder samtidigt möjlighet för slakteriorganisationerna att biträda i denna verksamhet.

Herr talman! Med hänsyn till den sena timmen skall jag inskränka mig till dessa få ord och slutar med att än en gång yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr von HELAND: Herr talman! Det är synd att inte jordbrukarna själva få rösta om detta förslag, ty jag är övertygad om att de skulle vilja få denna lag i kraft snarast möjligt. Utskottet har tydligen mest sinne för att vilja hjälpa dem, som ännu sprida smitta i landet, och skydda dem så länge som möjligt. Jag begriper inte den inställningen, utan lagen bör enligt min mening träda i kraft så fort som möjligt enligt propositionens förslag.

Den andra meningen med reservationen är inte att slakteriorganisationerna skola överta denna verksamhet, utan endast att de skola hjälpa till om hushållningssällskapen inte kunna åtaga sig saken. När nu slakteriorganisationerna, inseende det allmännyttiga i att bekämpa dessa sjukdomar, ha anslagit medel och faktiskt satt i gång verksamheten och ordnat den inom flera län, synes det mig märkvärdigt, om riksdagen skulle stoppa ett fortsättande av denna utveckling. Även jag vill därför, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det nu föredragna utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr Näs-

lund, att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan, såvitt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bifalla denna framställning oförändrad; samt 3:o), av herr Eskilsson, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Eskilsson begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av det förslag, som innefattades i herr Eskilssons reservation.

Herr Näs-lund åskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående tredje lagutskottets utlåtande nr 5 antager bifall till herr Eskilssons yrkande i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr Näs-lunds yrkande i frågan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Ang. fortsatt tillståndsvång för byggnadsarbete.

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan, såvitt den skiljer sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalles denna framställning oförändrad.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Ang. fortsatt tillståndsvång för byggnadsarbete.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndsvång för byggnadsarbete, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 9 mars 1951 dagtecknad proposition, nr 94, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndsvång för byggnadsarbete.

Härigenom förordnas, att lagen den 30 juni 1943 om tillståndsvång för byggnadsarbete, vilken enligt lag den 26 maj 1950 (nr 226) gäller till och med den 30 juni 1951, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1952.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft dels fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 371 av herr *Cassel* m. fl. och nr 372 av herr *Sunne* m. fl. samt inom andra kammaren nr 485 av herr *Nolin* m. fl. och nr 486 av herr *Wedén* m. fl., dels ock två före propositionens avläm-

nade väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 75 av herr *Arrhén* m. fl. och inom andra kammaren nr 287 av herr *Hellbacken* m. fl.

I motionerna I: 371 och II: 485, vilka voro likalydande, hade hemställts att riksdagen vid antagandet av förslaget om förlängd giltighet av lagen om tillståndsvång för byggnadsarbete måtte uttala, att bostadsbyggandet samt — upp till en kostnad av högst 30 000 kronor — andra anläggningsarbeten borde undantagas från tillståndsvång.

I de likalydande motionerna I: 75 och II: 287 hade hemställts att riksdagen måtte besluta, att fritidsstugor, friliggande garage och övriga dylika småhus skulle få utan byggnadstillstånd uppföras av jord med utnyttjande av egen eller frivillig arbetskraft, att bostadshus för jordbruks- och skogsbruksfastighets eget behov samt egnahem för egna anställda skulle få utan byggnadstillstånd uppföras av jord med utnyttjande av egen personal (arbetskraft), att uppdrag skulle givas åt statens kommitté för byggnadsforskning att inhämta tekniska och ekonomiska erfarenheter från modernt jordhusbygge i andra länder och att i den mån så erfordrades utföra kompletterande undersökningar, att de statliga verk och bolag samt kommunala institutioner, inom vilka byggnadsverksamhet förekomme, skulle uppmärksamgöras på de erfarenheter, som erhöles i fråga om jordhusbygge, i och för att när så befunnes lämpligt utnyttja desamma vid bygge.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen måtte bifalla förevärande proposition;

B. att motionerna I: 371 och II: 485 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 372 och II: 486, utöver vad utskottet förut i utlåtandet anfört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete.

D. att motionerna I: 75 och II: 287 utan att mera påtagliga risker skulle icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Reservation hade avgivits av herrar *Eskilsson* och *Larsson* i Karlstad, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan,

A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition;

B. att motionerna I: 371 och II: 485 måtte anses besvarade med det förut i reservationen anförda;

C. att motionerna I: 372 och II: 486, utöver vad reservanternas förut anförd, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionerna I: 75 och II: 287 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I den av reservanternas förordade motiveringen hade beträffande motionerna I: 371 och II: 485 gjorts följande uttalande:

»En ökad frihet för byggnadsverksamheten ansluter sig till de önskemål om sakliga lättnader och ett enklare förfarings sätt, som föregående års riksdag uttalade vid detta ärendes behandling. Ett betydelsefullt steg i denna riktning vore otvivelaktigt om familjebostäder för stadigvarande bruk undantogs från byggnadsregleringen. Därigenom skulle tillkomsten av dylika bostäder främjas samtidigt som det frivilliga sparandet till egna hem stimulerades. Utskottet vill därför i anledning av förevarande motioner kraftigt understryka önskvärdheten av att Kungl. Maj:t till omedelbar prövning upptar frågan om att genomföra lättnader i byggnadstillståndslagen, dels i avseende på bostadsbyggandet, dels vad avser anläggningsarbeten. Vad dessa senare angår bör arbeten förslagsvis upp till en anläggningskostnad av 30 000 kronor kunna frigivas från tillståndstvång. Därigenom skulle en administrativ förenkling kunna genomföras och särskilt småföretagsamheten beredas väsentliga lättnader

Herr **ESKILSSON**: Herr talman! Med hänsyn till den sena timmen ber jag att få inskränka mig till att yrka bifall till den av herr Larsson i Karlstad och mig avgivna reservationen.

Herr **HOLMBÄCK**: Herr talman! Av samma skäl ber jag att kort och gott få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **BOO**: Herr talman! Jag skall inskränka mig till att i föreliggande punkt göra ett enda påpekande. Jag hade annars tänkt att ställa vissa frågor till motionärerna och reservanternas, hur de tänka sig att med sin uppläggning kunna ordna sådana problem som sysselsättningsfrågan för arbetskraften inom byggnadsbranschen, frågan om materialens och arbetskraftens disponering m. m., men jag skall avstå därifrån. Det är bara en enda sak som jag vill framhålla.

Under den tid byggnadsregleringen varit i kraft ha byggnadsfackförbundens erkända arbetslöshetskassor byggts upp. Riksdagen diskuterade nyligen statens ökade anslag till arbetslöshetskassornas verksamhet, och därvid voro just byggnadsfackens arbetslöshetskassor särskilt på tapeten. Departementschefen hade i sin huvudtitel föreslagit 17 miljoner kronor i statsbidrag till de erkända arbetslöshetskassorna. En borgerlig reservation med bl. a. högermän som undertecknare ville pruta ner detta belopp till 13 miljoner. Motiveringen för den borgerliga reservationen var, för att citera statsutskottets utlåtande nr 5 vid årets riksdag, i huvudsak följande: »Av propositionen framgår att åtgärder under hösten 1950 vidtagits för att erhålla bättre kontroll på att beviljade igångsättningstillstånd vintertid utan dröjsmål utnyttjas.»

Nu måste man fråga sig, hur detta uttalande i denna reservation kan gå ihop med den reservation som i föreliggande

Ang. fortsatt tillståndsvång för byggnadsarbete.

ärendet har avgivits från högerhåll. Uttrycket »igångsättningstillstånd», som används i den förstnämnda reservationen, är för övrigt inte riktigt. Man avser väl därmed hela den metod som användes inom byggnadsregleringen för att breda ut sysselsättningen över hela året och på så vis förebygga att arbetslöshetskassorna i byggnadsbranschen bli alltför hårt belastade.

Om man alltså i denna borgerliga reservation till statsutskottets utlåtande nr 5 med hänvisning till byggnadsregleringen velat ha ett lägre anslag till arbetslöshetskassorna, hur kan man då i dag i en reservation yrka att denna regleringsapparat i huvudsak skall bortfalla? Utan att ha sett på omröstningsprotokollet förutsätter jag att alla goda högermän stödde reservationen, när statsutskottets utlåtande nr 5 behandlades. Med den uppläggningsen kan man väl förvänta att de i dag icke kunna stödja reservationen till det nu förevarande utlåtandet. I så fall skulle vi alltså relativt enigt kunna bifalla propositionen och utskottets utlåtande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr ARRHÉN: Herr talman! Det är under säregna förhållanden som man bedriver arbetet i detta hus, när vi tvingas sitta kvar så länge som i kväll. Men jag kan ändå inte underlåta att ta till orda i denna fråga av den anledningen, att en tredjedel av utskottets utlåtande ägnas en motion som jag har tillåtit mig att väcka. Det gäller alltså motionen om jordhusbyggen.

Jag skall inte alls fördjupa mig i ämnet, så att ingen behöver bli rädd. Jag vill bara påpeka ett par saker, nämligen att om detta utskottsutlåtande med de omdömen, som där fällas om den speciella metod, som jag där har tillåtit mig förorda, hade lästs i vårt västra grannland, hade detta utlåtande där väckt mycket ringa respekt. Där ligger saken till på ett helt annat sätt. I Norge har man nyligen inom Boligdirektoratet, som är motsvarigheten till vår bostads-

styrelse, inrättat en särskild byrå, som just skall syssla med jordhusbyggen och vad därmed sammanhänger. Man har även tillsatt en statlig jordhuskommitté, som skall ägna speciell uppmärksamhet åt frågor av denna art. Denna kommitté är för närvarande på rundresa i vårt land och i Danmark. I förrgår besåg kommittén Harplinge gods i Halland. Enligt tidningarna uttalade kommittén därvid sin förtjusning över vad man där fick se.

Jag vill, herr talman, bara ge denna korta notis för att illustrera, hur saken bedöms väster om Kölen. Jag kan också tillägga att i vårt södra grannland, Danmark, har man infört bestämmelser, som jämställa jord som byggnadsmaterial med annat byggnadsmaterial.

Jag har, herr talman, velat foga dessa två notiser till kammarens protokoll, ty det är många människor i vårt land, som ha blivit intresserade av detta förslag och som därigenom ha trott sig kunna få en möjlighet att med eget knåp och egna knep komma fram till en lösning av sin bostadsfråga.

Jag ställer givetvis intet yrkande i samband med motionen men finner samtidigt, att det allmänna syfte, som jag har haft med min motion, alltså att gå till attack mot den heliga byggnadsregleringen, också kommit till uttryck i de båda andra motioner, som utskottet haft att behandla och som fått sin ståndpunkt utformad i reservationen. Om jag bortser från att även reservationen går emot min motion, känner jag mig, eftersom jag inte ställt något yrkande i det avseendet, i övrigt oförhindrad att yrka bifall till den.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Motionen om jordhusbyggen har av utskottet hänvisats för yttrande till statens kommitté för byggnadsforskning, statens forskningskommitté för lantmannabyggnader och arbetsmarknadsstyrelsen. Samtliga dessa tre myndigheter ha avstyrkt motionen.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de yrkanden, som där-

Ang. rätten till fiske vid norrlandskusten m. m.

under framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. rätten till fiske vid norrlandskusten m. m.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 6 § lagen om rätt till fiske.

Tredje lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 95 i första kammaren av herr *Bergh* och herr *Andersson, Lars*, samt nr 131 i andra kammaren av herr *Jansson* i Kalix m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade föreslagits, att riksdagen skulle i huvudsaklig överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag till 1950 års riksdag besluta, att 6 § lagen om rätt till fiske skulle erhålla följande lydelse:

Vid kusten av Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands, Gävleborgs och Uppsala län må varje svensk medborgare i enskilt vatten bedriva fiske efter strömming och skarpsill med notar och sådana skötar och sillnät, som äro att anse som rörliga redskap.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 95 och II: 131, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Grym* och *Andersson* i Dunker, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **GRYM**: Herr talman! Jag har till detta utskottsutlåtande fogat en blank reservation och ber att i anledning därav få säga några ord.

Jag vill först framhålla, att när jag första gången helt flyktigt tittade igenom den motion nr 95 som har väckts i denna kammare av herrar *Bergh* och *Andersson* i Hedensbyn om ändrad lydelse av 6 § lagen om rätt till fiske, var det faktiskt närmast min tanke att jag skulle gå på avslagslinjen. Men vid grundligare studium av motionen måste jag ändra min ståndpunkt. Jag fann nämligen att det trots vissa överdrifter i motionen fanns synpunkter som man inte utan vidare borde avfärda. Jag skulle vilja säga till herrar motionärer, att det hade varit oerhört värdefullt, om dessa synpunkter, som nu framkommit i motionen, hade kommit till utskottets kännedom på ett tidigare stadium, alltså i föl, innan utskottet utformade sitt förslag, som sedan blev antaget av riksdagen.

Det framgår av utskottets utlåtande, att de här berörda länsstyrelserna och fiskeristyrelsen ha beretts tillfälle att yttra sig över motionerna. Bifall till motionerna har tillstyrkts av länsstyrelserna i Norrbottens, Västernorrlands och Uppsala län samt, såvitt det gäller fiske vid kusten av Norrbottens och Västerbottens län, av fiskeristyrelsen. Länsstyrelsen i Västerbottens län har däremot inte velat tillstyrka bifall till motionerna utan föreslår en närmare utredning av frågan. Länsstyrelsen i Gävleborgs län anser också att verkningarna av den nya lagen närmare böra undersökas, innan någon ändring företas.

Det var främst fiskeristyrelsens och länsstyrelsens i Norrbottens län yttranden som gävo mig anledning att ställa mig positiv till motionerna vid behandlingen i utskottet. Jag talade i utskottet till förmån för motionerna och yrkade även bifall till dem. I andra hand yrkade jag bifall till kravet på en närmare utredning av frågan i enlighet med länsstyrelsens i Västerbottens län förslag. Båda mina yrkanden blevo avslagena i utskottet, med den motivering som finns i utskottets utlåtande.

Jag kan mycket väl förstå utskottsmajoritetens ställningstagande till dessa motioner. När fiskelagen behandlades i

Ang. rätten till fiske vid norrlandskusten m. m.

utskottet i fjol, var det många olika meningar som gjorde sig gällande, och en mångfald förslag framkommo på skilda punkter. En del förslag voro av större och andra av mindre betydelse. Beträffande 6 §, som det nu är fråga om, var utskottets förslag angående formuleringen enhälligt. Det verkade då, som om utskottets förslag kom till efter moget övervägande och inte alls i panikens tecken. Men det kan fänkas att den ändring, som utskottet vidtog av den lydelse av 6 § som föreslagits av Kungl. Maj:t, trots allt var förhastad.

Utskottet självt är inte heller nu så alldeles säkert, fast skrivningen är mycket försiktig, på att ändringen av paragrafens lydelse var befogad. Utskottet skriver nämligen: »Liksom i fråga om annan nyinförd lagstiftning böra emellertid beträffande lagen om rätt till fiske de praktiska verkningarna av lagstiftningen följas med uppmärksamhet. — — — Framgår därvid, att lagrummets gällande lydelse påtagbart skadar yrkesfisket, kommer frågan om revision av lagrummet i ett nytt läge.»

Jag känner mycket väl till att utskottets strävan i fjol var att vid utformningen av lagen om rätt till fiske få så enhetliga regler som möjligt för större områden. Men om nu erfarenheten kommer att visa — och härför behövs kanske inte så oerhört lång tid — att verkningarna av 6 § i dess nuvarande utformning komma att skada det yrkesmässiga fisket främst vid kusterna i Norrbotten och Västerbotten, vilket motionärerna och många med dem tro att lagrummet i dess nuvarande lydelse kommer att göra, få statsmakterna naturligtvis ändra de nuvarande bestämmelserna. Man måste gå in för olika bestämmelser för, å ena sidan, de båda nordligaste länen och, å andra sidan, övriga kuststräckor längs Bottniska viken.

Såsom jag redan har sagt, har jag mina sympatier för herr Berghs motion, men i dagens läge finns det knappast någon som helst möjlighet att få en ändring till stånd i enlighet med vad motionärerna påyrka. Jag tror att det är

bäst att vi ge oss till tåls. Vi få vänta och se.

Jag har intet yrkande.

Herr BERGH: Herr talman! När klockan snart är tio minuter över två på natten, är det omöjligt att påkalla kammararens uppmärksamhet så pass länge, som tredje lagutskottets rätt märkliga ställningstagande i detta ärende egentligen förtjänar.

Utskottet har avstått från tanken att återföra 6 § i fiskelagen till den lydelse, som Kungl. Maj:t tidigare föreslagit. Utskottet har motiverat sitt ståndpunkttagande med att det var så nyligen riksdagen tog ställning till denna sak, och har menat att man bör avvakta erfarenhetens vittnesbörd. Det låter bra. Det är ett uttryck för en vanlig försiktighet och vanlig betänksamhet, när det gäller att stifta lagar och ändra gällande lag. Men tillåt mig att säga, att den försiktigheten och den betänksamheten kan icke tredje lagutskottet åberopa till förmån för sin ståndpunkt i dag. Den betänksamheten och den försiktigheten hade varit mera på sin plats, när tredje lagutskottet föreslog den avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag, vilken sedermera i höstas blev riksdagens beslut.

Om jag skulle ge tredje lagutskottet en hedersbevisning, skulle det vara den, att jag förutsätter eller i varje fall förmodar, att man inom utskottet självt icke varit helt övertygad om att man borde vidhålla sin uppfattning från i höstas. Jag skulle med någon tillspetsning vilja formulera saken så, att tredje lagutskottet hade att välja mellan att vidhålla den uppfattning som det hade i höstas och desavuera sakkunskapen eller att följa sakkunskapen och desavuera sig självt. Därmed skulle jag tro att situationen är rätt beskriven.

När tredje lagutskottet i fjol avvek från Kungl. Maj:ts förslag, avvek man från ett förslag, som hade utarbetats under många års arbete och som hade tillstyrkts av praktiskt taget samtliga hörda myndigheter och som slutligen framlagts i form av en proposition av

Ang. rätten till fiske vid norrlandskusten m. m.

Kungl. Maj:ts kansli. Vilken förtänksamhet visade tredje lagutskottet den gången, och vilken sakkunskap hade tredje lagutskottet att mobilisera? Såvitt jag kunnat finna, utgjordes den enda sakkunskap, som utskottet åberopade, av en fiskeriintendent i södra Norrland, som emellertid, när han hade läst riksdagsprotokollet, skrev ett brev, däri han bestämt förklarar, att han hade missuppfattats av tredje lagutskottet. Jag skall nämna en enda liten detalj.

Utskottet hade i sin recit talat om den ersättning, som staten skulle kunna bli skyldig att utge. Den sannolika storleksordning som det skulle röra sig om är enligt utskottet mellan 50 000 och 100 000 kronor, och utskottet skriver att det är bruttovärdet det därvid är fråga om. Denne fiskeriintendent skriver här, att det var fråga om nettovärdet, som han f. ö. uppskattar till hälften av bruttovärdet. Utskottet borde därför ha höjt beloppen till det dubbla. Han säger vidare att hans uppgifter på intet sätt kunna tas till intäkt för den behandling som tredje lagutskottet ägnade propositionen.

Lika litet stöd har utskottet nu av sakkunskapen. Över denna motion ha avgivits yttranden från olika håll. Det finns icke en enda hörd remissmyndighet, som ansett att den formulering, som tredje lagutskottet satte i stället för Kungl. Maj:ts förslag, var tillfredsställande. Alla som hörts i samband med denna motion, utom två, ha menat att en ändring borde ske omedelbart — en har dock ansett att det borde ske endast för Västerbottens och Norrbottens läns vidkommande. De två, som icke velat tillstyrka en omedelbar ändring, ha menat att man först bör något avbida erfarenheterna.

På grund av tidsnöd skall jag kort och gott sammanfatta vad som hänt i samband med behandlingen av motionen på följande sätt. Tredje lagutskottet har inte stöd av någon remissmyndighet för den ståndpunkt, som tredje lagutskottet vidhåller i dag. Den förtänksamhet och försiktighet, som man kan utläsa ur tredje lagutskottets motivering, kan icke tredje lagutskottet åberopa sig på denna gång,

och den borde ha fått göra sig mera gällande i höstas.

När beslutet kom i höstas, väckte det mycken oro. Det veta tredje lagutskottets ledamöter på grund av de framställningar som kommit in till utskottet. Det vet också tredje lagutskottet på grund av de upplysningar, som hade lämnats av berörda parter, innan länsstyrelserna hade avgivit sina yttranden. Den oron är altjämt påtaglig, och man har önskat i den bygd, som jag representerar, att det skall göras någonting åt denna sak.

Icke minst har det framhållits från åtskilliga håll, att ersättningsbeloppet sannolikt kommer att bli mycket större än vad utskottet uppgav för riksdagen i höstas. I stället för att röra sig mellan 50 000 och 100 000 kronor kommer beloppet, enligt vad undersökningar som sedermera gjorts tyda på, sannolikt att röra sig om en kvarts miljon kronor.

Så kan man rada upp skäl efter skäl. Men jag skall inte uppta tiden längre. Sammanfattningsvis vill jag säga, att jag betraktar det beslut, som tredje lagutskottet föreslog riksdagen att fatta, såsom ett mycket olyckligt beslut. Jag beklagar att tredje lagutskottet inte har velat följa sakkunskapen, utan vidhåller en mening, som icke har vunnit stöd hos den sakkunskap som hörts. Så småningom blir det i alla fall en ändring — opinionen kommer att framtinga den. Det är bara att beklaga att under tiden ersättningsanspråk komma att resas, som hade kunnat undvikas, om större försiktighet visats.

Jag skall emellertid framhärda, herr talman, och icke i likhet med herr Grym underlåta att framställa något yrkande. Jag yrkar alltså bifall till motionen, som i fråga om detta lagrums utformning helt överensstämmer med Kungl. Maj:ts proposition i höstas. Jag ber alltså, herr talman, att få föreslå, att riksdagen för sin del antager följande

Förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § lagen om rätt till fiske den 1 december 1950.

Härigenom förordnas att 6 § i lagen

Ang. rätten till fiske vid norrlandskusten m. m.

om rätt till fiske den 1 december 1950 erhåller ändrad lydelse på sätt nedan angives:

6 §.

Vid kusten av Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands, Gävleborgs och Uppsala län må varje svensk medborgare i enskilt vatten bedriva fiske efter strömming och skarpsill med notar och sådana skötar och sillnät, som äro att anse som rörliga redskap.

Häri instämde herr *Andersson, Lars*.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Som kammarens ledamöter samtliga känna till, var det mycket starka meningsbrytningar i fjol inom tredje lagutskottet kring den nya fiskelagen. Det är ju tre stora intressen, som här göra sig gällande: strandägarnas, yrkesfiskarnas och allmänhetens, d. v. s. fritidsfiskarnas. Det såg mörkt ut när det gällde möjligheten att över huvud taget få en lagstiftning, som skulle kunna samla majoritet, och man frågade sig, om resultatet måste bli att hela lagen föll, varigenom de mångåriga förarbeten skulle ha varit förgäves, vilka skett på riksdagens eget initiativ. Vi hade också att räkna med att in en viss riktning genom majoritetsbeslut här i kamrarna skulle kunna bestämma utgången. Då jämkade vi hop oss på vissa punkter. Vi gjorde detta särskilt beträffande bestämmelserna om fisket vid kusten utefter Bottniska viken, innan man skrider till en ändring av den. Hittills har isen legat där uppe vid kusten. Man har således inte kunnat få någon erfarenhet av den nya lagen. Att då skrida till en ändring, är enligt utskottets och min uppfattning alldeles uteslutet.

Jag skall inte gå in på själva saksfrågan, men jag skulle vilja påpeka, att det nog är ett ganska elementärt krav, att det skall finnas någon erfarenhet av en ny lagstiftning, innan man skrider till en ändring av den. Hittills har isen legat där uppe vid kusten. Man har således inte kunnat få någon erfarenhet av den nya lagen. Att då skrida till en ändring, är enligt utskottets och min uppfattning alldeles uteslutet.

Därmed har jag angivit utskottets ståndpunkt. Men eftersom herr Bergh

var så omild mot utskottet, kanske jag får tillåta mig en liten ripost. Jag kan inte bedöma hans siffror. Det brev han talar om är mig okänt. Det finns inte i akten. Däremot har jag läst herr Berghs motion. Den börjar på följande sätt: »Stadgandena om fritt fiske på enskilt vatten utefter norrlandskusten ha, i den oväntade utformning de slutligen fått, väckt både oro och bitterhet bland norrbottenskustens fiskare. Gränsen för den enskilda äganderätten har genom den nya lagen om gräns mot allmänt vattenområde dragits utefter stränderna, varigenom på kuststräckor med väl utbildade skärgårdar såsom i Norrbotten vidsträckta fjärdar och vikar, där fiskerätten förut varit delad mellan de strandägande skifteslagen, lämnats fria för allmänt och ohämmat fiske.»

Detta är icke riktigt. Det var förslaget av fiskerättskommittén, att man skulle ha en sådan gränsdragning, men Kungl. Maj:t föreslog en annan. Det väcktes också en motion inom riksdagen, att man skulle ha denna gränsdragning, som herr Bergh här nämnt, men utskottet gick på Kungl. Maj:ts förslag. Det höjer inte tilltron till motionen, att man på detta sätt kan säga att dess innehåll är tvivelaktigt.

Men det är en sak till. Den motion, som jag talade om nyss, vari föreslogs att gränsen skulle dras parallellt med kusterna, frambars av bl. a. tre riksdagsmän i andra kammaren. Dessa tre riksdagsmän, som alltså ville inskränka den enskilda fiskerätten utöver Kungl. Maj:ts förslag, ha nu väckt motion, där de kritisera utskottet och säga att utskottet har gått för långt i att inskränka den enskilda fiskerätten. De ha instämt just i det felaktiga yttrande, som jag nyss citerade ur herr Berghs motion. Denna motion är nämligen väckt i båda kamrarna.

Naturligtvis ha dessa motionärer rätt att ändra uppfattning; det har varje människa. Men jag tycker nog, att när man ändrat uppfattning, så bör man också säga att man gjort det, och i varje fall kanske det inte kan anses tillåtligt att på en sådan här känslig punkt

Ang. rätten till fiske vid norrlandskusten m. m.

inte bara ändra uppfattning utan också citera fel.

Herr BERGH (kort genmäle): Herr talman! Jag befarar att kammarens ärade ledamöter fingo det intrycket av herr Holmbäcks sista inlägg, att jag på något sätt skulle ha deltagit i den motion i andra kammaren, som gick ut på en uträkning av fiskegränsen. Herr Holmbäck sade det inte direkt, men när han talade om att man ändrat uppfattning, var det i polemik mot mig. Därför skulle en sådan missuppfattning, som jag antytt, vara ganska naturlig. Jag vill uttala den förhoppningen, att avsikten inte var att skapa en sådan missuppfattning.

När utskottet säger, att det enligt vanlig riksdagspraxis vill avbida erfarenheter av den nya lagstiftningen, vill jag fråga: Vilka erfarenheter är det som herrarna önska inhämta? Denna fråga har stötts och blötts i många år, och den främsta sakkunskap, som vi ha på detta område i landet, har haft tillfälle att yttra sig. Menar utskottets ärade talesman, att man under några månader eller under det närmaste året skulle få lära sig mer om denna sak än vad man lärt sig under alla dessa år som denna fråga diskuterats?

Herr OSVALD: Herr talman! Tredje lagutskottets ärade ordförande framhöll bl. a., att det saknades erfarenheter av sådan art, att man nu borde skrida till en ändring av lagen. Jag vill gärna erkänna, att man givetvis saknar erfarenheter av den nya lagens verkningar, med hänsyn till den korta tid denna lag varit gällande. Men detta innebär inte att de fiskare, som det här gäller, icke kunna ha erfarenhet av hur det fiske kommer att bedrivas, som nu kan komma att konkurrera med yrkesfisket. Erfarenheter härom har man kunnat skaffa sig under många år tidigare, och det är på grundval av de erfarenheterna, som sakkunskapen tidigare utformat den bestämmelse, som låg till grund för Kungl.

Maj:ts förslag. Det är således enligt min uppfattning den mening, som är rådande bland yrkesfiskarena, man här bör kunna ta till rättesnöre.

Utskottet har i sitt utlåtande erinrat om att ersättning skall kunna utgå för förlorad fiskerätt. Det är visserligen riktigt. Men jag skulle vilja fråga, om i ett sådant fall som detta kontant ersättning verkligen kan bli en fullgod gottgörelse för en yrkesgrupp, som går förlustig sitt näringsfång. Många av de fiskare som det här gäller — jag tänker nu närmast på fiskarena i norra Uppland — ha gripits av en lätt förklarlig oro. De räkna med att bli nödsakade att lämna det yrke, som de tidigare ha ägnat sig åt och som före dem gångna generationer ha ägnat sig åt. De fråga sig också med oro vilket skadestånd som kan utgöra en fullgod ersättning för den förlust, som de sålunda komma att lida. Det är visserligen en fåtalig grupp av medborgare som det här gäller, och den ersättning, som skulle utgå, kommer inte att belöpa sig till så särskilt stora belopp, antingen vi nu räkna med de siffror, som anförts av utskottet, eller med de siffror som herr Bergh nämnde. Men från de uppländska fiskarens sida har bl. a. framhållits, att många av dem icke veta, hur de skola kunna försörja sig i framtiden, om de skola fortsätta att utöva sin näringsgren. De flesta av dem besitta bara mycket små brukningsdelar, och de kunna inte för framtiden räkna med att klara sig på dessa små brukningsdelar, om de inte också ha fisket. De mena med all rätt, att de komma att bli, så att säga, bortrationaliserade.

Det intresse, som här står emot yrkesfiskarens, är i själva verket sport- och nöjesfiskarens. Jag anser inte att man bör tillgodose det senare intresset framför en yrkesgrupps berättigade intressen.

Det har nu motionsvis föreslagits en sådan ändring av lagen, att denna skulle komma i överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t föreslog förra året. Det förefaller mig vara ett mycket befogat önskemål man därigenom vill tillmötesgå. Utskottet har också i själva verket givit

Ang. rätten till fiske vid norrlandskusten m. m.

ett finger åt motionärerna, då utskottet säger, att om man i framtiden skulle finna de farhågor berättigade, som fiskarna nu hysa, kommer också frågan om en lagändring i ett nytt läge.

Vad fiskarna här eftersträva är att lagstiftningen skall utformas på sådant sätt, att den fria fiskerätten inskränkes till strömmingsfiske och inte får gälla fiske med rörliga redskap över huvud taget. I det avscendet innebär nämligen den nyligen antagna lagen en förändring av hittills gällande förhållanden.

Jag vill slutligen också framhålla, att fiskevårdsföreningarna och andra ha nedlagt kostnader och arbete på att bibehålla och förkovra fiskbeståndet. Man befarar nu att detta arbete och dessa kostnader ha offrats förgäves. Man kan inte räkna med ett fortsatt intresse för fiskevården, om den nu gällande lagen skall bestå.

Herr talman! Jag ber att få ansluta mig till det av herr Bergh framställda yrkandet.

Herr **HOLMBÄCK**: Herr talman! Jag vill endast säga ett par ord.

Jag har inte sagt och ännu mindre menat, att herr Bergh skulle befinna sig bland de tre motionärer, som jag apostroferade och vilka i följd väckte en motion i helt annan riktning än de väckt i år.

Den erfarenhet som här bör inhämtas är naturligtvis, om det i praktiken blir några olägenheter att tala om och huru stora olägenheterna äro. Det är någonting som jag tror att man måste ha reda på, innan man gör en lagändring.

Sedan vill jag säga, herr talman, att jag för min personliga del höll på Kungl. Maj:ts förslag förra året. Men jag ansåg att det var bättre, att vi fingo till stånd en kompromiss, som vi då nådde, än att lagen föll eller att vi skulle få en lagstiftning av det utseende, som jag tror att det fanns mycket stor sannolikhet för att vi skulle ha fått, om vi icke fått till stånd denna kompromiss.

Herr **WERNER**: Herr talman! Under den långvariga behandling, som tredje

lagutskottet ägnade denna lagstiftning föregående höst, framkommo en rad oförenliga motsättningar, dels i motionerna och dels inom utskottet. För att söka nå åtminstone någon form av enighet träffades en kompromiss, där man sökte nå fram till ett något så när antagbart resultat. Jag skall icke dölja, att det var många av oss inom utskottet, vilka med mycken stor tvekan gingo med på kompromissen. Dels voro vi medvetna om att de ersättningar, som skulle bli följden av mistad fiskerätt, skulle uppgå till långt större belopp än som antyddes inom utskottet, och dels ansågo vi också att propositionen utgjorde ett djupgående ingrepp i föreliggande rättsförhållanden.

Det må vara hänt att det beslut, som träffades under föregående höst, inte i alla delar är tillfredsställande. Men det kanske skulle ha varit en uppgift för de talare, som uppträtt här i dag, att de givit till känna den uppfattning, som de hade, när utskottets utlåtande förelåg till behandling i kammaren. Det är väl ändå rätt osedvanligt, att ett lagförslag, som har prövats av ett lagutskott och även godtagits av riksdagen, skall upprivas innan trycksvärtan hunnit torka i lagtrycket. Det är väl knappast tänkbart, att man kan gå med på någonting sådant, såvida inte skäl föreligga, som på ett övertygande sätt ge vid handen att lagen i och för sig bör underkastas revision.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **BERGH**: Herr talman! Den förebråelse, som herr Werner riktade mot dem som inte tidigare reagerat mot det förslag som tredje lagutskottet i höstas lade fram, kan ju riktas mot dem som förtjänat det. Jag för min del reagerade, när frågan behandlades här i kammaren, och yrkade även då bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Visserligen var det en kompromiss — jag har inte velat säga det förut — och kompromisser äro nödvändiga ibland. Men innan man gör en kompromiss, vilken såsom i detta fall icke står i över-

Ang. rätten till fiske vid blekingekusten.

ensstämmelse med utan bryter den sedvanerätt som finns på området, när yrkesfisket, i motsats till de intentioner, som tredje lagutskottet självt ger uttryck åt, enligt yrkesfiskarens egen uppfattning skadas — vilket vitsordats av hörda myndigheter — och när vidare uppenbarligen det förslag, som här vunnit bifall, är menligt för fiskevärden, tycker jag att man måste iakttaga den försiktighet och betänksamhet, åt vilken utskottet givit uttryck. Det innebär kort och gott att man, innan man gör en kompromiss, något närmare begrundar dess eventuella verkningar än utskottet gjort.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Bergh*, att kammaren skulle för sin del antaga följande

Förslag

till lag om ändrad lydelse av 6 § lagen om rätt till fiske den 1 december 1950.

Härigenom förordnas, att 6 § i lagen om rätt till fiske den 1 december 1950 erhåller ändrad lydelse på sätt nedan anges:

6 §.

Vid kusten av Norrbottens, Västerbotens, Västernorrlands, Gävleborgs och Uppsala län må varje svensk medborgare i enskilt vatten bedriva fiske efter strömming och skarpsill med notar och sådana skötar och sillnät, som äro att anse som rörliga redskap.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Ang. rätten till fiske vid blekingekusten.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 3 § lagen om rätt till fiske.

Tredje lagutskottet hade till behandling förcheft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 282 i första kammaren av herr *Mannerskantz* och nr 378 i andra kammaren av herr *Hæggblom*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen för sin del måtte antaga följande

**Förslag
till**

lag om ändringar i 3 § av lagen om rätt till fiske den 1 december 1950 (nr 596).

Härigenom förordnas, att 3 § i lagen om rätt till fiske den 1 december 1950 erhåller ändrad lydelse på sätt nedan anges:

3 §.

Vid kusten av Norrbottens län, vid kusterna av Kalmar län söder om Kråkelund, vid kusterna av Blekinge län samt vid Skånes östra och södra kuster må innehavare av enskild fiskerätt även utan myndighets tillstånd sträcka fast redskap från det enskilda fiskevattnet vidare ut i allmänt vatten, dock ej på större avstånd än tvåhundra meter från den stranden följande kurvan för högst tre meters djup vid fastlandet eller vid ö av minst etthundra meters längd.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1951.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner I: 282 och II: 378 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att yrka bifall till de i ämnet väckta motionerna, vilka gå ut på att även befolkningen inom den del av Blekinges kust, som ligger mellan Torhamnsudde och den skånska kusten, skall få rätt att utan särskild ansökan sträcka sina bottengarn 200 meter utanför själva fiskerättsgränsen. Det var säkert ett misstag som blev begånget i fjol, när denna möjlighet togs bort.

Om tryggnad av fiskerätt åt befolkningen i Norrland.

Fiskerättskommittén hade föreslagit, att även fiskerättsinnehavare inom Blekinge skulle få denna rättighet. När utskottet framhåller, att möjligheterna att få tillstånd av länsstyrelsen äro tämligen stora, vill jag säga, att det ju då förefaller vara ett alldeles onödigt besvär att behöva gå den vägen. Och om det är som tredje lagutskottet säger, att den beviskyldighet, som läggs på den sökande, inte är så stor, tycker jag att det snarare är belägg för att det skulle vara klokt att lämna ett generellt tillstånd.

När det slutligen sägs, att en fri utsträkningsrätt vid blekingekusten, särskilt vid Listerlandet, skulle kunna skada annat fiske och medföra opåkallad utflyttning av den enskilda fiskerätten, tycker jag att detsamma kan sägas om vilken annan kuststräcka som helst, där man utan tillstånd får sträcka sina redskap 200 meter utanför gränsen.

Visserligen är klockan mycket, herr talman, men det bör ju inte blekingarna bli lidande på, och därför ber jag få ställa det yrkandet, att riksdagen måtte antaga det i motionerna föreslagna lagförslaget beträffande 3 § i den omskrivna lagen.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Förevarande fråga har ju för några månader sedan prövats av riksdagen, och det har icke tillkommit något skäl, som vi inte känt till förut.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om tryggnad av fiskerätt åt befolkningen i Norrland.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta mo-

tionier om åtgärder för tryggnad av fiskerätt åt befolkningen i Norrland.

Tredje lagutskottet hade till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 158 i första kammaren av herr *Andersson, Axel*, och herr *Edin* samt nr 206 i andra kammaren av herr *Gunnarsson* m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag till åtgärder i syfte att trygga fiskerätt åt befolkningen i Norrland.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande båda motioner, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad förut i utlåtandet anförts, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrarna *Larsson* i Östersund, *Grym, Åhman, Johansson* i Torp och *Utbult*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, slutande med en hemställan, att riksdagen ville i anledning av förevarande motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning om och för riksdagen framlägga förslag till författningsföreskrifter i syfte att bereda tillgång till fiske i de enskilda fiskevattnen i Norrland såväl åt den bofasta befolkningen vid fiskevattnen som åt den sportfiskeintresserade allmänheten.

Herr LARSSON: Herr talman! Under denna punkt har jag tillsammans med några andra utskottsledamöter avgivit en reservation.

I de i ämnet väckta motionerna har hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning beträffande de vattenområden, som finnas på kronans domäner i fjälltrakterna i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, och vidare att en utredning skulle verkställas i vad mån vatt-

Om tryggnad av fiskerätt åt befolkningen i Norrland.

nen på renbetesfjällen i större utsträckning skulle kunna ställas till allmänhetens förfogande på lämpligt sätt, helst genom tillhandahållande av fiskekort. Dessutom finns det också stora bolagsdomäner, där inte heller vattenområdena äro upplåtna vare sig på arrende — annat än i enstaka fall — eller för frifiskare i allmänhet.

I Jämtland äges ungefär halva skogsarealen av bolag, och inom hela detta område säljas fiskekort endast på två eller tre ställen. Renbetesfjällen i Jämtland omfatta ungefär 1,1 miljon hektar, och där säljas fiskekort på ett 30-tal ställen till ungefär lika många vatten. Det är ju klart att om det över huvud taget skall bli möjligt för ortsbefolkningen eller för frifiskarna, som turista i fjälltrakterna, att i dessa områden idka fiske, måste det på något sätt sörjas för att det finns vatten, som de ha rätt att fiska i.

Inom Jämtland har det, enligt vad jag vet, pågått en synnerligen livlig verksamhet när det gäller att bilda fiskevårdsföreningar. Redan nu finns det ett 80-tal föreningar, som sälja fiskekort för fiske på enskilda och på oskiftade vatten.

Kungl. Maj:t har visserligen helt nyligen utarbetat en promemoria med förslag till vissa regler för kronans vatten, i syfte att upplåta dessa för frifiske, men jag tror att det behövs en översyn även beträffande de regler, som föreslagits, samtidigt som man bör undersöka hur det förfaras med de stora bolagsvattnen.

Jag skulle gärna vilja närmare utveckla hela denna fråga, men jag nöjer mig med att nämna, att andra kammaren med över 100 röster mot 40 bifallit utredningskravet, och jag hemställer, herr talman, också om bifall till den reservation, som är avgiven vid denna punkt.

I detta anförande instämde herrar *Grym* och *Boo*.

Herr **HOLMBÄCK**: Herr talman! Reservanterna och utskottet äro i vissa delar överens, och om dessa delar skall jag inte tala. Skillnaden består däri, att re-

servanterna anse, att en utredning skall igångsättas angående en vidgad fiskerätt på enskilda vatten uppe i Norrland, medan utskottet anser, att eftersom fiskelagen antagits så nyligen och bestämmelser angående de enskilda vattnen redan finnas intagna i denna lag, det inte är lämpligt att nu börja en utredning, som måste få till resultat inte bara ändrade regler beträffande insjöfisket utan också, skulle jag tänka mig, ändrade regler i den lag, som antagits om utsträckning av det enskilda vattnet i sjöar och andra vattenområden. Det är detta som ligger bakom utskottets förslag.

Dessutom kanske jag får nämna, att den kompromiss, som ingicks, också rörde just dessa förhållanden inom insjöfisket. Det är naturligtvis ur kompromissens synpunkt icke något hinder, att man börjar en *utredning*, men jag undrar om det är lämpligt att sätta i gång en dylik så pass omedelbart efter kompromissen.

Herr **LARSSON**: Herr talman! Jag vill bara göra en liten erinran mot herr Holmbäcks framställning beträffande reservanternas mening i denna fråga.

När fiskelagen antogs, berördes icke renbetesfjällens vattenområden och inte heller kronans domäner. Såvitt jag vet hade inte heller frågan om hur man skall göra med de stora bolagsdomänerna i Norrland tagits upp. Dessa frågor voro aldrig på tal och hörde inte till kompromissen.

Jag vill betona att om bolagen vore litet villigare att gå in i enskilda fiskevårdsföreningar och upplåta sina vatten mot fiskekort, skulle motionen knappast kommit till. Men med den restriktiviteten, för att inte säga oginhet, som bolagen visa och som vi ha färska exempel på från denna vinter, är det nödvändigt att det skapas sådana regler att även bolagens domäner komma in under de bestämmelser, som t. ex. en fiskevårdsförening antager, när den bildas för ett visst område. Jag för min del menar, att herr Holmbäcks resonemang om ut-

vidgad rätt till fiske på *enskilda vatten* får tagas med en mycket stor nypa salt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med föreliggande yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 9, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, såvitt propositionen avser jordbruksärenden;

nr 10, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garantipris å bruna bönor av 1951 års skörd;

nr 11, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 12, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i villkoren för vissa tomtupplåtelse i staden Kiruna; och

nr 13, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1950/51 jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. åtgärder i abortförebyggande syfte.

Föredrogos ånyo första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående vissa åtgärder i abortförebyggande syfte.

I en inom första kammaren väckt, till dess allmänna beredningsutskott hänvisad motion, nr 292, hade herr *Lundgren*

hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville *dels* uppdraga åt medicinalstyrelsen att låta föra en fortlöpande statistik över samtliga av medicinalstyrelsen eller av två läkare behandlade ansökningar om tillstånd till abort, *dels*, eventuellt genom 1950 års abortkommitté, föranstalta om sådan ändring av gällande regler, att behandling av ansökan om abort på grund av socialmedicinska och medicinskt sociala indikationer obligatoriskt skulle föregås av social utredning, *dels ock*, likaledes eventuellt genom 1950 års abortkommitté, låta undersöka möjligheterna att vid planering av abortförebyggande verksamhet i nya distrikt inrätta allmänna familje- och äktenskapsrådgivningsbyråer, till vilka denna verksamhet anslötes, i stället för särskilda rådgivningsbyråer för abortsökande.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionen nr 292 ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr **LUNDGREN**: Herr talman! Trots den mycket sena timmen anser jag mig skyldig att säga några få ord om det ytterst viktiga sociala spørsmål, som beröres i allmänna beredningsutskottets nu föreliggande utlåtande.

Såsom motionär i denna kammare framför jag till beredningsutskottet mitt tack för det omsorgsfulla och i grunden välvilliga sätt, varpå utskottet behandlat min motion om vissa åtgärder i abortförebyggande syfte.

Såsom kammarens ledamöter torde erinra sig, antog riksdagen år 1946 ett förslag till ändring av lagen 1939 om avbrytande av havandeskap. Lagändringen innebar, att det infördes en helt ny indikation för framkallande av abort. Tidigare fick havandeskap avbrytas endast på medicinska skäl. Genom den föreslagna lagändringen fick havandeskap även avbrytas »när med hänsyn till kvinnans levnadsförhållanden och omständigheterna i övrigt kan antagas att hennes kroppsliga och själsliga kraf-

Om avskaffande av drickspenningssystemet på hotell och restauranger.

ter skulle allvarligen nedsättas genom barnets tillkomst och vården om barnet». Det rör sig alltså här om rent sociala indikationer för abort.

Redan bedömandet av de rent medicinska indikationerna för avbrytande av havandeskap erbjuder mången gång mycket stora svårigheter för de läkare, som skola avgöra dessa ärenden. Ännu mera är detta naturligtvis fallet, när lagstiftningen tillåter abort på sociala skäl. Det är här fråga om mycket ömtåliga och svårbedömda spörsmål, som fordra noggrann kännedom om hela den miljö som kvinnan lever i och hennes förhållanden i övrigt.

Såsom framgår av beredningsutskottets utlåtande s. 3, har antalet legala aborter per år ökat högst avsevärt sedan år 1939. Detta år var sålunda antalet aborter 439, medan 1950 års siffra är 5 888. Avsikten med lagändringen 1946 var att man skulle söka minska antalet kriminella aborter, med de mycket stora risker som dessa medföra för kvinnan. Huruvida och i vilken omfattning syftet med denna lagstiftning vunnits, är givetvis omöjligt att bedöma, då man av naturliga skäl icke kan få någon tillförlitlig statistik över antalet illegala aborter. Sådana aborter komma under läkarbehandling endast i de fall då komplikationer tillstöta, och läkarna äro av sin tystnadsplikt förhindrade att meddela något om dessa, såvida icke kvinnan på grund av ingreppet avlider.

Under senare tiden har uppfattningen ändrats om de risker som äro förbundna med alla aborter. Aborter kunna för kvinnorna medföra allvarliga psykiska och någon gång även fysiska skador, som man tidigare icke beaktat. Man ser därför numera allvarligare på detta problem än man hittills gjort.

Erfarenheter bland annat från kvinnokliniken i Uppsala visa, att man genom att hjälpa kvinnorna socialt genom kuratorsverksamhet och genom att lämpliga läkare få behandla fallen har möjligheter att undvika aborter i många fall, där medicinalstyrelsen ansett sådan av sociala skäl lämplig. Av denna anledning har jag i motionen föresla-

git, att gällande regler för abort på sociala indikationer ändras så till vida, att ansökan skall föregås av en social utredning. Vidare är det önskvärt att man erhåller fortlöpande statistik över av medicinalstyrelsen behandlade ansökningar om aborter och att orsaken till aborten även angives.

Jag vill i detta sammanhang, herr talman, emellertid även erinra om viktigen av tillfredsställande upplysning på detta område. För några veckor sedan behandlade riksdagen ett anslag till folkbildningsorganisationerna för anordnande av allmän socialhygienisk upplysningsverksamhet. För att förekomma både legala och illegala aborter är det av utomordentligt stor betydelse att sådan upplysningsverksamhet kommer till stånd. Jag beklagar därför den ringa förståelse för denna verksamhet, som åtskilliga av kammarens ledamöter visade vid behandlingen av ifrågavarande ärende. Den akademiska ungdomens åkenskapsålder har alltid varit och är fortfarande relativt hög, och därför är detta ett icke minst för denna ungdom mycket allvarligt spörsmål, som icke kan avfärdas så enkelt som några talare vid detta tillfälle gjorde.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion angående utredning om lämpligaste formen för en förenkling av kommunernas finansstatistik, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om avskaffande av drickspenningssystemet på hotell och restauranger.

Föredrogs ånyo första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om avskaffande av drickspenningssystemet på hotell och restauranger.

Om avskaffande av drickspenningssystemet på hotell och restauranger.

I en inom första kammaren väckt, till dess allmänna beredningsutskott hänvisad motion, nr 167, hade herr *Persson, Karl*, och herr *Bengtson* anhållit, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en utredning angående drickspenningssystemets avskaffande på hotell och restauranger samt till riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motion nr 167 ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Englund* och *Karl Persson* ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att första kammaren i anledning av motion nr 167 måtte hemställa hos Kungl. Maj:t om en utredning rörande möjligheterna att avskaffa drickspenningssystemet på hotell och restauranger och de i sådant syfte erforderliga åtgärderna.

Herr **BENGTSON**: Herr talman! De anmärkningar mot drickspenningssystemet, som jag tänkte framföra, skall jag till största delen avstå från att utveckla och nöjer mig med att göra några korta konstateranden.

Om man skall definiera begreppet drickspenning, borde det väl betecknas som en av givaren frivilligt lämnad slant såsom erkänsla för en utförd tjänst. Hur länge drickspenningssystemet existerat torde vara svårt att avgöra, men säkerligen har det förekommit sedan mycket lång tid tillbaka. Under senare tid kan man dock säga att det utvecklats sig eller kanske snarare urartat till att bli icke en frivilligt lämnad slant, utan i stället ett betalningssystem, som regelrätt är bestämt på matsedlarna och legaliserat av taxeringsmyndigheterna. Man kan alltså konstatera, att frivilligheten inte längre finns kvar utan att det rör sig om ett fastställt betalningssystem. Taxeringsmyndigheterna förutsätta, att restaurangpersonalen skall få in 10 eller i vis-

sa fall 8 procent i drickspenningar och fastlåsa därmed ytterligare systemet. Det finns en tendens till att systemet allt mer och mer griper omkring sig.

Är då detta betalningssystem sunt och lämpligt att bibehålla? Vi motionärer ha för vår del i den nu föreliggande motionen konstaterat, att systemet är synnerligen olämpligt, och i de avgivna remissyttrandena finner man knappast någon synpunkt, som talar för att systemet skall bibehållas. Vad man framhåller är svårigheten att avskaffa systemet, om man anser det olämpligt att tillgripa lagstiftningsvägen, men knappast någon vill förorda själva systemet. Försöker man leta reda på någonting som kunde tala till förmån för systemet, skulle det möjligtvis vara att arbetsgivaren eller den, som utför den tjänst, för vilken drickspengar betalas, kanske kan utsätta ett lägre belopp på prislistor och matsedlar.

I det mycket upplysande och värdefulla yttrande, som avgivits av Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter, finner man ingenting som talar för att drickspenningssystemet skulle ha något värde i och för sig. I yttrandet från Sveriges hotell- och restaurangpersonals förbund säges visserligen på ett ställe, att drickspenningssystemet i sig självt kan utgöra en sporre för den anställde till bättre betjäning och ökad trivsel på restaurangerna.

Min erfarenhet av den svenska restaurangpersonalen och även övriga grupper, som här berörts, är att hela denna yrkeskår med duglighet och intresse sköter sitt arbete och därför bör anses värd att få betalning för sitt arbete i stället för att behöva taga emot ersättning i form av nådegåvor. Att en yrkesgrupp på detta sätt skall stå i beroendeställning är knappast värdigt ett demokratiskt samhälle.

Det är också befogat att med utgångspunkt från drickspenningssystemet ifrågasätta, varför inte också andra skola få drickspengar. Av personalen på en restaurang — om jag nu håller mig till detta område — få ju servitriser och kypare drickspengar, alltså den personal som bär fram maten. Men kockarna, som

Om avskaffande av drickspenningssystemet på hotell och restauranger.

ha den ganska viktiga uppgiften att tillreda den mat som serveras, tänker man inte på att ge några drickspengar. Inte heller är det någon som tänker på att lämna drickspengar till affärsanställda, som dock skulle kunna vara lika förtjänta härav som servitriser och kypare.

Sporren till bättre betjäning tror jag i varje fall inte kan vara till personalens fördel, utan får väl ur dess synpunkt snarare betraktas som en nackdel.

Av övriga olägenheter kan man påpeka att drickspengarna utgöra ett mycket ojämnt verkande lönesystem. På de s. k. guldkrogarna skulle jag kunna tänka mig att betalningen blir ganska ordentlig, men förhållandet måste ju bli ett helt annat för personalen på enklare kaféer och restauranger, där gästerna inte ha lika gott om pengar som guldkrogarnas kunder.

Serveringspersonalens inkomster bli också under drickspenningssystemet beroende av en så ovidkommande omständighet som om spritpriserna höjas eller sänkas. Och om man tänker på de nu aktuella prishöjningarna, är det ju svårt att avgöra om lönehöjningen till restaurangpersonalen och övriga, som äro beroende av drickspengar, kan anses lämpligt avvägd.

Lönen blir inte heller anpassad efter arbetsprestationen, och det kan icke sägas vara riktigt. Om jag håller mig till spritrestaurangerna, så får personalen bära in sprit betingande mycket varierande belopp. Arbetet är i alla dessa fall detsamma, men betalningen blir mycket varierande.

Här kommer man in på en av de allvarligaste olägenheterna med drickspenningssystemet, nämligen dess negativa betydelse ur nykterhetssynpunkt. Personalorganisationerna ifrågasätta om ett förbud mot drickspengar skulle gagna nykterhetssträvandena, men några skäl för ståndpunkten har man egentligen inte anfört. Det kan ju omöjligen bestriidas, att personalen måste ha intresse av att gästerna förtära så mycket sprit som möjligt. Detta är bara mänskligt, och det finns ingen anledning att klandra personalen för detta.

År 1938 beslöts att vi under en 25-årsperiod skulle avveckla det privata vinstintresset när det gäller spriten, men här ha vi fortfarande kvar någonting som är lika betänkligt.

Jag vill nämna att Stockholms läns nykterhetsförbund i söndags uttalade sig för att en utredning av denna fråga bör företagas.

Föreningen Sveriges aktiva handelsresande intar i sitt yttrande den ståndpunkten, att drickspenningssystemet bör avskaffas. Om det inte kan ske på frivillighetens väg, bör frågan enligt föreningens mening kunna upptagas till förnyad prövning av riksdagen.

När det sedan gäller vilka vägar man skall välja för att få systemet avskaffat, är enligt min uppfattning lagstiftningsvägen det mest radikala, och jag tror även att en lösning på den linjen är praktiskt möjlig.

Drickspenningssystemet har så vitt jag förstår minimala fördelar men mycket stora olägenheter, och jag vill som avslutning säga att systemet är en förligad företeelse, ovärdig vårt demokratiska samhälle.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Med hänvisning till att såväl arbetsgivarnas som de anställdas organisationer förklarat, att denna fråga inte lämpligen bör bli föremål för lagstiftningsåtgärder, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 141, till Konungen i anledning av Kungl.

Interpellation om åtgärder för identifiering av barn under krig.

Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning i viss del av förordningen den 4 juni 1948 (nr 278) med provisoriska bestämmelser om investeringsfond för ersättande av normallager, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfrihet för utrustning, som inkommer såsom gåva till vetenskapliga institutioner;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § 3 mom. och 4 § 2 mom. förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 11 juni 1926 (nr 207) angående tillverkning och beskattning av brännvin; samt

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av den vid förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt fogade varuförteckningen m. m.

Anmäldes och bordlades en av herr *Bergh* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad motion, nr 496, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896), m. m.

Interpellation om åtgärder för identifiering av barn under krig.

Fru SVENSON erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! En av de svå-

raste olyckor som civilbefolkningen utsättes för under krig är splittrandet av familjerna. Under det senaste världskriget och åren därefter ha miljoner människor blivit skilda från sina anhöriga. Särskilt tragiskt är att massor av barn genom krigshändelserna och därmed sammanhängande omständigheter blivit skilda från sina föräldrar. Återförenandet med föräldrarna har visat sig vara ytterligt svårt och i ett stort antal fall omöjligt, trots att ett energiskt arbete har nedlagts för att eftersöka de saknade och återigen förena familjemedlemmarna. Som exempel kan nämnas, att en organisation i Tyskland, som har till uppgift att sammanföra splittrade familjer, alltjämt söker efter anhöriga till 35 000 barn. Likaså arbetar den alltjämt i syfte att hjälpa föräldrar som ännu inte uppgivit hoppet att finna sina saknade barn. Detta arbete måste ju vara ytterligt svårt, och mest utsiktslöst blir det i fråga om sådana barn, som voro små, när de kommo bort från föräldrarna. De kunna icke själva uppge sina namn eller lämna några upplysningar om varifrån de en gång kommit. Bland de skyddslingar, som Föreningen Rädda barnen mottagit här i Sverige, har påträffats många sådan namnlösa barn, om vilka inga uppgifter rörande deras härkomst finnas.

Mot bakgrunden av dessa dystra erfarenheter framstår det som synnerligen önskvärt för att inte säga nödvändigt, att åtgärder vidtagas, som i händelse av krigstillstånd för vårt land skulle medge identifiering av barn. Den svenska Räddabarnenorganisationen har på den internationella Räddabarnenunionens konferenser i Stockholm 1948 och i London 1950 framfört förslag i sådant syfte. Förslaget har också mottagits med stort intresse. Det har remitterats till samtliga medlemsorganisationer.

Oberoende av hur denna fråga utvecklar sig på det internationella planet framstår det som befogat att här i Sverige åtgärder snarast vidtagas för att möjliggöra identifiering av barn. Med hänsyn till det spända internationella läget böra sådana åtgärder vidtagas utan

Interpellation om åtgärder för identifiering av barn under krig.

onödigt dröjsmål. Det synes enligt min mening icke vara nödvändigt att avvaktat resultatet av de utredningar, som enligt uppgift pågå inom civilförsvarsstyrelsen angående åtgärder för identifiering av civilbefolkningen under krig.

Hur frågan tekniskt skall lösas anser jag mig inte närmare kunna gå in på. Olika metoder kunna här övervägas, exempelvis användande av bricker med namn och födelsedatum eller med nummer i anslutning till folkbokföringen. Beträffande frågan genom vems försorg identifieringsåtgärderna skola genomföras, kunna också olika utvägar tänkas. Antingen kan det ske genom något statligt organ eller genom någon enskild organisation. I det senare fallet torde Föreningen Rädda barnen vara den lämpligaste organisationen.

Med anledning av vad som sålunda anförts får jag hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet och che-

fen för inrikesdepartementet framställa följande frågor:

Är statsrådet villig medverka till att åtgärder snarast vidtagas i syfte att möjliggöra identifiering av barn under ett eventuellt krigstillstånd?

Anser statsrådet i så fall att dessa åtgärder böra genomföras av ett statligt organ eller av någon lämplig enskild organisation, exempelvis Föreningen Rädda barnen?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.07 på natten.

In fidem
G. H. Berggren.